

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM ANABİLİM DALI

73731

BASININ KAMUOYUNU OLUŞTURMA FONKSİYONU
(ÖRNEK OLAY: SUSURLUK)

MASTER TEZİ

Hazırlayan
Enderhan KARAKOÇ

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Necmeddin SEFERCİOĞLU

T 73731

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMAN YERİ

Ankara - 1998

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Enderhan KARAKOÇ 'a ait BASININ KAMUOYUNU OLUŞTURMA FONKSİYONU (ÖRNEK OLAY: SUSURLUK) adlı çalışma, jürimiz tarafından HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan:.....

ye:.....

ye:.....

ÖNSÖZ

Günümüzde bilgi bir yandan önemli değer haline gelirken öte yandan artan bir hızla geliyor, çeşitleniyor. Katlanarak artan bilgi üretiminden yararlanmak, özellikle günlük hayat baskısı altında zorlaşıyor. Buna rağmen bilgiyle uğraşmak, belli bir konuda kendini geliştirmek, ya da sırf merakını gidermek için konuyu araştırmak, öğrenmek isteyenler için ülkemizde kısıtlı imkanlar mevcuttur. Oysa basının bildirdiği, üzerinde durduğu önemli olaylar üzerinde gazetelerin içeriği, sunuluş tarzı, yorumları, önemli makaleler, istatistiki bilgiler vb. incelenerek kamuoyunun bir görüntüsü çıkarılabilir.

Toplumların yapısı gereği bir sosyal olayın önemi onunla doğrudan ilgili olanları aşabilir ve geniş kitleleri etkileyebilir. Bu nedenle tezde uygulama örneği olarak ele alınan susurluk olayı, Türkiye'de böylesine üzerine gidilen ve gündemde kalan hiçbir olay kitle iletişim araçlarında bu denli yer almamıştır.

3 Kasım 1996'da Susurluk'ta meydana gelen trafik kazası sonrasındaki gelişmeler ortaya koymak için bu dönemdeki gazeteleri incelemek gerekmektedir. "Basının Kamuoyunu Oluşturma Fonksiyonu"nu Susurluk örnek olayında ispatlamak için basın ve basının kamuoyunu etkilemesi kavramsal ve kurumsal bazda ele alınmıştır. Basının kamuoyunu oluşturmada gazetelerin metinleri kadar başlık ve fotoğrafları gündemi belirlemede etkili oldukları basının kamuoyunu yönlendirdiği okuyucuları üzerinde kamuoyunu oluşturma, gündemi belirleme olduğunu ortaya koymak amacı taşıyan bu çalışmada yardımlarını ve desteğini hiç esirgemeyen tez danışmanım Sayın hocam Prof. Dr. Necmettin Sefercioğlu'na, değerli görüşleriyle çalışmamda yol gösterici olan Sayın Prof. Dr. Naci Bostancı Hocama sonsuz teşekkür ederim.

Enderhan KARAKOÇ

1998

İÇİNDEKİLER

Sayfa No:

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER	ii
TABLO VE ŞEKİLLER.....	VI
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

İLETİŞİM VE İLETİŞİM ÇEŞİTLERİ

I. İLETİŞİM.....	10
A. İLETİŞİMİN TANIMI.....	10
B. İLETİŞİM SÜRECİ.....	13
II. İLETİŞİM ÇEŞİTLERİ.....	19
A. ÖZ İLETİŞİM.....	20
B. KİŞİLER ARASI İLETİŞİM.....	21
C. ÖRGÜT İÇİ İLETİŞİM.....	24
Ç. KİTLE İLETİŞİMİ.....	26

İKİNCİ BÖLÜM

BASIN VE KAMUOYU

I. BASIN KAVRAMI.....	30
A. BASIN KURAMLARI.....	32
1. Otoriter Kuram.....	33
2. Özgürlükçü Kuram.....	34

3. Toplumsal Sorumluluk Kuramı.....	36
4. Sovyet-Totaliter Kuramı.....	37
5. Gelişmeci Kuram.....	38
6. Demokratik Katılımcı Kuram.....	39
B. BASININ FONKSİYONLARI.....	40
1. Haber ve Bilgi Verme Fonksiyonu.....	41
2. Eğitim ve Eğlendirme Kuramı.....	42
3. Denetim ve Eleştiri Fonksiyonu.....	43
4. Kamuoyu Oluşturma ve Açıklama Fonksiyonu.....	43
C. BASIN-SİYASET İLİŞKİSİ.....	44
Ç. BASIN-DEMOKRASİ İLİŞKİSİ.....	46
D. BASIN-KAMUOYU İLİŞKİSİ.....	47
II. KAMUOYU TEORİSİ.....	49
A. KAMU KAVRAMI.....	50
B. OY KAVRAMI.....	52
C. KAMUOYU NEDİR.....	53
III. KAMUOYUNU OLUŞTURAN KAYNAKLAR.....	58
A. AİLE.....	59
B. EĞİTİM.....	61
C. KÜLTÜR.....	66
Ç. İŞ VE MESLEK GRUPLARI.....	69
D. DİN.....	70
E. KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI.....	72
1. Yazılı Basın.....	74
2. Televizyon.....	75
3. Radyo.....	76
F. PROPAGANDA.....	78

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
BASININ KAMUOYUNU OLUŞTURMADA KULLANDIĞI
KURAM VE MODELLER

I. BİLGİ AÇIĞI KURAMI.....	83
II. SUSKUNLUK SARMALI.....	85
III. BAĞIMLILIK MODELİ.....	89
IV. GÜNDEM KURMA.....	91

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
3 KASIM 1996 SUSURLUK KAZASI SONRASI
TÜRK BASINI VE GÜNDEM

I. İÇERİK ÇÖZÜMLEMESİ (Cumhuriyet, Zaman, Hürriyet ve Sabah gazetelerinin 4-30 Kasım 1996 tarihleri arasındaki nüshalarının Susurluk konusundaki içerik çözümlemesi)	97
A. CUMHURİYET.....	97
B. ZAMAN.....	100
C. HÜRRİYET.....	102
Ç. SABAH.....	104
II. KÖŞE YAZILARINDA SUSURLUK.....	105
A. CUMHURİYET.....	105
B. ZAMAN.....	106
C. HÜRRİYET.....	107
Ç. SABAH.....	107
SONUÇ.....	108

KAYNAKÇA.....	115
EKLER.....	125
ÖZET.....	182
SUMMARY.....	183

TABLO VE ŞEKİLLER

Tablo

Sayfa No:

Tablo 1: 4-30 Kasım 1996 "Cumhuriyet" Metin-Başlık ve Fotoğraf Çözümlemesi.....	97
Tablo 2: 4-30 Kasım 1996 " Zaman " Metin-Başlık ve Fotoğraf Çözümlemesi.....	100
Tablo 3: 4-30 Kasım 1996 "Hürriyet " Metin-Başlık ve Fotoğraf Çözümlemesi.....	102
Tablo 4: 4-30 Kasım 1996 " Sabah" Metin-Başlık ve Fotoğraf Çözümlemesi.....	104

Şekil

Sayfa No:

Şekil 1: Temel İletişim Süreci	15
Şekil 2: Kişiler Arası İletişim.....	22
Şekil 3: Bilgi açığı Kuramı.....	84
Şekil 4: Suskunluk Sarmalı.....	87
Şekil 5: Medya Bağımlılığı	91
Şekil 6: Gündem Kurma.....	95
Şekil 7: Aralık 1996'da Cumhuriyet, Zaman, Sabah ve Hürriyet gazetelerinin Metin – Başlık ve Fotoğraf çözümlemesinin yüzde değerleri.....	110
Şekil 8: Ocak 1997'de Cumhuriyet, Zaman, Sabah ve Hürriyet gazetelerinin Metin – Başlık ve Fotoğraf çözümlemesinin yüzde değerleri.....	111

GİRİŞ

Yazının icadından sonra haber ve bilgileri belgelendirme ve birbirine aktarma imkanı bulan insanoğlu, ilerleyen teknolojinin de katkısıyla kitle iletişim araçlarını geliştirmiş ve bunları hayatının bir parçası durumuna dönüştürmüştür. 21. yüzyıla girmekte olduğumuz günümüzde kitle iletişim araçlarından¹ basın organları, dördüncü güç olarak² nitelendirilmesini kamuoyu oluşturmadaki rolünden dolayı elde etmektedir.

Günümüz modern toplumlarında bireylerin toplum içi kılınması, sosyalleşmesi basın organları vasıtasıyla mümkün olduğundan onlar çağımızın vazgeçilmez unsuru haline gelmiştir. Yine demokratik rejimlerde siyasal sistemin sağlıklı bir şekilde işleyebilmesi basın organlarına bağlı bulunmaktadır. "Basın organlarının kamusal görevlerinin başında haber ve bilgi verme görevi gelir"³. Basının diğer görevleri ise; kamuoyunu oluşturma ve açıklama, toplumsallaştırma, eğitme ve eğlendirme, yönetimle halk arasında köprü vazifesi görerek yönetimi denetleme, azınlık gruplarının istek ve ihtiyaçlarını yönetime iletme, tartışma ortamı hazırlama⁴ gibi fonksiyonlardır. Bu sebeple basın organları devlet kurumları arasında işleyişi de düzenlemektedir.

Seçim yoluyla kendilerini yönetecekleri,iş başına getiren toplumun fertleri, siyasi iktidarın fonksiyonlarını yerine getirip getirmediğini, eğer olumsuz bir durum varsa bu olumsuzlukların neler olduğunu gözlemlemektedir. Toplumun fertlerinin yerine devreye giren basın toplum adına tüm bu görevleri yerine getirmektedir. Ayrıca toplumun sesi

¹ Vedat, DEMİR: **Türkiye'de Medya ve Özdenetim**, İletişim Yayınları, (İstanbul, 1998), 5.

² Oğuzhan, KAVAKLI: "Basında Sorumluluk", **Türk Basını'nın Sorunları Sempozyumu**, Ankara Üniversitesi. B.Y.Y.O. Yayınları, (26 - 27 Mayıs, 1996), 75.

³ Savaş, KIRATLI: "Demokratikleşme Sürecinde Medyanın Rolü", **Yeni Türkiye, Medya Özel Sayısı**, Yıl: 2, Sayı: 11, (Ankara, 1996), 709.

⁴ Nurettin, GÜZ: "Türk Basınında Gündem Oluşturma", **Yeni Türkiye, Medya Özel Sayısı**, Yıl: 2, Sayı: 11,(Ankara, 1996), 982.

olmaktadır. Ancak bu görevlerin yerine getirilmesinde devlet ne kadar az müdahale ederse basın o kadar başarılı olacaktır. Basın da kendi sınırlarını ve sorumluluklarını bilmelidir. "Basının haber verme hakkı, bu hakkın sınırları içinde kalındığı sürece hukuka uygun sayılır. Haber verme hakkı gerçeklik, kamu yararı, toplumsal ilgi, güncellik ve konu ile ifade arasında düşünsel bağlılık kuralları ile sınırlıdır."⁵ Bu açıdan basın, kamuoyunun oluşumunda önemli bir öge olan haber içeriği konusunu dikkatle ele almalıdır. Çünkü kitle iletişim araçlarının temel fonksiyonu haber ve bilgi vermek olduğundan bu fonksiyonu gereği gibi icra etmeli, basın meslek ilkelerine ve deontolojisine uygun hareketlerde bulunmalıdır.

Basın faaliyetinin kamusal nitelikte bir görev olduğu bazı modern basın kanunlarında açıkça belirtilmiştir. Demokrasilerde kamuoyunun temsilcisi özgür ve bağımsız basındır. Basının kamuoyu konusundaki görevi iki yönlüdür. Basın hem kamusal iradeyi açıklayan bir araç hem de kamusal iradeye yön veren bir güç kaynağıdır⁶. Aynı zamanda basın kamuoyunun oluşmasına yardım ettiği gibi onu yönlendirir de. Burada önemli olan kamuoyunun kendiliğinden oluşturulması hususudur.

Basın, halkın güncel sorunları anlayabilmesi ve bunları kendi deyimleri ile ilişkilendirebilmesi için bir çerçeve oluşturur. Ayrıca basın, sorunlar hakkında doğrudan bilgi sahibi olmayan insanlar arasındaki kişisel ilişkiler aracılığı ile bilgilerin yayılabilmesi için önemli bir şartı hazırlar⁷.

3 Kasım 1996 yılında Balıkesir'in Susurluk ilçesinde meydana gelen trafik kazası gerek habercilik gerekse propaganda tekniği kullanılarak Türkiye kamuoyunun gündemine oturtulmuştur. Türkiye'de ulusal gazetelerin

⁵, Sulhi DÖNMEZER: **Basın Hukuku**, İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 2213, (İstanbul, 1976), 20-21.

⁶ Kayıhan, İÇEL: **Kitle Haberleşme Hukuku**, Beta Yayınları, (İstanbul, 1990), 93.

⁷ Ragna, WALDAHL: "Siyasal Tutumlar ve Kamuoyu" Çev. Süleyman İRVAN, **İletişim**, G.Ü. İletişim Fakültesi Dergisi, Sayı: 1-2, (Ankara, 1994), 65-66.

tümü bu konu üzerinde çok fazla durmuşlardır. Bu olay üzerinde gazeteler ilk bakışta basit bir trafik kazası gibi görünen olayla ölen ya da yaralanan kimliklerinden yola çıkarak konuyu devlet içerisinde çöreklenmiş “Devlet-Mafya-Siyaset” üçgeni şekline sokmuştur. Olayın bu boyutu konunun önemini daha da arttırmış, kitle iletişim araçlarının haberleri ve ısrarlı tutumu sayesinde siyasi partiler ve sivil toplum örgütleri de gelişmelerde yerlerini almışlardır. Susurluk olayı sonrasında yapılan ve çalışmamız içerisinde örnekleyeceğimiz yayınlardan çeşitli toplum kesimlerinin sözcüleri kitle iletişim araçlarının olayın üzerine gitmesini ısrarla savunmuşlar, kitle iletişim araçlarında haberler yayımlandıkça birtakım siyasi ve sosyal olaylar meydana gelmiştir. İnceleme konusu olarak seçtiğimiz Susurluk olayından sonra ortaya konan çete, “aydınlık için bir dakika karanlık” eylemleri, “kamyon” simgesi, “Susurluk’tan önce, Susurluk’tan sonra” söylemleri, olayda adı geçen Abdullah ÇATLI’nın sembolleştirilmesi gibi konu ve kişiler “simgeleştirilmiş” ve böylece toplumun belli bir konuda dikkati çekilmek istenmiştir. Bu nedenle içinde bulunulan olumsuz durumdan kurtulunması için “çete”nin dağıtılması gerektiği gibi hususlar sürekli işlenmiştir. Sanki Susurluk olayı çözüldükten sonra Türkiye’de her şey güllük gülistanlık olacak, bir dakika karanlık eylemine herkes katılırsa Türkiye aydınlığa çıkacaktır.

Susurluk olayı, Türkiye’nin çok yakın geçmişine damgasını vurmuştur. Susurluk’tan sonra gelişmeye başlayan olaylara kamuoyunun tavrı, siyasi partilerin olayın üzerine gitmesi vs. konular Türkiye’de hükümet ve rejim krizi olduğu yolundaki değerlendirmelere kadar uzanmıştır. Oysa, Susurluk’tan sonra devletin içinde bir çetenin bulunduğu, çete, bünyesinde polis teşkilatı, bazı illegal örgüt mensupları ve devlet yetkililerinin görev aldığı yolundaki iddia ve değerlendirmeler siyasetten ekonomiye kadar pek çok sektörde kırılmaların yaşanmasına yol açmıştır. Şu anda Türkiye’nin içinde bulunduğu siyasi kırılmaların arka planında Susurluk’tan sonraki gelişmelerin önemli payı vardır ve bunda basının rolü azımsanmayacak derecede çoktur.

Kitle iletişim araçlarından yayınlanan haber, yorum, röportaj ve değerlendirmelerin kamuoyunu nasıl oluşturduğu, kitle iletişim araçlarının yayınlarından sonra ortaya çıkan bir takım eylemler, sivil ve siyasi toplum örgütlerinin açıklamalarıyla test edilmiş ve onaylanmıştır. İşte, yaptığım çalışmanın amacı Susurluk'ta meydana gelen trafik kazası sonucunda oluşan bu gelişmelerde basının rolünü göstermek ve basının kamuoyunun oluşmasında çok önemli roller oynadığı yolundaki düşüncemi bir kez daha ispatlamaktır.

21. yüzyıla hazırlandığımız şu zamanda ülkemizde olduğu kadar dünyada da kamuoyunun ve yönetimin nabzını tutan basının⁸ önemi günden güne artmaktadır. Bu konuda yapılan birçok araştırma basının toplumda gündem oluşturmadaki başarısını kanıtlar niteliktedir.

Basın elindeki güçle, kamuoyundaki tartışmaları yönlendirmekte ve böylece hangi konuya öncelik verilmesi gerektiği yolundaki düşünce ve kararları etkilemektedir. Bu güç, zaman zaman başta iktidar üyeleri olmak üzere politikacıların gündem belirleme teşebbüslerinde kullanılmaktadır. Fakat bu güç aynı zamanda bağımsız medyanın elinde önemli bir araçtır.

Donald L. Shaw ve Maxwell E. E. McCombs'a göre basının işlevi, toplumun işlediği konuların bir kanalı olmaktan çok ötedir. Toplumun ilgilendiği konuların ulaştırılması sırasında, basın konular üzerinde yeniden çalışmakta ve yeniden biçimlendirmektedir. Her gün hangi haberin verilmesi, hangi haberlerin verilmemesi, hangi haberin görmezden gelinmesi kararlarını , basın yöneticileri, toplumun dikkatini ve konularını daha geniş bir politik arenada yönlendirmektedir⁹.

⁸ Emir, TURAM: **Medyanın Siyasi Hayata Etkileri**, İrfan Yayıncılık. (İstanbul, 1994), 49.

⁹ Mehmet, SAĞNAK: **Medya-Politik**, Eti Yayınları,(İstanbul, 1986), 284-285.

Amerika'da yapılan gündem belirleme konusundaki araştırmalar, toplumun önemli konularda basının gündemini paylaştığını göstermektedir¹⁰. Ancak araştırma gündem belirlemede medyanın tek başına etkili olmadığını da saptamaktadır. Basının gündemi belirleme yeteneği seyirci-okuyucu ve konunun doğasından etkilenmektedir.

Basının gerek siyaset bilimlerindeki, gerek demokratik sistemlerdeki işlevleri açısından Türkiye'deki basının ciddi bir etik problemle karşı karşıya bulunduğu açıktır. İşte bu bağlamda amaç doğrultusunda ele aldığımız "Susurluk Olayı" medyanın ülkemiz ve dünya kamuoyundaki yerini gözler önüne serecektir.

Bu zamana kadar gerek yazılı ve gerekse görsel iletişim araçlarında çok farklı şekilde ve söylemlerde ele alınan "Susurluk Olayı" akademik bir çalışmadan uzak kalmıştır. Basın ülkemizde "Susurluk" örnek olayı ile çok değişik alanlarda gündem oluşturma ve kamuoyunu belli yönlerde etkileme gücü; yukarıda ana hatlarıyla açıklamaya çalıştığımız kitle iletişim araçlarından basının kamuoyundaki etkisini bir kez daha ispatlamış olacaktır. Ayrıca, ulusal nitelikte yayın yapan gazetelerin "Susurluk Olayı" ile ilgili haberleri içerik çözümlemesi yöntemiyle incelenecek ilk çalışma olacaktır.

Basının kamuoyu oluşturma fonksiyonuna yönelik olarak yapılan bu çalışma, teorik çerçeve ve içerik analizini kapsamaktadır. Teorik çerçevede iletişim ve iletişim çeşitleri, basın ve basının fonksiyonları, basının ilişkide bulunduğu kavramlar, kamuoyu oluşum süreci ve buna etki eden unsurlar ele alınmıştır. Basının kamuoyu oluştururken kullandığı kuram ve modeller ile, basının kamuoyunu oluşturma konusuyla ilgili olarak iletişim bilimcilerin öne sürdüğu düşünce ve yaklaşımlar sunulmaktadır. Teorik çerçevenin

¹⁰ SEVERIN, J. Werner ve TANKARD, W. James: **İletişim Kuramları**, (Çev. Ali Atıf Bir ve Serdar SEVER), A.Ü. Kibele Sanat Merkezi Yayınları, Eskişehir, 1994, s. 366.

oluşturulmasından sonra “Susurluk Örnek Olayı” içerik çözümlemesine tabi tutularak incelenecektir.

Diğer bir deyişle araştırma, gazete haberlerinin incelenmesi ve yorumlanmasına dayanacaktır. İçerik çözümlemesi doğrudan “kendileri bir olgu olan” gazete haberleri üzerinde uygulanır. Basının kamuoyunu belirlemesindeki fonksiyonunu tespit etmenin en yararlı metodlarından biri “belgesel yöntem gözlemlerinden” kantitatif yöntem çeşidinin iki kategorisinden birini teşkil eden “içerik analizi”dir¹¹.

Gazetelerin içeriği, bildirilen olaylar, sunuluş tarzı, yorumların mahiyeti ve biçimi, önemli makaleler vb. inceleme konusu yapılabilir. Burada kamuoyunun bir görüntüsü çıkarılabilir¹². Olayları derinliğine öğrenebilmek, önemini kavrayabilmek gazete ile mümkündür¹³.

İçerik çözümlemesinde mesajın vurgulu bir şekilde ifade edildiği ve haberin büyük ölçüde özetinin çıkarılacağı en önemli yönlerinin ön plana çıkarılacağı ve okuyucunun ön yargısız dikkatinin çekildiği vitrin sayfasındaki haberlerin başlık - fotoğraf ve metin 'lerinden faydalanacağız. Bu çalışmamızda yazılı iletişim araçlarından Cumhuriyet, Zaman, Hürriyet ve Sabah gazeteleri içerik çözümlemesine tabi tutulmuştur. Ele aldığımız bu gazeteler tirajı, geniş kitleleri temsili ve istikrarı açısından incelemeye tabi tutulmuştur.

İçerik analizi, başlıca yazılı metinler üzerinde uygulanır. Bununla birlikte her türlü kategorideki belgeler de kullanılabilir. Kitap, gazete, periyodikler, meclis konuşmaları, afişler, sloganlar vs. içerik analizi konusu yapılabilir.

¹¹ Maurice, DUVERGER: **Sosyal Bilimlere Giriş**, Çev. Ünsal OSKAY (İstanbul: Bilgi Yayınevi, 1980), 140.

¹² Maurice, DUVERGER: a.g.e.,102.

¹³ Vedat, DEMİR: a.g.e., 10.

Yukarıda belirtilen bu araştırma, basının bilinçli veya bilinçsiz olarak Susurluk Olayı'nda kamuoyunu bilgilendirirken, aynı zamanda devletin güvenliği ile ilgili bir takım konuları da gündeme getirerek haberi propaganda haline dönüştürdüğü bir gerçektir. Susurluk Olayı'nın gazetelerdeki sunumu, özellikle mesajların içeriği ve görsel-işsel olarak gündemde kalmasına çalışılması, kamuoyunun olumlu ve olumsuz yönde etkilendiği varsayımını; özellikle de bu konunun bir kısım çevrelerce savunulması ve bir kesim tarafından eleştirilmesi toplumda kutuplaşmaları beraberinde getirmektedir. Bu da basında yayınlanan haberlerin sunumunun bir sonucudur.

Susurluk konulu haberlerin basında işlenmesinde haberciler; içerisinde yer aldıkları gazetenin gündemi ile yoğun bir etkileşim sürecinde bulundukları, Susurluk içerikli haberlerde, ülkenin gündemindeki önceliğe uygun olarak haber verip vermedikleri, haberlerin kamuoyunu hedef aldığı, Susurluk ile ilgili haberleri anlaşılır bir dille ve ilgi çekici bir biçimde sundukları, gündemdeki Susurluk Olayı'nı daha sıklıkla işledikleri, bu olaylara karşı olumsuz bir tutuma sahip oldukları. Bu nedenlere ilişkin çözüm önerilerinde bulundukları, bu olayı propaganda aracı olarak kullanmak istedikleri, tezin alt varsayımlarıdır.

Susurluk Olayı'nda basının kamuoyunu oluşturmaya geniş bir konu dağılımını gerektirdiğinden tezimize getirmiş olduğumuz sınırlama, çalışmanın konu ve amacı doğrultusunda yön bulacaktır.

Çalışmamızda detaylı olarak ele alınacak olan basının kamuoyunu oluşturma çabasıdır. Ayrıca bu olayla ilgili olarak ulusal yedi televizyon kanalının Susurluk'un 1. Yıldönümünde ana haber bültenlerindeki 30 dakikalık kısmı incelemeye alınmıştır. Bu incelemeyle kitle iletişim araçlarında ve kamuoyunda Susurluk Olayı'nın yer edip etmediği test edilmeye çalışılmıştır.

Yazılı kitle iletişim araçları arasında önem derecesine göre ilk sırada yer alan gazetenin kamuoyu oluşturmadaki fonksiyonunu bu çalışma ile ortaya koyacağız. Türkiye’de çok sayıda gazete yayınlandığı için biz çeşitli toplum kesimlerinin sözcülüğünü yaptığını düşündüğümüz, tiraj ve dünya görüşü itibarı ile Cumhuriyet, Zaman, Hürriyet ve Sabah gazetelerinin Susurluk Olayı ile ilgili olarak yaptıkları üç aylık yayınları incelemeye aldık. Gazete isimlerinin tespitinde Türkiye’nin siyasi ve sosyal yelpazesindeki çeşitli görüşleri en geniş açılımla bize verebilecekleri bir ölçü kullandık. Bu gazeteler farklı kesimlerin görüşlerini vermek yanında tiraj bakımından da günlük olarak Türkiye’de yayınlanan toplam gazete tirajları içerisinde Cumhuriyet hariç- önemli bir yere sahiptirler.

Gazeteleri belirlerken iki ölçü kullandık: birincisi tiraj, diğeryse hedef kitle. Türkiye’nin en istikrarlı gazetelerinden biri olan Cumhuriyet ile son yılların önemli gazetelerinden Zaman, belli toplum kesimlerinin sözcülüğünü yapan gazetelerdir. Hürriyet ve Sabah ise kitle gazeteleri olarak Türkiye genelindeki ortalama okuyucu kesimini temsil etmesi açısından incelememize konu oldu. Basın İlan Kurumu verilerine göre incelemeye tabi tuttuğumuz Kasım – Aralık 1996 ile Ocak 1997 tarihlerinde Cumhuriyet, Zaman, Hürriyet ve Sabah gazetelerinin tirajları şöyledir:

Kasım 1996

Cumhuriyet: 47.381 Zaman: 232.816 Hürriyet: 534.789 Sabah: 618.232
Toplam: 1.433.218

Aralık 1996

Cumhuriyeti: 50.340 Zaman: 240.406 Hürriyet: 532.633 Sabah: 702.706
Toplam: 1.526.139

Ocak 1997

Cumhuriyet: 46.387 Zaman: 270.870 Hürriyet: 686.520 Sabah: 701.136
Toplam: 1.704.913

Bu rakamlar da göstermektedir ki, incelemeye tabi tuttuğumuz 4 gazetenin toplam tirajları tüm gazetelerin toplam tirajlarının yarısından fazlasını oluşturmaktadır.

Biz, Cumhuriyet, Zaman, Hürriyet ve Sabah'ı incelemiş olmakla, Türkiye kamuoyunun yarıdan fazlasını etkileyen ve onlardan etkilenen gazetelerin tavırlarını ortaya koymuş oluyoruz.

Basının kamuoyu oluşturma fonksiyonuna yönelik olarak yapılan bu çalışma dört ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, iletişim ve iletişim çeşitleri, genel olarak ele alındı. İkinci bölümde, kamuoyu ve basın geniş şekilde irdelendi. Üçüncü bölümde, basının kamuoyu oluşturma sürecinde etkili olduğu öne sürülen kuram ve modeller tartışıldı. Dördüncü bölümde ise, içerik analizi yöntemi ile basının Susurluk Olayı'nı ele alması test edildi. Bu bölümde içerik analizinden elde ettiğimiz veriler değerlendirildi. Değerlendirilen bu verilerin tarih sırasına uygun olarak tabloları oluşturuldu. Sonuç bölümünde ise, genel bir değerlendirme yapıldı. Son bölümde basının kamuoyu oluşumu sürecinde önemli roller oynadığı, kamuoyunu yönlendirdiği, etkilediği ve bunda başarılı olduğu tespit edildi.

BİRİNCİ BÖLÜM

İLETİŞİM VE İLETİŞİM ÇEŞİTLERİ

I. İLETİŞİM

A. İLETİŞİMİN TANIMI

İletişim sözcüğü, Latince'de communis sözcüğünden türetilmiş communication kavramının karşılığı olarak kullanılmaktadır. **Commune, decommunis, communicare** gibi sözcüğün Latince'deki anlamı, bir ortaklığı, toplumsallaşmış olmayı, birlikteliği, iştirak haline gelmiş olmayı kapsamaktadır¹⁴.

İletişim insanın toplumsallaşmasının bir yansıması olmasının yanı sıra kişiler arasında bilgi, fikir veya davranışların paylaşılmasıdır. Diğer bir anlamda ise belirli kişilerin, belirli bilgilere, düşüncelere ve tutumlara sahip olması amacıyla, düşünce ve duyguların, bir olay ve durum üzerine bilgilerin, bu kişilere aktarılması¹⁵ olarak tanımlanabilecek olan iletişim, en yalın anlamıyla haberin, bilgi ya da kültürün¹⁶, fikirlerin, tutumların, duyguların bir kişiden ya da gruptan diğerine (veya diğerlerine) iletimidir¹⁷.

Bu süreç içinde insanlar iletişimi, kendi anlamalarını, tecrübelerini, bilgilerini ve yorumlarını kullanacak şekilde yapılandırırlar. Zihnimizde temsil ettiğimiz dünya, yaşadığımız toplum ve iletişim kurduğumuz insanlardan ve şeyler düzeninden kuruludur¹⁸. Shannon ile Weaver'in (1949) Mathematical Theory and Communication adlı yapıtlarındaki tanımlarına

¹⁴ Metin İNCEOĞLU: *Tutum, Algı, İletişim, Ve Yayınları* (Ankara, 1993), 115.

¹⁵ Arsev BEKTAŞ: *Kamuoyu, İletişim ve Demokrasi*, Bağlam Yayıncılık (Ankara, 1996), 99.

¹⁶ Raşit KAYA: *Kitle İletişim Sistemleri, Teori Yayınları* (Ankara, 1985), 1.

¹⁷ Erol MUTLU: *İletişim Sözlüğü*, Ark Yayınevi (Ankara, 1994), 98.

¹⁸ Edibe SÖZEN: *Medyatik Hafıza*, Timaş Yayınları, İstanbul, 1997, 104.

göre en geniş anlamda aklın bir başkasını etkilediği tüm işlemleri içeren iletişim¹⁹, Defleur ve Ball - Rokeach gibi yazarlar tarafından da " bilişsel olarak, bir sembol veya iletiye karşı, hem bu sembolün veya iletinin kaynağında hem de hedefinde uyandırdığı zihinsel anlamlarda izomorf (eşbiçimli) sağlamak amacıyla birbirine bağlı öğelerin işleme girmesi" şeklinde tanımlanmaktadır²⁰.

İletişim insan ilişkilerinin bir zorunluluğu, ayrıcalığı, önceliği ve de insan ilişkilerinin süregiden bir sürecidir; gerçek zaman ve gerçek uzayda yer alır; toplumsal olgudur. Bu nedenle de onu toplumsal, siyasal, tarihsel, iletişimsel koşullar içinde anlamaya çalışmak gerekir²¹.

Böylesine çok - anlamlı ve/ ya da çok anlam çağrıştıran iletişim kavramı²², çeşitli bilim dalları arasında ortak bir alan olduğundan değişik anlamlarda kullanılmaktadır. E. X. Dance (1970), değişik alanlardan ve değişik yazarlardan yola çıkarak, önce, 4560 adet kullanımını toplamış; sonra da bunları tiplendirerek 2612' ye indirerek, kavramsal içerikleri bakımından 15 terimleştirme yapmıştır²³:

1. Simge/sözsellik/konuşma bakımından, düşüncenin, fikrin sözsel karşılıklı - mübadelesi; 2. Anlama bakımından, total konum içinde, iki kişinin birbirini anlaması, birbirine kendisini anlatabilmesi; 3.Etkileşim/ilişkilene/toplumsal süreç bakımından, biyolojik anlamda bile ortak edime imkan veren, karşılıklı - etkileşim; 4. Belirsizliğin indirgenmesi (azaltılması) bakımından, ego'yu savunmak, etkin eylemde bulunmak için belirsizliğin azaltılması; 5. Süreç olması açısından, enformasyonun,

¹⁹ Aysel USLUATA: *İletişim*, İletişim Yayınları (İstanbul, 1994), 13.

²⁰ Mehmet KÜÇÜKKURT ve Yeter TANRIKULU: "Folklorik İletişim: Folklorik Sembollerin İletişimde Kullanılması", *E.Ü.B.Y.Y.O. Dergisi*, Sayı: 8-9 (İzmir,1986), 89-105.

²¹ İrfan ERDOĞAN ve Korkmaz ALEMDAR: *İletişim ve Toplum*, Bilgi Yayınevi (Ankara, 1990), 170.

²² Aysel USLUATA: a.g.e., 13.

²³ Ünsal OSKAY: *Kitle İletişimin Kültürel İşlevleri*, Der Yayınları (İstanbul, 1993), 309.

idea'ların, hissiyatın, becerilerin simgeler kullanımı ile aktarımı süreci; 6. İçinden - değiştirim/aktarım/mübadele olma açısından, bir şey ya da bir kişinin bir şey/bir kişi iken, başka bir şey/bir kişiye dönüşmesinin/dönüşme işleminin/ya da hem değişimin hem de değişim sürecinin kendisi; 7. İlitileme/bağıntılama açısından, yaşayan bir evrenin kesikleşmiş parçalarını bağıntılama süreci; 8. Harcı alemleştirme açısından, bir kişinin tekelinde olanın iki ya da daha çok kişinin kılınması süreci; 9. Kanal taşıyıcı, aracı/yol olma özelliği açısından, mesajın, komutun gönderimi imkan, usul, teknikleri; 10. Belleklenenlerin yanıtı dönüştürülmesindeki işlevi açısından, alımcı tarafta, onun dikkatini uyandırarak, daha önceden belleklendirdiklerinin, gönderimcinin beklentilerine uygun yanıtlara dönüştürülmesi işlevi; 11. Farkedişçi yanıt/davranış uyarlayıcı/yanıt/değişim olarak, organizmanın ortamdaki uyarıya verdiği onu farketirici yanıt; çevredeki, ortamdaki değişime uyarlanmacı yanıt; bu yanıtla diğerinin davranışını etkilemek; 12. Uyarıcı özelliği açısından, kaynaktan çıktığından itibaren alımcı taraf için bir uyarı olan edim; 13. Gönderimcinin, alımcı tarafta onun davranışlarını etkilemeyi erekleyen/amaçsal bir edim; 14. Zaman/konum olması açısından, bir yapılanmış konumdan, tüm olarak, bir diğerine aktarım süreci; 15. Güç (yetke - iktidar) olması açısından ise, gücün uygulandığı mekanizma.

Yukarıda açıkça görüldüğü gibi, iletişim, bir aktarma veya ileti olayı olarak değerlendirilmektedir²⁴. Her tür iletişim göstergeler ve kodlar içerir. Göstergeler, kendilerinden başka bir şeye gönderme yapan eylemler ya da yapılardır, yani anlamlandırma yapılarıdır. Kodlar, içinde göstergelerin düzenlendiği ve göstergelerin birbirleri ile nasıl ilişkilendirilebileceğini belirleyen sistemlerdir²⁵.

²⁴ Orhan GÖKÇE: *İletişim Bilimine Giriş*, Turhan Kitabevi (Ankara, 1993), 16.

²⁵ John FISKE: *İletişim Çalışmalarına Giriş*, Çev. Süleyman İRVAN (Ankara:Ark Yayınları, 1996), 16.

Birey ile birey - ya da bireyler - arasında yapılan anlam(lar) yüklü simgeler gönderimi, alımı, işlenimi, yeniden gönderimi, yeniden alımı ve yeniden işlenimi... süreci olarak ifade edilen iletişim, bu süreçlerin temelindeki toplumsallaşmayı ifade etmektedir. Bu yüzden iletişimi, hem bireyler arası (interpersonel) bir süreç olarak, hem de bunlar aracılığı ile, toplumsal düzeyde bir süreç olarak alabiliriz²⁶

B. İLETİŞİM SÜRECİ

İnsanların toplumsal bir varlık oldukları dönemlerden başlayarak birlikteliklerini sağlayan en önemli olgu olarak karşımıza iletişim çıkmaktadır²⁷.

İletişim insan etkinliklerinin tamamlayıcı bir parçasıdır. Nerede bir insan faaliyeti varsa, orada iletişim vardır. İletişim insan ilişkilerinin bir zorunluluğu, ayrıcalığı, önceliğidir²⁸. Aristoteles, (M.Ö.384-322) Konuşma Sanatı adlı eserinde, iletişimin "olmazsa olmaz" üç temel ögesini, 1) konuşmacı, 2) konuşma, 3) dinleyiciler olarak zamanımızdan iki bin üçyüz yıl kadar önce belirlemiş²⁹.

İnsanın toplumsal/ kültürel varlığı ve biricikliği iletişimle ayrılmaz bir oluş³⁰, gelişmelere göre değişimlere uğrayan insana özgü bir olgudur³¹. Bu bağlamda, bireyin tüm yaşamı da değişik ilişkiler içinde iletişimle sürüp gider. Toplamların olduğu kadar bireylerinde önceki ve bugünkü yaşantıları

²⁶ Metin İNCEOĞLU: a.g.e., 115.

²⁷ Ahmet H. YÜKSEL: *Bireylerarası İletişime Giriş*, A.Ü. Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayınları No: 96, (Eskişehir, 1994), 5.

²⁸ İrfan ERDOĞAN ve Korkmaz, ALEMDAR: a.g.e., 170.

²⁹ Merih ZILLIOĞLU: a.g.e., 92.

³⁰ Merih ZILLIOĞLU: a.g.e., 92

³¹ Ünsal OSKAY: *İletişimin ABC'si*, Simavi Yayınları (İstanbul, 1994), 7.

ile gelecek anlayışları, beklentileri etkileşim içinde bir bütün oluşturur. Bu gerçek, iletişimin bir süreç olarak kavranması gereğini ortaya koyar³².

Süreç, "Bir olayın düzenli olarak birbirini izleyen değişmelerle gelişmesi, başka bir olaya dönüşmesi"dir. Doğal süreçler organizmanın büyüüp değişip gelişmesinde, kültürel süreçler kültürün süreklilik içinde değişip gelişmesinde rol oynar. Böylece sürecin hem sürekliliği, hem de değişim ve gelişmeyi içeren bir kavram olduğu söylenebilir³³.

Herhangi gelişme ve değişme ise, bir çok işlevlerin ve şartların sonucunda gerçekleşir. Bu nedenle süreç deyimi, aynı zamanda süreçte yer alan tüm işlemleri ve şartları (zihinsel tasarımlar, düşünsel planlamalar, bedensel çabalar gibi) da kapsar³⁴. Bu noktada önemli olan bir konudaki süreç içinde yer alan öğelerin karşılıklı olarak etkileşim içinde tüm değişime uğramalarıdır.

Tarihsel gelişimi içinde tüm bilim dalları iletişim sürecinin kendi bilim dalları ile doğrudan ilgili olduğu belli öğeler ile ilgilenmişler ve çeşitli çıkarımlarda bulunmuşlardır. Bu nedenle iletişim sürecinin öğelerini, bir liste şeklinde vermek güç, hatta yanıltıcı olabilir.

İletişimi formüle etmeyi amaçlayan ilk çabaların sonucu ortaya atılan fikirde iletişim sürecinin kaynak, ileti, kanal ve alıcı' dan oluşan dört temel ögesi yer almıştır. Ancak 1950' li yıllarda hız kazanan iletişim araştırmalarının, doğrusal olmayan iletişim sürecini ortaya çıkarması iletişim

³² Merih ZILLIOĞLU: a.g.e., 92.

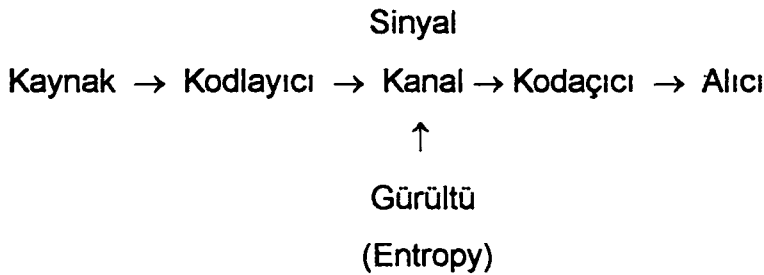
³³ Merih ZILLIOĞLU: a.g.e., 93.

³⁴ Orhan HANÇERLİOĞLU: *Felsefe Sözlüğü*, Remzi Kitabevi (İstanbul, 1982) 384.

sürecinin ögeleri arasına geri bildirim ya da geri beslenmeyi " karşı ileti" ' yi de eklemiştir³⁵.

Alicının seçici davranması, iletiyi yorumlaması ve ileti çıkarımlarında bulunması³⁶ sürecinin sağlıklı çalışabilmesini engelleyen gürültü ögesi 1950'li yıllarda hız kazanan iletişim araştırmaları sonucu iletişim süreci ögeleri arasına katılmıştır. Daha sonraları iletişim sürecini etkilediği belirtilen ve çeşitli kaynaklardan farklı tanımlar getiren pek çok öge daha bu çalışmalara eklenmiştir.

İletişim sürecinin ögeleri konusunda şimdiye kadar pek çok ekleme yapılmıştır. Shannon ve Weaver'ın geliştirdikleri olasılık matematiğe dayanan Enformasyon Teorisi (1948) ile bilgi teknik açıdan iletişime konu olmuştur. İlk kez Wiener tarafından vurgulanan "sinyal iletimi istatistiki" kavramından yola çıkan teori, Weaver' in katkılarıyla diğer bütün iletişim süreçleriyle ilgili modellere kaynaklık eden bir iletişim şeması ortaya çıkarmıştır.

Şekil 1. Temel İletişim Süreci

Bir iletişim sürecinin incelenebilmesi için, sürecin bir yerden başlatılması gerekmektedir. İletişim sürecinin ilki kaynaktır.

³⁵ Dennis McQUAIL ve Sven WINDAHL: *Kitle İletişim Çalışmaları İçin İletişim Modelleri*, Çev. Uğur DEMİRAY-Banu DAĞDAŞ, A.Ü. Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırmalar Vakfı Yayınları No: 92 (Eskişehir, 1994), 7.

³⁶ Dennis McQUAIL ve Sven WINDAHL: a.g.e., 9.

Kaynak algılama, seçme, düşünme, yorumlama süreçlerinde ürettiği anlamlı ilişkileri simgeler aracılığı ile gönderen kişi ya da kişilerdir³⁷. Kaynak mesajı oluştururken içeriğini de³⁸ kendi istek ve amacına uygun olarak tasarlayarak göndermek isteyen bir birimdir. Böylece, iletişim sürecinin gözlenebilen belirli bir kesitinde tepki gösteren değil, etki eden, aydınlatan bilgi veren kimseyi veya kurumu kaynak olarak kabul etmemiz gerekir³⁹.

Alıcı üzerinde herhangi bir etki yaratmak isteyen Kaynak, "iletişim sürecinde başka bir kimseye bir şey iletme gereğini hisseder"⁴⁰. Kaynak iletme istediği duygu ve düşüncelerini⁴¹, Alıcı'yı dikkate alarak kendi sembol repertuarındaki kodlardan yararlanarak kodlamak gereğini hisseder⁴². İnsan ilişkisinden bahsedebileceğimiz hemen her yerde, her durumda ayrı bir dil içinde kodlanmış iletişim süreci yaşanmaktadır⁴³.

Zihinde tasarlanan duygu ve düşünceler Kodlara dönüşerek dışa vurulmaktadır. Dışa vurulan şey bir objenin, olayın yerine geçen, zihinde bir karışıklığı veya anlamı olan sözlü veya sözsüz yazılı kelime ve çizimler⁴⁴; jestler, mimikler, bakış, resim, karikatür davranış kodları olabilir⁴⁵. Kod, mesajın işaret haline dönüşmesinde kullanılan simgeler ve bunlar arasındaki ilişkileri düzenleyen kuralların tümüdür⁴⁶. Kodlar sayesinde insanlar anlamlı mesajları değiş tokuş edebilmelerine imkan sağlamaktadır. İletişimin başarılı olabilmesi için kullanılan Kod sisteminde mesaj dilinin ortak olması, kaynak ve alıcının algılamasını kolaylaştırmaktadır. Ayrıca iletinin kodlanması çok kısa, çarpıcı, dikkat çekici, akılda kolay kalıcı olmalıdır.

³⁷ Merih ZILLIOĞLU: a.g.e., 98.

³⁸ Erol MUTLU: a.g.e., 205.

³⁹ Mehmet KÜÇÜKKURT ve Baki CAN: "İletişimde Kaynağın İknaya Katkısı", *Düşünceler*, E.Ü.B.Y.Y.O. Dergisi, Yıl: 2, Sayı: 2, (İzmir, 1998), 26.

⁴⁰ Orhan GÖKÇE: a.g.e., 52.

⁴¹ Aysel USLUATA: a.g.e., 20.

⁴² Mehmet KÜÇÜKKURT ve Baki CAN :a.g.e., 27.

⁴³ Ünsal OSKAY: a.g.e., 9-10.

⁴⁴ Mehmet KÜÇÜKKURT ve Baki CAN: a.g.e., 27.

⁴⁵ Aysel USLUATA: a.g.e., 17.

⁴⁶ Doğan CÜCELOĞLU: *Yeniden İnsan İnsana*, Remzi Kitabevi (İstanbul, 1992), 13.

Kaynak tarafından oluşturularak kodlanan ileti iletişim aracı olan Kanal'dan Alıcı'nın Kod Açıcı Sistemine bir Sinyal olarak gönderilmektedir. Kaynak, göndermek istediği iletiyi, iletinin özüne, ortamdaki gelen şartlara, Alıcı'nın kanallara yüklediği olumlu veya olumsuz anlamlara göre, uygun ve ulaşabileceği kanallarla iletme yolunu tercih eder. "Hedef kitle veya alıcı kendisine ulaşan iletileri anlaşılır hale getirmek ister. Bu durum ise kod açımı sayesinde olur. Başka bir deyişle kod açımı, hedef kitlenin, aldığı mesaja anlam vermesidir"⁴⁷.

Bilgi alıcısı durumunda bulunan tüm sistem bariz bir kod açma sürecine, aldığı bilgiyi kendi içinde erittiği bir kültür ve teknik kapasitesi ile sınırlı bir takım kod açma kategorilerine sahiptir. Alıcıda gelen iletileri bir takım değişikliğe uğratarak cevap verir. "İletişim sürecinin gerçekleşmesi için zorunlu kabul edilen ortak referans çerçevesi alıcı taraf ile göndericinin uyum içinde olmalarıdır".⁴⁸

Kaynak kodlarken, hedef kod açılarken, sadece sahip oldukları yaşantıların, denemelerin diliyle bu işleri yapabilmektedir. Örneğin biz hiç Rusça öğrenmemiş isek, bu dilde ne kodlama ne de kod açımı işlemi yapabiliriz. Eğer bir Afrikalı kabile insanı daha önceden bir uçak görmüş, sesini duymuş değilse, uçağın görünümünü sadece daha önceden kazanmış olduğu denemelerin diliyle açıklayabilir⁴⁹.

İletişimin etkili bir şekilde gerçekleşmesi, gönderilen iletilerin alıcı tarafından alınıp, alınmadığını, eğer alındıysa ne düzeyde algılandığının bilinmesiyle belli olacaktır. Bu sebeple, "iki yönlü bir süreci içeren

⁴⁷ Muzaffer ŞAHİN: *Televizyon Yayıncılığı ve Toplum İlişkisi* (Ankara, 1988), 18.

⁴⁸ Muzaffer ŞAHİN: a.g.e., s. 19.

⁴⁹ Wilbur SCHRAMM: *Kitle Haberleşme Teorilerine Giriş*, Çev. Ünsal OSKAY (İstanbul:Der Yayınları, 1992), 103.

iletişimde⁵⁰, iletişimin gerçekleşip gerçekleşmediği, yüzyüze iletişimde kişilerin aynı anda ve yerde, birbirini görerek ve duyarak yaptığı⁵¹, karşıdaki kişinin cevapları, ses tonu, mimikleri, beden hareketleri⁵² vb. birçok verilerle anlaşılabilir. Kitle iletişiminde ise farklı saha araştırmaları, anketler, mülakatlar, okuyucu mektupları vb. yöntemlerle feedback (geri bildirim) sağlanabilir. "Bu sayede kaynağın iletişim sürecinde oynadığı bir başka rol de hedefin mesaja gösterdiği tepkiyi (feedback) de alarak mesaj akışını takip ve kontrol etmektir⁵³. İletişimin tamamlanmasını sağlayan mesajın kaynağa dönüşünde, dikkat çeken en önemli nokta rollerin değiştiğidir. Bu kez alıcı verici durumuna dönüşürken, verici de alıcı rolünü oynamaktadır⁵⁴. Feedback'in sonucu, iletilerin yeteri kadar etkili olamadığı riskini ortaya çıkarıyorsa, kaynak, elde ettiği yeni verilere dayanarak, iletişimin kodlanma biçimini, sunulma biçimini, zamanını veya da kanalını değiştirmek yoluna gidebilir.

İletişim sürecinde iletiyi engelleyen gürültü (entropy) ögesi vardır. Bu içten gelen - hedef kişinin ya da kitlenin kaynağa ya da iletiye direnmesi türünde - ya da dış ortamdan gelen - fiziksel gürültü ya da ilgi dağılışı - türünde engelleme olabilir⁵⁵. Gürültü, kaynağın isteği dışında aktarıcı ile alıcı arasındaki iletiye eklenen bir şeydir⁵⁶ ve iletişimin etkinliğini kaybetmesine, iletilerin yanlış anlaşılmasına neden olur. Çelişkili ve teknik bir olgu olarak görülmesine rağmen gürültü aynı zamanda, bilgiyi artırıcı bir rol oynamaktadır⁵⁷.

⁵⁰ Önder ŞENYAPILI: **Toplum ve İletişim**, Turhan Kitabevi, (Ankara, 1981) , 40.

⁵¹ İrfan ERDOĞAN: **İletişim, Egemenlik, Mücadeleye Giriş**, İmge Kitabevi, (Ankara, 1997), 164.

⁵² Ayseli USLUATA: a.g.e., 23.

⁵³ Mehmet KÜÇÜKKURT ve Balı: a.g.e., 28.

⁵⁴ Zeyyat SABUNCUOĞLU: **İşletme ve Halkla İlişkiler** (Bursa, 1992), 28.

⁵⁵ Ayseli USLUATA: a.g.e., 16.

⁵⁶ John FISKE: a.g.e., 24.

⁵⁷ Werner J. SEVERIN ve Ja: ANKARD.: a.g.e., 70.

II. İLETİŞİM ÇEŞİTLERİ

Sosyal bilimlerin en büyük özelliği kullandığı kavramlar hakkında ortak bir görüş birliğine kolayca varılamamasıdır. Bu durum, tam anlamıyla sosyal bir fenomen olan iletişim için de geçerlidir⁵⁸. İletişim inter disiplinler, yani disiplinler arası bir alana yayılmış olmasından dolayı araştırmacıların asıl kökenine, niyetine ve varmak istedikleri sonuca göre bölümlendirilmektedir. Bu da bir sosyoloğun veya psikoloğun iletişime yaklaşımı, onu kavramlaştırması, incelemeyi kolaylaştıracak bölümleri sağlaması aynı olmayabilmektedir.

Fakat iletişim çeşitlerini genel olarak aşağıdaki ölçütlere göre sınıflandırmak mümkündür⁵⁹:

*** Toplumsal ilişkiler sistemine göre;**

- Kişiler arası iletişim
- Grup iletişimi
- Örgüt iletişimi
- Toplumsal iletişim

*** Grup ilişkilerinin yapısına göre;**

- Biçimsel olmayan (informel)/yatay iletişim
- Biçimsel (formel)/dikey iletişim

*** Kullanılan kaynaklara ve araçlara göre;**

- Görsel iletişim
- İşitsel iletişim
- Görsel-işitsel iletişim
- Dokunma ile iletişim
- Telekomünikasyon
- Kitle iletişimi

⁵⁸ Orhan, GÖKÇE: a.g.e., 1.

⁵⁹ Merih ZILLIOĞLU: a.g.e., 14.

ya da

- Doğal araçlarla iletişim
- Yapay araçlarla iletişimi
- * **Kullanılan kodlara göre;**
 - Sözlü iletişim
 - Yazılı iletişim
 - Sözsüz iletişim
- * **Zaman ve mekan boyutlarına göre;**
 - Yüzyüze iletişim
 - Uzaktan iletişim

olarak sınıflandırılabilir⁶⁰.

Yukarıdaki bölümlerde açıklanan iletişim kavramını birçok şekilde tarif etmek mümkündür. Yaygın olarak kullanılan sınıflandırmalardan birinde iletişim araştırmacıları uzlaşarak genelde iletişimi dört ana bölümde ele almaktadırlar⁶¹. Bunlar; öz iletişim (intrapersonal communication), kişilerarası iletişim (interpersonal communication), örgüt içi iletişim (organizational communication) ve kitle iletişimi (mass communication)'dir.

A. ÖZ İLETİŞİM

İletişimin olmasının ön koşulu iletişimde bulunacak bir canlı varlığın bulunmasıdır; çünkü iletişimin başlangıcı ve bitişi canlı varlığı gerektirir. İnsan varlığının ilk iletişimi kendisiyle olan "kendiyile iletişimidir"⁶².

İki insan arasında gerçekleşen iletişimin bir benzeri de bireyin içinde gerçekleşmektedir. İnsanın düşünmesi, duygulanması, sevinmesi,

⁶⁰ Merih ZILLIOĞLU: a.g.e., 17.

⁶¹ Üstün DÖKMEN: *İletişim Çalışmaları ve Empati*, Sistem Yayıncılık (İstanbul, 1997), 21.

⁶² İrfan ERDOĞAN: a.g.e., 157.

ihtiyaçlarının farkına varması, kendi iç dünyasını gözlemlemesi, içsel iletişim olarak da nitelendirilebilen birer öz iletişimdir. Öz iletişimi, insanların kendi içlerinde ürettiği bir takım mesajları yorumlaması şeklinde tanımlamak mümkündür⁶³.

Öz iletişimde iletiyi ileten ve alan aynı kişidir. Yaşanan dünyada nitelik ve nicelik bakımından en sık ve en çok yoğun olan iletişim insanın kendisiyle olan iletişimdir. Bu iletişim uyku dışında kesintisizdir⁶⁴.

Kişinin kendisiyle iletişimi dış iletişimle bağlantı kurarak sosyal iletişime geçer⁶⁵. Bunun sonucunda, yeni bilgilerin beynimizde anlam taşıyan varlıklar olarak yeni bir bilişsel bütüne ulaşması, daha önce yaşayıp, öğrendiklerimizle yakından ilişkili olup, bireyin seçimini de etkilemektedir⁶⁶.

Kişilerarası iletişimin gerçekleşmesi için, ilk olarak öz iletişimin gerçekleşmesi gerekmektedir. Çünkü, kişilerarası iletişimde insanın konumu ister alıcı olsun, isterse verici olsun bilgi üretirken de aldığı bilgiyi yorumlarken de özsel iletişimde bulunması gereklidir. Bu sebeple kişilerarası iletişimin özsel iletişim sonucunda gerçekleştiği, öz iletişimin de kişilerarası iletişimden bağımsız olmadığı ortaya çıkmaktadır.

B. KİŞİLER ARASI İLETİŞİM

Yüz yüze iletişim olarak da nitelendirilebilen kişilerarası iletişimi, "kaynağını ve hedefini insanların oluşturduğu"⁶⁷ iletişim, kişilerin aynı anda ve yerde, birbirini görerek ve duyarak yaptığı doğrudan iletişim biçimi olarak

⁶³ Üstün DÖKMEN: a.g.e., 21.

⁶⁴ İrfan ERDOĞAN: a.g.e., 157-158.

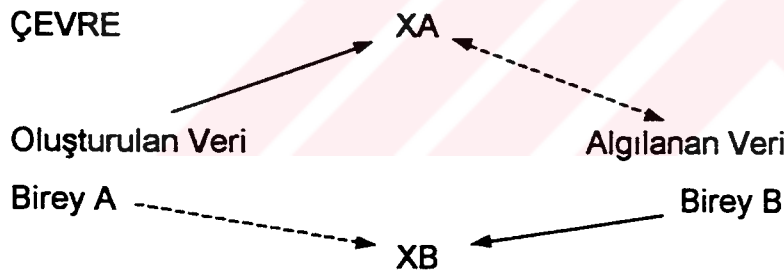
⁶⁵ İrfan ERDOĞAN: a.g.e., 158-160.

⁶⁶ Uğur DEMİRAY: *İletişim Ötesi İletişim*, Turkuaz Yayınları (Eskişehir, 1994), 28.

⁶⁷ Üstün DÖKMEN: a.g.e., 23.

ifade edilebilir. Yüz yüze iletişimde egemen tarz sözlü, konuşmayla⁶⁸ başlayan taraflar arasındaki bilgi ve haber alışverişi zorunluluğu, ilişkinin sağlıklı şekilde sürdürülebilmesi için karşılıklı bir iletişimi gerekli kılmaktadır⁶⁹.

Yüzyüze iletişimde bulunanlar arasında zaman ve mekan bakımından beraberlik vardır. Herkes günlük yaşamı içinde yüzyüze iletişimde bulunabilir⁷⁰. Konuşmalar, toplantılar, konferanslar, seminer ve tartışma grupları yüzyüze iletişimin çeşitleridir. Bu çeşit iletişimde, iletişimi gerçekleştirenler, çoğunlukla herhangi bir araçtan yararlanmadan⁷¹ tek kişiden çok kişiye yapılan konuşmalar, küçük bir topluluğun içindeki yüzyüze ilişki niteliğindedir. Gönderici, konuşmasının başından sonuna kadar ağırlığını korumakla birlikte dinleyicilerden de gönderilen iletiye bir takım tepkiler alınmaktadır⁷². Böylece, karşılıklı iletişimde bulunan kişiler bilgi/sembol üreterek, bunları birbirine aktararak veya yorumlayarak iletişimi sürdürürler⁷³.

Şekil 2. Kişilerarası İletişim

XA'- A'nın sözleri, görünüşü, davranışları vb.

XB- B'nin sözleri, görünüşü, davranışları vb.

— üretilen veri

- - - algılanan veri

Kaynak: Aysel, USLUATA: *İletişim*, İletişim Yayınları (İstanbul, 1994), 47.

⁶⁸ İrfan ERDOĞAN: a.g.e., 114.

⁶⁹ Hayati TÜFEKÇİOĞLU: *İletişim Sosyolojisine Başlangıç*, Der Yayınevi (İstanbul, 1997), 86.

⁷⁰ İrfan ERDOĞAN: a.g.e., 164.

⁷¹ Kayıhan ÇEL: *Kitle Haberleşme Hukuku*, Beta Yayınları (İstanbul, 1990), 5.

⁷² Önder ŞENYAPILI: a.g.e., 46.

⁷³ Üstün DÖKMEN: a.g.e., 23.

Kişilerin birbirleriyle anlaşmaları, imgeleri düzenleyerek ileti oluşturmaları, karmaşık simge düzenlemelerini kullanma yeteneklerine bağlıdır. Kişilerarası iletişimde kaynak konuşarak, yazarak ya da davranışlarıyla hedef kişiye veriler iletir; iletiyi alan kişi de "geri bildirim"le, sorularla, süreci ters çevirip ileti göndererek, cevap verir⁷⁴.

Bir iletişimin kişilerarası iletişim sayılabilmesi için (Tubbs ve Moss, 1974) üç ölçütün gerekli olduğu ileri sürülmüştür⁷⁵. Bu ölçütlerden birincisi kişilerarası iletişime katılanlar, belli bir fiziki yakınlık içinde yüzyüze olmalıdır. İkinci olarak, iletişime katılanlar arasında tek yönlü değil, karşılıklı bir mesaj alış verişi olmalıdır. Üçüncüsü ise, mesajın niteliğiyle ilgilidir. Sözkonusu mesajlar sözlü ve sözsüz nitelikte olmalıdır; bu iki tür dışında kalan mesajların kullanıldığı iletişimler, örneğin yazışmalar kişilerarası iletişim sayılamaz.

Sözsüz nitelikte olan iletişim hareket ve davranışlarla gerçekleşmektedir. "Kişiler bilerek ya da bilmeyerek sözlü olduğu gibi sözsüz de veri üretirler ve bunu ileti olarak gönderirler. Bu veriler de; davranış, görünüş, ses tonu, jest vb. başkaları için bilgi kaynağı olurlar⁷⁶.

Sözsüz iletişim daha ziyade sözlü iletişimi pekiştirmek amacına yöneliktir. Kaynak konumunda bulunan kişi yüzünü, gözünü, bedenini kullanarak iletişimde akıcılığı yakalamaya çalışır. Aynı şekilde karşıdaki kişinin yüz ve beden ifadelerine göre mesajının alınıp alınmadığını, bulunulan ortamdan sıkılıp sıkılmadığını anlayabilmektedir.

⁷⁴ Ayselî USLUATA: a.g.e., 47.

⁷⁵ Üstün DÖKMEN: a.g.e., 24.

⁷⁶ Ayselî USLUATA: a.g.e., 47.

İnsan vücudunun en çok dikkat çeken yeri yüzüdür⁷⁷. Yüz ifadelerinde bir çok anlam gizlidir. Bir tebessüm, bir korku, bir mutluluk yüz ifadesi ile gösterilir. Göz teması ise, kişilerin birbirinin dikkatini çekmesiyle oluşan etkileşim neticesinde sonradan gelişecek bazı durumların bir işaretidir⁷⁸. İnsanın kendisini ifade etmesinde en duyarlı ve etkili organlardan birisi de eller, kollar ve parmaklardır⁷⁹.

Giysiler de kişilerarası iletişimde mesajların algılanması, iyi bir izlenim yaratılması, hatta hedefin ikna edilmesinde önem taşımaktadır. İletişimde kişinin giyiminin iyi olması ilişkide bulunulan kişide olumlu etkiler uyandırmaktadır⁸⁰. Kişilerarası iletişim karşılıklı ilişkiye dayanmaktadır. Bu nedenle hiç bir şey kendi başına anlam taşımaz. Anlamı kişiler vermektedir⁸¹ ki bu da sözlü veya sözsüz olarak gerçekleşebilir.

C. ÖRGÜT İÇİ İLETİŞİM

Örgüt, toplumsal ihtiyaçların bir kesimini karşılamak üzere, önceden belirlenmiş amaçları gerçekleştirecek görev ve rolleri yapmak için güçlerini, eylemlerini eşgüdümleyen işgörenlerden oluşan toplumsal açık bir sistemdir⁸². Tanımdan da anlaşıldığı gibi bir örgütün varlık nedeni, belirli amaçların birden fazla kişi ile ve bir grup olarak gerçekleştirilmesi ile mümkündür.

⁷⁷ Doğan CÜCELOĞLU: a.g.e., 42.

⁷⁸ Ahmet, H.YÜKSEL: **Bireylerarası İletişime Giriş**, A.Ü. Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayınları No: 96 (Eskişehir, 1994), 26-31.

⁷⁹ Harry JAMIESON: **İletişim ve İkna**, Çev. Nejat, ATABEK ve Banu DAĞTAŞ, A.Ü. Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayını (Eskişehir, 1996), 125.

⁸⁰ Yücel ERTEKİN : **Halkla İlişkiler**, TODAİE Yayını (Ankara, 1980), 32.

⁸¹ Arthur A. BERGER: **Kitle İletişimde Çözümleme Yöntemleri**, Çev. A. Barkan, U. Demiray, D. Güler ve başk (Eskişehir: Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayınları No: 91, A.Ü. 1996), 19.

⁸² Ethem İ. BAŞARAN: **Örgütsel Davranış**, A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları, No:108 (Ankara, 1982), 56.

Örgütleri anlamada başlangıç noktası olarak, onları birer açık sistem olarak görmek ve - elde edilen çıktıyı, sistemi yeniden harekete geçirecek bir girdi olarak kullanan enerjisel girdi dönüşüm çıktı sistemi - olarak ele almak bize yarar sağlayacaktır. Bu bağlamda örgütler, çevreden bir takım girdileri alarak işleyen ve enerjiye dönüştüren ve sonuçta bunları çıktılar biçiminde çevreye veren açık sistemlerdir⁸³.

Toplumsal sistemin unsurlarından olan örgütleri sistem kavramı aralarında karşılıklı bağımlılık olan unsurlardan kurulu bir bütünü belirtir. Unsurlardan herhangi birinin değişimi sistemin tümünü ve diğer unsurları etkiler. Dolayısıyla, örgütleri içinde bulundukları toplumsal sisteme bağımlı olarak ele almamız mümkündür⁸⁴.

Günlük yaşamımızda, çeşitli nedenlerle çoğu ile ilişkimiz vardır. Örgütlerle insanlar arasındaki ilişki hem etkileme hem de etkilenme biçimindedir; iki yönlüdür. Çevreden girdi almakta, çevreye çıktı sunmakta, çevre ile sürekli iletişimi gerektiren etkinliktir⁸⁵. Örgütsel düzeyde iletişim, örgütün başarısı, örgüt içindeki iletişime bağlıdır. Örgüt üyelerini birbirine bağlayan, örgütle çevrenin etkileşimini sağlayan, örgütün oluşmasını ve yaşamasını sağlayan bir süreçtir⁸⁶.

Örgüt içinde etkili bir iletişim ile etkili bir yönetim arasında doğrudan bir bağlantı vardır⁸⁷.

Bir örgütün örgüt içi iletişim politikasının belli başlı amaçlarını şöyle sıralayabiliriz⁸⁸:

⁸³ Halil CAN: **Organizasyon ve Yönetim**, Adım Yayıncılık (Ankara, 1992), 16.

⁸⁴ Ayşe ÖNCÜ: **Örgüt Sosyolojisi**, Turhan Kitabevi (Ankara, 1982), 35.

⁸⁵ Muharrem VAROL: **Halkla İlişkiler Açısından Örgüt Sosyolojisine Giriş**, A.Ü. İletişim Fakültesi Yayınları No: 2 (Ankara, 1993), 125.

⁸⁶ GÜRGEN Haluk: **Örgütlerde İletişim Kalitesi**, Der Yayınları (İstanbul, 1997), 36.

⁸⁷ Muharrem VAROL: a.g.e., 124.

⁸⁸ Muharrem VAROL, a.g.e., 128-129.

Örgütün amaçları, hedefleri ve politikasının elemanlarca bilinmesini sağlamak, iş ve işlevlere ilişkin bilgiler vererek, iş ve beceri eğitimi kolaylaştırmak. Örgütün yapısı hakkında bilgileri vererek, örgüt içi duygusal ve çatışmalı sorunlar konusunda aydınlatmak. Bilgilendirme yoluyla da örgütsel yaşama katılımın düzeyini artırmak. Yöneticiler ve elemanlar arasında iki yönlü - karşılıklı iletişimi özendirmek.

Temel olarak örgütlerde iletişimin iki açıdan amacı vardır. İlki, örgütün amaçlarını gerçekleştirmede aracı olması ve planların uygulanmasında belli bir amacın gerçekleştirilmesi için faaliyetlerin eşgüdümlemesi, görevi başaracak kişiye iletilmesi. İkinci olarak, örgüt üyelerinin iletişim yoluyla örgütün amaçları doğrultusunda çalıştırılması⁸⁹.

Örgüt içi iletişimde alınan kararların niteliği, geniş ölçüde haberleşme sisteminin iyi işlemesine bağlıdır⁹⁰. Örgüt hem içsel hem de dışsal olarak, haber ve bilgi aldığı gibi verir de. Bunun için de çeşitli iletişim şekilleri kullanılır, yukarıdan aşağıya, aşağıdan yukarıya, çapraz ve dikey iletişim gibi. "Bu sayede örgüt içindeki bireyler birbirine bağlanarak üst-düzeyde bir bütünleşme gerçekleşir. Bu da örgütün dış çevreyle iletişimini kolaylaştırır" diyebiliriz⁹¹.

Ç. KİTLE İLETİŞİMİ

Kitle iletişiminde, iletişimin önündeki "kitle" kavramının ne olduğunun açıklanmasında fayda vardır. Kitle iletişiminde kitle kavramı izleyicilerin sosyal, siyasal ve ekonomik açılardan belirsiz, ayırt edilemeyen kişiler

⁸⁹ Halil CAN: a.g.e., 240.

⁹⁰ Nuri TORTOP, Eyup İ. GÜNAY ve Burhan AYKAÇ: **Yönetim Bilimi**, Yargı Yayınları (Ankara, 1993), 133.

⁹¹ Aysel USLUATA: a.g.e., 56-57.

kümesi olduğunu ima eder⁹². Kitle (kalabalık, yığın) kelimesi, basit anlatımıyla, toplumsal bakımdan farksız, heterojen, birbiriyle bağlantısız, sınıf, cinsiyet ve ırk bakımından kesin farklardan yoksun⁹³ rasgele oluşan geniş bireyler topluluğunu ifade eder⁹⁴. Avrupa'da gelişen bir dizi gelişmeler (16. ve 17. yüzyıl) elektriğin ve buharlı geminin bulunması, sanayi devriminden sonraki ekonomik ve toplumsal değişmeler, 18. yüzyılda kitlelerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Kitlelerin yükselişi sanayileşme, siyasal demokrasi, eşit oy hakkı ve sınıf toplumunun ortaya çıkmasına denk düşmektedir⁹⁵. Teknoloji, elektromanyetik dalgaların ve bunların alıcılarının kullanımı bütün kitleye seslenebilme imkanı vermektedir⁹⁶. Kitle kavramı, kitle iletişim sürecinde alıcı tarafı ifade etmekte ve heterojen bir yapı içerisinde olmaktadır.

Kitle iletişimi uygarlığımızın oldukça yeni bir olgusudur. Modern iletişimi yazılı basının gelişmesi ve okumanın bireyselleşmesiyle başlatılabiliriz⁹⁷. XX. yüzyıl ise, teknolojiye büyük gelişmelere sahne olmuştur ve olmaktadır. Buna bağlı olarak iletişim araçları da söz konusu teknik gelişmelerden nasibini almış ve kitle iletişim olgusu giderek önem kazanmıştır⁹⁸.

Bir toplumun üyelerinin ortak maddi ve manevi etkinlikleri dolayısıyla aralarında oluşan bağlantıları doğrudan ve dolaylı yollarla göreceli olarak toplumun bütününde gerçekleştirilen süreçlerin tümü olarak tanımlanabilen Kitle İletişimi, kitle iletişim araçlarının kullanımıyla ne olduğu tam belli olmayan geniş insan topluluklarına topyekün haber ve bilgi aktarılmasını

⁹² İrfan ERDOĞAN: a.g.e., 241.

⁹³ İrfan ERDOĞAN ve Korkmaz ALEMDAR: a.g.e., 54.

⁹⁴ Gustave L. BON : *Kitleler Psikolojisi*, Timaş Yayınları (1997, İstanbul), 19.

⁹⁵ Alan SWINGWOOD: *Kitle Kültürü Efsanesi*, Çev. Aykut KANSU (Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 1996), 121.

⁹⁶ Raşit KAYA: a.g.e., 2.

⁹⁷ Raşit KAYA: a.g.e., 2.

⁹⁸ Konca YUMLU: *Kitle İletişim Kuram ve Araştırmaları*, Nam Yayıncılık (İzmir, 1994), 19.

içermektedir⁹⁹. Kitle iletişim araçları bir değer olarak bilginin yayılması için tartışmasız gerekli bir araçtır¹⁰⁰. Kitle iletişim araçları bireysel görüşleri ifade ederken, yürütülüş ve başlıca etkinliklerini düzenleme biçimlerini de etkilemektedir¹⁰¹.

Kitle iletişiminin başlıca özellikleri şunlardır: Kitle iletişiminin izler kitlesi görece geniş¹⁰², türdeş olmayan ve kim olduğu belli olmayan izleyicilere yöneliktir. İletiler açıkça iletilir; genellikle izleyicilerin çoğunluğuna aynı anda ulaşacak şekilde ayarlanır ve geçicidir. İletişimci çok fazla masraflı olabilecek karmaşık bir örgüt olma ya da karmaşık bir örgüt içinde faaliyet gösterme eğilimindedir¹⁰³. Kitle iletişimi kamusaldır, yani içeriği herkese açıktır. İletişim çoğunlukla tek yönlüdür ve izler kitlenin anında cevap verme ihtimalini fiilen dışlamaktadır, böylelikle gönderici ile alıcı arasında kutuplaşma söz konusudur.

Uzmanlaşmanın ve kurumsallaşmanın söz konusu olduğu bu iletişim türünde, belirli bir kaynaktan, belirli bir strateji izlemektedir. Bu stratejiler kurumlar aracılığıyla yürütülmekte, gönderilen mesajlar kısa zamanda sürekli bir biçimde alıcıya ulaşmaktadır. Blumer (1977) ve Wrigth (1959) kitle iletişiminde alıcı kitlenin farklı sınıf, pozisyon, kültür, servete sahip olduğunu; her düzeyi ve yanında gelebileceğini, bilinmeyen kişilerden oluştuğunu, bu kişiler arasında çok az ilişki ve deney alışverişi bulunduğunu ve yerel-fiziksel bakımdan birbirinden ayrıldığını gevşek bir şekilde örgütlendiğini belirtir¹⁰⁴.

⁹⁹ Merih ZILLIOĞLU: a.g.e., 85.

¹⁰⁰ Philippe BRETON: "İletişim Araçları, İletişim ve Kültür", *Medya Dünyası*, Der. J. Marie CHARON, Çev. Oya TATLIPINAR (İstanbul: İletişim Yayınları, 1992), 182.

¹⁰¹ Denis McQUAIL: "Kitle İletişim Araçlarının Etkileri", *Kitle İletişiminde Temel Yaklaşımlar* Çev. Korkmaz ALEMDAR ve Raşit KAYA, Savaş Yayınları (Ankara, 1983), 46.

¹⁰² Erol MUTLU: a.g.e., 211.

¹⁰³ Werner J. SEVERIN ve James W. TANKARD: a.g.e., 12.

¹⁰⁴ İrfan ERDOĞAN ve Korkmaz ALEMDAR: a.g.e., 54.

Chomsky ve diğer bazı araştırmacılar kitle iletişim araçlarının toplum üzerindeki global etkisi üzerinde yoğunlaşmışlardır. Bu bakışa göre kitle iletişim araçlarının etkisi, etkileyen ile etkilenenin birleşmesine, bir düşünce ortaklığına girmesine dayanmaktadır. Kitle iletişim araçlarının etkisi, seçtiği bilgilerin ve sosyal kodların alıcı kitlede yayılmasını ve paylaşılmasını içermektedir¹⁰⁵. Kitle iletişim araçlarının insanların gündelik hayatlarını tanzim etmede birinci derecede rol oynadığı,¹⁰⁶ tutum, inanç ve değerleri dolaylı ya da dolaysız etkiledikleri varsayımıyla hedef kitlenin etkilenişine ilişkin çok sayıda araştırma yapılmıştır. Toplum üzerine etkileri; toplumsal değişiklik yaratıp bunların yayılmalarını ve kamuoyunu ilgilendiren konuların önemlerini vurgulayarak kitlenin bilgilendirilmesini sağlamaktır¹⁰⁷.

Kitle iletişim araçlarının kitle üzerinde sahip olduğu öne sürülen önemli bir gücü vardır. Ancak, kitle iletişimi denildiği zaman, yalnızca mesajın kitlesel olarak dağılımı değil, aynı zamanda kitle iletişim araçlarının kitlesel bir toplumda işlevlerini sürdürdükleri gerçeğinin de anlaşılması gerekmektedir¹⁰⁸.

¹⁰⁵ Nuri BİNGİN: *Siyaset ve İnsan*, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 1997, 136.

¹⁰⁶ Nabi AVCI,: *Enformatik Cehalet*, Rehber Yayıncılık, (Ankara, 1990), 101.

¹⁰⁷ Aysel USLUATA, i: a.g.e., 83-84.

¹⁰⁸ Ertuğrul ÖZKÖK : *İletişim Kuramları Açısından Kitlelerin Çözülüşü*, Tan Yayınları, (Ankara, 1984), 25.

İKİNCİ BÖLÜM

BASIN VE KAMUOYU

I. BASIN KAVRAMI

Basın toplum içinde düzenli olarak yayınlanan, haber ya da bilgi öğelerinin, düşünce veya kanıların, biçim ya da koşulların tümüdür¹.

Günümüzde ise, basın faaliyetinin klasik anlamı ve kapsamı bazı önemli farklar içermektedir. Gerçekten de basın kavramına bugün kitap, broşür, dergi ve gazetelerin yanında radyo-televizyon katılmış, benzer teknolojinin getirdiği diğer araçlar da eklenmiştir².

Radyo ve televizyonun gazeteciliğe başlaması ve gazeteciliğin temel ilkelerine uyması sonucunda ise bu alanda yazılı basın teriminin yanı sıra, sözlü ve elektronik basın terimi ortaya çıkmıştır.

Başta sosyal ve kültürel alanda olmak üzere insanoğlunun tüm yaşamını ilgilendiren basın, kamu adına denetleme yapma işlevi ve etkisi, aynı zamanda sorun ve sorumlulukları olan geniş kapsamlı, kolektif³ ve kendine özgü bir yapıya sahiptir. Bunun sonucu olarak, her dönemde, özellikle hürriyetçi demokratik ülkelerde zaman zaman ilerleyip durarak, eleştiri bombardımanına tutulup kimi zaman da zirvelere tırmanarak gündemde kalmayı başarmıştır.

¹ Ahmet DANIŞMAN: **Basın Özgürlüğünün Sağlanması Önlemleri**, A.Ü.B.Y.Y.O. Yay (Ankara, 1982), 1.

² Sezer AKARCAI, "Basının Görevleri ve Basın Özgürlüğü", A.Ü. Sosyal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt: XLIV (Ankara, 1989), 1-2.

³ Feruh DİNÇER: **Türk Basının Sorunları Sempozyumu**, A.Ü.B.Y.Y.O. (Ankara, 26-27 Mayıs 1986), 5.

Kamuoyunu oluşturma ve kamu adına iktidarı denetleme fonksiyonu nedeniyle de basın, demokrasinin vazgeçilmez unsuru olduğunu kanıtlamıştır. Tüm bunların yanında basın, kişilerin ve toplumun duygu ve düşünce dünyasında yaptığı ve yapacağı etkilerle toplumsal ilişkinin biçimlenmesinde ve uygar düşünce sisteminin gelişmesinde büyük görevler yüklenmiştir.

Diğer yandan basını, “belirli zamanlarda yayımlanan, muhtevasını haber ve fikir teşkil eden, baskı makinalarıyla çoğaltılan yazılı ürünlerin tamamı ya da haber ve fikirleri toplama, değerlendirme, işleme ve bunları başkalarına ileterek kamuoyu meydana getirme sanatını mümkün hale getiren yazılı ve elektronik kitle haberleşme aracı⁴ olarak tanımlamak mümkündür.

Basının, toplumsal yapılanma içinde gördüğü işlevler içerisindeki en önemli konulardan bir tanesi “ifade özgürlüğü” olgusudur. Bireysel düşüncenin özgürlüğü ve kullanımı olan ifade özgürlüğünün şekillenmesi ise her toplumsal düzenin temel unsurları arasında karşımıza çıkar⁵.

Çeşitli sorunların ve konuların kitlelere etkin biçimde duyurulması gereksinimi kitle haberleşme araçlarını ve doğal olarak basını doğurmuştur⁶. Haberleşme açısından gerek kamuoyunu oluşturma ve onun sözcülüğünü yapması bakımından ve gerekse devletlerarası ilişkiler yönünden hızlı bir gelişim süreci yaşamış, ilk dönemlerdeki yazılı bültenler, gazeteler vb.'nin yanında teknolojik gelişmelerle birlikte kanıların ve bilgilerin biçimlenmesi sürecini büyük ölçüde hızlandıran radyo, televizyon gibi elektronik basını da ortaya çıkarmıştır.

⁴ Mehmet DOĞAN: *İletişim Veya Dehşet Çağı*, Timaş Yayınevi (İstanbul, 1993), 51.

⁵ Haluk YÜKSEL ve Uğur DEMİRAY: *Basının Toplumsal İletişimdeki İşlevleri*, Anadolu Üniversitesi Eğitim Teknolojisi ve Yaygın Eğitim Vakfı Yayınları No: 002, (Eskişehir, Mart 1983), 74.

⁶ Kayıhan İÇEL: *Kitle Haberleşme Hukuku*, (İstanbul, 1990), 8.

Yukarıda saydığımız belli başlı işlevlerinden dolayı basın yasama, yürütme ve yargıdan sonra dördüncü kuvvet olarak tanımlanır⁷. Kısa vadede toplumun yönlendirilmesi ve yönetiminde dördüncü kuvvet olan basın, uzun vadede toplumun gelişmesi ve yönlendirilmesi, ayrıca yasama, yürütme ve yargı güçlerinin kullanılma biçimlerinin şekillendirilmesinde aslında tek kuvvettir⁸, diye de tanımlanabilir.

Kitle iletişim araçları içerisinde basının yeri ve önemi büyüktür. Teknolojik gelişmeyle iyice gelişen basın toplumsal yaşam için son derece önemlidir ve demokratik sistemlerin vazgeçilmez unsurudur⁹.

A. BASIN KURAMLARI

Bir ülkedeki basının etkisi, o ülkedeki politik, sosyal ve ekonomik güçlerin yapısına bağlıdır. Bu bağlamda ülkedeki siyasal sistemin şekli, ülkenin iletişim sisteminin belirleyicisidir.

Dünyadaki siyasal sistemlerin farklılığına dayanarak Siebert, Peterson ve Schramm gibi araştırmacılar 1956'da hazırladıkları Four Theories of The Press (Basının Dört Kuramı) adlı kitapta dünya sistemini dört kategoriye ayırmışlardır¹⁰. Bu kuramlar:

1. Otoriter Kuram
2. Özgürlükçü Kuram
3. Sovyet Tekel Kuramı
4. Toplumsal Sorumluluk Kuramı'dır.

⁷ Mehmet OLUÇ: "Türk Basınında 'İşletmecilik'", İletişim Olayları ve Türk Basının Sorunları (İstanbul: Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, No: 17, Aralık 1984), 101.

⁸ Mehmet OLUÇ:a.g.e., 101.

⁹ Werner J. SEVERIN ve James W. TANKARD: İletişim Kuramları Çev. Ali Atıf BİR ve Serdar SEVER (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 1994), 501.

¹⁰ Werner J. SEVERIN James W. TANKARD: a.g.e., 501.

Bu ayrımın yanı sıra iletişim araştırmacısı McQuail de kitle iletişimi ve siyasal sistem arasındaki ilişkiden hareketle, Siebert ve arkadaşlarının söz ettiği dört kuramın dışında iki kuramdan daha bahsetmiştir¹¹.

1. Otoriter Kuram

Otoriter kuramın filizlerini, her türlü yetkinin babada toplandığı ve babanın mutlak otorite olarak kabul edildiği ataerkil yönetim ideolojisine kadar indirgemek mümkündür. Bu ideoloji ailede doğmuş, gelişme aşamasını işletmelerde tamamlayarak toplumun yönetim yapısına yansımıştır¹².

Otoriter kuram geçmişi yönünden en çok uygulanmış, en eski yaklaşım olarak kabul edilir¹³. Bu yaklaşımda basın, önleyici, engelleyici devlet gücünün bir aracı olarak kullanıldığı, yansız, tepkisiz olmasının beklendiği bir araçtır. Gazetecilerin gerçek özgürlükleri ve örgütlenmeleri devlet otoritesine bağlıdır. Baskıcı kuram, basının, basın dışındaki güçler tarafından belirlenmiş kurallara uymaması halinde sansürü haklı kılmıştır¹⁴.

Bu kuramın en belirleyici özelliği gazetecilerin, gerektiğinde zor kullanılarak, siyasal güce bağlı kılınarak onun çıkarlarına hizmet eden güdümlü bir araç olarak kullanılmasıdır.

Baskıcı kuramın kurallarının yansıtılması ya da zorlama yoluyla kabul ettirilmesi şekilleri, değişik ve fazladır: Yasama yoluna başvurma, üretim

¹¹ Denis McQUAIL: Mass Communication Theory and Introduction, (London, 1983) 34-98.

¹² Sacide VURAL: **Kitle İletişimde Denetim Stratejileri**, Özışık Matbaası (Ankara, 1994), 9.

¹³ Raşit KAYA: **Kitle İletişim Sistemleri**, Teori Yayınları (Ankara, 1985), 39.

¹⁴ Denis McQUAIL: **Kitle İletişim Kuramı** Çev. A. Haluk YÜKSEL (Eskişehir: A.Ü. Yayınları, 1994), 121.

üzerinde doğrudan devlet kontrolü, düzenlemenin zorlanamayan prensipleri, vergilendirme ya da ekonomik yaptırımlar gibi¹⁵...

Bu yaklaşımın temel ilkelerini sayacak olursak:

- Basın kanunları ya da kurulu düzeni bozucu şeyleri yapmaktan kaçınmalıdır.
- Basın yönetimdeki otoriteye bağlı olmalıdır.
- Basın, moral ve politik değerlere ve çoğunluğa karşı saldırgan olmamalıdır.
- Sansür, bu kuralları uygulamak için kullanılabilir.
- Otoriteye karşı olma, resmi politikaya sataşma ve genel ahlak değerlerine saldırma, suç değerlendirmesi içindedir.
- Gazeteciler veya medya çalışanları, kendi medya organizasyonları içinde bağımsızdırlar¹⁶.

Otoriter sistemde basın, özel ya da kamusal olabilir; bununla birlikte hükümet politikasını ilerletici bir araç olarak kabul edilir.

Liberal anlayışın gelişmesiyle etkinliği azalan otoriter kuram yine de dünyanın bir çok ülkesinde değişik biçimlerde uygulanmaktadır. .

2. Özgürlükçü Kuram

Kapitalist toplumlarda, liberal anlayışın düşünsel birikimi üzerinde siyasal rejimlerde klasik demokrasi yerleşmeye başlayınca devletin ekonomik hayata müdahalesinin sınırları çizilmiş, bireylere bir takım hak ve özgürlükler tanınmıştır. Bu dönemde tanınan özgürlüklerden biri düşünce ve ifade özgürlüğü olmuştur.

¹⁵ Denis McQUAIL: a.g.e., . 121.

¹⁶ Denis McQUAIL: a.g.e., . 122.

Aydınlanma ve Rönesans'ın genel kuramları ve bunlardan doğan haklar otoriter kurama karşı, özgürlükçü kuramı geliştirdi. Özgürlükçü kuramın fikir babaları olan Milton, Locke ve Mill; basının bilgi verme, eğlendirme ve satma kadar hükümeti kontrol etme ve gerçeği bulmasına yardım etme görevlerini yerine getirmekle de yükümlü olduğunu¹⁷ belirtirler.

18. yüzyılda İngiltere'de geliştirilen bu kurama göre: Özgürlükçü kuram çoğunlukla özeldir ve herkes yayın yapabilir. Ayrıca bu yaklaşım medyanın iki şekilde kontrol edilebileceğini ileri sürer. Çok seslilik, yani her türlü bilginin serbest dolaşımı, bireylerin doğru ve yalan arasındaki farklılığı bulmasına imkan sağlar. Diğer taraftan siyasal sistem onur kırıcı yayına, müstehcenliğe, edepsizliğe, savaş zamanlarında kışkırtıcılığa, ülke menfaatlerine ters düşme durumlarında karşı dava açılmasına imkan sağlar.

Yetkileri merkezden alıp halka veren, bireyin özgürlüğünü ön plana çıkartarak onu dokunulmaz haklardan sayan, kitle iletişim araçlarına bireylerin özgürlüklerini yaşamada önemli bir rol yükleyen ve bu araçların özgürlüğünü bireylerin özgürlüğü sayan özgürlükçü yaklaşım, insanlara gerekli olan doğru bilgileri ulaştırmanın yolunun, Milton'un da "Fikirlerin Özgür Pazar Yeri"¹⁸ olarak isimlendirdiği kitle iletişim araçları aracılığıyla çok yönlü fikirlerin yer aldığı tartışma ortamları olduğunu belirtmiştir.

Sermayenin basına girmesi ve basın özgürlüğünün mülkiyete dayandırılması, iletiyi pazarda satılan bir meta haline getirmiştir. Diğer taraftan Mill'in de savunduğu kısıtlamaların hiç olmaması savı günümüz liberallerince dikkate bile alınmamaktadır.

¹⁷ Werner J. SEVERIN ve James W. TANKARD: a.g.e., 502.

¹⁸ Sacide VURAL: a.g.e., 23.

Basın alanına müdahale ve basının özgür olması “kamu yararı” uğrunda gerçekleşmede ve kamu yararı kavramı müdahale ve liberalizm terimlerini bağdaştırmaktadır¹⁹.

3. Toplumsal Sorumluluk Kuramı

Toplumsal sorumluluk kuramı kökenini bir Amerikan girişimi olan Basın Özgürlüğü Kuramına borçludur²⁰. Liberal kurama bir tepki olarak 20. yüzyılda Amerika Birleşik Devletleri’nde ortaya çıkmıştır.

Özgürlükçü ideolojide ya da diğer bir adıyla liberal anlayışta ileri sürülen fikirlerin toplumsal yaşama geçirilmesinde bir takım aksaklıkların yaşanması, “iletişim alanında devlet müdahale edemez” ibaresinin kağıt üzerinde kalması ve liberal ülkelerin toplumun beklentilerini yerine getirememesi, tepki olarak sosyal sorumluluk kuramının doğmasına neden olmuştur.

Bu kuram, medyanın bilgilendirir, eğlendirir ve satarken aynı zamanda özgürlükçü kuramdan farklı olarak çatışmayı tartışmaya döndürmekle de görevli²¹ olduğunu öne sürer. Ve yine bu kuram basının bağımsız olmakla birlikte topluma karşı bir takım sorumlulukları olduğu ilkesine dayanır²².

Sosyal sorumluluk kuramı, basının sosyal sorumluluk tavrını kimin denetleyeceği konusuna tam olarak cevap verememektedir. Bu yaklaşımdaki eksikliklerin giderilmesi için üç öneri ortaya sürülmüştür²³. Bunlar:

¹⁹ Raşit KAYA: a.g.e., 52.

²⁰ Denis McQUAIL: a.g.e., 126.

²¹ Werner J. SEVERIN ve James W. TANKARD: a.g.e., 505.

²² Sacide VURAL: a.g.e., 24.

²³ Raşit KAYA: a.g.e., 53.

- Radyo ve televizyonların yönetimi için bağımsız kamu kuruluşları kurulmalıdır. Kamu hizmeti görece bu kuruluşlar sayesinde çok seslilik sağlanacaktır.

- Özdenetim yoluyla basın kendi kendini denetlemelidir. Özel sektörde işletilen yazılı ve elektronik basın oto kontrol sistemiyle kendi kendini denetlemelidir.

- Kitle iletişim araçlarını varoluş amaçlarından uzaklaştıran çeşitli baskılardan korumak için devlet, bu alana mali ve ekonomik içerikli yardımlar yapmalıdır. (Vergi indirimleri, sıfır faizli teşvik kredileri gibi...)

Basının topluma karşı bir takım sorumlulukları olduğunu belirten sosyal sorumluluk kuramının iletişim ortamına yansıtılması neticesinde; Basın Konseylerinin kurulması, anti-tröst yasalarının çıkarılması, basın özgürlüğünün anayasal güvence altına alınması, yasama organınca bazı durumlarda araştırma komisyonlarının kurulması sonuçları ortaya çıkmıştır.

4. Sovyet-Totaliter Kuramı

1917 devrimi sonrası Sovyetler Birliği'nde doğan ve gelişen bu kuramda kitle iletişim araçları, parti amaçları doğrultusunda, komünist partinin yayın organı olarak kullanılırlar.

Bu kuramda kitle iletişim araçları partinin yöntemlerini eleştirebilir, fakat araçlarını eleştiremez. Basın devletin yayın organı olarak faaliyet göstermekte ve devlet tarafından yönetilip denetlenmektedir²⁴.

Sosyalist yaklaşımın basına yüklediği görevler, komünist partinin propagandasını yapmak, parti görüşü dışında kalan kitleleri uzlaştırmak ve

²⁴ Werner J. SEVERIN ve James W. TANKARD: a.g.e., 506.

genel kitle içinde bunları pasifize edip sınıfsız topluma ulaşmada rol üstlenmek²⁵ olmuştur.

Sovyetler Birliği'nin dağılması ve serbest pazara geçme çabaları, bu kuramın terkedilmesi sonucunu doğurmuştur.

Alt bölümün başında da belirttiğimiz gibi bu dört kuramın dışında basınla ilgili olarak iki kuramdan daha bahsedilmektedir. Bunlar; Gelişmeci Kuram ve Demokratik Katılımcı Kuramdır. Bu kavramlara da kısaca değinmekte fayda vardır.

5. Gelişmeci Kuram

Gelişmeci yaklaşımın çıkış noktasında, 1960'lı yıllarla birlikte sömürgeciliğin önemli ölçüde tamamlanmasıyla yeni bağımsızlık kazanan veya "gelişmekte olan" ülkeler bulunmaktadır. Bu ülkeler için modernleşme, kalkınma, gelişme önemli bir sorundur. Bu nedenle kitle iletişim araçları büyük önem taşımaktadır²⁶.

Gelişmeye bağlı ortaya çıkan bu kurama göre, kitle iletişim araçları toplumsal gelişme ve kalkınma amacıyla kullanılabilir. Kuramda kitle iletişim araçlarının ülkenin potansiyelini harekete geçirerek ulusal hedeflere ulaşmada faydalı olacağı ileri sürülmektedir. Gelişmeci kuramın temel ilkeleri şunlardır²⁷:

1. Kitle iletişim araçları gelişme hedefine ulaşabilmek için milli politikaların kendilerine yüklediği hedefler doğrultusunda öncelikle seferber edileceklerdir. Bunların yerine getirilebilmesi için doğrudan denetim ya da

²⁵ Sacide VURAL: a.g.e., 29.

²⁶ Hayati TÜFEKÇİOĞLU: İletişim Sosyolojisine Başlangıç, Der Yayınları, (İstanbul, 1987), 69.

²⁷ Hayati TÜFEKÇİOĞLU: a.g.e., 71.

sansürle iletişim özgürlüğü kısıtlanabileceği gibi başka tedbirler de uygulanabilir.

2. Milli değerlerin gelişmesi için milli kültüre ve dile iletişim araçlarında öncelikli bir yer verilmelidir.

3. Benzer sorunlar ve çözüm yollarının yansımalarının sağlanması ve yardımlaşmanın gerçekleşmesi için ekonomik, kültürel ve siyasal konumları yakın olan diğer gelişme yolundaki ülkeler üzerinde haber ve bilgiler iletişim araçlarında öncelikli yer almalıdır.

6. Demokratik Katılımcı Kuram

Bu kuram şimdiye kadar saydığımız tüm kuramlara tepki olarak ortaya çıkmıştır. Demokratik katılımcı kuram, kitle iletişim araçlarının halk için varolduğunu ileri sürerek²⁸, toplumun en alt seviyesindeki bireylerin yönetime katılmasını ve fikirlerini savunmasını kendine temel ilke edinmiştir. Buna göre halk yönetime katılmalı, medya ise gruplar arasındaki etkileşimi sağlamalıdır.

Daha çok gelişmiş liberal toplumlarda yer alan demokratik katılımcı yaklaşım belli oranda son dönemdeki yeni iletişim araçlarının şekil ve kurumlanışına bağlanmakta ve gelişme kuramındaki bazı öğelerle birleşmesine rağmen, ona belli eleştiriler de getirmektedir.

Demokratik katılımcı kuramın prensiplerini sıralayacak olursak²⁹:

1. İletişim araçları içeriği ve organizasyonu merkezileştirilmiş politika veya hükümetin bürokratik kontrolüne tabi olmamalıdır.

2. Toplumda yer alan bütün vatandaşlar iletişim araçlarından hizmet görme hakkına sahiptir.

²⁸ Aysel USLUATA: a.g.e., 90.

²⁹ Hayati TÜFEKÇİOĞLU: a.g.e., 73.

3. Kitle iletişim araçları, özellikle medya organizasyonları profesyoneller veya medya müşterileri için değil, izleyiciler için varolmalıdır.

4. Gruplar, organizasyonlar ve yerel topluluklar kendi medyalarına sahip olmalıdırlar.

B. BASININ FONKSİYONLARI

Kitle haberleşme araçları sahip oldukları geniş kitleleri ulaşma kapasiteleri sayesinde diğer haberleşme araçlarına göre bariz üstünlükleri bünyelerinde barındırmaktadır.³⁰

Sahip oldukları bu etkinlik sayesinde popüler kültürün oluşmasına ve yerleşmesine katkıları hiç şüphesiz ortadadır. Zaten egemen çevreler basının, kitle kültürünün geçmiş kuşaklardan gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlayan en güçlü etmen olduğu³¹ konusunda hem fikirdirler.

Basının toplumsal fonksiyonunu incelerken Birleşmiş Milletler bünyesinde bulunan UNESCO tarafından benimsenen ve McBride raporu olarak bilinen yedi maddelik başlığı göz ardı etmemeliyiz. Bu rapora göre basının fonksiyonları şunlardır;³²

- Bilgi ve Haber Verme
- Eğlendirme ve Eğitim
- Toplumsallaştırma
- Kamuoyu Oluşturma
- Yönetimi Denetleme
- Halk, Parlamento ve Hükümet arasında köprü olmak

³⁰ Kayıhan İÇEL: **Kitle Haberleşme Hukuku**, Beta Basım Yayım (İstanbul, 1990), 9.

³¹ Korkmaz ALEMDAR ve İrfan ERDOĞAN: **Popüler Kültür ve İletişim**, Ümit Yayıncılık, (Ankara, 1994), 15.

³² Nurettin GÜZ: "Türk Basını'nda Gündem Oluşturma." **Yeni Türkiye Dergisi Medya Özel Sayısı 12** (Ankara:Kasım - Aralık, 1996), 982.

- Azınlık gruplarının istek ve ihtiyaçlarını duyurmak.

1- Haber ve Bilgi Verme Fonksiyonu

Haber ve bilgi verme kitle iletişim araçlarının en temel işlevlerinden biridir. Haber bu araçların ortaya çıkmasında en belirleyici faktördür.

Bugün basın organları dünyada meydana gelen enformasyon akımını yoğurup sentez yaparak okuyucunun ayağına kadar getirilmekte, bireylerin uzak veya yakın çevrelerinde olup bitenleri haber olarak vermekte, kısacası dünyayı tanımlamaya çalışmaktadır.³³

Basın kuruluşlarına değişik ajans ve kaynaklardan gelen haberler belirli süzgeçlerden geçirilerek hangi haberin verilip hangisinin verilmeyeceğine karar verilir.

Haber verme işlevini yerine getiren kitle iletişim araçları, topluma siyasal, ekonomik, toplumsal, sanatsal, bilimsel enformasyonu ister güncel olsun isterse genel nitelikte olsun, çeşitli bağlantılar kurarak sunarlar. Zaman zaman uzlaşmacı zaman zaman da eleştiriyle yüklü olarak çeşitli olgu ve değerlerin toplumda yerleşmesini sağlarlar.

Basın organları açısından büyük önem taşıyan haberin tanımına değinecek olursak, kısaca insanları ilgilendirecek, zamanlı olan bir fikrin, olayın veya sorunun özeti³⁴dir diyebiliriz. Yine bu tanımdan hareketle haberin belli başlı özelliklerini şöyle sıralayabiliriz; Zamanlılık, yakınlık, önemlilik, sonuç, insanın ilgisini çekme.

³³ Oya TOKGÖZ: *Temel Gazetecilik*, Imge Kitabevi (Ankara, 1994), 34

³⁴ John HOHENBERG: *The Professional Journalist*, New York, Halt, Rinehart and Winston, 1978, s. 88'den Naklen, Oya TOKGÖZ, *Temel Gazetecilik*, Imge Kitabevi, (Ankara: Ocak 1994), 128.

Haberi oluşturan hammaddenin zamana uygun olması, olanların sanki şimdi oluyormuş gibi haberde yer alması gerekmektedir. Haberin ilgi ve dikkat çekici bir mahiyet taşıması bunun için de haberi yaparken olay ve sorunların aslına sadık kalınarak, gerçek çerçevesi içinde özetlemesi ve kurgulanması gerekmektedir³⁵.

Sonuç olarak basının haber ve bilgi vermedeki amacı, kendisine veya bir zümre ya da kişiye çıkar sağlamak değil, topluma doğru ve gerçek enformasyon sunmak ve kamuoyunun serbestçe oluşumuna katkı sağlamak olmalıdır.

2- Eğitim ve Eğlendirme Fonksiyonu

Basın organları, haber ve bilgi sunarken bireylerin toplumsallaşma sürecine ve dolayısıyla eğitimine katkı sağlamaktadır.³⁶

Bütün bu fonksiyonların yanısıra basın bireylerin boş zamanlarını en iyi şekilde değerlendirebilmeleri için onlara çeşitli alternatifler sunmaktadır. Gazetelerde yer alan yazı, fotoğraf ve bulmaca gibi bir takım unsurlar eğlendirme ve eğitme işlevine yönelik olarak ortaya çıkmaktadır.

Bireyler basın organlarının eğlendirme amacıyla yaptıkları işlevlere, günlük hayatın sıkıntılarından kurtulmak ve boş zamanlarını değerlendirmek için büyük oranda ilgi göstermişlerdir. Bu durum ise uzun vadede bireyleri belli ölçülere uygun hale getirerek insanları oyalanmasına ve kaçışana sebep olmaktadır.

³⁵ Oya TOKGÖZ: a.g.e., 129

³⁶ Oya: TOKGÖZ: a.g.e., 45

3- Denetim ve Eleştiri Fonksiyonu

Demokratik sistemlerde yasama, yürütme ve yargıdan sonra bir denetim ve eleştiri mekanizması olarak kabul edilen basına dördüncü güç nitelendirilmesi yapılmaktadır. Basın toplumun seçim yoluyla işlevlendirdiği kurumların çalışmalarını denetlemek için de vardır diyebiliriz.³⁷

Basına halkın temsilcisi olma göreviyle birlikte bir takım sorumluluklar da yüklenmiştir. Basın hükümetin aksayan yönlerini, icraatlarındaki eksiklik ve yanlışlıkları kamuoyuna duyurarak onu bilgilendirmelidir.

Basın, denetim ve eleştiri görevini yerine getirirken, hiçbir şekilde kişi, kurum ve makam farkı gözetmemeli, bir takım çevrelerin değil, toplumun sözcülüğünü yapmalıdır.

4- Kamuoyu Oluşturma ve Açıklama Fonksiyonu

Basının diğer bir fonksiyonu da kamuoyunu oluşturma ve açıklama fonksiyonudur. Basın, haber ve bilgi sunarken halkı olay ve gelişmelerden haberdar etmekte ve kamuoyunun oluşumuna katkı sağlamaktadır. Basının kamuoyunun sesini duyurması, ona aynı zamanda sistemin bir çeşit emniyet sübapı niteliği kazandırmaktadır. Çünkü, halktan gelen bütün tepkiler zamanında saptanarak devlet örgütünün sorumlu birimlerine iletilir³⁸.

Basının kamuoyunu oluşturma fonksiyonunun bir başka yönü de, günlük toplumsal hayatta gelişen olaylarla ilgili olarak basının kamuoyuna yol gösterirken, onu yönlendirmesidir. Aynı zamanda basın kamuoyunu yönlendirirken ondan etkilenmektedir. Bu sebeple, basın organlarının haber

³⁷ İsmet BOZDAĞ: *Dünya'da ve Türkiye'de Basın İstibdadı*, Emre Yayınevi (İstanbul, 1992), 270.

³⁸ Sezer AKARCALI: "Basının Görevleri ve Basın Özgürlüğü", *A.Ü.S.B.F. Dergisi*, Cilt: XLIV, No: 1-2,(Ankara: 1989), 268.

ve bilgi sunarken yansız davranmaları,gerçek olmayan bilgileri gerçekmiş gibi sunmamaları gerekmektedir³⁹.

Bugün basın, kamuoyu oluşturmak isteyen kurum, örgüt ya da kurumların kullandıkları yegane araç konumundadır. Basının kamuoyunu oluşturma ve açıklama fonksiyonuyla ilgili bilgiler çalışmanın temelini oluşturduğundan, ayrıntılı açıklamalar sonraki bölümlerde yer alacaktır.

Basın organları çeşitli görüşlerin ifade edildiği bir platform olma özelliği taşıdıklarından, ülkedeki çok sesliliğe ve dolayısıyla demokrasiye büyük katkı sağlamaktadır⁴⁰.

Basının görevi, belli görüşlerin propagandasını yapmak değil, kamuoyunu serbestçe oluşumuna katkı sağlamak olmalıdır.

Basın, belirli bir konuda kamuoyu oluşturma yanısıra oluşturulan kamuoyunun açıklanması görevini de yerine getirmektedir.

C. BASIN VE SİYASET

İletişimde, özellikle kitle iletişiminde, iletilerin nasıl algılanacağı ve toplumun değişik kesimlerinden ne gibi cevaplar getireceği düşünülürken, toplumdaki temel değer ve kurumların etrafında örgütlenmiş bir kanaat ikliminin yapacağı etkilerin de hesaba katılması gerekmektedir⁴¹.

Bu bağlamda, kamu adına faaliyet gösteren basın, faaliyet gösterdiği toplumun sosyal ve siyasal yapısını yansıtır. Basının çalışma şartları ve

³⁹ Jacques SEMELIN: "Gerçek Dışı Bilgi Verme ya da Yalanı Gerçek Gibi Gösterme Sanatı" Çev. Oya TATLIPINAR, *Medya Dünyası*, ,(Ankara: İletişim Yayınları, 1992), 34.

⁴⁰ Oya TOKGÖZ: a.g.e., 94

⁴¹ Ünsal OSKAY: *İletişimin ABC'si*, Simavi Yayınları (İstanbul 1994), 75.

faaliyet alanları siyasal iktidar tarafından çizilmekte, siyasal iktidar basını kendi etki ve denetimine almak isteyebilmektedir.

Siyasal iktidar ile basın ilişkileri, ülkede uygulanan siyasal rejimin özelliğine göre değişiklik göstermektedir. Basın organlarının faaliyet sınırının siyasal rejiminin şekliyle yakından alakası vardır⁴².

Gücünü halktan alan ve bu gücü, yöneticileri ve onları izleme, denetleme, eleştirme, gerçekleri gözönüne serme vb... birçok işlemi yaparak halkın yararına kullanmak zorunda olan basının etkisini fark eden bazı büyük sermaye grupları toplumda nüfuzlarını artırmak, ticari faaliyetlerinin hacmini büyütmek, bunun yanında belirli fikir ve görüşlerin toplumda yayılmasını sağlamak için, mevcut yatırımlarının yanında bir de gazete çıkarmaya girişmişlerdir.

Basınla siyasi partiler arasındaki ilişkide karşılıklı menfaatlerin etkili olduğu söylenebilir. Bu ilişkilerde basının genelde muhalefet yapması beklenir. Fakat günümüzde bunun böyle olmadığı pek çok kez ortaya çıkmıştır.

İktidar birçok yollarla basını kendisine güdümlü hale getirebilir. Şayet iktidarı elinde bulunduranlar herhangi bir basın kuruluşunu ekonomik yönden destekleyen bir politika izliyor ve bu doğrultuda bazı uygulamalar yapıyorsa, basın kuruluşu da bu imkanlardan yararlanmak için iktidara karşı ılımlı yaklaşımlar sergileyerek, asli görevinden uzaklaşabilir⁴³.

⁴² Veli ÖZDEMİR: "Basın ve Rejim", Mürekkep (Ankara: Güz Sayısı, 1995), 74.

⁴³ Jean SCHWOBEL: **Basın, İktidar, Para**, Çev. Cavit YAMAÇ (Ankara:Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, 1982), 26.

Ç. BASIN VE DEMOKRASİ

Basın organlarının, siyasal sistemin demokrasi olduğu toplumlardaki görev ve fonksiyonlarına baktığımızda; haber ve bilgi verme temel görevinin yanında kamuoyunun oluşmasına yardımcı olma, kamuoyunu açıklama, yönetenleri ile idareyi denetleme, parlamento ile vatandaş arasında köprü kurma ve vatandaşın sorunlarını yönetimi iletilme⁴⁴ görevlerinin olduğunu görmekteyiz.

Demokratik rejimlerde basının yeri yasama, yürütme ve yargıdan sonra gelir. Basın diğer konularda olduğu gibi siyasal gelişmelerle ilgili haberleri hedef kitlesine ileterek kamuoyunun bilgilendirilmesini sağlar. Basın mensupları halkı bilgilendirmek için haber toplama görevini ifa ederken, devlet kurumları, siyasal partiler, onların yan kuruluşları ve hükümetle ilgili gelişmeleri yakından takip etmek zorundadır.

Haber alma basının temel hakkıdır. Haber almayı sınırlayan ve engelleyen uygulamalar demokratik sistemin özüne zarar verir. Tam tersine haber alma hakkının önündeki tüm engeller kaldırılmalı ve devlet kurumları haber kaynaklarına ulaşmada muhabire kolaylık sağlamalıdır.

Demokratik rejimlerde basın, azınlıkların sesini duyurabileceği bir platformdur. İsteyen herkes kendi sesini duyurmak için kendi basın örgütünü kurabilir.

Demokratik sistemin tam anlamıyla işlemesi, medyanın görevini sağlıklı bir şekilde yapmasına bağlıdır. Parlamento yani yasama organı üyelerini ya da başka bir deyimle yöneticisini seçmesi konusunda sağlıklı karar verebilmesi için halkın iyi bir şekilde bilgilendirilmesi gerekir. Bu

⁴⁴ Nurettin GÜZ: "Medya ve Siyaset", **Akademik Bakış** (Haziran 1996), 12.

bilgilendirmeyi ise, objektif haber ve aktarımının yanında yerinde yorum ve eleştirileriyle basın organları yapacaktır. Basının yönetilen ve yönetici arasında bir aracı olduğu, yönetimle ilgili bilgileri halka aktardığı ve kamuoyunun serbestçe oluşumuna yardımcı olduğu herkesçe bilinen bir husustur.

Basın mensupları ve yöneticileri siyasi partilerden ve hükümetten bağımsız olmak⁴⁵ ve onlarla olan ilişkilerini dengede tutmak zorundadır.

Basın organlarının haberlerinde subjektifliğe kaçması, vatandaşın sağlıklı haber almasını tehlikeye sokar. Böyle bir durumda da serbest oluşacağı düşünülen kamuoyu, belirli kişilerin güdümünde oluşacaktır.

Basın organlarının demokratik sistemle bir bütün halinde ele alınması gerekmektedir. Demokratik rejimlerin en önemli unsuru olan basının siyasal sistemle olan ilişkilerini hassas bir şekilde ayarlaması lazımdır.

D. BASIN VE KAMUOYU

Politika bilimcilerinin, sosyologların ve sosyal psikologların üzerinde önemle durdukları konu olmakla birlikte, kavram olarak tanımlanmasında bir uzlaşma sağlanabildiği söylenemez⁴⁶.

Halkın görüşü, halk düzeyinde oluşan düşünce⁴⁷ olarak tanımlanan kamuoyunu; "çeşitli tanımlar açısından, bir tartışma ve sorun karşısında çoğunluğa hakim olan yahut kendisini etkin olarak duyuran kanaat" şeklinde tanımlayabiliriz.

⁴⁵ Nurettin GÜZ: a.g.m., s. 12.

⁴⁶ Orhan GÖKÇE: "Kamuoyu Kavramının Anlam ve Kapsamı," A.Ü. İletişim Bilimleri Fakültesi Dergisi (Eskişehir, 1996), 211

⁴⁷ Mustafa ACAR ve Ömer DEMİR: Sosyal Bilimler Sözlüğü, Vadi Yayınları (Ankara, 1997), 126

Kamuoyu tanımı gereğince, çoğunluğun kanaatlerini yansıtır. Bununla beraber, bazı durumlarda, azınlığın etkin bir biçimde savunduğu görüş, çoğunluğun pasif görüşüne baskın gelebilir. Ama her ne şekilde olursa olsun, kamuoyu siyasal yaşamda etkisini hissettirir ve siyasal karar alma sürecini yönlendirir⁴⁸.

Kamuoyunun oluşabilmesi için ilk süreç olarak kabul edilen kişinin ya da toplumun olay hakkında bilgi alması, kitle iletişim araçları sayesinde olur⁴⁹. Kitle iletişim araçlarından basının herhangi bir bilgiyi kısa zamanda geniş kitlelere etkili bir şekilde ulaştırmaları sayesinde kamuoyunu etkilemek isteyen kişi veya grupların ilgi alanına girmişlerdir.

Basın araçlarının insanları eğlendirme, eğitme, toplumsallaştırma, gibi fonksiyonlarının yanında bir de kamuoyunun serbestçe oluşumunu sağlamak fonksiyonu vardır.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi basının önemi öncelikle kamuoyu oluşumunda etkili olan diğer tüm faktörlerin kullandığı bir araç olmasından kaynaklanmaktadır. Bu yüzden basın, kamuoyu oluşturmak isteyen kurumların, örgütlerin, grupların etkili biçimde kullanabilecekleri bir araç olarak görülmektedir.

Basının kamu algılamasını belirleme gücü, belirli motivasyonlar oluşturması, tutum ve davranışları pekiştirme ya da değiştirme konusundaki gücü; medyanın, psikolojik faktörleri belirli oranlarda yönlendireceği görüşünü ortaya atmakta, diğer yandan ise kitle toplumu, kitle kültürü, kültür inşası gibi kavramların ardında medyanın olması onun sosyolojik faktörleri

⁴⁸ Arsev BEKTAŞ: **Kamuoyu, İletişim ve Demokrasi**. Bağlam Yayıncılık (İstanbul, 1996), 9

⁴⁹ Arsev BEKTAŞ: a.g.e., 98

etkilemede önemli bir araç⁵⁰ olduğunu göstermektedir. Gazeteciler kamuoyunun bağımsız temsilcileri olma görevlerini de yüklenmişlerdir⁵¹.

Toplumsal hayatta gelişen günlük olaylarla ilgili olarak basın organları kamuoyuna yol gösterdiği gibi, kamuoyundan da etkilenmektedir. Bundan, dolayı basının haber ve bilgi sunarken objektif olması, olayları tüm çıplaklığı ile ortaya koyması gerekmektedir⁵². Bugün ise, basın organlarının objektifliğe uyup uymadığının tartışıldığı bir ortamda, her geçen gün halkın basına olan güvenin azaldığı yapılan araştırmalar neticesinde ortaya çıkmıştır. Bu konuda Fransa'da yapılan bir araştırma, Fransız halkının %39'unun basının objektif davrandığına inandığını, buna karşılık %61'inin bunun zıttı düşüncede olduğunu ortaya koymuştur⁵³.

Kamuoyunu oluşturmada kitle iletişim araçlarının yanı sıra; yüz yüze yapılan temaslar ve "kanaat önderleri", siyasal liderler, baskı grupları gibi faktörler de rol oynarlar.

II. KAMUOYU TEORİSİ

Kamuoyu teorisi "kamu" ve "oy" kavramının bileşkesinden meydana gelen bir süreci ifade etmektedir. Bu açıdan öncelikle kamu ve oy arasında ne gibi bir bağlantı bulunduğu ve bu kavramların ayrı ayrı ve birarada hangi anlamlara geldiği açıklığa kavuşturulmalıdır. Böylece kamuoyunun ne anlama geldiği ve işlevlerine ilişkin konular daha belirgin hale gelebilir.

⁵⁰ Cengiz ANIK: "Kamuoyunu Oluşturan Araçlar", Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi Sayı 1-2 (Ankara:G:Ü,1994), 99.

⁵¹ Zeynep ALEMDAR: Oyunun Kuralı, Basında Özdenetim, Bilgi Yayınevi (Ankara: 1990),13.

⁵² Marie J. CHARON ve Jacques SEMELIN: a.g.e., 34.

⁵³ Daniel JOQUA: a.g.e., 269

A. KAMU KAVRAMI

Kamu terimi genel olarak halkın bir grubu, bir kesimi anlamında kullanılmaktadır. Yani; kamu, yüz yüze olan, aralarında fikir ve iş bölümü bulunan ve bir konu üzerinde ortak tavır sergileyebilen insanları ifade etmektedir⁵⁴.

Kamu kavramı daha da genelleştirildiğinde belirli bir nüfus, bir bütünlük içerisinde yaygın bir görüş ve düşünceyi paylaşan halk olarak görülmektedir⁵⁵. Diğer bir ifadeyle kendine özgü ortak ya da farklı tavırlara sahip bir nüfus kamu anlamına gelmektedir⁵⁶.

H. L. Childs kamu'yu grup anlamında ele almakta ve buna paralel olarak M. Ogle Jr. de iki veya daha fazla kişinin oluşturduğu her grup "kamu" sayılabilir demektedir⁵⁷.

Kamu (public), bir sorun ile yüz yüze gelen⁵⁸, belli bir sorun hakkında fikir ve kanaat sahibi olan kişilerden meydana gelen bir grubu veya grupları da ifade eder. Diğer bir deyişle, sosyolojik anlamda "kamu" terimi, "grup" karşılığında kullanılmaktadır. Toplum hayatı ile ilgili olarak ortaya çıkan çeşitli sorunlar hakkında bütün vatandaşların ilgi ve bilgi sahibi olmaları mümkün değildir. Çoğu zaman halk kitlelerinin büyük kesimi bu sorunların farkında bile olmaz⁵⁹. Kamu ortak ilgiye dayanmaktadır. Bu ortak ilgi ise belirli şart ve problemlere bağlı olarak ortaya çıkabilmekte, dağılabilmekte ya

⁵⁴ Vincent PRICE: **Public Opinion**, Sage Publications, Newbury Park (California, 1992), 26.

⁵⁵ Vincent PRICE: a.g.e., 35.

⁵⁶ Terence H QUALTER: **Opinion Control in The Democracies**, The Macmillian Press, (London, 1985), 30.

⁵⁷ Arsev BEKTAŞ: **Kamuoyu, İletişim ve Demokrasi**, Bağlam Yayıncılık (İstanbul, 1996), 46.

⁵⁸ Osman ZÜMRÜT: **İslamda Kamu Oyu Oluşumu**, Kazancı Yayınları (Ankara, 1977), 19.

⁵⁹ Münci KAPANI: **Politika Bilimine Giriş**, Bilgi Yayınevi (Ankara, 1988), 146-147.

da yeni bir şekil alabilmektedir⁶⁰. Belirli bir sorunla ya da durumla karşılaşıldığında, bu sorun ya da durumla ilgilenmeyen veya bundan etkilenmeyen bireyler kamuya girmemektedir.

Öte yandan kamu, tarihi süreç içerisinde saray, devlet, halkın kendisi gibi anlamlara gelebilecek şekilde de kullanılmıştır⁶¹.

Fakat kalabalık, kitle ve halk kavramları birbirinden farklı kavramlardır. Kitle coğrafya, milliyet, meslek, cinsiyet gibi özelliklerin tesadüfi olarak bir araya getirdiği insanlar topluluğunu ifade etmektedir⁶². Kalabalık kitlenin daha küçük bölümlerini oluşturmaktadır. Yani anonim, birbirini tanımayan, örgütsüz, habersiz, bölgesel, geçici bir topluluğu anlatmaktadır⁶³. Halk ise genel olarak kalabalıkların bütünü oluşturur. Halk kamudan da farklı anlaşılmaktadır. Zira halk, benzer şeyleri düşünebilmesine, hissedebilmesine rağmen, olağanüstü durumlar hariç kalabalıklar gibi hareket etmektedir⁶⁴.

Dolayısı ile kamu, halk, kitle ve kalabalık terimleri birbirine yakın terimler olsa da farklı anlamları bulunmaktadır. Örneğin Asya'da coğrafi olarak birleşen insanlar, kitleleri; belli bölgelerde toplanmış insanlar halkları, halkların içerisinde birbirinden habersiz, örgütsüz, geçici birliktelikler kalabalıkları (trafik ışığında bekleyen insanlar) oluşturmaktadır. Kamular ise birbirinden haberli, amaçlı, örgütlü, belli bir süre kalıcı ortak eylem ve düşünce sistemine sahip bir halk kesimini kapsamaktadır.

⁶⁰ Mehmet KÜÇÜKKURT: "Halkla İlişkiler Açısından Halk Kavramı", *Kurgu*, (Eskişehir: A.Ü A.Ö.F. Dergisi, Sayı 5, 1988), 261.

⁶¹ Arsev BEKTAŞ: a.g.e., 43.

⁶² Gustave LE BONE: *Kitleler Psikolojisi* (İstanbul: Timaş Yayınları, 1997), 19.

⁶³ Joseph FICHTER: *Sosyoloji Nedir?* Çev. Nilgün ÇELEBİ (Konya: S.Ü Yay No, 75 1990), 44 ve Vincent PRICE: a.g.e., 25.

⁶⁴ Elbert W. STEWART ve James A GLYNN: *Introduction To Sociology*, McGraw-Hill Book Company (New York, 1985), 318.

Şu halde “kamuoyu” kamularda vücut bulabilir görünmektedir. Zira, ancak ortak çıkarlar düşünceler ve eylemler kamuoyunu oluşturabilir. Yani kamuoyunun oluşma adresi kamu veya kamular olduğu görülmektedir.

B. OY KAVRAMI

Kamuoyu teorisini oluşturan öğelerden birisi de “oy” kavramıdır. Oy veya kanaat diye adlandırılan bu psikolojik süreç “efkâr” olarak da anılmıştır. Oy kavramının ilk anlamı siyasal ya da toplumsal bir süreç içerisinde kişinin tercihini ifade eden bir faaliyet alanını kapsamaktadır. İkinci anlamda ise düşünceleri, kanaatleri ve tutumları ifade etmektedir⁶⁵.

Kamuoyu kavramının bileşenlerinden birisi olarak oy, bir kamunun bir sorun karşısında benimsediği fikir, görüş, kanaatleri tanımlamakta ve iki unsuru içermektedir:

- Akıl yürütülerek ulaşılan fikir⁶⁶. Bu rasyonel, kesin, pozitif bilgiye dayanan bir fikirden ziyade az çok belirli bir eğilim, bir görüşdür⁶⁷.
- Deneysel, geleneksel yoldan ulaşılan kanaatler⁶⁸. Kanaatleri açıklamada değişik ifade biçimleri kullanılabilir. Kesin değer, ilke ve inançlara dayanan konularla ilgili davranışlarda bir standartlaşma olmuşsa, bu konularda belirli davranış kalıpları ortaya çıkmışsa burada “oy” anlamında bir kanaatten söz edilemez. Zira, kanaatler ilgili grubun genel olarak kabul ettiği şeyler değil; o grubun tartışmalı şeyler hakkındaki anlatımlarıdır⁶⁹.

⁶⁵ Türkçe Sözlük: Türk Dil Kurumu Yayınları (Ankara, 1988), 1124.

⁶⁶ Osman ZÜMRÜT: a.g.e., 22.

⁶⁷ Münci KAPANI, a.g.e., s. 147.

⁶⁸ Osman ZÜMRÜT: a.g.e., 22.

⁶⁹ Nermin U. ABADAN: *Kamuoyu Ders Notları*, A Ü B.Y.Y.O. Yayını (Ankara , 1987), 25.

Daniel Katz'a göre oy, tutumun fiili ifadesidir. Ancak Katz; kanaatlerin fiili olmayan davranışlarla da ifade edilebileceğini belirtmektedir. Katz ayrıca kanaatlerde inançları, değer yargılarının belirleyicisi olarak görmektedir⁷⁰.

Oy esnek bir yapıya sahip olup dört değişik süreci yaşayabilir. Desteklenen oylar güçlenebilir, değiştirilebilir, izleri tamamen silinebilir. Toplumun bilinç altına itilerek silindiği izlenimini verebilir⁷¹.

Kamuoyu kavramındaki oy kavramı dilimize 'oydaşma' olarak çevrilmeye başlanmıştır. Çünkü buradaki oy kavramı bir ortaklığı da içermektedir⁷². Oy'un kamuoyuna mal olabilmesi oy'un, önemli bir sorun hakkında olması açısından konusuna, kabulün genişliği açısından yoğunluğuna, karar alma sürecindeki baskı gücü açısından da etkinliğine bağlı bulunmaktadır⁷³.

C. KAMUOYU NEDİR?

Kamuoyu, özünü, insanoğlunun kabile olarak yaşadığı dönemlerde bile mevcut olmasına rağmen, bilimsel inceleme konusu olarak 1920'li yıllardan bu yana ağırlık kazanmıştır⁷⁴.

Kamuoyu sözcüğünün karşılığı olarak; efkârı umumiye, umumi efkar, halkoyu, halk efkarı, public opinion, öffentliche meinung sözcükleri⁷⁵ yirminci yüzyılın siyasal sözlüğünde önemli bir yer işgal eden kavram olmuştur. Bu

⁷⁰ Daniel KATZ: "The Functional Approach To The Study of Attitudes", **Foundation of The Communication Theory**, (Ed. SERENO, Keneth ve MORTENSEN, David), Harper & Row, New York, 1970, s. 238-239; BURFOON, Michael, V.D.: **Human Communication**, Sage Publication (London, 1994), 182.

⁷¹ Osman ZÜMRÜT: a.g.e., 23.

⁷² Elisabeth N. NEUMANN: **Kamuoyu, Suskunluk Sarmalının Keşfi** Çev. Murat ÖZKÖK, (Ankara:Dost Kitabevi,1988), 84.

⁷³ Arsev BEKTAŞ: a.g.e., 64.

⁷⁴ Alim Ş. ONARAN.: a.g.e., 7.

⁷⁵ Osman ZÜMRÜT: a.g.e., 19.

kavramla ilgili olarak açığa vurulan kanaatler çok değişiktir. Siyasal hayatta kesinlikle hesaba katılması gereken bu güç, korkulduğu kadar aranmakta, övüldüğü ölçüde yerilmektedir⁷⁶.

Kamuoyu tabirinin gerçek manası hakkında, sosyal psikologlar, sosyologlar ve siyasi ilimlerle uğraşanlar arasında tam bir mutabakat yoktur. Biz bu dar etüd çerçevesi içinde, bütün tarifleri ve bütün görüşleri inceleyecek değiliz⁷⁷. Daha ziyade bunlardan bazı önemlilerini belirtmekle yetineceğiz. Kamuoyu kavramını tanımlama çabalarını genel olarak şu iki grupta biraraya toparlayabiliriz:

- 1) Siyaset bilimi açısından kamuoyu tanımı
- 2) Diğer sosyal bilimler açısından kamuoyu tanımı

Siyaset bilimciler açısından kamuoyu, devletin üç organının (Yasama, Yürütme, Yargı) davranışını belirleyen ya da kanaat önderleri tarafından belirlenen ve oluşturulan norm olarak açıklanmaktadır. Buna karşın diğer sosyal bilimlerin kamuoyu anlayışı, bireyin kendisinden hareket ederek kanaatini ve davranışını ailesini, çalışma grubunu, içinde yaşadığı grup ve de bütün toplumu kapsayan sosyal grubun kanaat ve davranışı ile ilişkilendirilmektedir.

Kamuoyu bir bakıma, bir grup insanın bir sorun karşısında takınmış olduğu fikir ve kanaatlerdir⁷⁸.

⁷⁶ Nermin U. ABADAN: a.g.e., 1.

⁷⁷ Seha L. MERAY: "Halk Efkarı ve Yoklanması", Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Sayı: 3, Cilt: 9 (Ankara, 1954), 261.

⁷⁸ Nermin U. ABADAN: a.g.e., 1.

Kamuoyu, "halkı ilgilendiren belirli bir mesele hakkında belirli bir zamanda genel yargı yahut kanaattir"⁷⁹.

Kavramının tanımlanmasında Duygu Sezer de benzer görüşleri dile getirmektedir.

Kamuoyu, kamu yaşantısı ile ilgili olan tartışmalı bir sorunla ilgilenen kişiler grubunun veya gruplarının taşıdıkları kanaatlerin anlatımlarıdır⁸⁰.

Doob, kamuoyunun kamularda oluştuğunu onaylarken kamuoyunun tarifini "aynı toplumsal gruplara üye olanların, belirli bir olay karşısında gösterdikleri ortak tutumlar" olarak belirlemektedir⁸¹. Qualter, tam olarak bu ortaklığı vurgulamamakta ancak bir nüfus içerisindeki kişisel tercihlerin kamuoyu anlamına geldiğini ve bunun oluşması için de liberal demokrasinin şart olduğunu belirtmektedir⁸².

Kamuoyu, genellikle cemiyeti ilgilendiren ve müteessir eden meselelerde, fertlerin sahip oldukları görüş ve kanaatlerin genel görüşünü ihtiva eder. Kamuoyu önce, her tür zıt fikir, inanış, temayül, kararlar ve arzular yığıdır. Bu karışıklık içinde, her sorunda, vatandaşlar tarafından açıkça benimsenen ve müdafaa edilen belirli bir görüş oluşuncaya kadar, bir araya gelme ve aydınlanma işlemi cereyan eder. İşte halkın çoğunluğu tarafından kabul edilecek, tutulacak olan görüş kamuoyu olmaktadır⁸³.

Sis veya duman, nasıl ki, dağılmaya başladığında açık bir biçimde görülür, kamuoyu da aynen böyledir. O da, büyük açılımlarında kendisini

⁷⁹ Bülent DAVER: *Siyaset Bilimine Giriş*, Ankara Üniversitesi SBF Yayınları, No: 251 (Ankara, 196) 8, 233.

⁸⁰ Duygu SEZER: *Kamuoyu ve Dış Politika*, A.Ü, SBF Yayınları, Ankara, 1972. 5.

⁸¹ Leonard W. DOOB: *Public Opinion and Propaganda*, Archol Books, New York, 1986, 35'den naklen, Arsev BEKTAŞ: a.g.e., 54.

⁸² Terence QUALTER: a.g.e., 11.

⁸³ Seha L. MERAY: a.g.e., 263.

apaçık gösterir⁸⁴. Demokrasilerde belirleyici unsur olan kamuoyunun önemi ve rolü artık iyice anlaşılmıştır. Kamuoyunun nabzını elinde tutmak isteyen siyasilerin vazgeçilmez bir parçası olmuştur⁸⁵. Aynı şekilde özel sektörlerin kamuoyunun eğilim ve isteklerini öğrenmek, araştırmak konusunda bir çeşit yarışma içinde bulunmaları, kamuoyu eğilimlerinin sosyologlarca yorumlanmasına, istatistikçilerce de ölçülmesine neden olmaktadır⁸⁶.

Kamuoyu, toplu davranışın en geniş çaplı ve soyut örneklerinden biridir⁸⁷. Kamuoyu soyut bir inanç olarak da olsa, fikirlerin serbestçe tartışılmasını ve özel çıkarların birbirine göre ayarlanmasını sağlayarak, demokrasinin özünü geliştirir. Ayrıca düşünce alışverişini canlandırır ve bireyler arasında toplumsal sorumluluk duygusunu yaygınlaştırır⁸⁸. Dolayısıyla, özgün bir kamuoyuna, imkan sağlayan şartların (kanaat) oluşumu sürecinin tümüyle ilgilidir⁸⁹ diyebiliriz.

Allport, kamuoyunun mahiyetini inceleyen bir yazısında kamuoyunun belirtici vasıfları olarak şunları göstermektedir⁹⁰:

1- Kamuoyu ferdi davranışlardan meydana gelir. Bu davranışların sözle ifade edilmiş olması gerekir. Aynı zamanda çok sayıda fertler tarafından ifade edilmiş olmalıdır.

2- Böyle davranışları, herkes tarafından bilinen meseleler uyandırır. Bireylerin tepki gösterecekleri konu onlarca iyice anlaşılır olmalı ve herkesin tecrübesi içine girmelidir.

⁸⁴ Pendleton HERRING: "Bir Toplumsal Mit Olarak Kamuoyunun Değeri", Çev. Muharrem VAROL (A. Ü. B.Y.Y.O. Yayınları, Cilt: 9(Ankara, 1986-1987), 317.

⁸⁵ Alim Ş. ONAN: a.g.e., 7.

⁸⁶ Nermin U.ABADAN: a.g.e., 1.

⁸⁷ Doğu ERGİL: *Toplum ve İnsan*, Turhan Kitabevi (Ankara, 1984), 65.

⁸⁸ Pendleton HERRING: a.g.e., 318.

⁸⁹ Giovanni SARTORI: *Demokrasi Teorisine Geri Dönüş*, Çev. Tuncer KARAMUSTAFAOĞLU ve Mehmet TURHAN (Ankara: Yetkin Basımevi, 1993), 96.

⁹⁰ F. H. ALLPORT: *Toward a Selence of Public Opinion*, In *The Public Opinion Quarterey*, Jan. 1937, Naklen, Seha L. MERAY: a.g.e., s. 265.

3- Kamuoyuna konu olacak sorunlar veya durumlar önemli ve enteresan sorunlardır.

4- Bu davranış ortak sorunun kabulü veya reddi şeklinde bir hareket, veya böyle bir harekete geçmeye hazır olmayı ifade etmelidir. Fertte uyanan tepki beğenme veya beğenmeme şeklinde olmalı, bu suretle de fiili bir yardımı veya müdahaleyi gerektirmelidir.

5- Fertlerde, kendisinden başka, daha birçok kimsenin de aynı şekilde düşündüğüne veya hareket ettiğine dair bir kanaatin olması gerekir.

6- Kanaatlerin ya bilfiil ifade edilmiş veya ifade edilmeye hazır olması lazımdır.

7- Bu davranışlar, mahiyet itibariyle, uzun zamandan beri mevcut anlaşmaları ifade etmekten ziyade, her şeyi başarmak veya bir şeye mani olmak için hazır faaliyetleri ifade eder.

8- Kamuoyu müşterek hedeflere doğru girilen faaliyetler olduğu için, bu müşterek davranışın kuvvetli ve nicelik itibariyle yüksek olması gerekir. Fakat görüş tarzını savunanların sayıca fazla olması yeterli değildir. Aynı zamanda bu görüşün taraftarlarınca da gerçekten benimsenmesi, kanaat önderlerinin bu görüşü desteklemeleri, fertlerin bu konudaki kararlarıyla birlikte diğerlerinin de aynı düşüncede olduğuna ikna olabilmesi için haberleşme vasıtalarının (özellikle basının) bağımsız, geniş yazımlı ve süratli olması da gerekir.

Bu şekilde kamuoyu, bir hakem, bir vicdan sesi, belki de bir mahkeme niteliğindedir. Hüküm verme hakkını haiz değildir, fakat korkulur. Bir milletin salt içidir, isimsiz bir güçtür kamuoyu⁹¹.

⁹¹ Alfred SAUVRY: *Kamuoyu*, Çev. Aziz YAKIN (Ankara, 1969), 7

III. KAMUOYUNU OLUŞTURAN KAYNAKLAR

Kamuoyunun oluşum sürecinde birçok unsur etkili olmaktadır. Sosyal ve kültürel ya da psikolojik belirleyiciler, kitle iletişim araçları, aile, eğitim, kültür, propaganda gibi esasen belli yönde kamuoyu oluşturmayı amaçlayan iletişimsel eylemler olarak, bir kamuoyu kaynağı ve unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kamuoyu oluşum sürecine ilişkin bazı yaklaşımlar ortaya atılmıştır. Bunlar arasında, daha çok sosyo-kültürel ve psikolojik temeli olan bu yaklaşımlara göre; sosyal çevre ile kişilik yapısı önemli yer tutar⁹². Birden çok yaklaşımı benimseyen yaklaşıma göre kamuoyunun oluşumunun tek bir etkene bağlı olarak değil, birden fazla süreçte gerçekleştiği dikkate alınmaktadır. Kamuoyunun aşamalı olarak oluştuğunu iddia eden yaklaşıma göre ise kamuoyu belli merhaleleri kat etmektedir. Buna göre önce bir sorun ortaya çıkmakta, bu sorunun ortak bir tepki doğurması, tartışılması ve sonra da karara bağlanması durumu gerçekleşmektedir⁹³.

Kamuoyunun, demokratik toplumlarda siyasal kararları etkilemede önemli bir yerinin olduğu, kararlarını belirlemede hükümetlerce sürekli gözetildiği bilinmektedir. Dolayısıyla kamuoyunun oluşturulması sürecinde bir çok etkenin rol oynaması, tek bir merkezden değil, birçok merkezden oluşturulması demokrasinin bir unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu noktada kamuoyuna temel oluşturan siyasal, sosyal kanıların birleşmesinde, ilk önce kişinin bireysel özellikleri rol oynar. Dünyaya gelirken sahip olunan ve çoğu kalıtım yoluyla kazanılmış bulunan fiziksel ve ruhsal özellikler bir hareket noktası oluşturmaktadır. Daha sonra buna, aileden başlayarak bir dizi küçük grubun etkisi katılır. Genellikle kazanılan temel

⁹² Münci APANİ: a.g.e., 148-149.

⁹³ Arsev BEKTAŞ: a.g.e., 93-94.

tutumlara giderek başkaları eklenir⁹⁴. Kişisel tutumun belirli bir soruya verdiği cevabın nitelendirilen kanıları belirleyebilmesi için bireyin o konuya ilgi duyması gerekmektedir. Nasıl ki temel tutumların yani kişiliklerin belirlenmesinde, aileden başlayarak toplumsal çevrenin belirli bir etkisi varsa, o temel tutumlara bağımlı olmakla beraber, kanıların oluşum ve değişiminde de gene aynı çerçevenin etkisi bulunur⁹⁵. Kamuoyu oluşumuna katkı sağlayan kanıların belirlenmesinde, başta aile olmak üzere eğitim kurumları, kültür, din, meslek ve iş grupları ve kitle iletişim araçları gibi unsurlar rol oynamaktadır. Aşağıda bu unsurlar geniş bir şekilde ele alınmıştır.

A- AİLE

Kamuoyunu oluşturan kaynaklar çok çeşitli olmakla beraber bunların başında aile gelir. Kişinin dünya, yurt, toplumsal düzen ve bunlarla ilgili olaylar hakkında edindiği fikirlerin, kanaatlerin temel kaynağı ailedir. Birçok değer yargılarımızın kökünde ailenin etkileri görülür. Aileden gelme fikirler pek az zahmetle edinilir. Aile, üyelerine, sosyal ve ekonomik bağlılıklar, siyasal eğilimler kazandırır ve⁹⁶ üyelerinin siyasal biçimde oluşturulmasında ilk rolü oynar⁹⁷.

Aile, toplumsallaşma sürecinde ilk basamaktır. Bu sebeple ailede toplumsallaşma⁹⁸, çocuğa öğretimde bulunma, rehberlik, çocuğun eylemlerine cevap vermek ve kendi eylemlerine çocuğu katmak yollarıyla olur⁹⁹.

⁹⁴ Taner A. KIŞLALI: *Siyaset Bilimi*, A.Ü. B.Y.Y.O. Yayınları, No: 9, (Ankara, 1987), 340.

⁹⁵ Taner A KIŞLALI,,: *Siyasal Çatışma ve Uzlaşma*, İmge Kitabevi (Ankara, 1995), 170.

⁹⁶ Bülent DAVER,: a.g.e., 241.

⁹⁷ Alim Ş. ONARAN,: a.g.e., 30.

⁹⁸ Nihat NİRUN: *Sistematik Sosyoloji Yönünden Aile ve Kültür*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, AKM Yayını, Sayı: 73 (Ankara, 1994), 65.

⁹⁹ Mahmut TEZCAN: *Eğitim Sosyolojisi*, Yargıçoğlu Matbaası (Ankara, 1991), 133.

Bu sebeple, toplumsallaşma aile ile ilk adımda hem ferde, hem de topluma açılan iki yönlü penceredir. "Aile başat bir gruptur ve aileler arası ilişkiler de gruplar arası ilişkilere benzemektedir." Sosyal gruplar, insanlararası sosyal ilişkilere, sosyal ilişkiler de toplumlardaki fonksiyonlara bağlıdır. Toplumdaki fonksiyonlar ise bir ortak faaliyeti bildirir. Toplumun kendi varlığını sürdürebilmesi için, kendi birliğini koruması gayesiyle benimsediği değerlerini ve uyguladığı normlarını sosyalizasyon kanalı ile insanlarına benimsetir, öğretir ve de uygulatır. İnsan, hayatı boyunca katıldığı sosyal gruplardan normları ve değerleri öğrenir. Sosyalizasyon sürecinin kaynağı da ailedir¹⁰⁰.

Ailenin bir zamanlar sahip olduğu işlevlerin çoğunu bugün farklı kurumların (kitle iletişim araçları, okul, siyaset gibi) üstlenmesine karşın gene de en önemli toplumsallaşma aracı ailedir, diyebiliriz¹⁰¹.

Yapılan araştırmaların sonucunda, bireyin bazı şahsiyet özellikleri gibi bazı tavır ve düşünceleri de on yaşına geldiğinde belirlenmiş olur. Ailenin çocuk üzerindeki belirleyiciliği üç faktörün sonucudur: (1) Bilinçli ya da bilinçsiz olarak ebeveynler çocukları "endokrine" ederler (yaşam prensipleri edinmelerinde etkili olurlar); (2) Biliçli ya da bilinçsiz olarak çocuklar ebeveynlerini taklit ederler; (3) Ailenin üyeleri aynı çevresel dürtülerin altındadır. Herbert Hyman'ın kimi araştırmaları bu sürecin işlediğini bize nesnel ve somut olarak göstermektedir¹⁰².

Bu nedenle, insan sosyal niteliği gereği; toplumsal ilişkilerinde farklı olmakla birlikte, birbirini tamamlayan üç grup topluluk içinde yaşantısını sürdürür. Bunlar; aile birliği ve insanın çeşitli gereksinmelerine göre öteki

¹⁰⁰ Nihat NİRUN: a.g.e., 65-69.

¹⁰¹ Mine E. TAN: **Toplum Bilimine Giriş**, A.Ü Eğitim Fakültesi Yayını, No: 97 (Ankara, 1981), 39.

¹⁰² Alim Ş. ONARAN: a.g.e., 30.

türdeşleri ile birleştiği (dernek, sendika, ortaklık vb. gibi) gruplar, örgütler ile devlettir¹⁰³.

Bir an için, her toplumun başladığı aileye dönecek olursak, Cicero'nun "Primo soeistosin ipso conjugio est" (ilkel toplum, evliliğin kendi içindedir) demiştir. İktidar, yani yetiştirmek, korumak veya çocuğuna kendisini koruması için bilmesi gereken her şeyi öğretmek imkanı, konuşarak onun zekasını geliştirmek irade ve etkisi ailede bulunur¹⁰⁴.

Ailenin kamuoyu oluşumu üzerinde etkisi iki açıdan önem kazanmaktadır. Birincisi; birey ailesinden toplum içinde rol ve sorumluluk üstlenmeyi, belirli birtakım davranış kalıpları geliştirmeyi, toplum içinde veya grupta birlikte hareket etmeyi öğrenmektedir. İkincisi; ailenin devlet kudretinin nüfuz alanı dışında belirli bir ölçüde kalması sayesinde, birey, belirli birtakım etkilere tepki göstermeyi, tutum edinmeyi, davranış ortaya koymayı, yani karşı çıkmayı aile ortamında öğrenmeye başlamaktadır¹⁰⁵. Bu nedenle, insanın, toplumsallaşmaya ilk defa ana-babanın yardımıyla ulaşabildiği söylenebilir. Bu yönden, kamuoyunun ilk kaynağının aile olması gereklidir¹⁰⁶.

B. EĞİTİM

Sosyalleşme araçlarından bir diğeri de eğitimidir. Düşünce ve kanaatlerin belirlenmesinde aileden sonra en etkin rolü eğitim oynar. Eğitim, bir sosyal olgu olarak tarih boyunca varlığını sürdürmüştür. Tarih boyunca eğitimden yoksun tek toplum gösterilemez. En ilkel gruplarda dahi, eğitim, yaygın olarak varlığını sürdürmüştür. Esasen gruplar, sosyal verasetlerini

¹⁰³ Adil İZVEREN: *Toplumsal Törebilim*, AİTİA Yayını, No: 130 (Ankara, 1980), 74.

¹⁰⁴ Kazım N. DURU: *Sosyolojinin Unsurları*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1975, 62.

¹⁰⁵ Cengiz ANIK: "Kamuoyunu Oluşturan Araçlar", *İletişim*, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, Sayı: 1-2 (Ankara, 1994), 85.

¹⁰⁶ Alim Ş.ONARAN: a.g.e., 30.

yaygın bir eğitim ile nesilden nesle aktarırlar. Gruplarda eğitim faaliyetleri, okul faaliyetlerinden öncedir. Halkın kendisi tarih boyunca, gider ayak edindiği pek çok “tecrübe” ye sahiptir. İster üretim içinde olsun, ister ocak başı sohbetleri esnasında olsun yaşlı ve “tecrübeli” nesiller atalarından öğrendiklerini veya bizzat yaşayıp gördüklerini çocuklarına ve gençlere aktarırlar¹⁰⁷. Genç nesilleri böylece geleceğe hazırlarlar.

Eğitim, bireyin toplumsal yeteneğinin ve en elverişli düzeyde kişisel gelişmesinin elde edilmesi için seçilmiş ve denetimli bir çevreyi (özellikle okulu) içine alan toplumsal bir süreçtir¹⁰⁸.

Eğitimi bir süreç olarak görenlere göre, eğitim ferdi hürriyeti en çoklaştıracı bir süreç olmaktan çok, ferdi kendi dışındakilerden haberdar eden, asgari müşterekleri kavratın, bunlar üzerinde fikri mutabakat (consensus) sağlayıcı bir faaliyetir¹⁰⁹.

Eğitim, her husustan önce, insanoğlunun bugünkü ve yarınki yaşamına bir müdahaledir. Eğitimin bu tür bir müdahale olmasından dolayı, çok çeşitli eğitim anlayışları geliştirilmiştir. Bu eğitim anlayışları, zaman ve ülkelere göre son derece değişiklik göstermiştir. E. Durkheim ve diğer sosyologlar, bu eğitim anlayışları ile onlara uygun düşen toplum biçimleri arasında ilişkiler bulunduğunu ileri sürerler¹¹⁰.

E. Durkheim eğitimi, sosyal kurumların yapısında mevcut bulunan ananevi hayat tarzı ile uyum içinde davranmasını, düşünmesini sağlayacak bir biçimde çocukları sosyal bir pota içerisinde erittiğini; toplumla kolayca bütünleşecek olgun kişiler olarak topluma hazırladığını ileri sürer.

¹⁰⁷ Ahmet S.ARVASI: **Eğitim Sosyolojisi**, Burak Yayınevi (İstanbul, 1995), 23.

¹⁰⁸ Mahmut TEZCAN: a.g.e., 4.

¹⁰⁹ Mustafa E. ERKAL: **Sosyoloji**, Filiz Kitabevi (İstanbul, 1987), 91.

¹¹⁰ Muhsin HESAPÇIOĞLU: **Öğretim İlke ve Yöntemleri**, Beta Yayınları (İstanbul, 1988), 15.

yaygın bir eğitim ile nesilden nesle aktarılır. Gruplarda eğitim faaliyetleri, okul faaliyetlerinden öncedir. Halkın kendisi tarih boyunca, gider ayak edindiği pek çok “tecrübe” ye sahiptir. İster üretim içinde olsun, ister ocak başı sohbetleri esnasında olsun yaşlı ve “tecrübeli” nesiller atalarından öğrendiklerini veya bizzat yaşayıp gördüklerini çocuklarına ve gençlere aktarırlar¹⁰⁷. Genç nesilleri böylece geleceğe hazırlarlar.

Eğitim, bireyin toplumsal yeteneğinin ve en elverişli düzeyde kişisel gelişmesinin elde edilmesi için seçilmiş ve denetimli bir çevreyi (özellikle okulu) içine alan toplumsal bir süreçtir¹⁰⁸.

Eğitimi bir süreç olarak görenlere göre, eğitim ferdi hürriyeti en çoklaştıracı bir süreç olmaktan çok, ferdi kendi dışındakilerden haberdar eden, asgari müşterekleri kavratan, bunlar üzerinde fikri mutabakat (consensus) sağlayıcı bir faaliyettir¹⁰⁹.

Eğitim, her husustan önce, insanoğlunun bugünkü ve yarınki yaşamına bir müdahaledir. Eğitimin bu tür bir müdahale olmasından dolayı, çok çeşitli eğitim anlayışları geliştirilmiştir. Bu eğitim anlayışları, zaman ve ülkelere göre son derece değişiklik göstermiştir. E. Durkheim ve diğer sosyologlar, bu eğitim anlayışları ile onlara uygun düşen toplum biçimleri arasında ilişkiler bulunduğunu ileri sürerler¹¹⁰.

E. Durkheim eğitimi, sosyal kurumların yapısında mevcut bulunan ananevi hayat tarzı ile uyum içinde davranmasını, düşünmesini sağlayacak bir biçimde çocukları sosyal bir pota içerisinde erittiğini; toplumla kolayca bütünleşecek olgun kişiler olarak topluma hazırladığını ileri sürer.

¹⁰⁷ Ahmet S.ARVASİ: *Eğitim Sosyolojisi*, Burak Yayınevi (İstanbul, 1995), 23.

¹⁰⁸ Mahmut TEZCAN: a.g.e., 4.

¹⁰⁹ Mustafa E. ERKAL: *Sosyoloji*, Filiz Kitabevi (İstanbul, 1987), 91.

¹¹⁰ Muhsin HESAPÇIOĞLU: *Öğretim İlke ve Yöntemleri*, Beta Yayınları (İstanbul, 1988), 15.

Her toplumda eğitimin temel işlevlerinden birisi, toplumun kültürel mirasının birikimi ve sürekliliğini sağlamaktır. Bu miras yoluyla, her kuşak, kültür birikimi sürecini önceki kuşağın bıraktığı yerden devralarak sürdürebilmektedir. Bu devralma, o toplumun değerlerinin ve toplumsal normlarının öğretilmesi yoluyla gerçekleşir. Bu görev, bir yandan doğru alışkanlık ve tutumların geliştirilmesini diğer yandan zararlı olabilecek antisosyal etkenlere karşı koymayı içine almaktadır¹¹⁴.

En genel anlamda eğitim, yürürlükteki değerlerin , bilgilerin ve hünelerlerin yetişen kuşaklara iletilmesi, kazandırılmasıdır, denilebilir¹¹⁵.

Eğitimin temelinde hem dar hem de geniş anlamda belirli bir toplumun veya kültürün özgül ekonomik, teknik veya siyasi unsurları yatar. Eğitimin bu unsurlarla uyum içinde olması gerekir. Eğer o bu unsurların sosyal değişimine cevap veremezse toplum ve kültür ile arasında kopukluk bulunması kaçınılmazdır¹¹⁶. Eğitim nasıl bütün sosyal kurumları etkiliyorsa, aynı biçimde onlardan olumlu veya olumsuz olsun etkilenmektedir¹¹⁷.

Eğitimin işlevinin daha çok aile içi ilişkilerle yürütüldüğü endüstri öncesi toplumlarla, özel, örgütlenmiş kurumlara aktarıldığı endüstrileşmiş toplumlarda eğitim farklılık gösterebilecektir¹¹⁸.

Endüstrileşmiş toplumlarda eleştirici ve yaratıcı, yeni buluşlar ve keşifler yapan ve toplumsal değişmeyi başlatmayı isteyen bireylere ihtiyaç vardır. Değişikliği hazırlamak da eğitimin yaratıcı işlevi sayesinde olur.

¹¹⁴ Mahmut TEZCAN : a.g.e., 44.

¹¹⁵ Özer OZANKAYA: a.g.e., 299.

¹¹⁶ Eyyüp SANAY: **Genel Sosyoloji Dersleri**, G.Ü, BYYO Yayınları, No: 2 (Ankara: 1991), 128.

¹¹⁷ Ahmet S.ARVASI: a.g.e., 26.

¹¹⁸ Mine E.TAN: a.g.e., 28.

Her toplumda eğitimin temel işlevlerinden birisi, toplumun kültürel mirasının birikimi ve sürekliliğini sağlamaktır. Bu miras yoluyla, her kuşak, kültür birikimi sürecini önceki kuşağın bıraktığı yerden devralarak sürdürebilmektedir. Bu devralma, o toplumun değerlerinin ve toplumsal normlarının öğretilmesi yoluyla gerçekleşir. Bu görev, bir yandan doğru alışkanlık ve tutumların geliştirilmesini diğer yandan zararlı olabilecek antisosyal etkenlere karşı koymayı içine almaktadır¹¹⁴.

En genel anlamda eğitim, yürürlükteki değerlerin , bilgilerin ve hünelerlerin yetişen kuşaklara iletilmesi, kazandırılmasıdır, denilebilir¹¹⁵.

Eğitimin temelinde hem dar hem de geniş anlamda belirli bir toplumun veya kültürün özgül ekonomik, teknik veya siyasi unsurları yatar. Eğitimin bu unsurlarla uyum içinde olması gerekir. Eğer o bu unsurların sosyal değişimine cevap veremezse toplum ve kültür ile arasında kopukluk bulunması kaçınılmazdır¹¹⁶. Eğitim nasıl bütün sosyal kurumları etkiliyorsa, aynı biçimde onlardan olumlu veya olumsuz olsun etkilenmektedir¹¹⁷.

Eğitimin işlevinin daha çok aile içi ilişkilerle yürütüldüğü endüstri öncesi toplumlarla, özel, örgütlenmiş kurumlara aktarıldığı endüstrileşmiş toplumlarda eğitim farklılık gösterebilecektir¹¹⁸.

Endüstrileşmiş toplumlarda eleştirici ve yaratıcı, yeni buluşlar ve keşifler yapan ve toplumsal değişmeyi başlatmayı isteyen bireylere ihtiyaç vardır. Değişikliği hazırlamak da eğitimin yaratıcı işlevi sayesinde olur.

¹¹⁴ Mahmut TEZCAN : a.g.e., 44.

¹¹⁵ Özer OZANKAYA: a.g.e., 299.

¹¹⁶ Eyyüp SANAY: **Genel Sosyoloji Dersleri**, G.Ü, BYYO Yayınları, No: 2 (Ankara: 1991), 128.

¹¹⁷ Ahmet S.ARVASI: a.g.e., 26.

¹¹⁸ Mine E.TAN: a.g.e., 28.

Eğitimin, bu işlevinin yanı sıra, toplumsal denetim aracı olarak kullanıldığı da görülür¹¹⁹.

Modern toplumlarda eğitim kamuoyunu oluşturan başka bir kaynaktır. Özellikle çocukluk ve gençlik dönemlerinde okulda edinilen bilgiler, fikirler, kanaatler insan üzerinde uzun süre etkili olur. Formel bir eğitimin ilk kaynağı okuldur. Okul bazı bakımlardan aileden de etkilidir. Çünkü ilk çocukluk devirlerinin algıları zamanla silinir. Halbuki okul çağı insanların fikirlerinin oluşumunda derin ve köklü izler bırakır¹²⁰.

Eğitim, bilgi, davranış ve kabiliyetlerin de geliştirilmesi ve kazandırılması için uygulanan sürekli faaliyetler dizisini içerir. Toplum hayatını bu derece geniş kapsayan eğitimin, sosyal hayatta oynadığı rol büyüktür¹²¹.

Bireylerin bilinçlendirilmesi amacıyla oluşturulan eğitim kurumları, kamuoyunun kuşkusuz ana kaynaklarından biridir. Çünkü eğitim sistemleri, sosyal sistemlerdir. Kişinin tutum almasına ve tutumunu değiştirmesine, bilginin artışı neden olmaktadır. Eğitim, doğrudan doğruya kişinin bilinçlendirilmesi olduğuna göre; eğitim kurumlarının, kamuoyunun başta gelen ve etkin kaynaklarından olması gereklidir¹²². Çünkü yükselen bir öğrenim düzeyi aynı zamanda vatandaşları, kanaatlerini ve görüşlerini açığa vurma konusunda daha bir istekli, bir bakıma da yetenekli kılacaktır¹²³.

¹¹⁹ Mahmut TEZCAN: a.g.e., 174.

¹²⁰ Bülent DAVER: a.g.e., 241.

¹²¹ Mustafa E. ERKAL: a.g.e., 91.

¹²² Alim Ş.ONARAN: a.g.e., 32.

¹²³ Nermin U. ABADAN: a.g.e., 2.

İnsan kişiliğini biçimlendiren eğitim kurumlarının kamuoyuna etkisi kaçınılmazdır. Ancak tüm bu kurumların etkisi, insanlar üzerindeki eğitsel etkisiyle ölçülmelidir¹²⁴.

Ancak, ilkel olsun, gelişmiş olsun hiçbir toplumu durgun, hareketsiz, statik olarak nitelendiremeyiz. Her toplumda sürekli bir dinamizm, bir değişme görürüz. İkel toplumlar bile yavaş da olsa değişme sürecine tabidir. Belki bu değişmeler fark edilemez bile. Toplumsal yapılar, toplumsal davranış örnekleri, toplumsal sistemler, toplumsal kurallar sürekli olarak değişen öğelerdir¹²⁵. Eğitim kurumlarındaki değişmeler, aile ve akrabalık kurumlarındaki değişmeler, kitle iletişim sistemlerinin değişmesi, dilde değişmeler, teknolojik değişmeler, dini kurumların değişmesi, üretim ilişkilerindeki değişmeler vb. kaçınılmazdır. Kamuoyunun bu değişimlerden her geçen gün daha da etkilendiği görülmektedir.

C. KÜLTÜR

Kamuoyunu oluşturan üçüncü etken kültür sistemleridir¹²⁶. Kültür toplumun ayıt edici niteliklerinden birisidir. Bireyi kuşatan onu yaşamın her aşamasında etkileyen, tutum ve davranışlarını biçimlendiren, kültürdür.

Kültür konusuna her disiplin kendi açısından değişik yaklaşımlar getirmiştir. Kültür bir tanım içinde ortaya konamayacak kadar geniş boyutlara sahip bir kavramdır. Bu yüzden herkesin üzerinde birleşebileceği bir tanım ortaya koyabilmek oldukça zordur.

¹²⁴ Alim Ş. ONARAN: a.g.e., s. 32.

¹²⁵ Mahmut EZCAN: *Sosyal ve Kültürel Değişme*, A.Ü Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, No: 15 (Ankara), 1984,

¹²⁶ A. Nermin UNAT,: a.g.e., s. 70.

Kamuoyunun oluşmasını etkileyen diğer bir unsur da toplumun kültür ortamıdır. Kültür de eğitim gibi bir toplumsallaşma aracıdır ve kişinin yaşamına, değerlerine yön verir. İngiliz antropologu Taylor'a göre kültür, "bir toplumun üyesi olarak, insanoğlunun öğrendiği (kazandığı) bilgi, sanat, gelenek-görenek ve benzeri yetenek, beceri ve alışkanlıkları içine alan karmaşık bir bütün"dür¹²⁷.

Erol Güngör bir cemiyetin kültürünün, bir arada yaşayan insanların hayatın muhtelif problemlerine karşı denedikleri çözüm yollarından geldiğini belirtir. Bu çözüm yollarının bir kısmı zamanla sabit hâle gelerek cemiyetin bütününe mal olur ve onun kültürünü teşkil eder¹²⁸.

Kültür esas itibariyle hayatın biçimlenişidir. Kültürün biçim alışı bir çok kültür unsurları, tavırlar, yer alabilir¹²⁹.

Toplumsal bir nitelik taşıyan kültür toplumsaldır ve toplumu oluşturan çeşitli gruplarla, bizzat bireyler tarafından yaratılır ve paylaşılır. Kişi çevresindeki problemlere çözüm arar ve problemlerin çözümü arasında bağlantı kurup, onları bir sisteme oturtabildiği ölçüde düşüncenin etkinliği artar. Kültür öğrenilmiş, saklanmış, başkalarına öğretilebilen ve eğitimle yeni kuşaklara aktarılabilen alışkanlıklardır¹³⁰. Her birey kendi toplumunun davranışlarını, geniş ölçüde toplumun, daha dar çerçevede ise içinde bulunduğu çevrenin kültürünü öğrenir ve özümser¹³¹.

"Toplum içinde insan"ı, kültür tarafından belirlenen tutum, değer, norm gerçeklerinden tecrit ederek açıklamak mümkün değildir. İnsan kendi kendine tek başına değil, ancak diğer insanlarla ilişki içine girdiği zaman

¹²⁷ Bozkurt GÜVENÇ: *İnsan ve Kültür*, Remzi Kitabevi (İstanbul), 1984, 102.

¹²⁸ Erol GÜNGÖR: *Türk Kültürü ve Milliyetçilik*, Ötüken Yayınları (İstanbul, 1986), 35.

¹²⁹ Nevzat KÖSOĞLU: *Milli Kültür ve Kimlik*, Ötüken Yayınları, (İstanbul, 1992), 106.

¹³⁰ Arsev BEKTAŞ: a.g.e., 79.

¹³¹ Sabri AKDENİZ: *Eğitim Sosyolojisi*, M.Ü İ.F Vakfı Yayınları, (İstanbul, 1990), 32.

sosyal bir varlık olabilmektedir. Bir insanın diğer bir insana karşı takındığı belli tutumlar belli nitelikler gösterir. Tutum toplumda merkezi hâle gelmiş değerlerin özümşenerek, ferdileşerek insana yansıtılması olduğundan, değerler ferdi yönünü ifade eder. Sosyal değerler sosyal normların belli başlı örnekleri, normların kristalleşmiş şeklidir. Normlar toplumdaki temel değerler çerçevesinde yönlendirilmekte, bir sosyal değer birçok sosyal normun gerçekleşmesinde bir çerçeve teşkil etmektedir. Fert bir değer çerçevesi içinde davranışına yön vererek pek çok tutumlar geliştirebilmektedir. Fertlerin birbirine karşı geliştirdiği tutumlar bir değere tekabül etmektedir. Toplumun temel değerini şahsi olarak yorumlayan ferdin, buna göre geliştirdiği tutumlar istikrar kazanarak kendi davranışına yön vermektedir¹³².

Kültür, kendisine özgü bir sistem halinde ait olduğu topluma sınırlamalar ve dinamizm kazandırır. Bir sosyal etkileşim düzeni içinde ortaya çıkan bu özellikler kültürün gücünü ve varlığını belirleyen bir durumdur¹³³.

Kültür, toplumlar üzerinde olduğu kadar siyasal yaşam üzerinde de etkindir. Toplumun siyasal kültürünü oluşturan inanç ve duyguların bir çoğu aynı zamanda toplumun siyasal ve toplumsal davranışlarını da belirlemektedir. Bu nedenle, toplumun siyasal kültürünü bireylerin günlük düşünce ve davranışlarında görmek mümkündür¹³⁴.

Kültürler, tarihin eski zamanlarından beri alış-veriş içindedirler ve günümüzde bu ilişki artan iletişim imkanlarıyla daha bir yoğunluk kazanmıştır. Kültürler belli tarihi birikim, tabii şartlar, teknik gelişme ve moral

¹³² Mehmet D.DOĞAN: **Kültürel Savaş ve Savaş Kültürü**, Nehir Yayınları (İstanbul, 1992), 24.

¹³³ Sadık TURAL: **Kültürel Kimlik Üzerine Düşünceler**, Ecdat Yayınları (Ankara, 1992),109.

¹³⁴ Arsev BEKTAŞ: a.g.e., 80.

değerlerin uyumlu bir bütün olarak o toplumun insanlarına anlamlı hayat haritaları sunarlar¹³⁵.

Ç. MESLEK VE İŞ GRUPLARI

Kamuoyu oluşumunu etkileyen unsurlardan bir tanesi de meslek ve iş gruplarıdır. Kendine özgü normlar oluşturan bu gruplar fertlere belli roller yüklemek suretiyle onun tutum ve davranışlar edinmesinde etkili olurlar. Sosyoloji alanında yapılan çalışmalar da bu düşünceyi destekler niteliktedir¹³⁶.

Meslek ya da iş çevresi insanı bazen yeni bir takım fikirler ile karşı karşıya getirir. Bunlara muhatap olan kişi veya kişiler eski fikirlerinde zamanla değişiklik olduğunu görür. Modern toplumlarda öğretmenlerin, işçilerin, girişim sahiplerinin, bankaların, medyanın politikada etkili oldukları ve meslek yararına bir takım kanaatleri savundukları bilinmektedir. Bütün bunlar kamuoyunun oluşumuna yardım eder. Kişi ve/veya kişiler bu şekilde kendi sosyal ve ekonomik statüsü bulunduğu sınıfın toplumdaki yeri ve rolü hakkında bir kanaat sahibi olur¹³⁷.

Çalışma hayatı insanı çok defa yeni fikirlerle, yeni bakış açılarıyla karşı karşıya getirir. Tuttuğu iş veya meslek nedeniyle bireyin dahil olduğu grubun, onun sınıf bilincinin gelişmesinde kendi ekonomik ve sosyal statüsünün toplum içindeki yeri hakkındaki görüşünün belirlenmesinde önemli etkisi vardır¹³⁸.

¹³⁵ NacBOSTANCI i: **Toplum, Kültür ve Siyaset**, Vadi Yayınları, (Ankara, 1995), 10.

¹³⁶ Willbur SCHRAMM: "Haberleşme Nasıl İşler?", Çev. Ünsal OSKAY, **Kitle Haberleşme Teorisine Giriş**, (İstanbul: Der Yayınları, 1994), 117.

¹³⁷ Bülent DAVER: a.g.e., 242.

¹³⁸ Münci KAPANİ: a.g.e., 149.

İş ve meslek hayatı, kişilerin daha önce edinmiş oldukları fikirleri daha kuvvetle savunmaları gibi bir sonuç da doğurmaktadır¹³⁹.

Birey mesleği nedeniyle, toplumdan aldığı değerlerle orantılı olarak topluma değer vermektedir. Bireyler toplumda hangi mesleğe saygı duyulur ve değer verilirse o mesleğe yönelebilmektedirler. Problemlerin meslekleri zorladıkları hatırlandığı taktirde meslek sahibi olmanın işlem ve eylemlerinin kamuoyunu etkiledikleri açıkça görülür. Meslek örgütlerinin ve kuruluşlarının çoğalması ve gelişmesi, kamuoyunda da her geçen gün etkinliğini artırarak bir güç haline dönüşmektedir¹⁴⁰.

D.DİN

Din kamuoyunun oluşmasına etki eden önemli unsurların bir diğeridir. İnsan, her zaman, kendisinin insanüstü bağları bulunduğunu, ihtiyaçları için, kendini aşan bir "kudret"e yönelmesi gerektiğini düşünmüş ve hissetmiştir. Din, hem tarihin her safhasında, hem de hayatımızın her köşesinde kendini gösteren bir olgudur¹⁴¹.

Din, çevre şartlarını ve kültürün diğer unsurlarını değiştiren ve onları manâ etrafında bütünleşmeye sevkeden temel bir unsurdur¹⁴².

İnançlar ferdi şahsiyette temel rol oynayarak, onun psikolojik dünyasına bir yapı ve devamlılık kazandırır. Bu sebeple inançlar, ferdin dünyasını inşa eden birer blok gibidir¹⁴³. Din; iktisat, hukuk, sanat, eğitim gibi ve bunlar arasında yer alan bir kültür sahası değildir. Din bütün kültür

¹³⁹ DAVER Bülent: a.g.e., 242.

¹⁴⁰ ZÜMRÜT Osman: a.g.e., 45.

¹⁴¹ KÜÇÜK Abdurrahman: *İslam ve Günümüz Meseleleri*, Yeni Düşünce Yayınları, (Ankara, 1991), 3.

¹⁴² KURTKAN Amiran: *Din Sosyolojisi*, Filiz Kitabevi, (İstanbul, 1985), 511.

¹⁴³ David KRECH ve. Richard S. CRUTCHFIELD: *Sosyal Psikoloji*, Çev. Erol GÜNGÖR (İstanbul: Ötüken, 1980). 181.

sahalarına şamil bulunmaktadır. Bir dinin zihniyeti, bütün hayat hadiseleri için birtakım hükümler hal tarzları ihtiva eder¹⁴⁴.

Dinin bir idrak tarafı, zihni fonksiyon tarafı vardır ve bu yolla insana bir dünya görüşü verir¹⁴⁵. Din özellikle insanların moral yaşayışlarına, davranışlarına tesir eder¹⁴⁶.

Din, mahiyeti icabı teker teker fertlere nüfuz edip onlarda yerleşerek, kök salıyor, aynı zamanda zaruri olarak onların üstüne yükseliyor ve fertten ferde giden bir köprü vazifesi görüyor¹⁴⁷.

Dinler toplumsal bir kontrol aracı olduğu için belli davranış kuralları koyarlar ve bu davranış kurallarını ancak etkin yaptırım türleriyle destekleyerek, bu kurallarla, inananların tutum ve davranışlarının uyumlu ve tutarlı bir sistem oluşturmaya çaba sarfederler¹⁴⁸. Çeşitli yönleriyle din; ya açıktan ya da kapalı bir biçimde verdiği yönergelerle topluma yön verebilecek etkinlikte güç olabilmektedir. Diğer toplumsal kurumları baskı altına alarak bu doğrultuda bir kamuoyu oluşturmaya çalışmaktadır.

Seçimlerde de nüfuzu artıran etkenlerin başında din olgusu gelmektedir. Dinin kamuoyu oluşturmada yeri azımsanamayacak kadar büyüktür. Bu yargımızı Amerika Birleşik Devletleri'ndeki başkanlık seçimlerinde Katolik ve Protestan mezhepleri örgütlerinin kendi mezhebinden olanın başkan olması için çalışmalarının sonucu etkilemesini gösteren araştırmalar doğrulamaktadır¹⁴⁹.

¹⁴⁴ Hans FREYER: **Din Sosyolojisi**, Çev. Turgut KALPSÜZ, A.Ü İlahiyat Fak.Yayıncı, (Ankara, 1964), 78.

¹⁴⁵ Yumni SEZEN: **Sosyoloji Açısından Din**, M.Ü.İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, No: 22 (İstanbul, 1988), 1.

¹⁴⁶ Bülent DAVER: a.g.e., 242.

¹⁴⁷ Yumni SEZEN: a.g.e., 2.

¹⁴⁸ Ender ÖZKALP: "Din Kurumu", **Davranış Bilimlerine Giriş** (Eskişehir: A.Ü AÖF Yayınları, No: 75., 1996), 103.

¹⁴⁹ Osman ZÜMRÜT: a.g.e., 46.

Din, aynı zamanda insan vicdanının ilk ve doğrudan bir mu'tası ve insanın manevî yani düşünen ve inanan bir varlık oluşunun bir tecellisidir¹⁵⁰. Din, kültür ve teşkilât biçimleriyle, davranış türlerine yansıdığı gibi, kendisi de bunların bir yansımasını oluşturur¹⁵¹. Dinin yıllarca toplumları biçimlendirdiği gözönüne alınırsa, kamuoyunun oluşmasında diğer etmenler gibi hatta daha önemli olduğu söylenebilmektedir¹⁵².

E. KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI

İçinde yaşadığımız yüzyıl, kitle iletişim araçlarının hem sayıca hem de çeşitte artış gösterdiği bir yüzyıl olarak değerlendirilebilir. Günümüzde gazete, dergi, kitap, fotoğraf, televizyon, plak, kaset, video gibi kitle iletişim araçları, kapsamı değişmekle birlikte dünya düzeyinde hemen hemen her yerde kullanılır durumdadır. Belki üzerinde durulması gereken en önemli nokta, kitle iletişim araçlarının kullanımda, insanların etkilenme derecesidir¹⁵³.

Kamuoyu oluşumunda iletişim süreçleri, simgeler, dil, aile, kültür, kanaat önderleri, siyasi liderler vb. önemli rol oynamaktadır¹⁵⁴. Ancak bu süreçlerin hemen hepsini bünyesinde barındıran kitle iletişim araçları ve buna bağlı süreçler kamuoyunun oluşmasında en önemli etkenlerden birisini oluşturmaktadır. Kamuoyunun özünü oluşturan ortaklık ve yaygınlık kitle iletişim araçları sayesinde çok iyi bir şekilde sağlanmaktadır.

Kamuoyu ve kitle iletişim araçları arasında çok sıkı bir ilişki süreci bulunmaktadır. Zira kamuoyunun önemli kaynaklarından birisi kitle iletişim araçları, diğeri ise konulara ilişkin halkın gündemidir. İşte bu gündemin yani

¹⁵⁰ Ali F. BAŞGİL: *Din ve Laiklik*, Yağmur Yayınları, (İstanbul, 1985) 75.

¹⁵¹ Eyyüp SANAY: a.g.e., 123.

¹⁵² Osman ZÜMRÜT: a.g.e., 48.

¹⁵³ Oya TOKGÖZ: a.g.e., 317.

¹⁵⁴ Arsev BEKTAŞ: a.g.e., 113.

konuların seçiminde ise kitle iletişim araçları en büyük rolü oynamaktadır¹⁵⁵. Günümüzde önemli bir haber ve bilgi kaynağı olan kitle iletişim araçları bir yerde neyin önemli, neyin önemsiz olduğunu tespit ederek, olay ya da olayları bireyin gündemine sokmakta, ayrıca bunları sunuş ve yorumlayış biçimleriyle bireylerin kanaatlerine yön verebilmektedir¹⁵⁶.

Kitle iletişim araçları, olayları kısa bir zaman içerisinde büyük kitlelerin zihinlerine iletmekte, böylece onların konuya verdiği önemi ayarlamakta ve sonuç olarak kanaatlerini düzenlemektedir¹⁵⁷. Ancak yine bu geniş kitlelerin dağınıklığını demografik, coğrafi, kültürel farklılıklarını dikkate alarak bireysel farklılıklar, toplumsal kategoriler, toplumsal ilişkiler, kültürel normlar kuramlarını geliştiren De Fleur kitle iletişim araçlarının aynı zamanda bu sebepten etkililiğinin azaldığını varsaymaktadır¹⁵⁸.

Diğer yandan herhangi bir konuda herhangi bir şekilde oluşan kamuoyunu kamuya taşıyıcıları ise yine kitle iletişim araçlarıdır. Başka bir deyişle kamu ve kamular, kamuoyunun sesini dinleyerek, ona ilişkin mesajını yöneticilere ulaştıran bir araç konumundadır. Tabii olarak kamunun oy'ları da iki sürecin bileşkesi olarak kamuoyunu teşkil etmektedir. Bu süreçte kitle iletişim araçları en etkin konuma sahip olarak seçmenin siyasi kanaatlerini etkilemekte ve kamuoyunu oluşturmaktadır¹⁵⁹.

Kitle iletişim araçları siyasi kanaat ve oy verme açısından insan davranışlarını etkilemektedir. Kamuoyu araştırma sonuçlarının kitle

¹⁵⁵ Elisabeth N. NEUMANN: a.g.e., 117.

¹⁵⁶ Münci KAPANI: a.g.e., 150.

¹⁵⁷ Duygu SEZER: a.g.e., 22.

¹⁵⁸ Melvin L. De FLEUR: *Çağdaş Kitle İletişim Kuramları*, Çev. A. Oksal BULDAM, A.Ü.B.Y.Y.O. Yıllığı Sayı: 7 (Ankara, 1982), 156-164. ¹⁵⁹ Norman H NIE, Sidney VERBA ve Philip E. CONVERSE: *Siyasal Katılma, Kamuoyu ve Oy Verme Davranışı*, Çev. Tuncer KARAMUSTAFAOĞLU ve İter TURAN) (Ankara: Siyasi İlimler Türk Demeği Yayınları, 1989), 93-94.

¹⁵⁹ Norman H NIE, Sidney VERBA ve Philip E. CONVERSE: *Siyasal Katılma, Kamuoyu ve Oy Verme Davranışı*, Çev. Tuncer KARAMUSTAFAOĞLU ve İter TURAN) (Ankara: Siyasi İlimler Türk Demeği Yayınları, 1989), 93-94.

iletişiminin içeriğini oluşturan haber, bilgi ve de yorum olarak yer alması suskunluk sarmalı kuramından hareketle etkinin gücünü ortaya koymaktadır. Bu bakımdan bugüne kadar söz konusu etkiyle ilgili olarak çeşitli yaklaşımlar geliştirilmiştir.

1. Yazılı Basın

Gazete “haberleri ve düşünceleri” derleyen, işleyen ve bunları başkalarına ileten yazılı kitle iletişim aracıdır¹⁶⁰. Gazete, haberleri belli aralıklarla ve sürekli sunmaktadır. Bugün gazeteler uzak ya da yakın çevrelerinde neler olup bittiğini haber olarak sunmaktadırlar. Ayrıca yazarların yorum ve eleştirilerine de yer verilmektedir. Gazeteyi, radyo ve televizyon gibi diğer araçlardan ayıran en önemli özelliklerden biri, haber ve fikirleri basılı olarak nakletmesidir¹⁶¹.

Gazeteler, radyo ve televizyonun aksine, haberleri daha ayrıntılı bir biçimde, derinlemesine sunabilmektedir. Radyo ve televizyondan herhangi bir haberi, izleyen ya da dinleyen bir kişi, bu haberle ilgili daha kapsamlı ve ayrıntılı bilgileri gazetede bulabilmektedir.

Kitle iletişim araçlarının en önemlilerinden birisi olan ve uzak ve de yakın geçmişin ya da günün haber ve olaylarının verilmesinde, fikirlerin geniş halk

kitlelerine ulaştırılmasında önemli rol oynayan gazeteler, ülkenin sorunları üzerine halkın

dikkatini çekerek okuyucuların genel kültürlerini de artırır¹⁶².

¹⁶⁰ Şevket EVLİYAGİL: *Gazete Yayınlama Yöntemleri*, Ankara Üniversitesi SBF, BYYO Yayını (Ankara, 1981), 21.

¹⁶¹ Erol K. TAŞ: “Gazete Medeni İnsanın Vazgeçilmez Bir Parçasıdır”, *Gazete Nedir, Ne Değildir Ve Basın Özgürlüğü* (İstanbul: Gazeteciler Cemiyeti Yayını, 1987), 33.

¹⁶² Arsev BEKTAŞ: a.g.e., 130.

Gazeteler, kamuoyunun temsilcisi olduğu gibi yasal ve ekonomik yaşam alanında da etkilidir. Parlamento, hükümet, bağımsız mahkemelerden sonra dördüncü kuvvet niteliğı taşıyan basın, yasaların konulması ve kaldırılmasında, savaş ilanında, programların şekil almasında, iktidardaki hükümetin güttüğü politikaların doğrultusunun saptanmasında önemli rolü vardır. Her sosyal grup ya da çıkar grubunun temsilcileri kendi fikirlerini kendi görüş açısından halka mal etmek için sahip bulundukları ya da etkileyebildikleri gazeteleri kullanma yoluna gitmiştir. Dolayısıyla da gazeteler bazen gerçeğı değil, çıkarlara uygun olarak değiştirilmiş gerçeğı yaymak yoluna sapsmışlardır¹⁶³.

Yazılı basında önemli bir yeri olan dergiler ise belirli alanlarda, belirli aralıklarla yayınlanan ve bir ya da birden çok konuyu içerebilen basılı bir yayındır. Buradan anlaşılacağı üzere dergiler, sağlık ve spor gibi belirli bir konuyu içerebildiğı gibi, birçok konuyu da kapsamına alabilmektedir.

Günümüz dergileri haftalık, on beş günlük ya da aylık olarak çıkabilmekte, deneme, araştırma, inceleme, makale ve haber gibi birçok konuyu içerebilmektedir.

2. Televizyon

İnsanoğlunun hayatı ve düşüncesi üzerinde derin etkilere yol açan, gerçeğı algılama tarzını değiştiren televizyon hem göze hem de kulağa hitap etmesi açısından önemli bir kitle iletişim aracıdır. Yapılan araştırmalar televizyon haberlerini takip edenlerin gazete ve radyoyu takip edenlerden daha fazla olduğunu göstermiştir. Televizyon, yalnız başına ve dikkatle okuma alışkanlığından oluşan bir kültürü değiştirerek, yerine rahat, çok yönlü ve hazır bulunulan yeni bir düşünce tarzını getirmiştir. İnsanların

¹⁶³ Alim Ş. ONARAN: a.g.e., 48.

algılamalarındaki ve düşünce tarzlarındaki bu değişim, kültürlerde ve toplumlarda köklü değişiklikler sağlamıştır. Sosyal kimliklerin daha geniş alanlarda belirginleşmesini sağlayan televizyon, McLuhan'a göre bireysel ulus durumunu ortadan kaldırıp, küresel köy durumuna dönüştürmektedir. Televizyonda görünenlerin gerçek olması ve göze hitap etmesi izleyiciyi söz konusu olayın olduğu yere götürür. İzleyiciyi görgü şahidi yapar. Olayın tamamını ya da büyük bir kısmını çok yakından izleterek ona yaşamışlık hissi verir.

Televizyon yoluyla, son dakika yayınları ve gerçekleşen canlı bağlantılar ile gelişmelerin anında verilebilmesi izleyici kitlesinin ilgisini çekebilmektedir. Etkili bir iletişim aracı olan televizyon, toplumsal, kültürel bilinçlenmeyi ve siyasal toplumsallaşmayı sağlarken, yeni bir izleyici kitlesini de ortaya çıkarmıştır.

Televizyonla tüm millete seslenen bir politikacının ulaştığı kişi sayısı, doğrudan yapılan toplantılarla ulaşılacak kişi sayısından çok fazladır. İzleyici ise televizyon aracılığı ile kendisine ulaştırılan mesajları kendi fikirleriyle karşılaştırarak düşüncesini geliştirir. Haber vermek, eğitmek, eğlendirmek amacıyla hazırlanan programların yanı sıra, propaganda amaçlı yani egemen güçlerin baskısı sonucu olan yönlendirici programlar da söz konusudur. Bu durumda kişiler doğru ve açık bilgi alamayacağı gibi, kamuoyunun sağlıklı oluşumu da engellenmiş olur.

3. Radyo

Radyo kulağa hitap eden bir kitle iletişim aracıdır. Bu sebeple radyo, gazetenin aksine okuma yazma bilmeyen kişilere de seslenebilmektedir. Kısa zamanda çok geniş bir kitleye hitap edebilmesinin yanı sıra her mekan ve şartta, evde, işlerinde, tarlada dinlenebilmesi radyonun etkinliğini arttırmıştır.

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra önemli bir haber alma ve propaganda aracı olarak gelişen radyo, kişilerin kanaatlerini ve düşüncelerini etkilemede basına nazaran daha güçlüdür. Radyoyu gazetelerden ayıran temel özellik, okuma yazma bilmeyenleri, az kültürlü olanları ya da gazeteleri izlemeyenlerden oluşan geniş kitleleri etki altına almasıdır. Böylece radyonun etkisi en uzaktaki köy evlerine kadar ulaşmakta ve kamuoyunun oluşmasına yardımcı olmaktadır¹⁶⁴.

Daha çok eğitmek, eğlendirmek ve haber vermek işlevi olan radyo, haberi topluma en hızlı şekilde aktarmaktadır. İyi planlanmış, hedef kitlesi, yayın saati iyi belirlenmiş eğitim programlarıyla sıcak ilişki kuran radyonun dinleyicinin gelişimine katkısı da büyüktür. Sosyal değiştirmede, yeniliklerin duyurulmasında ve benimsenmesinde hızlandırıcı ve yaygınlaştırıcı rol üstlenen radyo yayınları, siyasal iktidarın yenilikçi düşüncelerinin halka benimsetilmesi amacıyla da kullanılmaktadır. Özellikle propaganda vasıtası olarak kullanıldığında, etkisi çoğalmaktadır. Bu nedenle belli bir partiyi iktidara getirmek ve onun iktidarda kalması için kamuoyunu sürekli etkilemeye çalışır. Özellikle az gelişmiş ülkelerde kamuoyunun oluşması açısından radyo yayınlarının tarafsızlığı her zaman tartışma konusu olmaktadır.

Kanıların perçinleşmesine ve konuşma yoluyla yayılmasına hizmet eden radyo ile kamuoyunun yavaş yavaş istenilen yöne çekilmesinde etkili olmaktadır.

Kitle iletişim araçlarının tümü kamuoyunu oluşturmakta ve yönlendirmektedir. Bazı kitle iletişimi daha az etkili olurken, bir diğeri daha fazla etki edebilir. Kamuoyunun oluşmasında ve kamuoyunda hangi aracın

¹⁶⁴ Nermin U. ABADAN: a.g.e., 38.

daha çok önemli olduğu değil, verdiği mesajın diğer araçlarla paralelliği, diğer araçların bunu desteklemesi önemlidir. Nihayetinde kitle iletişim araçları toplumda olumlu veya olumsuz birçok fonksiyonu yerine getiren bir güç halini almıştır.

F. PROPAGANDA

Propaganda, kamuoyu oluşumunda tarihten günümüze kadar önemli bir yere sahip olmuştur. Propagandanın tarihi, fikirlerin ve kanaatlerin yayılma tarihiyle örtüşür¹⁶⁵. Propagandanın kamuoyu oluşumundaki fonksiyonu onun beyin yıkama deyimiyle özdeş anlamda kullanılmasını gerektirmiştir¹⁶⁶. Öyle ki propagandacılıkta büyük üne sahip Adolf Hitler; cennetin cehennem olduğu hakkında bir kamuoyunun propaganda ile sağlanabileceğini iddia etmektedir¹⁶⁷. Propaganda, "Toplum, her sözün gerçeklere dayandığına inanır" temel görüşüne uyar ve uygular¹⁶⁸. Propagandayı en geniş manası ile bir fikri yayarak ona taraftar toplama tekniği diye tarif edebiliriz¹⁶⁹.

Propaganda, yapımı ve amacı açısından farklılık gösterir. Örneğin, dolaylı veya dolaysız olabilir¹⁷⁰. Propaganda yoluyla kamuoyu oluşturma birçok metodu bulunmaktadır¹⁷¹. Ancak bunların en etkilisi ve başarılı sonuçlar alınabilecek olanları kitle iletişim araçları ile yapılan kamuoyu araştırmalarıdır. Daniel Lerner'e göre, etkin propaganda için:

¹⁶⁵ Seha L. MERAY:a.g.e., 92.

¹⁶⁶ A.C.J. BROWN:*Beyin Yıkama*, Çev. Behzat TANÇ, (İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1994),10.

¹⁶⁷ Adolf HITLER: *Kavgam*, Teori Yayınları (İstanbul, 1994), 87.

¹⁶⁸ İsmail KAYABALI ve Cemender ARSLANOĞLU: *Propagandanın Sosyo-Psikolojik Temelleri*, Ogun Matbaacılık (Ankara, 1983), 14.

¹⁶⁹ Nermin U. ABADAN: a.g.e., 54.

¹⁷⁰ İlter TURAN: a.g.e., 143.

¹⁷¹ Osman ÖZSOY,: *Propaganda ve Kamuoyu Oluşturma*, Alfa Yayınları (İstanbul, 1998), 210-237.

- Kitlelerin dikkati çekilmeli
- Kitlelerin güveni sağlanmalıdır¹⁷².

Bu noktada Schiller araştırmalarının manipölasyon ve propaganda amaçlarıyla kullanılabileceğine dikkati çekmektedir. Kaldı ki kamuoyu araştırmaları propaganda amaçlı kullanılmasa bile bu yönde bazı doğal etkileri bulunmaktadır¹⁷³.

Propaganda bir iletişim şekli olarak siyasi amaçlarla da kullanılabilmektedir. Siyasi kamuoyu ve davranış değişimi ondan etkilenebilmektedir¹⁷⁴.

¹⁷² Daniel LERNER: "Propagandada Etkinlik: Şartlar ve Değerlendirme", **Kitle Haberleşme Teorilerine Giriş**, Çev. Ünsal, OSKAY (İstanbul:Der Yayınları, 1994), 270-271.

¹⁷³ Herbert SCHILLER: **Zihin Yönlendirenler** (İstanbul: Pınar Yayınları, 1993), 263-264.

¹⁷⁴ Garth JOWETTS ve Victoria O'DONNELL: **Propaganda and Persuasion**, Sage Publications (London, 1992), 2.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BASININ KAMUOYUNU OLUŞTURMADA KULLANDIĞI KURAM ve MODELLER

Bugün baskı sayısı milyonları bulan gazetelerin kitleleri ne denli etkilediğini düşünmek bile insan zihnini yormaktadır. Toplumun bütün alanlarında yer alan basın, çok büyük bir toplumsal görevi yüklenmiş durumdadır. Bunların bir çoğunun anında ve zamanında yapılması zorunludur; aksi halde hiç bir yararı olmaz. Basından yararlanma, uygar toplumlarda ve ülkelerde, yaşamsal bir ilke ve de alışkanlık halini almış bulunmaktadır. Basın, yaşamın tüm kesimlerine öylesine girmiştir ki¹, "demokratik ülkelerde, yasama-yargı-yürütme üçgeninin hemen ardına, bu üçgeni kamu adına denetleyen 'basın' gelir"².

Basın kamuoyunu aydınlatıp oluştururken, aynı zamanda verdiği haberlerle toplumu da yönlendirmektedir³. Kamuoyu konusunda en iyi belge de basındır. Basın ^{kamuoyunu} yansıttığı kadar, onu biçimlendirme eğilimi de taşır. İnsanlar gazetelerde okudukları görüşlere çoğu zaman katılmasalar da bu etki söz konusudur⁴.

Düşünce başkalarından nakledilmedikçe anlam taşımaz⁵, kitlelere iletilen bir haber, o kitleyi, belirli bir çapta ve boyutta değişime uğratmaktadır⁶.

¹ Şerif A. ONARAN: **Kamuoyu El Kitabı**, Filiz Kitabevi, (İstanbul, 1984), s. 36.

² Mustafa BALBAY: "Medya Gücü Yok Güçlerin Medyası Var", **Yeni Türkiye Medya Özel Sayısı**, Yıl: 2, Sayı: 11, (Ankara, 1996), 529.

³ Savaş KIRATLI: "Demokratikleşme Sürecinde Medyanın Rolü", **Yeni Türkiye Medya Özel Sayısı**, Yıl: 2, Sayı: 11, (Ankara, 1996), 709.

⁴ Maurice DUVERGER: **Sosyal Bilimlere Giriş**, Bilgi Yayınevi, (İstanbul, 1980), 100.

⁵ Sulhi DÖNMEZER: **Basın Hukuku**, İ.Ü. Yayınları No: 2213 (İstanbul, 1976), s. 27.

⁶ Şahin YENİŞEHİRLİOĞLU: "İletişim ya da Yaşamı Yansıtırma", **İletişim**, A.İ.T.İ.A. Sayı: 2, (Ankara, 1981), 12.

Sunmuş olduğu haber ve bilgilerle basın çeşitli konular ve olaylar hakkında toplumu haberdar ederek, belirli kanaatlerin yayılmasını sağlayarak bir dizi röportaj ya da okuyucu köşeleriyle toplumdaki farklı görüşlerin ifade edilebilmesini kamuoyuna açıklanabilmesini sağlamaya çalışmaktadır⁷. Basın toplum bireylerinin sesini ilgili kurumlara duyururken son derece önemli bir hizmet görür. Devlet yönetiminde bulunan yöneticiler basın aracılığıyla gelen tepki ve uyarılarla kendilerine çeki düzen verir ve sonraki uygulamalarını gelen tepkilere göre düzenler. Basın bu haliyle geribildirim görevini yerine getirmiş olur. Özgürlükçü demokrasilerde basın, kamuoyunun sadece sesi değil, aynı zamanda onun motorudur. Yani basın kamuoyunun oluşmasına yardım ettiği gibi kamuoyunun da yönlendirilmesine katkı sağlar. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, kamuoyu oluşumunun halktan devlet organlarına doğru bir gidiş süreci izlemesidir. Siyasal iktidar, kamuoyunu oluşturmaktan ve etkilemekten çok, onun kendiliğinden oluşmasını ve kendisini etkilemesini beklemelidir⁸.

Kamuoyunun oluşumunda sadece basının değil, diğer kitle iletişim araçlarının da rolleri vardır. Aynı şekilde kamuoyunu dolaylı oluşturan sosyolojik araçlar (aile, eğitim, kültür) ve psikolojik araçlar (kanaat, motivasyon, algılama, tutum) kamuoyunun oluşum sürecinde devreye girerek etkili olmaktadır.

Basın toplumsal sorumluluklarını yerine getirirken, toplumdaki bütün görüşleri dikkate alarak kamuoyunun serbestçe oluşmasını sağlamalıdır. "Her şeyden önce basın insanları toplumsal arenaya çeker. Toplumsal tartışma kültürünü aşılar. Haberin amacı salt sunmak ve bilgilendirmek değil, bir sinyal

⁷ Haluk YÜKSEL ve Uğur DEMİRAY: *Basının Toplumsal İletişimdeki Yeri*, A.Ü. Eğitim Teknolojisi ve Yaygın Eğitim Vakfı Yayınları No: 002 (Eskişehir, 1988), 27.

⁸ Kayıhan İÇEL: *Kitle Haberleşme Hukuku*, Beta Yayınları (İstanbul, 1990), 94-95.

vererek sorgulamayı ateşlemektir. Bu görevden uzaklaşan basın⁹ belirli görüşlerin propagandasını yapan durumuna düşer¹⁰.

Basın organlarının görevi toplumda belirli bir kesimin görüş, düşünce ve kanaatlerini kamuoyuna zorla kabul ettirmek değil, kamuoyunun bilgilendirilmesini sağlamak olmalıdır. Basının haber ve bilgi verirken de mümkün olduğu kadar yansız davranması gerekmektedir. Fakat basının yanlı veya yansız davranıp davranmadığının tespit edilmesi çok güçtür. Yanlış bilgilerin topluma aktarılması neticesinde basına olan güvenin azaldığı görülmüştür. "Basın kamuoyunu oluştururken inandırıcı olduğu kadar dürüst davranmalıdır"¹¹.

Kitle iletişim araştırmaları ile ilgili olarak 1980'lerde giderek güçlenen görüş, kitle iletişim araçlarının "güçlü" olduklarını savunan yaklaşımlardır¹². Bu görüşü dikkate aldığımızda basının kamuoyu oluşturma fonksiyonunu yerine getirirken bir takım kuram ve modellerden sıkça yararlanmaktadır.

Örneğin medya elindeki güçle, kamuoyundaki tartışmaları yönlendirmekte ve böylece hangi konuya öncelik verilmesi gerektiği yolundaki düşünce kararları etkilemektedir. 3 Kasım 1996 tarihinde Balıkesir'in Susurluk ilçesinde meydana gelen trafik kazası gerek habercilik gerekse propaganda tekniği kullanılarak, Türkiye kamuoyunun gündemine oturtulmuştur. Olayın boyutu genişledikçe konunun önemi daha da artmış, kitle iletişim araçlarının haberleri ve ısrarlı tutumları sayesinde siyasi partiler ve sivil toplum örgütleri de gelişmelerde yerlerini almışlardır.

⁹ Bill MOYERS: "Eski Haber İyi Haberdî", Ulus Devlet Sonrasında Demokrasi, NPQ Türkiye, Cilt: 1, Sayı: 4 (İstanbul, 1993), 40.

¹⁰ Kayıhan İÇEL: a.g.e., 95.

¹¹ Nezih DEMİRKENT: *Sayfa Sayfa Gazetecilik*, Altın Kitaplar Yayınevi (İstanbul, 1982), 308.

¹² Nurettin GÜZ: "Türk Basınında Gündem Oluşturma", *Yeni Türkiye Medya Özel Sayısı*, Yıl: 2, Sayı: 12 (Ankara 1996), 981.

Basının kamuoyu oluşturmada kullandığı kuram ve modeller; bilgi açığı kuramı, suskunluk sarmalı kuramı, medya bağımlılığı ve gündem kurma kuramıdır.

I. BİLGİ AÇIĞI KURAMI

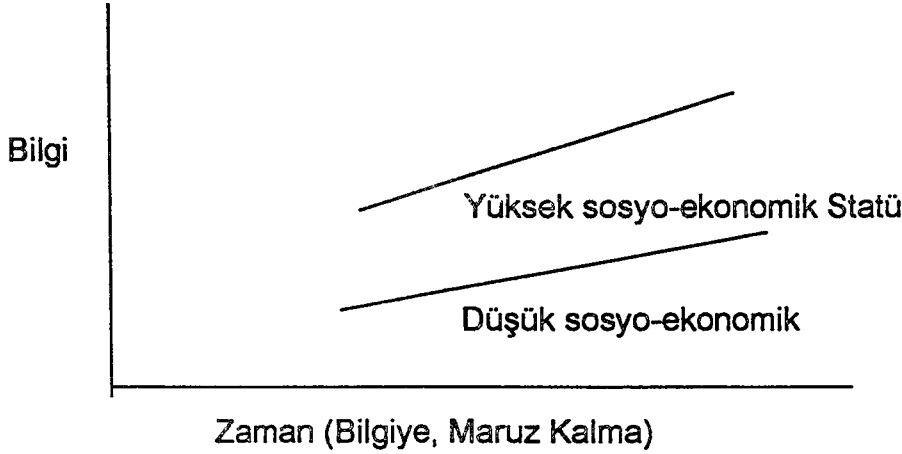
Bilgi bir kaynaktır, bir değeri vardır ve insanların başka şekilde yapamayacakları şeyleri yapabilmelerini sağlar. Eski bir görüşe göre bilgi bir güçtür ve bu da basit olarak insanların istedikleri şeyleri yapabilmeleri ve fırsatlardan yararlanabilmelerini sağlar¹³. Demokrasinin işleyebilmesi halkın bilgilenmesiyle, yönetime katkı sağlayabilmesi, bilginin elde edilmesini mümkün kılmaktadır.

Tichenor, Donohue ve Olien tarafından 1970 yılında geliştirilen ve kitle iletişim araçlarının etkisi üzerinde durulan bilgi açığı kuramı, kitle iletişim araçlarından yayılan enformasyonun toplumsal sınıflara farklı ulaştığını, böylece sınıflar arası bilgi açığına yol açtığını ileri sürmektedir¹⁴. Kitle iletişim araçlarından yayılan enformasyon toplumsal bir sistem içinde yerleşiklik kazandıkça, bu enformasyonun nüfusun daha yüksek sosyo-ekonomik statüde bulunan dilimleri, daha düşük sosyo-ekonomik statüde bulunanlardan daha hızlı bir oranda elde edilme eğilimine girerler. Böylece toplumsal katmanlar arasındaki bilgi açığı, küçülmek yerine daha da büyür¹⁵.

¹³ Werner J. SEVERIN ve James W. TANKARD: İletişim Kuramları, Çev. Ali Atıf BİR ve Serdar SEVER, A.Ü. Kibele Sanat Merkezi Yayınları (Eskişehir, 1994), 406.

¹⁴ Denis McQUAIL ve Sven WINDAHL: İletişim Modelleri, Çev. Mehmet KÜÇÜKKURT (Ankara: İmaj Yayınları, 1993), 103.

¹⁵ Fred FEJES: "Eleştirel Kitle İletişim Araştırmaları ve Medya Etkileri", Medya İktidar İdeoloji, Çev. Mehmet KÜÇÜK (Ankara: Ark Yayınevi, 1994), 262.

Şekil: 3 – Bilgi Açığı Kuramının Genel Görünüşü

(Kaynak: Werner J. SEVERİN ve James W. TANKARD: *İletişim Kuramları*, Çev. Ali Atıf BİR ve Serdar SEVER, A.Ü. Kibele Sanat Merkezi Yayınları, Eskişehir, 1994, s. 409.)

Kitle iletişim araçları yalnızca sınıf yapısındaki eşitsizlikleri korumakla kalmayıp, onu geliştirip güçlendirmektedir. Enformasyon edinme açısından aşağı sınıflar fakir kalmaya devam edip, hatta göreceli anlamda daha da fakirleşirken, daha yüksek sosyo-ekonomik sınıf dilimleri daha da zenginleşmektedir¹⁶. D. Bell ise, bilginin önemini belirterek, bilimsel ve teknik bilginin sosyal tabakalaşmada en belirleyici faktör olduğunu ve bunun da yüksek öğretimlilerden oluşan bir sınıfın elinde toplanacağını söyler¹⁷. Toplumdaki bilgi açığının oluşmasında bazı faktörler rol oynamaktadır.

Zaman içinde kamuyu yakından ilgilendiren konularla ilgili bilgilerin, iyi eğitim görmüş insanlar arasında, iyi eğitim görmemiş olanlara göre daha hızlı oranda elde edilmektedir. Yine kamuya daha az yansımış konulara göre daha fazla yansımış konularda bilginin elde edilmesi ve eğitim arasında yüksek bir bağıntı söz konusudur. Dolayısıyla, sosyo-ekonomik statüsü yüksek olanlar daha fazla iletişim becerisine sahiptirler ve genel olarak eğitim farklılığı vardır. İyi bir eğitim görmek okuma, anlama, kavrama, hatırlama açılarından bireyi üstün duruma getirir. Yüksek sosyo-ekonomik statüde

¹⁶ Fred FEJES: a.g.e., s. 262.

¹⁷ Cihan DURA: *Bilgi Toplumu*, Kültür Bakanlığı Yayınları No: 124, (Ankara, 1990) 40.

olanlar bir konuyu eğitim yoluyla daha önceden biliyor olabilir ya da geçmişte medyayla olan etkileşimleri nedeniyle fazla bilgi sahibi olabilirler. Depolanmış bilgiler medyadan alınacak bilgiler için taban oluşturur. Yine sosyo ekonomik sınıfın insanların daha uygun sosyal ilişkilere sahip olabileceği ve arkadaşları ile konu tartışmalarına girebileceği ileri sürülmektedir. Kitlel medya sisteminin doğası yüksek sosyo-ekonomik sınıfın kişilerine yöneliktir. Basılı medyada çıkan kamusal işlerin ve bilimsel haberlerin bir çoğu yüksek statüdeki kişilerin zevklerine, ilgilerine göre uyarlandığı bilinmektedir¹⁸.

Kamuoyunu ilgilendiren konularda bireylerin bilgi ve haberlere daha fazla açık oldukları, bu nedenle de bu açığı kapatmak için basın organlarına baş vurdukları görülmektedir. Daha çok kendi görüşlerine uygun basın organını takip eden bireyler, siyasetin de kamuoyuna girmesi ve belirleyici rol oynamasından dolayı farklı görüşleri öğrenmek için kendisine zıt olan yayın organını da okuma yoluna gidebilmektedir. Böyle durumlarda ise, basın organları haber ve yorumlarıyla bilgi gediğinin giderilmesine yardımcı olmakta, gerektiğinde belge, fotoğraf ve kanıtlara başvurarak inandırıcılığını arttırarak kamuoyu oluşumuna katkıda bulunmaktadır.

Bununla birlikte insanların toplumsal konularda bilgilenme için sadece basın organlarına ve diğer kitle iletişim araçlarına bağımlı olmadığı, bunda kişisel deneyim ve kişilerarası iletişimin de önemli rol oynadığı bilinmektedir¹⁹.

II. SUSKUNLUK SARMALI KURAMI

Elisabeth Noelle Neumann tarafından 1965 yılında gerçekleştirilen suskunluk sarmalı kuramına göre, kitle iletişim araçlarının kamuoyu üzerinde

¹⁸ Werner J SEVERIN ve W. James TANKARD: a.g.e., 410-411.

¹⁹ Erol MUTLU: İletişim Sözlüğü, Ark Yayınevi, Ankara, 1995, 63.

güçlü etkileri vardır. İnsanlar çoğunlukta olup olmadıklarının kararını vermeye ve sonra da kamuoyunun kendileriyle aynı fikirlerde olacak şekillerde değişip değişmediğine karar vermeye çalışırlar. İnsanlar azınlıkta olduklarını hissedersen konu hakkında sessiz kalmayı tercih ederler, eğer kamuoyunun kendilerinden farklı yönde değiştiğini hissedersen yine dışlanma korkusuyla sessiz kalırlar²⁰.

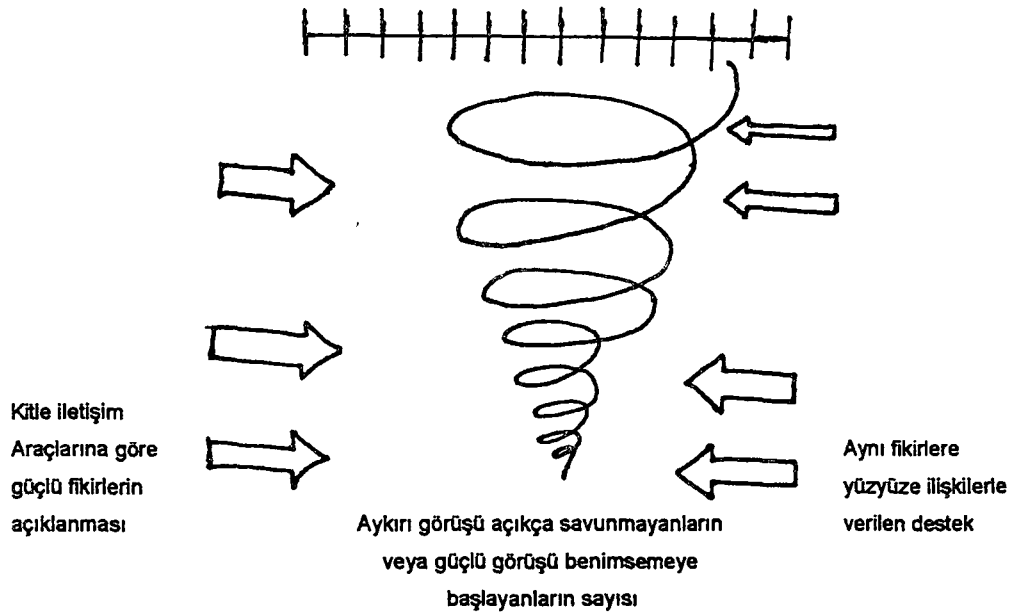
Bu dışlanma korkusundan dolayı bireyler "hangi görüşlerin yaygınlaşmaya başladığını veya kuvvetlendiğini ya da hangilerinin daha az geçerli olduğunu veya gerilediğini öğrenmek için insanları ve çevresini sürekli gözler²¹. Bireyler kendi fikirlerinin azınlıkta olduğunu düşündüklerinde, daha dikkatli davranır ve susmayı tercih ederler. Böylece bireylerin toplum içindeki görüşleri, fikirleri gerçekte olduğundan daha zayıf bir izlenim yaratır²². Aynı şekilde, birey kendi fikirlerini baskın, yaygın olan kategori içinde olduğuna inanırsa fikrini açıklamakta daha istekli olacaktır. Bireyler görüşlerinin toplumun geneliyle uyum içinde olduğundan emin olduklarında, gerek özel gerekse kamusal alandaki konuşmalara kendinden emin bir biçimde katılır. Böylece diğerlerini daha çok baskı altına almaya başlar ve ötekiler bunu kabullenir. Baskın görüşü savunanların daha fazla konuma ve diğerlerinin daha sessiz kalma eğilimi, bir fikri yaygın bir fikre dönüştüren sarmallama sürecini başlatır²³.

²⁰ N. Elisabeth NEUMANN: *Kamuoyu Suskunluk Sarmalının Keşfi*, Çev. Murat ÖZKÖK, (Ankara: Dost Kitabevi, 1998), 234.

²¹ Denis McQUAIL ve Sven WINDAHL: a.g.e., 99.

²² N. Elisabeth NEUMANN: a.g.e., 234.

²³ Denis McQUAIL ve Sven WINDAHL: a.g.e., 99.

Şekil: 4 – Suskunluk Sarmalı

(Kaynak: McQUAIL, Denis ve WINDAHL, Sven: *İletişim Modelleri*, (Çev. Mehmet KÜÇÜKKURT), İmaj Yayınları, Ankara, 1993, s. 100.)

Bu modelde devrede olan tek kuvvet tabii ki bireyin çevresini algılaması değildir. Gündemin ne olduğunu çoğunlukla basın belirler. Eldeki gücü, kamuoyunda hangi görüş ve davranış şekillerinin kabul gördüğü, hangilerinin ise reddedildiği hususunda doğrudan bireylerin tasavvurlarını yönlendirmesinden kaynaklanmaktadır²⁴. Bu süreçte etkili olan bir başka güç de bireyin yakın çevresindeki kişilerin bireye verdiği destek derecesidir. Eğer bir kişi kendi başına sessiz kalırsa çevresindeki insanlar da aynı şeyi yapacaktır. Ve böylece medyanın olaylarla ilgili yapacakları tanımlamalar, saptamalar ve bireyler arası iletişimde kişinin görüşlerine başkalarının destek vermesi sarmalı ortaya çıkaracaktır²⁵.

1970'lerde Amerika'da yaşanan bir olayda iki gazeteci, politik eğilimin tersine bir görüş ortaya atmışlardır, bu görüşe göre Amerikalılar 1960'larda sahip oldukları radikalizmi hızla yitirmişler ve sonra da bu görüş yalnızlığa

²⁴ Orhan GÖKÇE: *İletişim Bilimine Giriş*, Turhan Kitabevi (Ankara, 1993), 115.

²⁵ Denis McQUAIL ve Sven WINDAHL: a.g.e., 101-102.

terk edilmiştir. Bu da sessizliğin sarmallaşması olayına iyi bir örnek teşkil etmektedir²⁶.

Bu model basının belirli konuları kamunun görüş ve tartışma alanına yerleştirebildiği veya uzaklaştırabildiği düşüncesinden hareket etmektedir²⁷. Suskunluk sarmalı modelinde bireylerin çoğunluk yanında davranış sergilemesinin temelinde toplumla ve diğer bireylerle bütünleşme amacı yattığından, birey toplum baskısından uzaklaşmak için diğerlerine benzemeye, onlara benzer şekilde davranmaya çalışacaktır²⁸. Bu durumda basın organları fikirlerin gelişim sürecine etki etmektedir. Belirleyici olan etmen ise fikirlerin büyüklüğünden çok, taraftarların bu fikirleri ifade etme isteği ve yeteneği olmaktadır. Kamuoyunun onaylamadığı, dışladığı, görüşlerin, diğer görüşler karşısında tartışılması gündeme gelmesi zayıf bir ihtimaldir²⁹.

Basın organları toplumda baskın olan düşüncelerin neler olduğuyla ilgili izlenimleri şekillendirmekte, hangi düşüncelerin çoğalmakta olduğuyla ilgili izlenimleri pekiştirmektedir³⁰.

İstatistiksel düşünme yeteneğine sahip olan insanlar tahminlerde, değerlendirmelerde bulunurken, davranışları ve konuşmaları bunun sonuçlarından etkilenir³¹. Basın, hangi düşüncelerin bir kimse tarafından toplum önünde, izole edilmeden söylenebileceğiyle ilgili izlenimleri belirlemektedir³². Bireylerin kamusal alanda konuşma ve davranışta bulunma isteklerinin basın tarafından etkilendiği görülmektedir.

²⁶ Denis McQUAIL ve Sven WINDAHL: *Kitle İletişim Kuramı*, Çev. A. Haluk YÜKSEL (Eskişehir: A.Ü. Kibele Sanat Merkezi Yayınları, 1994), 300.

²⁷ Fred, FEJES: *"Eleştirel Kitle İletişim Araştırması ve Medya"*, Çev. Mehmet KÜÇÜK Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Yıllığı 1992 (Ankara, 1993), 245-246.

²⁸ Sadık GÜNEŞ: *Medya ve Kültür*, Vadi Yayınları, Ankara, 1996, 186.

²⁹ Şengül ÖZERKAN ve Yasemin İNCEOĞLU: *İletişimde Etkileme Süreci*, Pan Yayıncılık (İstanbul, 1997), 27.

³⁰ Werner J. SEVERIN ve James W. TANKARD: a.g.e., 444.

³¹ Elisabeth N NEUMANN: a.g.e., 234.

³² Werner J. SEVERIN ve James W. TANKARD: a.g.e., 444.

Çoğunluğun kanaatleri gibi algılanan kanaatler suskunluk sarmalında bir azınlık tarafından da benimsenebilmektedir. Medyanın tekel olma niteliği ve belli bir azınlıkta bulunması, medyaların kendi aralarında gerçekliğe ilişkin hangi görüşlerin sunulması gerektiği konusunda oldukça yüksek bir oydaşma ya da uyumluluk derecesi içinde olduğu bilinmektedir.

Medyanın sadece tek bir görüşler demetini sunmasında, onaylamasında baş gösterecek bir aşınma, muhtemelen uzun süre bastırılmış bulunan tutum, görüş ve kanaatleri öne çıkartacaktır.

III. BAĞIMLILIK MODELİ

Ball, Roeach ve De Fleur tarafından 1976 yılında formülleştirilen bağımlılık modeli izleyici etkilerini, kitle iletişim araçları ve izleyicilerinin var oldukları daha geniş toplumsal yapı bağlamında ele alır. Model, izleyici, kitle iletişim sistemleri ve daha geniş toplumsal sistem arasındaki etkileşimi açıklamaya girişir³³. Sanayileşmiş toplumlarda, izleyiciler, kitle iletişim araçlarına enformasyon kaynağı olarak yüksek derecede bağımlıdır³⁴.

Toplamlar giderek daha karmaşık hale geldikçe, bireyler içinde bulundukları daha geniş toplumsal dünya hakkında enformasyon edinebilmek için kitle iletişim araçlarına bağımlılıkları daha da artar. Bağımlılığın türü ve derecesi toplumun yapısal şartlarına ve toplumun bir değişme, çatışma ya da istikrarsızlık şartlarında bulunma durumuna göre değişiklik gösterir. İzleyicinin, okuyucunun kitle iletişim araçlarından edindiği enformasyona bağımlılığı ve böylece etkinin türü ve şiddeti (bilişsel, duygusal ve davranışsal), yapısal çatışma ve değişmelerin düzeyindeki artışa bağlı olarak

³³ Fred FEJES: a.g.e., 263.

³⁴ İrfan ERDOĞAN ve Korkmaz ALEMDAR: İletişim ve Toplum, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1990, 17.

daha da artar. Böylece kitle iletişim araçlarının rolleri nicelik, nitelik, güvenilirlik ve otorite bakımından toplumsal şartlara göre değişecektir³⁵.

Kitle iletişim araçlarının bireyler üzerindeki zihinsel etkisinde belirsizliği ortaya çıkarma, tutum oluşturma, gündem kurma, halkın inanç sistemlerini geliştirme-yayma ile değerleri açıklama ve netleştirme yer almaktadır. Duygusal etkiler korku veya sevinç oluşturma, moral verme veya bozma olarak yer almakta. Davranışsal etkiler arasında ise aktif veyahut pasif hale getirme, yardımlaşmaya itme ve politik gösteri yaptırma gibi olgular yer almaktadır³⁶.

Kitle iletişim araçlarının neden olabileceği muhtemel etkilerin ortaya çıkabilmesi toplumun yapısal şartlarına bağlı olmakla birlikte bu bağlılık kişiden kişiye değişmektedir. Alıcı durumunda olan hedef kitleler, aktif bir şekilde kitle iletişim araçlarından doyum ararlar ve böylece etki üzerinde kendileri karar verirler³⁷. Bazılarının siyasete, bazılarının ise eğlenceye geniş ilgisi vardır. Toplumla kendilerini özdeşleştirenler, uyumlu bir birliktelik kuranlar kitle iletişim araçlarına daha fazla bağımlı olurken, toplumun kıyısında gezenler kitle iletişim araçlarını daha az kullanmaktadırlar³⁸.

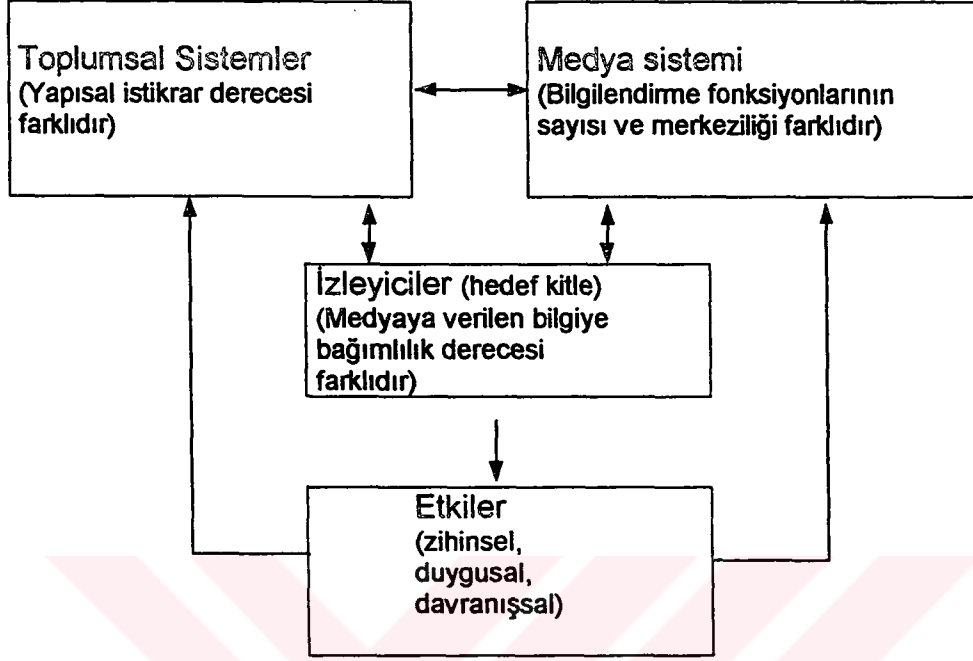
Kitle iletişim araçlarına bağımlılık toplum ve bireyler üzerinde etki oluştururken, bu araçlara bağlı hale gelen bireyler de toplumsal sistem ve kurumlar üzerinde bir dizi etki yapabilmektedirler. Vietnam Savaşı süresince olduğu gibi, gece haberlerinde sürekli çatışma halindeki savaş görüntülerinin verilmesi, daha sonra yönetimin izlediği dış ilişkiler, siyasetin yapısını değiştiren savaş aleyhtarı bir muhalefete yol açmıştır. Mesajın verilmesi, hangi şartlarda ve ortamda verildiği bağımlılığı etkilemektedir.

³⁵ Fred FAJES: a.g.e., s. 263.

³⁶ Denis McQUAIL ve Sven WINDAHL: a.g.e., s. 96.

³⁷ Orhan GÖKÇE: a.g.e. s. 110-111.

³⁸ Werner J SEVERIN. ve James W.TANKARD: a.g.e., s. 463.

Şekil: 5 – Medya Bağımlılığı

Kaynak: Denis McQUAIL ve Sven WINDAHL: *İletişim Modelleri*, Çev. Mehmet KÜÇÜKKURT, İmaj Yayınları (Ankara, 1993), 96.

Kitle iletişim araçlarına bağlanan bireyler toplumun gündeminde nelerin olduğunu belirlemek için televizyona, gazeteye vb. yönelmektedir. Bunun neticesinde bireyler kitle iletişim araçlarının etkilerine maruz kalarak, bilerek ya da bilmeyerek zihinsel, duygusal ve davranışsal etkiler oluşturmaktalar.

IV. GÜNDEM KURMA MODELİ

Gündem oluşturma veya gündem saptama olarak da isimlendirilen bu modelle ilgili sistematik ilk çalışma 1972 yılında çalışmayı gerçekleştiren McCombs ve Shaw tarafından kaleme alınmıştır. Gündem kurma modeli

(agenda setting) kitle iletişim araçlarının haberleri sunuş yoluyla bazı konulara ağırlık vererek kamuoyunun gündemini belirlediği görüşüne dayanmaktadır³⁹. Kitle iletişim araçları toplumda meydana gelen pek çok olay, karşılaşılan sorunlar ve çeşitli konular arasında bazılarını önemsemekte, ön plana çıkarmakta ve bunlara daha fazla yer vermektedir. Kitle iletişim araçları tarafından verilen önem sırası ile aynı konuya politikacıların vereceği önem sırası arasında bir uyumluluk olduğu ifade edilmektedir⁴⁰.

Kitle iletişim araçlarının daha çok önem verdiği konular toplumu oluşturan bireyler tarafından daha çok tanınacak, önem verilmeyen ya da geri plana itilen konular ise önemini kaybederek, unutulmaya yüz tutacaktır⁴¹. Bir başka ifadeyle, medyada en çok ilgi gören ve üzerinde durulan konu, kamu tarafından da önemli olarak algılanacaktır.

Gündemi saptama kitle iletişim araçları açısından altı süreçten geçmektedir.

- Kitle iletişim araçları bazı olayları kamuya iletir ve bu konuları ayakta tutar⁴².

- Haberleri çeşitlendirir ve değişik türlerde işler.
- Olayların çerçevesini belirler.
- Kullandığı dili etkileyici kılmaya çalışır, abartmalara yer verir.
- Konular arasında bağlantı kurar, olayları birbiriyle destekler.

³⁹ Orhan GÖKÇE: a.g.e., 113.

⁴⁰ Denis McQUAIL: a.g.e., 294.

⁴¹ Denis McQUAIL ve Sven WINDAHL: a.g.e., 92.

⁴² İYENGAR ve arkadaşları bu süreci önemsetme şeklinde nitelendirmektedir. Bkz. W. J. SEVERIN ve J. W TANKARD,, a.g.e., s. 377; A.BEKTAŞ,: a.g.e., 121.

- İyi tanınan, güvenilir veya konunun uzmanı kişi ve kaynakları kullanır⁴³.

Cohen'e göre, kitle iletişim araçları halka ne düşüneceklerini değil de, ne hakkında düşüneceklerini söylemede başarılıdır.⁴⁴ İzleyici ve okuyucular kamuoyunu ilgilendiren konuları ve diğer alanları, iletişim araçları yolu ile öğrenmekten öte, aynı zamanda iletişim araçlarının bunlara yüklediği anlamın boyutlarını da öğrenmek isterler⁴⁵.

Gündem saptama konusunda Türk basını ve halkı açısından araştırma yapan Nurettin GÜZ; kamunun oluşturulmasında kitle haberleşme araçlarından basın ve kişiler arası ilişkilerin önemli olduğuna dikkat çekmektedir⁴⁶. Basın organları siyasal ve aktüel konularda toplumun neyi ne kadar bileceğine karar vermektedir. Günümüzde basının gündemine aldığı, büyük ağırlık ve yer verdiği konuların kamunun da gündemine girdiği ve kamu tarafından önemli olarak algılandığı, basında yer almayan konuların ise önemsiz olarak nitelendirildiği görülmektedir⁴⁷.

Basının en önemli konuları, ilk sayfaları, başlıkları, yorumları, tartışmaları, makaleleri, mülakatları kapsar. Konular önem derecesine göre sıralanır. Ön sayfadan arka sayfaya, büyük başlıktan küçük başlığa, otuz cümleden üç cümleye ya da hiç yer verilmemeye doğru azalan şekilde yer

⁴³ Mehmet KÜÇÜKKURT ve Baki CAN: Bkz. "İletişimde Kaynak Faktörü ve İknaya Katkısı", **E.Ü.B.Y.O. Dergisi**, Yıl: 2, Sayı: 2 (İzmir, 1988), 23-24; HOWLAND, Carl ve Walter WEISS: "Kaynağın Güvenilirliği ve Haberleşmenin Etkinliği Üzerindeki Etkileri", **Kitle Haberleşme Teorilerine Giriş**, Der. ve Çev. Ünsal ÖZKAY Der (İstanbul: Yayınları, 1994), 235.

⁴⁴ Orhan GÖKÇE: a.g.e., 113.

⁴⁵ Uğur DEMİRAY ve Banu DAĞTAŞ: **Kitle İletişim Çalışmaları İçin İletişim Modelleri**, A.Ü. Eğitim Sağlık ve Bilimsel Araştırmalar Çalışmaları Vakfı Yayınları No: 72 (Eskişehir, 1994), 95.

⁴⁶ Nurettin GÜZ: a.g.e., 995.

⁴⁷ Metin İNCEOĞLU: **Tutum Algı İletişim**, V Yayınları, Ankara, 1993, 132.

alır. Önemine göre de sonra tekrarlanır ya da tekrar edilmez. Gündem hazırlama araştırmalarında gazete ve televizyon egemen enformasyon kanalları olduğu için en sık kullanılanlardır⁴⁸.

Gündem koyma ve saptama kuramı, yaklaşım olarak, kitle haberleşme araçlarının kamuoyunu meşgul eden sorunları ortaya koyma işlevine veya bu sorunları sunduğu toplumun tartışması ve eyleme geçmesi için gündemi belirleyerek faaliyete geçmesine işaret eder⁴⁹.

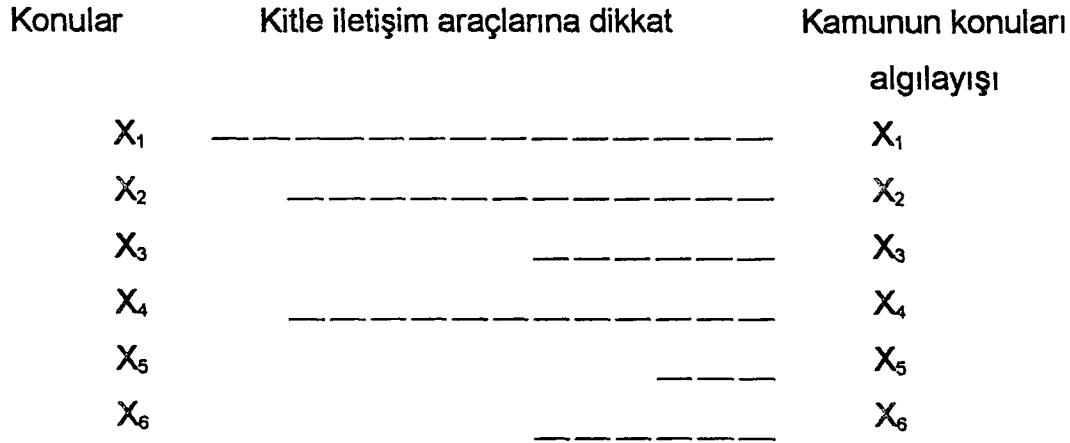
Aslında gündem kurma, kapıcı veya da “eşik bekçisi” kavramıyla yapılan görev bakımından aynıdır. Bir olay haber haline dönüşüp okuyucu-izleyiciye ulaşmadan önce çeşitli seçim ve denetim mekanizmalarından geçmektedir. Her gün yüzlerce haber ve olayların değerlendirilmesinde eşik bekçisi konumundaki yazı işleri müdürü, olayı haber yapan muhabir, hatta olayın şahidi, hangi konunun haber malzemesi olarak kullanılacağına, hangilerinin gündemde kalacağını veya çöpe atılacağını belirlerken, yayın organı sahibinin düşüncelerini, yayın politikasını dikkate almak durumundadırlar.

Aslında eşik bekçileri de kamunun bir parçasıdır ve halkın gündemini iyi bildiği için kısıtlı bir ölçüde de olsa kamunun gündemini medyanın gündemine yansıttığı düşünülmektedir. “Buna rağmen basının gündemine aldığı konular, kamuların gündeminde de yer almaktadır. Gündem oluşturma özelliği, bireyin kendi yaşamına ilişkin düzenlemeleri yaparken, kendine referans ve dayanak noktaları aramasından kaynaklanır”⁵⁰.

⁴⁸ İrfan ERDOĞAN ve Korkmaz ALEMDAR: a.g.e., s. 147.

⁴⁹ Oya TOKGÖZ: “Siyasal Toplumsallaşmada Kitle Haberleşme Araçlarının Rolü ve Önemi”, A.Ü.S.B.F. Dergisi, Cilt: 33, No: 3-4, Eylül-Aralık 1978, s. 89.

⁵⁰ Metin İNCEOĞLU: a.g.e., s. 132.

Şekil: 6 – Gündem Kurma

Kaynak: Aysel USLUATA: *İletişim*, İletişim Yayınları, (İstanbul, 1994), 87.

Gündem kurma, araştırmalarının çoğu seçim kampanyaları ile ilgilidir⁵¹. McCombs ve Shaw gündem kurmanın (oluşturmanın) etkilerini ölçmek için şüpheli görülen seçmen kitlesi olarak kabul edilen kişiler üzerinde araştırmalarını yapmışlar. Beş günlük gazete ve iki haber dergisiyle iki televizyon kanalının akşam haberlerine içerik analizi uygulanmış, seçilen yüz kişilik örneklem grubuna ülkenin en önemli beş probleminin ne olduğu sorulmuş, deneklerin verdiği cevaplar ile basının gündeminin birbirini desteklediği görülmüştür⁵².

Basının önemli olarak gördüğü birçok konunun seçmenler tarafında da önemli görülerek dikkate alındığı belirlenmiştir. Ancak, gündem kurmada bir başka deyişle gündem oluşturmada kitle iletişim tek başına etken bir unsur olduğunu söylemek pek mümkün değildir. Bu araştırmaların gündem oluşturmada etkili olabilmesi bazı faktörlere bağlıdır. Toplumu oluşturan bireylerin eğitim düzeyleri sosyal olaylara duyarlılıkları, kitle iletişim araçlarının sunduğu mesajları izleme düzeyi ve bu mesajlara açık olup

⁵¹ Mehmet KÜÇÜKKURT: a.g.e., 91.

⁵² Werner J. SEVERIN ve James W. TANKARD: a.g.e., 366.

olmadıkları, bu araçlara yönelim gereksinimleri, medyanın bu alandaki etki düzeyinde önemli rol oynamaktadır.

Kitle iletişim araçlarının gündem oluşturma etkisi, eğitim düzeyi yüksek kişilerde azdır. Çünkü bu kişilerin yönelim gereksinmelerinin diğer bireylere nazaran daha az olduğu bilinmektedir. Ayrıca konuların türüne göre de gündem oluşturma etkisinin düzeyi değişecektir. Örneğin dış politika alanı ile ilgili gelişmelerde halkın başvuracağı enformasyon kaynağı çok az olduğu için medyanın bu konuda gündem oluşturma etkisi artacak, yerel ya da ülke içinde cereyan eden konularda ise bu etki azalacaktır⁵³.

Basının haber sunumunda objektiflik ilkesinden giderek uzaklaşması, basına duyulan güvenin azalmasına sebep olmaktadır⁵⁴. Basının politik mesajlar taşıyarak tarafsızlığını yitimesi, yayınlarında yanlı davranması, gerçeği tam yansıtmaması, bulunulan ortamı kendi politikalarına uygun olarak biçimlendirmelerine neden olmaktadır. “Basın organlarının mülkiyetinin özel teşebbüse ait olmasına rağmen birçok kere siyasi parti ve hükümetlerle karşılıklı işbirliği ortamı yaratabildikleri görülmektedir”⁵⁵.

Gündem kurmanın en önemli pratiklerinden sayılan kamuoyunun ve siyaset adamlarının siyasi faaliyetleri, öncelikle kitle iletişim araçlarından geçmektedir. Bu nedenle her türlü siyasi karar merciinin birçok faaliyetleri kitle iletişim araçlarına göre hazırlanmakta ve hatta medya tarafından belirlenmektedir⁵⁶. Bu durumu bilen kamu, konulara daha duyarlı davranmakta, sonuçları bilinmeyen konularla da daha az ilgilenmektedir⁵⁷.

⁵³ Konca YUMLU: *Kitle İletişim Kuram ve Araştırmaları*, Nam Basım (İzmir, 1994), 96.

⁵⁴ Şengül ÖZERKAN ve Yasemin İNCEOĞLU: a.g.e., 83.

⁵⁵ Philip SCHLESINGER: *Medya Devlet Ulus*, (Çev. Mehmet KÜÇÜK), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1994, s. 48.

⁵⁶ Emir TURAM: *Medyanın Siyasi Hayata Etkileri*, İrfan Yayıncılık, İstanbul, 1994, s. 49.

⁵⁷ Konca YUMLU: a.g.e., s. 95.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

3 KASIM 1996 SUSURLUK KAZASI SONRASI

TÜRK BASINI VE GÜNDEM

Türkiye kamuoyunu oluşturmada ve kamuoyunu açıklamada tiraj ve hedef kitleleri açısından Türkiye'nin en doğru tablosunu vereceğini düşündüğümüz Cumhuriyet, Zaman, Hürriyet ve Sabah gazetelerinin Susurluk olayının ortaya çıkmasından sonra attıkları manşetler, bu olayın gazetelerin vitrin sayfalarında işgal ettiği yer hakkında yaptığımız inceleme önemli ipuçları verdi. Araştırmalarımız sonunda bu dört gazetenin diğer konulardan çok daha fazla bu konuyu gündemde tuttuklarını birinci (vitrin) sayfalarının yüzölçümü olarak analizinde belirledik. Gazetelerin 4-17 Kasım ve 18-30 kasım tarihleri arasında birinci sayfalarında Susurluk haberlerine tahsis ettikleri yerlerin sayısal verileri şöyle:

I. İÇERİK ÇÖZÜMLEMESİ (Cumhuriyet, Zaman, Hürriyet ve Sabah gazetelerinin 4-30 Kasım 1996 tarihleri arasındaki nüshalarının Susurluk konusundaki içerik çözümlemesi)

A. CUMHURİYET

Tablo 1: 4-30 Kasım 1996 Metin-Başlık ve Fotoğraf Çözümlemesi

	Metin		Başlık		Fotoğraf	
	cm ²	%	Cm ²	%	cm ²	%
Susurluk	7021	32.15	4957	22.70	2940	13.46
Ekonomik	1423	6.01	907	3.83	279	1.18
Siyasi	3084	13.03	2449	10.35	472	1.99
Toplum-Kültür	2178	9.21	1439	6.08	2125	8.98
Dış Politika	684	2.89	465.5	1.97	969	4.10
Magazin	208	0.88	100	0.42	851	3.60
Terör	423	1.79	312	1.32	228	0.96
Toplam	15021	63.49	10629.5	44.93	7864	33.24

Cumhuriyet gazetesi Susurluk olayını, normal bir kaza gibi 3 Kasım 1996 tarihinde vitrin sayfasından küçük bir haber olarak okuyucularına duyurdu.

Kazanın basit bir trafik kazası olmadığı kısa sürede anlaşıncı, 5 Kasım tarihinden itibaren Susurluk olayını büyüterek vermeye başlayan Cumhuriyet, 5 Kasım tarihinden 14 Kasım tarihine kadar her gün konuyu manşetine taşımış ve konuyla ilgili toplam 17 haber yapmıştır.

Bu haberlerin Cumhuriyet'in birinci sayfasında kapladığı toplam alan gazetenin toplamının yüzde 38.61'ne eşittir. Dolayısıyla, gazetenin 4-17 Kasım tarihleri arasındaki birinci sayfasının üçte birinden fazlası bu konuya ayrılmıştır.

Cumhuriyet'in sözkonusu süre içerisinde kullandığı bazı manşetler şu şekilde örneklenebilir:

- 5 Kasım : Çürümenin belgesi
- 6 Kasım : Polis Ülkücü terörist işbirliği
- 7 Kasım : Ağar'ın istifası konuşuluyor
- 8 Kasım : Olay vahim devlet masum
- 9 Kasım : Siyasi sorumlu Tansu Çiller
- 10 Kasım : Düğüm çözülüyor
- 11 Kasım : Polis Ülkücü Çatlı'yı kayırdı
- 12 Kasım : Yılmaz belgeleri Köşk'e götürüyor
- 14 Kasım : Çatlı'ya ruhsat Ağar'dan

Cumhuriyet'in Susurluk'u önemseydiğinin bir başka göstergesi de diğer haberlerin bu süre zarfında gazetenin vitrin sayfasında ne kadar yer işgal ettiğidir. Nitekim, bu süre zarfında diğer konuların yüzölçümü oranı şöyledir:

Ekonomi Haberleri	: % 4.06
Siyasi Haberler	: % 11.09
Toplum-Kültür Haberleri	: % 14.95
Dış Politika Haberleri	: % 6.47
Magazin Haberleri	: % 1.87
Terör Haberleri	: % 3.23

Görüldüğü gibi, tek başına Susurluk olayı, sektörel haberleri bile geride bırakacak yoğunlukta Cumhuriyet'in birinci sayfasında kendisine yer bulmuştur.

Cumhuriyet gazetesi 18-30 Kasım tarihleri arasında da birinci sayfasının yüzde 29.69'unu Susurluk konusuna ayırmış. Bu süre zarfında olayı 5 kez manşetine taşımış. Manşetler şöyle:

19 Kasım	: Basına baskı
23 Kasım	: Emniyet değişmeli
24 Kasım	: Temiz toplum eylemi
27 Kasım	: Çiller Çatlı'yı savundu
29 Kasım	: Katilden kahraman

Cumhuriyet'in aynı süre zarfında diğer haberlere birinci sayfada ayırdığı alanın yüzde değerleri ise şöyle:

Ekonomi Haberleri	: % 6.87
Siyasi Haberler	: % 14.29

Toplum-Kültür Haberleri	: % 14.17
Dış Politika Haberleri	: % 2.48
Magazin Haberleri	: % 3.04
Terör Haberleri	: % 0.84

B. ZAMAN

Tablo 2: 4-30 Kasım 1996 Metin-Başlık ve Fotoğraf Çözümlemesi

	Metin		Başlık		Fotoğraf	
	cm ²	%	Cm ²	%	cm ²	%
Susurluk	1522	6.97	819	3.75	592	2.71
Ekonomik	2163	9.14	817	3.45	714	3.02
Siyasi	3301	13.95	1694	7.16	2252	9.52
Toplum-Kültür	2225	9.40	1534	6.48	2484	10.50
Dış Politika	1033	4.37	490	2.07	1570	6.64
Magazin	599	2.53	286	1.21	501	2.12
Terör	1072	4.53	388	1.64	216	0.91
Toplam	11915	50.36	6028	25.48	8329	35.20

Zaman gazetesi, her ne kadar Cumhuriyet kadar önemsemese de Susurluk'a sayfalarında önemli yer vermiştir. 4-17 Kasım tarihleri arasında konuyla ilgili toplam 7 haber yayınlayan Zaman, bunlardan 3'ünü manşetten vermiştir. Manşet örnekleri şöyledir:

- 5 Kasım : Garip kazada suikast ihtimali artıyor
- 8 Kasım : Ağar'a istifa baskısı
- 10 Kasım : Morgdan taburcu

Zaman gazetesi 4-17 Kasım tarihleri arasında Susurluk olayına birinci sayfasının yüzde 7.95'ni ayırmıştır.

Zaman'ın diğer konulara aynı süre zarfında ayırdığı yer ise şöyledir:

Ekonomi Haberleri	: % 10.58
Siyasi Haberler	: % 13.07
Toplum-Kültür Haberleri	: % 13.84
Dış Politika Haberleri	: % 7.65
Magazin Haberleri	: % 1.9
Terör Haberleri	: % 5.28

Görüldüğü gibi, Zaman gazetesi tek başına Susurluk olayına Cumhuriyet kadar yer ayırmamıştır. Ancak, bir olayın iki hafta içinde 3 kez manşete taşınması önemli bir bulgudur. Bir tek haber olarak Susurluk sektörel haberlerle oranlandığı için Susurluk'a ayrılan 7.95'lik yüzde bu konunun Zaman tarafından önemsendiğini göstermektedir.

Zaman gazetesi birinci sayfasının yüzde 5.48'ini 18-30 Kasım tarihleri arasında Susurluk konusuna ayırmış. Bu süre zarfında olayı 1 kez manşetine taşımış.

22 Kasım : Eteğinizdekini dökün

Zaman'ın aynı süre zarfında diğer haberlere birinci sayfada ayırdığı alanın yüzde değerleri ise şöyle:

Ekonomi Haberleri	: % 5.04
Siyasi Haberler	: % 17.56
Toplum-Kültür Haberleri	: % 12.55
Dış Politika Haberleri	: % 5.42
Magazin Haberleri	: % 3.95
Terör Haberleri	: % 1.08

C. HÜRRİYET

Tablo 3: 4-30 Kasım 1996 Metin-Başlık ve Fotoğraf Çözümlemesi

	Metin		Başlık		Fotoğraf	
	cm ²	%	Cm ²	%	cm ²	%
Susurluk	3880	17.77	4784	21.90	2922	13.38
Ekonomik	629	2.66	289	1.22	216	0.91
Siyasi	2325	9.83	1843	7.79	1359	5.74
Toplum-Kültür	2113	8.93	1485	6.28	1642	6.94
Dış Politika	404	1.71	444	1.88	312	1.32
Magazin	1379	5.83	616	2.60	1748	7.39
Terör	474	2.00	504	2.13	227	0.96
Toplam	11204	47.35	9965	42.12	8426	35.61

Hürriyet gazetesi 4-17 Kasım 1996 tarihleri arasında birinci sayfasının yüzde 28.76'sını Susurluk olayına ayırmıştır. Hürriyet bu süre zarfında Susurlukla ilgili olarak toplam 16 haber yayınlamış. Bu haberlerden 4'ü manşetten verilmiş. Manşet örnekleri şöyle:

- 5 Kasım : Kirli ilişkileri devlet biliyordu
- 6 Kasım : Bu kadarı İtalya'da bile olmadı
- 9 Kasım : Tehditçi Bakan oldu
- 14 Kasım : İki karanlık nokta

Diğer haberlerin birinci sayfada kapladıkları alanın yüzde değerleri ise şöyledir:

Ekonomi Haberleri	: % 1.89
Siyasi Haberler	: % 8.00
Toplum-Kültür Haberleri	: % 13.96
Dış Politika Haberleri	: % 3.22
Magazin Haberleri	: % 9.77
Terör Haberleri	: % 2.43

Hürriyet gazetesi birinci sayfasının yüzde 24.29'unu 18-30 Kasım tarihleri arasında Susurluk konusuna ayırmış. Bu süre zarfında olayı 1 kez manşetine taşımış ve toplam 27 haber yapmış.

21 Kasım: Mercedes'teki silahlar benim

Hürriyet'in aynı süre zarfında diğer haberlere birinci sayfada ayırdığı alanın yüzde değerleri ise şöyle:

Ekonomi Haberleri	: % 2.91
Siyasi Haberler	: % 15.37
Toplum-Kültür Haberleri	: % 8.19
Dış Politika Haberleri	: % 1.69
Magazin Haberleri	: % 6.05
Terör Haberleri	: %2.66

D. SABAH

Tablo 4: 4-30 Kasım 1996 Metin-Başlık ve Fotoğraf Çözümlemesi

	Metin		Başlık		Fotoğraf	
	cm ²	%	Cm ²	%	cm ²	%
Susurluk	2861	13.10	2633	12.06	2073	9.49
Ekonomik	1069	4.52	812	3.43	871	3.68
Siyasi	3782	15.98	3878	16.39	2913	12.31
Toplum-Kültür	909	3.84	1006	4.25	1336	5.65
Dış Politika	1313	5.55	754	3.19	1347	5.69
Magazin	910	3.85	645	2.73	1530	6.47
Terör	1415	5.98	1042	4.40	1597	6.75
Toplam	12259	51.81	10770	45.52	11667	49.31

Sabah gazetesi 4-17 Kasım 1996 tarihleri arasında birinci sayfasının yüzde 16.15'ini Susurluk olayına ayırmıştır. Sabah'ta bu süre zarfında yayınlanan manşet örneği şöyle:

5 Kasım : Türkiye'ye süper bir savcı lazım

Diğer haberlerin birinci sayfada kapladıkları alanın yüzde değerleri ise şöyledir:

Ekonomi Haberleri : % 9.51
 Siyasi Haberler : % 26.94
 Toplum-Kültür Haberleri : % 10.01
 Dış Politika Haberleri : % 11.03
 Magazin Haberleri : % 7.19
 Terör Haberleri : % 8.08

Sabah gazetesi birinci sayfasının yüzde 18.49'unu 18-30 Kasım tarihleri arasında Susurluk konusuna ayırmış. Bu süre zarfında olayı 4 kez manşetine taşımış. Manşet örnekleri şöyle:

- 21 Kasım : Genç savcının cesur yazısı
- 22 Kasım : Susturucu gizli bölmedeydi
- 23 Kasım : Vatandaş şaşkın
- 25 Kasım : Sahte pasaportu bana Çatlı verdi

Sabah'ın aynı süre zarfında diğer haberlere birinci sayfada ayırdığı alanın yüzde değerleri ise şöyle:

Ekonomi Haberleri	: % 2.12
Siyasi Haberler	: % 17.76
Toplum-Kültür Haberleri	: % 3.73
Dış Politika Haberleri	: % 3.3
Magazin Haberleri	: % 5.85
Terör Haberleri	: % 9.05

II. KÖŞE YAZILARINDA SUSURLUK

A. CUMHURİYET

Cumhuriyet gazetesi köşe yazarları Susurluk olayının ortaya çıktığı 3 Kasım 1996 tarihinden itibaren bu konunun üzerinde ısrarla durmuşlardır. Nitekim, Kasım 1996, Aralık 1996, Ocak 1997 tarihleri arasında Cumhuriyet'te Susurluk üzerine toplam 196 adet köşe yazısı yayınlanmıştır.

Bu rakamın yazarlara dökümü ise şöyle:

Cüneyt Arcayürek : 88 yazısının 52'inde

Oral Çalışlar	: 43 yazısının 39'unda
Mustafa Balbay	: 88 yazısının 39'unda
Hikmet Çetinkaya	: 85 yazısının 37'sinde
İlhan Selçuk	: 76 yazısının 21'inde
Toktamış Ateş	: 37 yazısının 8'inde

Susurluk kazasına en çok yer veren gazete olan Cumhuriyet, kararlı ve etkili bir şekilde olayı takip etmiştir. Susurluk olayının örtbas edilmeye çalışıldığını sürekli vurgulayarak bu olayla birlikte devlete olan güvenin sarsıldığını ve konunun çözülmesinin Türkiye açısından büyük bir problem olduğunu belirtmiştir. Konunun derinliğinin 1980'lere kadar uzandığını belirterek, bu dönemde aranması gerektiğini söylemiştir. Gündemde olan diğer önemli olayların içinde Susurluk'a sürekli yer vermiştir. O günlerde kamuoyunu meşgul etme potansiyeline sahip Atatürk'ün ölüm yıldönümü, Kayseri Büyükşehir Belediye Başkanı Şükra Karatepe olayı, Sincan olayı, Tarikatlar olayları, Ordu-Refah sürtüşmesi vb. olaylara rağmen Cumhuriyet, Susurluk'u hep gündeminin ilk maddesi yapmıştır.

B. ZAMAN

Zaman gazetesi köşe yazarları Susurluk olayın TBMM'nin çözeceği fikrini sürekli işlemişler ve yazarlar arasında daha ziyade Fehmi Kuru bu konuyu ele almıştır.

Zaman köşe yazarlarının Susurluk olayına genel bakışı, olayın devleti yıpratmaya yönelik çaba olduğu şeklinde. Fehmi Kuru, yazılarının genelinde olayın tüm çıplaklığı ile bir an önce aydınlanması konusunu sürekli işlemiş. Kuru, 72 yazısından 24'ün Susurluk konusuna ayırmış.

C. HÜRRİYET

Hürriyet'in köşe yazarlarının Susurluk olayına genel bakışı, devletin çetelerle iç içe olduğu yolunda. Olaylar sırasında hükümete karşı etkili bir muhalefet sürdüren Hürriyet köşe yazarlarından Oktay Ekşi 72 yazısından 23'ünü, Bekir Coşkun 60 yazısından 15'ini, Fatih Altaylı 45 yazısından 13'ünü ele almışlardır.

Köşe yazarları Susurluk'un bir an önce çözülmesinin önemine her fırsatta temas etmişlerdir.

D. SABAH

Sabah'ın köşe yazarları da Susurluk konusunda ısrarlı bir tutum sergileyerek, temiz toplum kampanyaları ile olayın bir bütünlük içerisinde çözülmesi gerektiğine dikkat çekmişlerdir. Yazarların Susurluk konusuna ne kadar temas ettiklerini ifade eden rakamlar şöyledir:

Hasan Cemal	: 61 yazısının 26'sını
Necati Doğru	: 76 yazısından 20'sini
Mehmet Barlas	: 84 yazısından 20'sini
Can Ataklı	: 64 yazısından 19'unu

Sabah gazetesi de konunun izlenmesinde ısrarlı bir tutum takınarak konunun Türkiye açısından hayati önem taşıdığını vurgulayarak konuyu gündemde tutmaya çalışmıştır.

SONUÇ

Günümüz modern toplumunda birey-toplum ilişkilerinin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi için kullanılan en yaygın ve en etkin yollardan biri kitle iletişim araçlarıdır. Bireyden devlete uzanan karmaşık toplumsal yapının her kademesindeki kişi, kurum ve devlet arasındaki bilgilenme ve haber alma ihtiyacını karşılayan kitle iletişim araçları, kamuoyunu açıklama ve kamuoyunu etkileme gibi iki önemli görevi aynı anda yapabilme özelliğine sahiptirler.

Bu seçkin özellik kitle iletişim araçlarının toplum hayatındaki önem ve etkisini artırmakla birlikte, bir başka önemli hususu da gözler önüne serer: Kitle iletişim araçları bir konuyu önemsemişlerse, o konu ya kamuoyu için son derece önemlidir, yahut da kitle iletişim araçları o konuda kamuoyu oluşturmak istemektedirler. Buradaki ilk fonksiyon "kamuoyunu açıklama", diğeryse "kamuoyu oluşturma" sürecini ortaya koyar. Tezimize konu olan Susurluk olayı da bu açılarından değerlendirilmelidir.

Hem bir ticari müessese, hem de kamu görevi yapan bir organ olarak kitle iletişim araçları arasında yer alan gazetelerin attıkları manşetler, kamuoyunu açıklama ve kamuoyunu oluşturma süreçleri açısından son derece önemlidir. Gazeteler, ya ticari kaygıyla yahut kamu çıkarını ön planda tutarak yayın politikalarını belirlerler. Dolayısıyla gazetenin manşeti hangi konunun önemsendiğinin en bariz göstergesidir.

Bir gazetenin neyi önemsendiği, gazetecilik mesleğinin kendine özgü yayınlama teknikleriyle sayfalara yansıtılır. Bir gazetenin manşetine çıkardığı konu, o gün için en önemli saydığı konudur. Aynı şekilde, sık sık manşete taşınmasa da, belli bir zaman diliminde sıklıkla gündeme alınan konu da gazete için önemli demektir.

3 Kasım 1996 tarihinde Balıkesir'in Susurluk ilçesinde meydana gelen bir trafik kazasından sonra gelişen olaylar karşısında gazetelerin takındığı tavır bu açılardan değerlendirildiğinde, "kamuoyu oluşturma" bakımından önemli ipuçlarına ulaşılmaktadır.

Basının kamuoyu oluşturma gücünü Susurluk örnek olayından hareketle ispatlamaya çalıştığımız tez çalışmamızda, olayın meydana geldiği 3 Kasım 1996 tarihinden itibaren 3 aylık zaman zarfında Cumhuriyet, Zaman, Hürriyet ve Sabah gazetelerinin tavrını araştırdık.. Bu dört gazeteyi seçmemizdeki ana saik, sözkonusu gazetelerin gerek tiraj ve gerekse çeşitli toplum kesimleri hakkında Türkiye gerçeğine en yakın tabloyu ortaya koymalarıdır.

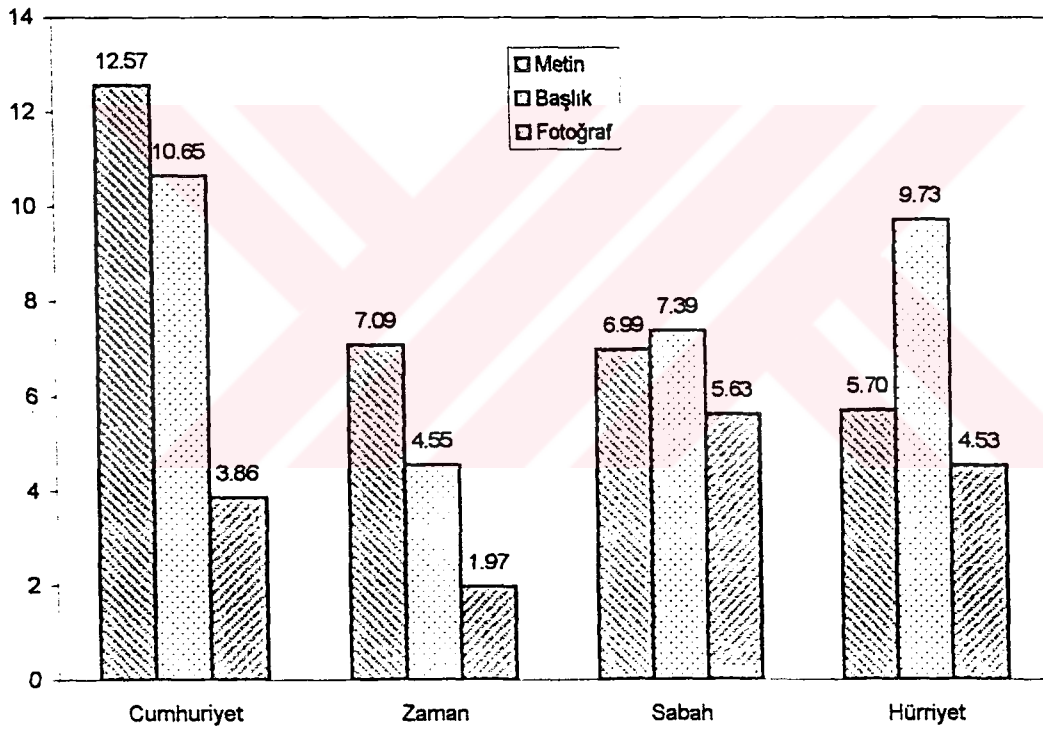
Böyle yapmakla, hem basının kamuoyu oluşturma gücünü, hem de Susurluk olayının Türkiye kamuoyunda nasıl bir yankı bulduğunu tespit etmeye çalıştık.

Susurluk olayı karşısında basının tutumu; kamuoyunu açıklamaktan çok, kamuoyu oluşturma gayretini ortaya koyar. Uygulanan yöntemler bizi bu sonuca götürmektedir. Zira, Susurluk kazasıyla birlikte ülke gündemine çeşitli "simgeler" girmiş ve sanki ülkenin tüm sorunları bu olaya kilitlenmiştir. Susurluk kazasındaki esrarın çözülmesiyle birlikte ülkedeki bütün derinlerin biteceği imajı kamuoyuna sürekli anlatılmaya çalışılmıştır. Haberlerin fotoğraflarla daha çarpıcı hale getirilmesi ve köşe yazarlarının da aynı konuyu sık sık ele almalarıyla kamuoyu uzun süre Susurluk olayıyla meşgul edilmiştir.

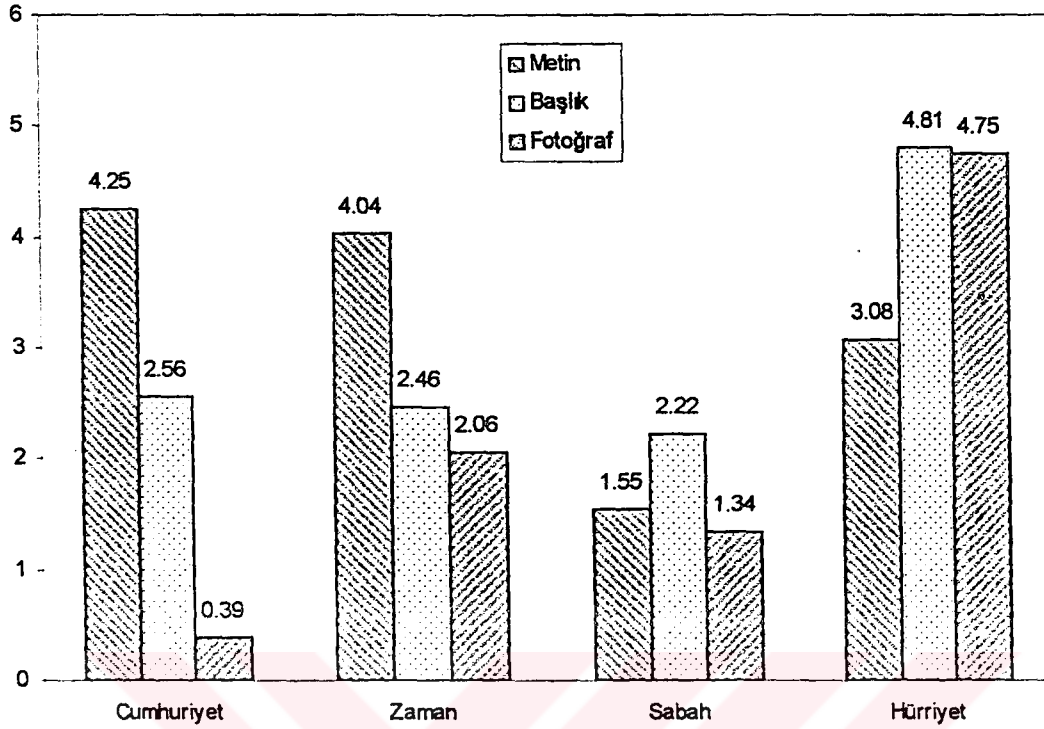
Bu iddianın en kısa yoldan ve en çarpıcı şekilde ispatı, gazetelerin içerik çözümlemesiyle mümkündür. Cumhuriyet, Hürriyet, Zaman ve Sabah gazetelerinin Susurluk olayının ortaya çıkmasından sonra attıkları manşetler, bu olayın gazetelerin vitrin sayfalarında işgal ettiği yer ve köşe yazarlarının konuyu sık sık sütunlarına taşımaları gazetelerin Susurluk konusunu önemsediklerinin bariz göstergesidir.

Tezimizin 4 ve 5. bölümlerinde sözkonusu gazetelerin Susurluk olayına ne kadar yer ayırdıkları ve yazarların konuyu kaç kez ele aldıkları hususunda somut örnekler verilmiştir.

Hem genel bir tekrar olması ve hem de nihai değerlendirmemize katkı sağlaması açısından özetlemek gerekirse, gazetelerin Susurluk olayı karşısında ortaya koydukları tavrın haber ve manşet bazındaki değerlendirmesi şöyledir:

Şekil 7: Aralık 1996'da Cumhuriyet, Zaman, Sabah ve Hürriyet gazetelerinin Metin – Başlık ve Fotoğraf çözümlemesinin yüzde değerleri

Şekil 8: Ocak 1997'de Cumhuriyet, Zaman, Sabah ve Hürriyet gazetelerinin Metin – Başlık ve Fotoğraf çözümlemesinin yüzde değerleri

Cumhuriyet:

Cumhuriyet gazetesi 4-30 Kasım 1996 tarihleri arasında Susurluk olayına birinci sayfanın yüzde 68.31'ni ayırmıştır. Bu oran Cumhuriyet'in Susurluk'a verdiği önemin en bariz göstergesidir.

Aynı şekilde Cumhuriyet yazarları Kasım, Aralık ve Ocak aylarında toplam 196 yazılarını yine Susurluk'a ayırmışlardır.

Bu iki tablo bir araya gelince Cumhuriyet'in Susurluk konusu üzerine çok giden gazete olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Zaman:

Zaman gazetesi 4-30 Kasım 1996 tarihleri arasında Susurluk olayına birinci sayfasının yüzde 13.43'ünü ayırmıştır. Bu oran Zaman'ın Susurluk olayına Cumhuriyet kadar olmasa da önem verdiğini göstermektedir.

Zaman'ın başyazarı Fehmi Koru'nun toplam 72 yazısının 24'ünü Susurluk olayına ayırması da bu konudaki bir başka önemli göstergedir.

Hürriyet:

Hürriyet gazetesi 4-30 Kasım 1996 tarihleri arasında Susurluk olayına birinci sayfasının yüzde 53.05'ünü ayırmıştır. Bu oran Hürriyet'in Susurluk olayına Cumhuriyet'ten sonra ikinci önem veren gazete durumuna getirmektedir.

Hürriyet yazarlarının Kasım, Aralık ve Ocak aylarında toplam olarak 51 yazı yayınlamaları da bu konuyla ilgili önemli bir göstergedir.

Sabah:

Sabah gazetesi 4-30 Kasım 1996 tarihleri arasında Susurluk olayına birinci sayfanın yüzde 34.65'ini ayırmıştır. Bu oranla sabah Cumhuriyet ve Hürriyet'ten sonra Susurluk'a önem veren üçüncü gazete olmaktadır.

Sabah'ın en çok okunan köşe yazarları üç ay zarfında sütunlarını toplam 85 kez Susurluk konusuna ayırmışlardır.

Gazetelerin haber ve yorumlarında Susurluk'u sık sık gündeme getirmeleri konuyu gündemde tutacak başkaca teknikleri de geliştirmiştir.

Gazetelerin yayınlarından etkilenen kamuoyu ve kamuoyunu etkilemeye çalışan gazeteler çetelere karşı temiz toplum için başlayan ışık söndürme eylemini "Sürekli aydınlık için bir dakika karanlık" sloganıyla kamuoyuna sunmuşlar, kamuoyu da kısa sürede bu eyleme angaje olmuştur. Susurluk konusuyla ilgili en çarpıcı kamuoyu oluşturma örneğini bu eylem vermektedir.

Gazetelerin Susurluk konusunda kamuoyu oluşturduğu yolundaki bir diğer önemli gösterge de dönemin İçişleri Bakanı Mehmet Ağar'ın görevinden istifa etmiş olmasıdır. Bu istifada başkaca etkenlerin rolü de olmasına rağmen, baskı gruplarının etkisinin küçümsenmeyecek derecede büyük olduğu ortadadır.

Gazetelerin konunun üzerine gitmesi ve kamuoyu oluşturması Türk siyasetinde de önemli değişiklikler meydana getirmiş, kamu desteğini almayı hedefleyen milletvekilleri Susurluk konusuyla ilgili olarak TBMM Başkanlığı'na araştırma nergeleri vermişlerdir. CHP Ankara Milletvekili Eşref Erdem ve 23 arkadaşı, ANAP Batman Milletvekili Abdullah Hamidi ve 22' arkadaşı, DSP İstanbül Milletvekili M. Cevdet Selvi ve 21 arkadaşı, CHP İçel Milletvekili Oya Araslı ve 20 arkadaşı, ANAP İstanbül Milletvekili Halit Dumankaya ve 23 arkadaşı beş ayrı önerge vermişlerdir.

Türkiye genelinde yayın yapan televizyon kanallarının Susurluk kazasının birinci yıldınm dolayısıyla yayınladıkları haberler de genelde kitle iletişim araçları, özelde gazetelerin kamuoyu oluşumuna ne denli etki ettiklerinin göstergesi oldu.

Susurluk olayının birinci yıldınm dolayısıyla televizyonlar Susurluk olayını şu oranda ele almışlardır:

STAR TELEVİZYONU:

2.11.1997: Toplam 5 haberde 1 haber. 6 dakika.

3.11.1997: Toplam 8 haberde 3 haber. 17 dakika.

KANAL 7

2.11.1997: Toplam 5 haberde 3 haber. 12 dakika

3.11.1997: Toplam 30 dakika

SAMANYOLU

2.11.1997: 12 haberde 1 haber. 4 dakika

3.11.1997: 9 haberde 4 haber. 19.5 dakika

TRT1

2.11.1997: 15 haberde 6 haber. 9.3 dakika

3.11.1997: 15 haberde 7 haber. 11.45 dakika

SHOW TV

2.11.1997: 12 haberde 1 haber. 4.15 dakika

3.11.1997: 12 haberde 2 haber. 5 dakika

NTV

2.11.1997: 11 haberde 1 haber. 6 dakika

3.11.1997: 6 haberde 3 haber. 16 dakika

ATV

2.11.1997: 17 haberde 7 haber. 11.25 dakika

3.11.1997: 8 haberde 6 haber. 25.35 dakika

KANAL 6

2.11.1997: 18 haberde 4 haber. 10:10 dakika

3.11.1997: 11 haberde 4 haber. 20.50 dakika

Televizyon kanallarının Susurluk kazasının birinci yıldönümü dolayısıyla yayınladıkları haberler de göstermektedir ki, genelde kitle iletişim araçları, özelde gazeteler, yaptıkları yayınlarla Susurluk konusunda kamuoyu oluşmasını sağlamışlardır.

KAYNAKÇA

- ACAR, Mustafa ve DEMİR, Ömer: **Sosyal Bilimler Sözlüğü**, Vadi Yayınları, Ankara, 1997.
- AKARCALI, Sezer: "Basının Görevleri ve Basın Özgürlüğü", **A.Ü. Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt: XLIV, Ankara, 1989.
- AKDENİZ, Sabri: **Eğitim Sosyolojisi**, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 1990.
- ALEMDAR, Korkmaz ve ERDOĞAN, İrfan: **Popüler Kültür ve İletişim**, Ümit Yayıncılık, Ankara, 1994.
- ALEMDAR, Zeynep: **Oyunun Kuralı, Basında Özdenetim**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1990.
- ANIK, Cengiz: "Kamuoyunu Oluşturan Araçlar", **Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, THK. Matbaası, Ankara, 1994, S. 1-2.
- ARVASI, S. Ahmet: **Eğitim Sosyolojisi**, Burak Yayınevi, İstanbul, 1995.
- AVCI, Nabi: **Enformatik Cehalet**, Rehber Yayıncılık, Ankara, 1990.
- BALBAY, Nustafa: "Medya Gücü Yok Güçlerin Medyası Var", **Yeni Türkiye Medya Özel Sayısı**, Yıl: 2, Sayı: 11, Ankara 1996.
- BAŞARAN, İ. Ethem: **Örgütsel Davranış**, A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları, No: 108, Ankara, 1982.
- BAŞGİL, F. Ali: **Din ve Laiklik**, Yağmur Yayınları, İstanbul, 1985.
- BEKTAŞ, Arsev: **Kamuoyu, İletişim ve Demokrasi**, Bağlam Yayıncılık, Ankara, 1996.
- BERGER, A. Arthur: **Kitle İletişimde Çözümleme Yöntemleri**, (Çev. A. Barkan, U. Demiray, D. Güler ve başk.), A.Ü. Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayınları No: 91, Eskişehir, 1996.
- BİNGİN, Nuri: **Siyaset ve İnsan**, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 1997.
- BON L., Gustave: **Kitleler Psikolojisi**, Timaş Yayınları, 1997, İstanbul.
- BOSTANCI, Naci: **Toplum, Kültür ve Siyaset**, Vadi Yayınları, Ankara, 1995.
- BOZDAĞ, İsmet: **Dünya'da ve Türkiye'de Basın İstibdadı**, Emre Yayınevi, İstanbul, 1992.

- BRETON, Philippe: "İletişim Araçları, İletişim ve Kültür", **Medya Dünyası**, (Der. J. Marie CHARON, Çev. Oya TATLIPINAR), İletişim Yayınları, İstanbul, 1992.
- BROWN, J.A.C.: **Beyin Yıkama**, (Çev. Behzat, TANÇ), Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1994.
- CAN, Halil: **Organizasyon ve Yönetim**, Adım Yayıncılık, Ankara, 1992.
- CUMHURİYET GAZETESİ, 4 Kasım 1996 – 1 Şubat 1997, İstanbul.
- CÜCELOĞLU, Doğan: **Yeniden İnsan İnsana**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1992.
- DANIŞMAN, Ahmet: **Basın Özgürlüğünün Sağlanması Önlemleri**, Ankara, A.Ü.B.Y.Y.O. Yay., Ankara, 1982.
- DAVER, Bülent: **Siyaset Bilimine Giriş**, Ankara Üniversitesi SBF Yayınları, No: 251, Ankara, 1968.
- De FLEUR, Melvin L.: **Çağdaş Kitle İletişim Kuramları**, (Çev. A. Oksal BULDAM), A.Ü.B.Y.Y.O. Yıllığı Sayı: 7, Ankara, 1982.
- DEMİR, Vedat: **Türkiye'de Medya ve Özdenetim**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1998.
- DEMİRAY, Uğur: **İletişim Ötesi İletişim**, Turkuaz Yayınları, Eskişehir, 1994.
- DEMİRAY, Uğur ve DAĞTAŞ, Banu: **Kitle İletişim Çalışmaları İçin İletişim Modelleri**, A.Ü. Eğitim Sağlık ve Bilimsel Araştırmalar Çalışmaları Vakfı Yayınları No: 72, Eskişehir, 1994.
- DEMİRKENT, Nezih: **Sayfa Sayfa Gazetecilik**, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1982.
- DİNÇER, Ferruh: **Türk Basının Sorunları Sempozyumu**, A.Ü.B.Y.Y.O., 26-27 Mayıs, Ankara, 1986.
- DOĞAN, D. Mehmet: **Kültürel Savaş ve Savaş Kültürü**, Nehir Yayınları, İstanbul, 1992.
- DOĞAN, D. Mehmet: **İletişim Veya Dehşet Çağı**, Timaş Yayınevi, İstanbul, 1993.

- DÖKMEN, Üstün: **İletişim Çalışmaları ve Empati**, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 1997.
- DÖNMEZER, Sulhi: **Basın Hukuku**, İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 2213, İstanbul, 1976.
- DURA, Cihan: **Bilgi Toplumu**, Kültür Bakanlığı Yayınları No: 1244, Ankara, 1990.
- DURU, N. Kazım: **Sosyolojinin Unsurları**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1975.
- DUVERGER, Maurice: **Siyaset Sosyolojisi**, (Çev. Şirin TEKELİ), Varlık Yayınları, İstanbul, 1982.
- DUVERGER, Maurice: **Sosyal Bilimlere Giriş**, (Çev. Ünsal OSKAY), Bilgi Yayınevi, İstanbul, 1980.
- ERDOĞAN, İrfan ve ALEMDAR, Korkmaz: **İletişim ve Toplum**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1990.
- ERDOĞAN, İrfan: **İletişim, Egemenlik, Mücadeleye Giriş**, İmge Kitabevi, Ankara, 1997.
- ERGİL, Doğu: **Toplum ve İnsan**, Turhan Kitabevi, Ankara, 1984.
- ERKAL, E. Mustafa: **Sosyoloji**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1987.
- ERTEKİN, Yücel: **Halkla İlişkiler**, TODAİE Yayını, Ankara, 1980.
- EVLİYAGİL, Şevket: **Gazete yayınlama Yöntemleri**, Ankara Üniversitesi SBF BYYO Yayını, Ankara, 1981.
- FEJES, Fred: "Eleştirel Kitle İletişim Araştırmaları ve Medya Etkileri", **Medya İktidar İdeoloji**, (Çev. Mehmet KÜÇÜK), Ark Yayınevi, Ankara, 1994.
- FICHTER, Joseph: **Sosyoloji Nedir?**, (Çev. Nilgün ÇELEBİ), Selçuk Üniversitesi Yayınları No: 75, Konya, 1990.
- FISKE, John, **İletişim Çalışmalarına Giriş**, (Çev. Süleyman İRVAN), Ark Yayınları, Ankara, 1996.
- FREYER, Hans: **Din Sosyolojisi**, (Çev. Turgut KALPSÜZ), Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayını, Ankara, 1964.

- GÖKÇE, Orhan: "Kamuoyu Kavramının Anlam ve Kapsamı," **A.Ü. İletişim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, A.Ü. Basımevi, Eskişehir, 1996.
- GÖKÇE, Orhan: **İletişim Bilimine Giriş**, Turhan Kitabevi, Ankara, 1993.
- GÜNEŞ, Sadık: **Medya ve Kültür**, Vadi Yayınları, Ankara, 1996.
- GÜNGÖR, Erol: **Türk Kültürü ve Milliyetçilik**, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1986.
- GÜRGEN, Haluk: **Örgütlerde İletişim Kalitesi**, Der Yayınları, İstanbul, 1997.
- GÜVENÇ, Bozkurt: **İnsan ve Kültür**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1984.
- GÜZ, Nurettin: "Medya ve Siyaset", **Akademik Bakış**, Haziran 1996.
- GÜZ, Nurettin: "Türk Basını'nda Gündem Oluşturma." **Yeni Türkiye Dergisi Medya Özel Sayısı 12**. Kasım - Aralık, Ankara, 1996.
- HANÇERLİOĞLU, Orhan: **Felsefe Sözlüğü**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1982.
- HERRING, Pendleton: "Bir Toplumsal Mit Olarak Kamuoyunun Değeri", (Çev. Muharrem VAROL), Ankara Üniversitesi B.Y.Y.O. Yayınları, Cilt: 9, Ankara, 1986-1987.
- HESAPÇIOĞLU, Muhsin: **Öğretim İlke ve Yöntemleri**, Beta Yayınları, İstanbul, 1988.
- HITLER, Adolf: **Kavgam**, Teori Yayınları, İstanbul, 1994.
- HÜRRIYET GAZETESİ, 4 Kasım 1996 – 1 Şubat 1997, İstanbul.
- İÇEL, Kayıhan: **Kitle Haberleşme Hukuku**, Beta Yayınları, İstanbul, 1990.
- İNCEOĞLU, Metin: **Tutum Algı İletişim**, V Yayınları, Ankara, 1993.
- İZVEREN, Adil: **Toplumsal Törebilim**, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayını, No: 130, Ankara, 1980.
- JAMIESON, Harry: **İletişim ve İkna**, (Çev. Nejat ATABEK, Banu DAĞTAŞ), A.Ü. Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayını, Eskişehir, 1996.
- JOQUA, Daniel: "Mesleği Gazeteci", **Medya Düşüncesi İçinde**, Der. Der: CHARON, J. Marie, (Çev. Oya TATLIPINAR), İletişim Yayınları, Ankara, 1992.

- JOWETTS, Garth ve O'DONNEL, Victoria: **Propaganda and Persuasion**, Sage Publications, London, 1992.
- KAPANİ, Münci: **Politika Bilimine Giriş**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1988.
- KATZ, Daniel: "The Functional Approach To The Study of Attitudes", **Foundation of The Communication Theory**, (Ed. SERENO, Keneth ve MORTENSEN, David), Harper & Row, New York, 1970.
- KAVAKLI, Oğuzhan: "Basında Sorumluluk", **Türk Basını'nın Sorunları Sempozyumu**, A.Ü. B.Y.Y.O. Yayınları, 26 - 27 Mayıs, Ankara, 1996.
- KAYA, Raşit: **Kitle İletişim Sistemleri**, Teori Yayınları, Ankara, 1985.
- KAYABALI, İsmail ve ARSLANOĞLU, Cemender: **Propagandanın Sosyo-Psikolojik Temelleri**, Ogun Matbaacılık, Ankara, 1983.
- KIRATLI, Savaş: "Demokratikleşme Sürecinde Medyanın Rolü", **Yeni Türkiye, Medya Özel Sayısı**, Yıl: 2, Sayı: 11, Ankara, 1996.
- KIŞLALI, A. Taner: **Siyasal Çatışma ve Uzlaşma**, İmge Kitabevi, Ankara, 1995.
- KIŞLALI, A. Taner: **Siyaset Bilimi**, Ankara Üniversitesi B.Y.Y.O. Yayınları, No: 9, Ankara, 1987.
- KÖSOĞLU, Nevzat: **Milli Kültür ve Kimlik**, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1992.
- KRECH, David ve CRUTCHFIELD, S. Richard: **Sosyal Psikoloji**, (Çev. Erol GÜNGÖR), Ötüken Yayınları, İstanbul, 1980.
- KURTKAN, Amiran: **Din Sosyolojisi**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1985.
- KÜÇÜK, Abdurrahman: **İslam ve Günümüz Meseleleri**, Yeni Düşünce Yayınları, Ankara, 1991.
- KÜÇÜKKURT, Mehmet ve CAN, Baki: "İletişimde Kaynağın İknaya Katkısı", **Düşünceler**, E.Ü.B.Y.Y.O. Dergisi, Yıl: 2, Sayı: 2, İzmir, 1998.
- KÜÇÜKKURT, Mehmet ve CAN, Baki: Bkz. "İletişimde Kaynak Faktörü ve İknaya Katkısı", **E.Ü.B.Y.Y.O. Dergisi**, Yıl: 2, Sayı: 2, İzmir, 1988.
- KÜÇÜKKURT, Mehmet ve TANRIKULU, Yeter: "Folklorik İletişim: Folklorik Sembollerin İletişimde Kullanılması", **E.Ü.B.Y.Y.O. Dergisi**, Sayı: 8-9.

- KÜÇÜKKURT, Mehmet: "Halkla İlişkiler Açısından Halk Kavramı", **Kurgu**, Anadolu Üniversitesi A.Ö.F. Dergisi, Sayı: 5, Eskişehir, 1988.
- LE BONE, Gustave: **Kitleler Psikolojisi**, Timaş Yayınları, İstanbul, 1997.
- LERNER, Daniel: "Propagandada Etkinlik: Şartlar ve Değerlendirme", **Kitle Haberleşme Teorilerine Giriş**, (Çev. OSKAY, Ünsal), Der Yayınları, İstanbul, 1994.
- McQUAIL, Denis: "Kitle İletişim Araçlarının Etkileri", **Kitle İletişiminde Temel Yaklaşımlar**, (Çev. Korkmaz ALEMDAR ve Raşit KAYA), Savaş Yayınları, Ankara, 1983.
- McQUAIL, Denis: **Kitle İletişim Kuramı**, (Çev. A. Haluk YÜKSEL), A.Ü. Kibele Sanat Merkezi Yayınları, Eskişehir, 1994.
- McQUAIL, Denis: Mass Communication Theory and Introduction, London, 1983.
- McQUAIL, Denis ve WINDAHL, Sven: **İletişim Modelleri**, (Çev. Mehmet KÜÇÜKKURT), İmaj Yayınları, Ankara, 1993.
- McQUAIL, Dennis ve WINDAHL, Sven: **Kitle İletişim Çalışmaları İçin İletişim Modelleri**, (Çev. Uğur DEMİRAY-Banu DAĞDAŞ), A.Ü. Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırmalar Vakfı (ESBAV) Yayınları No: 92, Eskişehir, 1994.
- MERAY, L. Seha: "Halk Efkanı ve Yoklanması", Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Sayı: 3, Cilt: 9, Ankara, 1954.
- MOYERS, Bill: "Eski Haber İyi Haberdî", Ulus Devlet Sonrasında Demokrasi, **NPQ Türkiye**, Cilt: 1, Sayı: 4, İstanbul, 1993.
- MUTLU, Erol: **İletişim Sözlüğü**, Ark Yayınevi, Ankara, 1995.
- NEUMANN, N. Elisabeth: **Kamuoyu Suskunluk Sarmalının Keşfi**, (Çev. Murat ÖZKÖK), Dost Kitabevi, Ankara, 1998.
- NIE, Norman H.; VERBA, Sidney ve CONVERSE, Philip E.: **Siyasal Katılma, Kamuoyu ve Oy Verme Davranışı**, (Çev. Tuncer, KARAMUSTAFAOĞLU, ve İter, TURAN), Siyasi İlimler Türk Derneği Yayınları, Ankara, 1989.

- NİRUN, Nihat: **Sistemik Sosyoloji Yönünden Aile ve Kültür**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, AKM Yayını, Sayı: 73, Ankara, 1994.
- OLUÇ, Mehmet: "Türk Basınında İşletmecilik", **İletişim Olayları ve Türk Basının Sorunları**, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, No: 17, Aralık 1984.
- ONARAN, A. Şerif: **Kamuoyu El Kitabı**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1984.
- OSKAY, Ünsal, **İletişimin ABC'si**, Simavi Yayınları, İstanbul, 1994.
- OSKAY, Ünsal: **Kitle İletişimin Kültürel İşlevleri**, Der Yayınları, İstanbul, 1993.
- OZANKAYA, Özer: **Toplum Bilimine Giriş**, S Yayınları, Ankara, 1982.
- ÖNCÜ, Ayşe: **Örgüt Sosyolojisi**, Turhan Kitabevi, Ankara, 1982.
- ÖZDEMİR, Veli: "Basın ve Rejim", **Mürekkep**, Güz Sayısı, 1995.
- ÖZERKAN, Şengül ve İNCEOĞLU, Yasemin: **İletişimde Etkileme Süreci**, Pan Yayıncılık, İstanbul, 1997.
- ÖZKALP, Ender: "Din Kurumu", **Davranış Bilimlerine Giriş**, Anadolu Üniversitesi AÖF Yayınları, No: 75, Eskişehir, 1996.
- ÖZKÖK, Ertuğrul: **İletişim Kuramları Açısından Kitlelerin Çözülüşü**, Tan Yayınları, Ankara, 1984.
- ÖZSOY, Osman: **Propaganda ve Kamuoyu Oluşturma**, Alfa Yayınları, İstanbul, 1998.
- PRICE, Vincent: **Public Opinion**, Sage Publications, Newbury Park, California, 1992.
- QUALTER, Terence H.: **Opinion Control in The Democracies**, The Macmillian Press, London, 1985.
- SABAH GAZETESİ, 4 Kasım 1996 – 1 Şubat 1997, İstanbul.
- SABUNCUOĞLU, Zeyyat: **İşletmelerde Halkla İlişkiler**, Bursa, 1992.
- SAĞNAK, Mehmet: **Medya-Politik**, Eti Yayınları, İstanbul, 1986.
- SANAY, Eyyüp: **Genel Sosyoloji Dersleri**, Gazi Üniversitesi BYYO Yayınları, No: 2, Ankara, 1991.

- SARTORI, Giovanni: **Demokrasi Teorisine Geri Dönüş**, (Çev. Tuncer KARAMUSTAFAOĞLU ve Mehmet TURHAN), Yetkin Basımevi, Ankara, 1993.
- SAUVRY, Alfred: **Kamuoyu**, (Çev. Aziz YAKIN), Ankara, 1969.
- SCHILLER, Herbert: **Zihin Yönlendirenler**, Pınar Yayınları, İstanbul, 1993.
- SCHLESINGER, Philip: **Medya Devlet Ulus**, (Çev. Mehmet KÜÇÜK), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1994.
- SCHRAMM, Wilbur: **Kitle Haberleşme Teorilerine Giriş**, (Çev. Ünsal OSKAY), Der Yayınları, İstanbul, 1992.
- SCHRAMM, Willbur: "Haberleşme Nasıl İşler?", (Çev. Ünsal OSKAY), **Kitle Haberleşme Teorisine Giriş**, Der Yayınları, İstanbul, 1994.
- SCHWOBEL, Jean: **Basın, İktidar, Para**, (Çev. Cavit YAMAÇ), AnkaraGazeteciler Cemiyeti Yayınları, Ankara, 1982.
- SEMLIN, Jacques: "Gerçek Dışı Bilgi Verme ya da Yalanı Gerçek Gibi Gösterme Sanatı", (Çev. Oya TATLIPINAR), **Medya Düşüncesi İçinde**, İletişim Yayınları, Ankara, 1992.
- SEVERIN, J. Werner ve TANKARD, W. James: **İletişim Kuramları**, (Çev. Ali Atıf Bir ve Serdar SEVER), A.Ü. Kibele Sanat Merkezi Yayınları, Eskişehir, 1994.
- SEZEN, Yumni: **Sosyoloji Açısından Din**, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, No: 22, İstanbul, 1988.
- SEZER, Duygu: **Kamuoyu ve Dış Politika**, Ankara Üniversitesi SBF Yayınları, Ankara, 1972.
- SÖZEN, Edibe: **Medyatik Hafıza**, Timaş Yayınları, İstanbul, 1997.
- STEWART, Elbert W. Ve GLYNN, James A.: **Introduction To Sociology**, McGraw-Hill Book Company, New York, 1985.
- SWINGWOOD, Alan: **Kitle Kültürü Efsanesi**, (Çev. Aykut KANSU), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 1996.
- ŞAHİN, Muzaffer: **Televizyon Yayıncılığı ve Toplum İlişkisi**, Ankara, 1988.
- ŞENYAPILI, Önder: **Toplum ve İletişim**, Turhan Kitabevi, Ankara, 1981.

- TAN, E. Mine: **Toplum Bilimine Giriş**, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayını, No: 97, Ankara, 1981.
- TAŞ, K. Erol: "Gazete Medeni İnsanın Vazgeçilmez Bir Parçasıdır", **Gazete Nedir, Ne Değildir Ve Basın Özgürlüğü**, Gazeteciler Cemiyeti Yayını, İstanbul, 1987.
- TEZCAN, Mahmut: **Eğitim Sosyolojisi**, Yargıçoğlu Matbaası, Ankara, 1991.
- TEZCAN, Mahmut: **Sosyal ve Kültürel Değişme**, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, No: 159, Ankara, 1984.
- TOKGÖZ, Oya: **Temel Gazetecilik**, İmge Kitabevi, Ankara, 1994.
- TOKGÖZ, Oya: "Siyasal Toplumsallaşmada Kitle Haberleşme Araçlarının Rolü ve Önemi", **A.Ü.S.B.F. Dergisi**, Cilt: 33, No: 3-4, Eylül-Aralık 1978.
- TORTOP, Nuri, İSBİR, Günay ve AYKAÇ, Burhan: **Yönetim Bilimi**, Yargı Yayınları, Ankara, 1993.
- TURAL, Sadık: **Kültürel Kimlik Üzerine Düşünceler**, Ecdat Yayınları, Ankara, 1992.
- TURAM, Emir: **Medyanın Siyasi Hayata Etkileri**, İrfan Yayıncılık, İstanbul, 1994.
- TÜFEKÇİOĞLU, Hayati: **İletişim Sosyolojisine Başlangıç**, Der Yayınevi, İstanbul, 1997.
- Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1988.
- ABADAN, U. Nermin: **Kamuoyu Ders Notları**, Ankara Üniversitesi B.Y.Y.O. Yayını, Ankara, 1987.
- USLUATA, Ayseli: **İletişim**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1994.
- VAROL, Muharrem: **Halkla İlişkiler Açısından Örgüt Sosyolojisine Giriş**, A.Ü. İletişim Fakültesi Yayınları No: 2, Ankara, 1993.
- VURAL, Sacide: **Kitle İletişimde Denetim Stratejileri**, Özışık Matbaacılık, Ankara, 1994.

- WALDAHL, Ragnar: "Siyasal Tutumlar ve Kamuoyu" (Çev. Süleyman İRVAN), **İletişim**, G.Ü. İletişim Fakültesi Dergisi, Sayı: 1-2, Ankara, 1994.
- YENİŞEHİRLİOĞLU, Şahin: "İletişim ya da Yaşamı Yansıtma", **İletişim**, A.İ.T.İ.A. Sayı: 2, Ankara, 1981.
- YUMLU, Konca: **Kitle İletişim Kuram ve Araştırmaları**, Nam Yayıncılık, İzmir, 1994.
- YÜKSEL, A. Haluk ve DEMİRAY, Uğur: **Basının Toplumsal İletişimdeki Yeri**, A.Ü. Eğitim Teknolojisi ve Yaygın Eğitim Vakfı Yayınları No: 002, Eskişehir, 1988.
- YÜKSEL, Haluk ve DEMİRAY, Uğur: **Basının Toplumsal İletişimdeki İşlevleri**, Anadolu Üniversitesi Eğitim Teknolojisi ve Yaygın Eğitim Vakfı Yayınları No: 002, Eskişehir, Mart 1983.
- YÜKSEL, H. Ahmet: **Bireylerarası İletişime Giriş**, A.Ü. Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayınları No: 96, Eskişehir, 1994.
- ZAMAN GAZETESİ, 4 Kasım 1996 – 1 Şubat 1997, İstanbul.
- ZILLIOĞLU, Merih: **İletişim Nedir**, Cem Yayınevi, İstanbul, 1996.
- ZÜMRÜT, Osman: **İslam'da Kamu Oyu Oluşumu**, Kazancı Yayınları, Ankara, 1977.

Hürriyet

5 Kasım 1996 Salı

Kurucusu: Sedat Simavi 1896-1953

İhtidir

Araman
altı yıl polis
korundu

Enflasyon çok fena yükseliyor

Yüzde 82,8 oldu Ekin ayında enflasyon. Yıllık artış da yüzde 143,5 oldu. İTÖY'a göre temmuzda yüzde 143,5 artış oldu. Ekin ayı itibarıyla son bir yıllık enflasyon ise yüzde 82,8. Ekin ayı itibarıyla yüzde 82,8. Ekin ayı itibarıyla yüzde 82,8. Ekin ayı itibarıyla yüzde 82,8.

Kırk ilişkiler leviye diyor

surluk'taki esrarengiz kazayla ortaya çıkan politikacı-polis-mafya ilişkisinin, in ayrıntılarıyla MİT tarafından rapor halinde devlete bildirildiği ortaya çıktı.

Okulunu ihmal ediyor
Yunan Dili ve Edebiyatı son sınıf öğrencisi olan öğrencinin okulunu ihmal etmesi sonucu kadının...

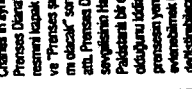
m Brigitte
• Kanal D'de yayımlanan programın sunucusu olan Brigitte, "Paparazzi" adlı kitabını piyasaya sürdü. Kitabın başlığı "Paparazzi"dir.

MIT, Çatli'yi neden yakalamadı?
Mili İstihbarat Teşkilatı, bütün dünya polislerinin aradığı cinayet ve uyuşturucu sanığı Abdullah Çatli'nin, hem milletvekili Sedat Bucak, hem de kazada ölen Polis Müdürü Hüseyin Kocadağ'la suç ilişkileri içinde olduğunu, hatta kendisine polis kumandığını bildirdiği...

Yanında polis kimliği taşıyordu
MIT, Abdullah Çatli'nin 24 Ağustos 1996 günü Ankara Sheraton Otelinde Brunel'den ge-

Indir

Erbakan onayladı: Beş gün tatil var

- Başbakan Necmettin Erbakan, dün bir genelçe yayımlanarak yabası tablinin 30-31 Aralık günlerinde de kapsayacak seküde 5 güne çıktı. Uzun yabası tıul bu akşam başlayacak ve 2 Ocak Perşembe gününe kadar sürülecek.
- Yabası Kurultuamları karşı çıkan bazı RP'iler tarafından eleştirilen tı kararına Başbakanlık genelgesince "Tıakın büyük çoğunluğunun ısıge" gerekçe gösterildi. ● 21'ite

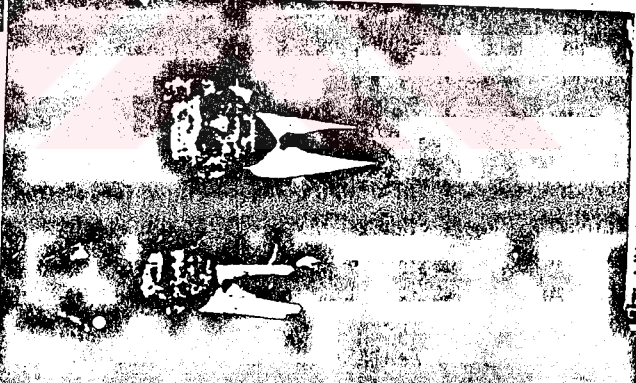
Satışın Wit'ten atık

Emniyet kapı

**MIT Kontreterör Daire Başkanı Mehmet Eymür, dün TBMM Su-
surluk Komisyonu'nda müthiş bilgiler verdi ve MIT'in 1980 sonra-
sı Abdullah Çatlı'yı yurtdışı operasyonlarda kullandığını itiraf etti.**

7 polis görevden alındı

"Kocaeli Çarşısı" olarak anılan
pazaryı yeniden ettirdi. İdare
edilen Yusuf, aradan
yıllardan geçtikten sonra dūn
nibretmek istedi. "Pazaryı kışlat

[illegible][illegible]

+

Hürriyet

17 Ocak 1997 Cuma

Kurucusu: Sedat Simavi 1896-1953

4 **BÜYÜKLER**

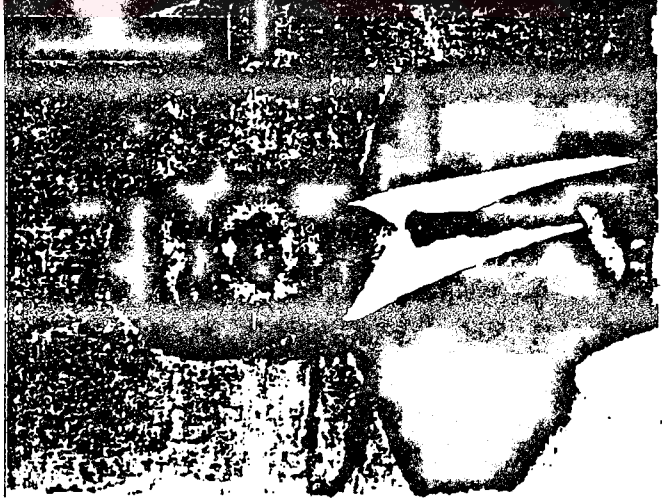
2. **BESİKTAŞ**

Yarı **lig** **fikstürü** **altımleri**

PAZARTESİ

TRABZON

Ben mahkemeye konuşurum

Susurluk Raporu'nda dört konuda suçlanan Ağar, TBMM Komisyonu'nda dün üç saat ifade verdi, ama iddiaları yanıtlamadı, sadece Çatlı'yı Mehmet Özbay olarak tanıdığını söyledi.

Neden ruhsat verdiniz?

Mehmet Ağar, Susurluk Komisyonu Öyle benden "Peki böyle bir adamı nasıl şahsiyetli pasaport ve silah ruhsatı verebildiniz? Bununla alakalı imza size mi attı?" sorusuna ise, "Konu yargıya intikal ettiği için buna yanıtlamam" diye yanıtladı.

İstihbaratta kullanılır

Özellikle istihbarat da verilmeyen keşifler Ağar, "Anayasamızın 138'inci maddesine göre yargıya intikal etmiş suçluları keşif bulgularına ilişkin bilgi aktarımında, ancak mahkemelere konusurum" dedi. Ağar, bir

**MÜDÜR BEY KENDİ YERİNE
DUBLÖRÜNÜ HAPSE SOKTU**

Huzurlu bir
İftar Sohbeti
Dileğiyle...

Sahit

Türkiye
Türkleri'dir

23 Ocak 1997 Çarşamba

Kurucusu: Sedat Simavi 1896-1953

Hürriyet

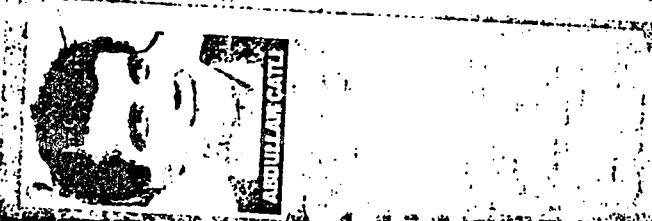
Füzelere karşı savaş gemileri

• Türk 14-15 Kuşvetli: Kırs Rum Kesim'in ona
menz 3-350 lusa a'mına karşı kararı tutununu
ortaya 'çymak' c'm bir 'matelyn ve iki hucumbo-
tunu çe'ane vükü olarak Kötü' a gönderiyor. 23
veya 24 Ocak'ta n'aroket edecek gemiler, KKTC
sahiller'ce bayrak gösterecek. • 13. sayfa

Susurluk'un Çatı'nın

Susurluk olayının en önemli kilit ismi DYP Millet-
vekili Sedat Bucak, dün TBMM Susurluk Komis-
yonu'nda büyük çelişkilerle dolu açıklamalar yaptı.

Komisyon'da 3 saat Susurluk Komis-
yonu'na vereceği bilgiler günlerdir merak-
la beklenen Bucak, 3 saat 10 dakika sü-
ren açıklamaları sırasında önce redolup
susurluk için "Çatı'nın çatısı" dedi.
Beretta tiratları Beretta tabanca salon
amacı. Huseyin Kocadağ polis, onun ola-
maz. Benim de dedi. Arkada çıkışına go-
re herhalde burada oturulmıyordu. Rahat-
sız olup oraya koymus olurlardı. (Bucak,
susurluk'ta İbrahim Acıülal'ın Çatı veya
Göçer Uşa'ın olduğunu deniyor.)

ABDULLAH GÜL

SABAH

833 751
Milliyet

Hürriyet

Türkiye'nin en iyi gazetesi

SABAH

03 OCAK 1997 CUMA

FIYATI 80.000 LİRA

BİZİMCİ

II. Dİ
devriniBUNDAN
EMREDİYÖSABAH
ÖZEL
ROPORTAJ

İşte Bucak

İmparatorluğu

Susurluk kazası ile gündeme gelen ve 10 bin silahlı adamı olduğu söylenen Bucaklar'dan izinsiz bölgede kuş uçmuyor

Öç günde 154 PKK'lı öldü

Ruzy Irak'ta 3 gün önce başlatılan hava saldırıları sonucu dün de bölgede PKK'nın (sarı) Türkiye-İrak sınırı boyunca birleştiği bölgede Halkın Kampına bomba yağdı. 3 günde öldürülen PKK'lı sayı da 154'e ulaştı. 14'te

Semra Özel iyileşiyor

Semra Özel'in ameliyatı sona erdi. Hastane koruyabildiği, gıda alabildiği ve ayakta kalabildiği bildirildi. Dün anjini ziyaret eden Efe Çel, "Kurstan çıkmış bir araz da dinlenmesi için. Pazar günü hastaneden tahmin ediyoruz" dedi. 17'de

Suriye'de bomba: 15 ölü

Sam-Halop saldırısı yapan otobüsteki patlama, kalıncıdan sonra meydana geldi. Görgü tanıklarına göre, sadece El-Camda Hastanesi'ne 15 ölü olduğu bildirildi. Patlamada yaralanan çok sayıda kişinin de öldüğü öne sürüldü. 15'te

Selahattin DUMAN yazıyor

Bucaklar'ın korumaları, özel birlik gibi

Bucak Askeri'nin korumaları, Güneydoğu'nun diğer yerlerindeki korumalardan çok farklı. Hepsi de iyi eğitimli, hepsinin giysileri DİAİB, hepsi tekniği, hepsinin silah ve donanımları eksiksiz. Sedat Bucak'ın kardeşi, Askerin İkinci reisi ve DYP Siverek İlçe Başkanı olan Ahmet Edip Bucak, "67'si paralı, diğerleri gönüllü toplam 669 korumamız var" diyor ama asker adını kullanırlar, istedikleri zaman 10 bin, hatta 20 bin silahlı adamı meydana sürebileceklerini söylüyorlar.

Korucuları bile farktı

Diyarbakır'dan Bucaklar'ın kalası Siverek'e gelen yol boyunca demir çitler kullandıkları korucuları mevzilerinde. Üzerlerinde yelek giysiler, ayaklarında yelek lastik ayakkabılar... Ama Siverek girişinde bembeyaz bir korucu tipi çıkıyor karşınıza: Giysileri farklı, elinde tekerle, omuzunda piri piri silah.

Siverek'teki Bodrum

Yolda karşınıza çıkan yerleşim merkezleri de 12 yıldır süren kanlı kardeş ve yoksulluğun izniyle taşıyor. Yoksulluğu ve yoksulluğun en az 10 köyle karıştırmıyoruz. Ama Siverek'e yaklaşıpca manzara değişiyor. Güneydoğu mermisinden çok Bodrum'u anımsatan büyük steler, 16 katlı villalar...

"Atın bunları atın"

Siverek Belediye Başkanı Hüseyin Çelebi, DYP Milletvekili Sedat Bucak'ın halasının oğlu. Çocukları önceden randevumuz var. Belediyeye ya da başka yere gitmiştik. Kurulmuş bir tarafa yüzüme bakmamışlar. Kurulmuş ve korumalarına bakmış. "Atın bunları atın..." Başkan baktı ya ten itene...

Çarşıya korku sınırsız

Siverek Çarşısı'nda dolarken buz dökücü ve kahve ocağı. "Ah abı, bir de bid dınese nız. Neler anlatacağınız neler" diyor, hatta ya nımızdan uzaklaşıyorlar. Ama o kadar Hıçkırı konuşmaya yarasıyordu. Üstelik bir şeyler sormaya kalktırmazda, ya mazda hemen bir polis bilyordu.

Başkan'ın adamları

DYP Siverek İlçe Başkanı Ahmet Edip Bucak, ağabeyi Sedat Bucak'tan sonra asiri in ikinci adamı. Sokakta anımsında 20 kişi koruma ordusuyla doluyor. Ve bir şeyler diyor: "Biz bu günler için varız. Yürü müz için savaşmaya hazırız. Sayfa 15'te

● Bengiç ÖZDEMİR-Hakan DENKEL

"Özelleştirme yıla imzasını atacak"

Alanlarda saatlerce beklediler

Ünvanlı kişileri saatlerce beklediler

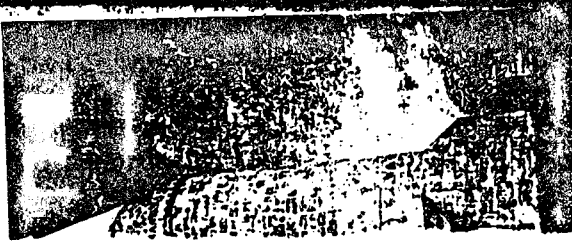

AN

onomisi, de vurdu

savunuyor
Kuril'in taciklerine karşı çıkan
Rusya Parisi'ni Aleksi ve İbrahim
İbrahim'in dipnisi kalması gerektiği
ifade ederek, aksi halde anımsa-
şına çıkılacağından endişe duy-
guna belirtti. Bu yüzden Park A-
leksi, Rusya Devleti Başkanı Yel-
sin'e müracaat ederek, her ay kış-
lere 65 bin ton petrol verilmesini is-
teyerek, maddi sıkıntılar söylösüne
petrol gelirlerinden elde edilecek
kapitallerle alınacağını söyledi.

u asırlık minare

Gönülden Gönüllere

M. FETHULLAH GÜLEN

Sadece 10 kupa-2

2. Kaset BERÂ' VAAZI

ilk kupon 30 Aralık'ta

İstediğiniz kasetleri...
Baskıda her
indirimin
ikişirip

İNDİRİMLİ
Hediye
Çelinkaya
Mihverin Mektuplarında

ZAMAN

NAKSAN
PLASTİK
POLİETİLENDE LİDER

28 ARALIK 1986 CUMARTESİ FARKLI GAZETE FİYATI: 30.000 TL

Hocaeefendi: Susurluk başka maksatlar in kullanılıyor

Abdullah Gülen Hocaeefendi, isminin bir
ayrım kanalı tarafından Susurluk hadisesini
muhtemelendirmesi üzerine bu açıklama yaptı.
Hocaeefendi daha önce 35 kitaplık olduğu
sıran Susurluk'ta ilgili husus ve kendi adının
generek 39 kişiye çıkarılmasının dikkat
olduğunu vurgulayan Hocaeefendi,
bu hadisenin başka hesaplara basamak
kayna çalışıldığına ifade etti

Şabanlık: Zirvede Hocaeefendi'nin geçmedi

Abdullah, Cumhurbaşkanı Süleyman
Demirel'in başkanlığında yapılan Liderler
Zirvesi'nde Fethullah Gülen Hocaeefendi'nin
geçmediğini açıkladı. Bazı gazete ve
yon kanallarında yer alan iddialara
yanıtlanmadığı belirtilen yazılı

Birileri yalan söylüyor!

GENELKURMAY
'BELGE YOK' DİYOR
Susurluk kazası sonrasında adeta bir
belgeler arayı yapıyor. MİT
Komutanı Başbakan Mehmet Eymür'ün
hadisesiyle 'Her kesim' de ilgili

**PERİNÇEK: BANA BELGE
VERMEKLE YANLIŞ YAPTIYORLAR**
Dün bir basın toplantısı düzenleyen Doğu
Perinçek 'Komünistlerin belgeler
size niçin veriliyor?' sorusuna şu karşılık
açıklaması: 'Ayvamlıkta görev yapıldı'

GENELKURMAY
NIHAYET YALANLADI!
Perinçek, Susurluk kazası konusunda
Abdullah Celi'ni tam pake kınadığını
açıklaması: 'Ayvamlıkta görev yapıldı'

AN

EN LİSELERİNE HAZIRLANAN ÖĞRENCİLER

**ZORU BAŞARIN
ZİRVEYE ULASIN**

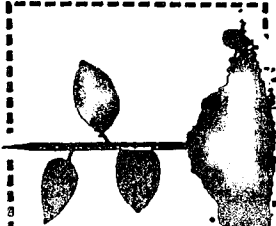
ZAMAN Gazetesi-ZİRVE Dergisi

İşbirliği ile hazırlanan

FEN LİSESİ DENEME SINAVI

Gazeteniz ZAMAN'da

Fen Liseleri Deneme İmtihanı BUGÜN

[illegible][illegible]

24 ARALIK 1998 SALI

m Şalesi
m' diyor

diikuti dua masa hauri kaido.

Demirel: Güvensizlik devleti kilitler

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, öncelikle gün geçirilecek ve yaklaşık 5 saat süren Liderler Zirvesi sonrası etkinliklerini sürdürdü. Zirve sonrası yakın çevresine "Tahminimden daha yerli geçen - Hedefimiz kullanan Demirel, dün kaulidit Ankara Ticaret Odası odalı binasındaki salonda ve Türkiye'nin konularına ilişkin önemli

Prüfungsausschuss

KURBAN' DANI RESMİ AÇIKLAMA
 emsali askerlerinin ve armata yollarının konusundaki Liderler
 emsali askerlerin ve armata yollarının konusundaki Liderler
 emsali askerlerinin ve armata yollarının konusundaki Liderler

[illegible]

Yılmaz, belgeleri Demirel'e verdi

Söylemezler

Mercedes kazası

GÜNEYDOĞU'nun en güçlü milis gücüne sahip milletvekili, polis müdürü ve faşist mafya tetikçisi, Mercedes otomobilde yol kazasına uğradı..

Mercedes otomobil Türk siyasi yaşamında çok önemlidir...

Mesele eski bakan Ercan Vuralhan tanidik işadamı Zeynel Abidin Erdem'in tahsis ettiği Mercedes otomobilde kaza yaptı, manset haber oldu..

DYP'nin Yoksullukla Mücadele Bakanı Orhan Kilercioğlu eski patronu Selçuk Yaşar'ın Mercedesinde çekilen fotoğrafla sıkıntıya girdi..

Kısacası Türk milleti, Mercedes marka otomobilin silrhini iyi bilir. Siyasetçi-işadamı ilişkisine alışkındır..

Ancak son kazaları pek anlayamıyor.

Çünkü kurbanları, katilleri tanımıyor.

Abdullah Çatlı (katil) kim, Hüseyin Yücedağ (polis) kim..

Hatta Sedat Bucak (milletvekili, aşiret ağası) kim, onu bile bilmeyen var. Halkımız telaş içinde gazeteden, TVden sicil öğrenmeye çalışıyor...

Garip rastlantılar eseri adlarını duyduğu yeni şarları izliyor...

Ergun Göknel'e açılan boşanma davası, Engin Civan'a sıkılan üç kurşun kamuoyuna yeni isimler tanıttı. Kirlı şebekeleri ortaya çıkardı...

Mafya babaları, katiller, polis tarafından aranan polis müdürleri sığındıkları kararnıktan sahne ışığına yöründü...

Eski Cumhurbaşkanı ile müllis işadamlarının, mafya babasının ismi aynı cümlede geçer oldu..

Temeli rahmetli Turgut Özal tarafından atılan serbest piyasa ekonomisinin riski çok sınırlıdır...

Serbest girişim ruhunu öğrenen toplum Marksist ideolojiye yüz vermez. Totaliter rejime teslim olmaz...

Mesele İran, Cezayir veya Irakı alın, Türkiye ile karşılaştırım...

İk üç tükenin dış dünya ile tek ticari ilişkisi petrol satışlarıdır...

Bu ülkelerde petrole el koyan, ihraç edip parasını halka dağıtan en güçlü adam sayılır. İktidarı kimseyle paylaşmaz...

Oysa Türk ekonomisi binlerce-on binlerce girişimcinin gayretiyle yüzlerce-binlerce değişik mal ve hizmet ihraç eder, ithalat yapar...

Bu devasa ekonomik çarkı ele geçirmek, Türkiye'yi dış dünyadan yalıtınak, düzenini değiştirmek mümkün değildir...

O yüzden Türk ekonomisinin serbest ekonomi düzeninde mevcut tek çukura düşmesi talihsizlik değil vatana ihanet sayılmalıdır...

Ekonomik özgürlüğü, laçkalık, keyfi idare, utanmazca şahsı çıkar peşinde koşmak sanan Özal ve Çiller aileleri bu süreçte müşterek suçludur.

Vergisini ödeyen, servetinin kaynağı belli sermaye gruplarına savaş açarken, ekonomiyi mafyaya, kara para baronlarına peşkeş çekmek mukadder yol kazalarının tek nedenidir...

İşin kötüsü artık değil bu yoldan dönmek, frene basmak bile zordur...

Çünkü uyuşturucu ve silah kaçakçıları, Güneydoğrudaki terör ekonomisi zenginleri, kumar mafyası yükseliyor, devlet çöküyor...

Çünkü bazı politikacılar ve medyanın satılık bölümü bu düzene çanak tutuyor, kemik yalıyor...

Mafya, siyaset, satılık medya sacayağı güçleniyor...

Rekabette hukuk dönemi kapanıyor, kursun sesi duyuluyor...

Korkarım ki daha çok kan akacak...

BUNUN ADI YENİ TERÖR

LAY tam bir thriller romanı gibi geliyor.

Şu sahneye bakın. Devletin istihbarat örgütü Abdullah Çatlı'yı adım

adım izliyor.

24 Ağustos günü Ankara Sheraton Oteli'ne girdiğini ve Brunei'den gelen bir heyetle buluştuğunu sahtiyor.

MIT elemanları çevrede.

Ellerinde daha başka bilgiler de var.

Mesela Abdullah Çatlı'nın Mehmet

Özbay takma kimliği ile devlet ihalesine girip, önemli bir ihaleyi aldığı bile söyleniyor.

DEVLETTE ÇATIŞMA YOK

Ama MIT çaresiz. Çünkü bu kişiyi polis içinde kollayan var. Büyük bir ihtimalle polisin içinde bir bölüm bu ve benzeri kişileri "kullanıyor."

Hangi işlerde mi?

"Pls, ama çok pis işlerde."

Hemen belirtiyim. Devletin güvenlik ve istihbarat birimleri içindeki çok sayıda insan bu ilişkilerden rahatsız.

Bunların bir bölümü, üç dört aydan bu yana bu rahatsızlıklarını bizlere de anlatıyorlardı.

İşin ilginç yanı, söylediklerinin neredeyse hepsi olaylarla kanıtlanıyor.

Ancak son günlerde ortaya çıkan yanlış bir görüntüyü düzeltiyim.

Ama bu parlamento öyle olayları uyuttu ki, bunu da uyutamaz mı?

Uyutabilirler ama bilirsiniz ki, bu olay aydınlığa çıkarılmadığı takdirde, bir gün onlara kadar sıçrayacaktır.

Baykal, bu konuda gensoru ver-eceklerini söylüyor.

Ama herkes biliyor ki, gensorular hemen siyasi bir nitelik alıp, partilerin kendilerini savunma mekanizması haline geliyor.

BUNUN ÜZERİNE GİDİLMELİ

Baykal, "Bunu biliyorum. Ama biz gensoruyu verelim, bakalım Necdet Menzir, Ünal Erkan, Hayri Kozakçıoğlu gibi güvenlik örgütünde uzun yıllar görev yapmış insanlar ne yapacaklar? Sonunda bu pis ilişkilerin temizlenmesi onların da görevi" diyor.

Devletin yetkilileri bu işi artık terör olarak görüyorlar.

Türkiye terörden çok çekmiş bir ülke. O nedenle, bunun üzerine gitmek zorunda.

Çünkü gidilmediği takdirde bu ilişkiler bir gün demokrasiyi kökten sar-sacak boyutlara çıkacak.

Mesele, herhangi bir partiyi değil bütün Türkiye'yi ilgilendiriyor. Milletvekilleri bu olaya, üzerindeki parti üniformasını atıp öyle bakmaktadırlar.

Ertuğrul ÖZKÖK

gerektiriyor. Bu yeni terör lıyca kontrolden çıkarsa, ülke savaşı alanına döner."

Dikkat ediniz.

Bu yetkilinin söyledikleri ile bir süre önce Aydınlık Gazetesinde yayınlanan ve MIT tarafından da yalanlanmayan raporun sonuç bölümündeki bir ifade birbirini tutuyor.

SİYASİ CİNAYET KAYGISI

Bugünkü Hürriyet'te okuyacağınız raporun bu bölümünde, devlet içindeki bu çetenin ortaya çıkarılması durumunda, bütünlükteki dönemde "siyasi cinayetlere yönelebileceği" tehlikesine değiniliyor.

Susurluk'taki kazanın ortaya çıkardığı bu ilişkiler, demokrasimizin geleceği açısından çok büyük önem taşıyor.

Dün CHP Genel Başkanı ile bu konuyu konuşurken, "Bu parlamento-nun bu olayı uyutması mümkün değildir" diyor.

YENİ TERÖRİSTLER

Evet, üst düzey yetkili, devlet içindeki bu çeteyi, "Yeni teröristler" olarak niteliyor.

Arkasından devam ediyor:

"Hedefleri ve çıkar ilişkileri itibarıyla bunlarla mücadele etmek çok zor. Bu yeni terör olgusu, daha değişik mücadele yöntemleri

Bu pis sarmaldan kurtulmalıyız

ANARŞI, terör, silah ve uyuşturucu... Trilyonlar dönen bu korkunç sarmal, devletin saygınlığını feci şekilde kemiriyor.

İktidar partisinin bir milletvekili, bir polis müdürü ve dünya polisinin aradığı bir kaçağın ilişkileri ortaya dökülse, hangi ülkede kuyamet kopmaz?

Hangi ülkede hükümet sallanmaz, kamuoyu başbakanın hesap vermesi için ayaklanmaz?

Sorunun yanıtı çok basit: Türkiye'de...

Kimsenin kuşkusu olmasın, Susurluk'ta meydana gelen kazayla ortaya çıkan bu garip ilişkiler yumağı bundan öncekiler gibi yine örtbas edilecek.

Başta sorunlular olmak üzere yine kimsenin kılı kıpırdamayacak. Hatta demeçler verilip "Canım ne var burada" denilecek.

Bundan önceki pis işlerde de olduğu gibi bu olayın da üstü birtakım becerikli eller tarafından örtülecek.

Çok acı, ama ülkemizde mafya, devletin ilişkilerine kadar işlemiş durumda.

Düşünün, Interpol'dün cinayet ve uyuşturucu kaçakçılığından aradığı bir mafya mensubu, bir milletvekili ve polis müdürü ile aynı otomobille bir yerlere gidiyorlar.

Ya da bir yerlerden geliyorlar.

Para dışında hangi çıkar ortaklığı bu ölçüde bir araya getirebilir?

Açık seçik belli ki, ortada birtakım karanlık işler dönüyor.

Acaba bu işler nelerdir ve nerelere kadar uzanıyor?

★ ★ ★

Peki ne yapılabilir? Bu iğrenç sarmaldan devleti kurtarmak için ne gibi önlemler alınabilir?

Başbakan ile yardımcısı, harekete geçmek için daha ne bekliyor?

Bu olay, artık işin kuşku götürür yanını kalmadığını ortaya koyuyor.

Dürüst insanlar bir araya gelip bu işin üzerine gitmek zorundadırlar. Eğer devlet bu pisliği temizlemezse, daha büyük pisliklerle karşılaşırız.

Türkiye, bu ağır yükün altından kalamaz.

Dünyada her tür suçun kolayca işlendiği bir ülke durumuna gelmeye doğru hızla yol alıyoruz.

TUFAN TÜRENÇ

İşlenen suçlar ülkemiz sınırlarını aşıyor. Bu yüzden insanlarımız yurtdışında potansiyel suçlu muamelesi görüyor.

Ay yıldızlı pasaport Papua Yeni Gine'ye girerken bile kuşku ile karşılanıyor.

Türk insanı olarak sık sık onur kırıcı durumlara karşılaşıyoruz. Bu da ağızımıza gidiyor.

Ülkemizin saygınlığı giderek ufalanıyor.

★ ★ ★

Şimdi şu sorular akla geliyor: Devletin denetimi kurulları neden devreye sokulmuyor?

Neden deneyimli, devleti bilen, dürüst müfettişler eli kolu bağlı bir kenarda oturtuluyor?

Bu pisliklerin ortaya çıkmasını istemeyenler var. Bunlar kimlerdir?

Neden demokratik kitle örgütleri bu konuda politikacıları, devleti yönetenleri sıkıştırmıyor?

Neden akıl almaz bir kayıtsızlık çindeler? Toplum olarak ahlaksızlıklara neden bu kadar bağışıklık kazandık?

Devletin bomboş oturtulan dürüst bürokratlarına görev verilirse çok kısa zamanda bu pisliklerin çorap söküğü gibi çözüldüğü görülecektir.

Ancak, liderleri ile ilgili suçlamaları örtbas etmek için kurulmuş olan bu hükümetten bunlar beklenemez.

O zaman İş Cumhurbaşkanı'na düşüyor.

Muhalefet partilerine düşüyor.

Sivil kitle örgütlerine, yani kamuoyuna düşüyor.

Bu pis olayların takipçisi devlet ve halk adına onlar olmalıdır. Bıkmadan, usanmadan, inatla bu işin izini sürmek zorundalar.

Bu konuda basın yalnız bırakılmamalıdır.

Ülkesini seven herkes üzerine düşen vatandaşlık görevini yerine getirmelidir. Bu bilinçle pisliklerin üzerine gitmelidir.

Yoksa bu pis sarmalı kurmayız ve bu batağın içinde boğuluruz.

'Devlet biliyordu'

EVLET, Abdullah ile Sedat'ın dilşidini bilmiyor muydu? Sedat ile Abdullah'ın birliktte olmasındaki anomallik ne?

Bu sözler DYP'li bir siyasetçiye ait... Mehmet Özhay kınılığı ile Sedat Bucak'ın otomobilinde hayatını kaybeden ve Abdullah Çallı'nın bir zamanlar en yakın arkadaşları olan DYP'li siyasi herkese kızgın. Susmak bilmiyor, ardından ekliyor:

"Herkes, her şey biliyor, şimdi bilmiş gibi davranıyor. Sedat ve Abdullah'ın yan yana olmasındaki anomallik ne, onu anıyamıyorum."

Çallı'nın 'güzel kara' bir kişi olduğunu belirterek soze giriyor DYP'li siyasi 'Sakin adını yazma' dedikten sonra, mükemmel tükük gibi art arda şunları sıralıyor:

"Devlet geçmişte de bugün de, dışarda da içinde de bu tip adamları hep kullandı. Bazı çocuklar suç işliyor. Devlet suçlu çocukları alıp suç işliyor. Abdullah da bunlardan biriydi..."

Ardından 'çok' sayılabilecek şu açıklamalarda bulunuyor:

"Hiç kimse dürtüst değil. ASALA liderinin Paris'te vurulması için kim yaptı? Beyrut'ta, Şam'da ASALA ile mücadelede kim kullandı? Söyler misiniz, Azerbaycan'da Haydar Aliyev, Türkiye'nin petroldeki payını vermek istemediğinde ona karşı hareketi kim yaptı? Ardından Türkiye'nin payı yüzde 5'e nasıl çıktı? Kabin'da bir süre önce yaşanan bazı ölümünün gerisinde kim vardı? Afganistan'da kimler var? Sanki devlet bunların hiçbirini bilmiyor, şimdi ilk kez böyle bir şeyle karşılaşmış gibi davranıyor. Abdullah'ı alacaksınız, bunları yaptıracağınız, ondan sonra bilmiyorsunuz gibi davranacaksınız. Herkes dürtüst olsun."

Açıklamaları bununla da kalmıyor.

"Kazada üç kişi ölmüş. Üzerinden Mehmet Özhay isimli kimlik çıkmış.

Söyler misiniz Mehmet Özhay'ın Abdullah Çallı olduğu hemen nasıl tespit edilir. Demek ki birileri biliyordu"

cevaptan sonra şunları ekliyor:

"Ben her şeyin yasalar içinde olmasını

isteyen bir kişiyim. Yasal olmayan hiçbir şeyin içinde de olmam. Ama devlet bazı şeyleri istiyorsa, o ayrı bir konu. Gelişmiş ülkelerde de bu işler bundan farklı mı yürüyor?"

Ardından sözü DYP Şanlıurta Milletvekili Sedat Bucak'a geçiriyor. Sedat Bucak'ın buhasını tanıdığını belirterek söze giriyor ve devam ediyor:

"Siverek'te Sedat Bucak'ın babası, o dönemde solculara karşı mücadele verdi. Ardından devlet, oğluna PKK ile mücadele görevini yükledi. Sedat, PKK'ya o bölgede temizledi. Ama karşılığında intiyazlı olmak istedi."

Bu sözleri söyledikten sonra duraklıyor ve

ardından şunları söylüyor:

"İşte bütün sorun da buradan çıktı. İntiyazlı olmanın ölçüsü kaçtı.

Hukuk içinde kalınmanın sınırı aşıldı. Artık herkes biraz dürtüst olsun. Devlet

bildirdiğini gizlemesin..."

M. ÖZHA
SARINAYA
ANKARA

En büyük çete hangi çetemiz

BACININ hemşiresi, enistenin gözdesi İçişleri Bakanı Meral Akşener, son genelgesi ile Ankara rafarındaki tozlu dosyayı açtı.

Zaten ne zaman sokaklarda silanlar patlamaya başlarsa... Veya "iyi alle çocukları" mafya ile tıradık çıkıp enselenirse...

Hükümet hep aynı teraneyi tutturur, vaatleri sıralar.

Organize suçla mücadele edilecek, üzeri çıkarılacak.

Organize suç, bildiğiniz mafyanın, askıyanın k. bircesı.

Sarırm Mehmet Ağar'ın Emniyet Genel Müdürlüğü dönemine rastlayan günlerde yine aynı özel birimin kuruluşu gündeme geldi.

Yeni birimin başına düşünülen isim Salih Güngör'dü.

Hani Engin Civan'ı sorgulayan, Halil Bezenmen'den Ayşegül Tecimer'e kadar bu dizi anlığıyla uğraşan gözü kara Mali Polis Müdürü.

Ama her nedense organize suç birimi kurulmadı, Güngör küstürüldü.

Polis şeli önce ANAP Çankırı'ya, k. seyle, meyince şansını TV programcısı olarak denedi. Meydan mafyaya buralıklı.

Meral Akşener'in genelgesinde mafya ile çarpışacak özel birimin Türk Ceza Yasası'nın 313 ve 314 üncü maddesine göre çalışacağı vurgulanıyor.

Demek ki çetenin tanrı ve hatta cezası bu maddelerde yazıyor.

Birlikte okuvalım.

"Bu teşekkül (örgüt, çete) halk arasında korku, endişe veya panik yaratmak ya da siyasi veya sosyal bir görüşten kaynaklanan amaçla ya da anımenin selameti (kamu yararı) aleyhine cürümlerle, kasten adam öldürmek veya yağma ve yol kesmek ve adam kaldırmak cürümlerini işlemek için meydana getirilmişse ceza beş yıldan sekiz yıla kadar ağır haptır." (TCK 313)

Yani çete kurmak zaten suç. Bir de katırı makırı yağmalamak için siyasi paravan kullanılarak çete kurarı askıyanın cezası daha da ağır.

Vallahi hoş doğrusu.

Hale aynı maddenin devamı daha da aydınlatıcı.

"Teşekkül mensupları (çete üyeleri) dağlarda veya lurlarda veya genel yollarda veya meskûn (insanların yaşadığı yerlerde) içlerinden iki veya ziyadesi (fazlası) silahlı olarak dolaşır veya buluşma yerinde veya emin bir yerde silah saklarsa..."

Olmak is değil.

Yasa koyucu, Susurluk'u nasu güzel tarif etmiş.

St. sturuculu silahları cephanelik gibi Mercedes

Tipetip uyuyor.

Bari bu makdeyi sonuna kadar okuyalım. Zaten az kaldı.

"Teşekkülün yöneticileri hakkında hükmedilecek ceza üçte birden yarıya kadar artırılır. Bu maddede yazılı teşekkül, iki veya daha fazla kimsenin birlikte cürüm işlemek amacı etrafında birleşmesiyle oluşur."

Arık adresin bu kadar açığına pes doğrusu.

Siz kamu malını yağmalamak amacıyla örgütlenen kaç ikili tanrıyorsunuz?..

Kaç tanrıdığınızın etrafı silahla adanla dolu? (Birkaçı istifa etse bile daha yeterince var.)

Haydi arık son kez soruyorum.

Kamudiyuna mal öntuş en büyük çete hangi çete?

Bilenler İçişleri Bakanı Meral Akşener'e söylesin. Yakalayacakmış.

SUSURLUK'TA REJİM KAZASI

BAŞBAKAN Yardımcısı Tansu Çiller, dünkü yazında aktardığım bazı olaylara tepki gösterdi.

Çiller, Yılmaz'a saldırı yapıldığı gün Onur Öymen'le hiçbir telefon konuşması yapmadığını söyledi.

Ancak bu tepkinin nedenini anlayamadım.

Önce bir düzeltme yapayım. Ben, Çiller Dışişleri Müsteşarı ile konuştu diye yazmıştım.

Konuşan Çiller'in basın müşavirini olarak iç kabinesinde görev yapan Mehmet Bican'ım. Bana gelen bilgidle, Öymen'in "Çiller'in bürosundan" arandığı söylenmişti. Oysa Bican'ın

ANKARA PALAS

Bican, saat 20-45 civarında Onur Öymen'i telefonla arıyor. Öymen, o sırada Ankara Palas'ta yemek yiyor.

Verdiğim bilginin öyle gizlisi saklısı da yoktu. Öymen, bizzat kendisi bunları açıkladı.

Üstelik ben, bazı komple teorisyenleri gibi, Çiller'in veya Müsteşar'ın Budapeşte'yi saklımdan önce aradığını da yazmamdım.

Telefonun, olaydan sonra gelişimini yazdım.

Yazdığım sadece şuydu: Ankara'da bazı kişiler bu olayı ötekilerden erken öğrendi.

Herhakkı binleri Budapeşte'den telefon edip, böyle bir saldırının meydana gelişini ileri.

Yazımda, DYP İstanbul İl Başkanı Celal Adan'ın bu olayı etkilenen öğrencilerden biri olduğunu yazmıştım.

Bu yazıyı yazmadan önce Adan'ı iki defa aradım. Ancak ulaşamadım.

Celal Adan, beni dün aradı. Ayarın şunları söyledi:

"O gece bir televizyon kanalından beni aradılar. Mesut Bey'le birlikte Turizm Bakanı Bahattin Yücel'in de Budapeşte'de olduğu ve saldırıya uğradıkları söylendi. Bunun üzerine ben, Bahattin Yücel'i aradım. İstanbul'da bir restoranda yemek yiyordum. Bunu öğrenince habere bile inanmadım."

SUSURLUK'A BAKIŞ

Ben, yazımda, Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Onur Öymen'e yapılan bir haksızlığı da düzeltmek istedim.

O nedenle Çiller'in bu tepkisini anlayamadım. Mehmet Bican'ın

karşıyor.

Burada bazı konularda çok dikkatli davranmak gerekiyor.

Her şeyden önce partiler bu olayı birbirlerine karşı koz olarak kullanmaktan vazgeçmelidirler.

Olayda kesin deliller bulunmadan karşılıklı suçlamalarda bulunmak, demokrasinin temel taşı olan kurumları da zayıflatıyor.

BAŞKA ÜLKELER

Sonunda bu psikoloji bizi lakut nelerle getiriyor.

Anamuhalefet Partisi Başkanı, Budapeşte'de saldırıya uğruyor. Herkes bu saldırıyı kınayacak yerde, bakıyorsunuz, bunun altında başka şeyler anıyorsunuz.

Ana Anamuhalefet Partisi Başkanı da elinde kesin bulgular olmadan açıklamalar yapıyor ve temelsiz suçlamalar da bulunuyor.

Bu iş nasıl çözülür?

Açaba başka ülkeler bunu nasıl çözümlü, devletin kırıllı ilişkiler yumağı nasıl çözülmüş bakılamaz mı?

Ana Türkiye'de asıl sorun, galiba merkez sağın bölünmüş olmasından kaynaklanıyor.

Bu bölünmüşlük, ülkenin normal konsilyon yollarını da kapıyor.

O nedenle yapılacak ilk iş, ülkenin giderek tımanan gerginliğini yumuşatmak olmalı.

Bütün partilerin sağlıklı insanları, bu yumuşamaya giden yolu açmak zorunda

Ertuğrul ÖZKÖK

duyulduğu bir olay kendisinin duyumuş olması ihtimali var mı?

Eğer Bican kendisine haber vermeden Öymen'i aramışsa onu bilmem. Ama bu da, anlatıldığını şeyin inatlığını değiştirmez.

Günlüklerden beni aratmak istediğimiz şey şu:

FRANSA DA YAŞAMIŞ

Susurluk olayı, ne ilkindem muhalefet için ne de muhalefetin iktidara karşı kullanılabileceği bir şey değil.

Bu ilişkiler Türkiye'de herkesi ilgilendiriyor.

Bu tür olaylar sadece Türkiye'de de olmuyor.

Fransa, buna benzer bir olayı yıllarca önce yaşadı. Cezayir Savaşı sırasında Fransız Devleti'nin bazı gizli operasyonlarda kullandığı kişilerin bir bölümü daha sonra illegal faaliyetlere girdi. Fransızcı İstihbarat örgütü dağıldı.

Fransa'da Beyinci Cumhuriyet bu temizlik üzerine kuruldu ve bugüne kadar çalıştı.

Susurluk olayında her şey birbirine

Ecevit: Bunlardan iyi belge mi olur?

SKANDAL "Çiller'in yaklaşımı ve tutumu ise tam bir skandal. Olacak şey değil. Bir başbakan veya yardımcısı, üstüne yürütmesi gereken konularda tam ferst olur olmaz abıyor. Aslında işte kimde ne belge varsa, Mesut Yılmaz'da ne belge varsa açıklasın, diyor. Arabadan 17 yıl aranan silahlı bir eylemci çıkıyor. Cebinde devletin verdiği yeşil pasaport var, devletin ruhsatlı tabancası var. Adres olarak gösterdiği yerlerden birinde kaza kolun üstündeki polis kolları. Bunlar belge değil de, ne var? Lafia ne belge isteniyor? Demek ki olay arın üstüne bir olgunluk ötesinde yürütmek için siyaset iradesi yok.

YÜREKLİ SAVCILAR Susurluk için mattingler, supürgele eylemler, imza kampanyaları kampanya yürütüyor, dayanışmasını göstermesi bakımından yararlı. Ama yalan değil. Yürekli

DSP Liden Bülent Ecevit, Susurluk olayının gündeminden düşürülmemesi gerektiğini, bu konuda basın çok basarılı bir sınav verdiğini belirtirken, Taner Çiller'in yaklaşımını, Tam bir skandal" sözleriyle tanımladı. Ecevit, şu noktalara değindi:

savcılar, hakimler var. Bir noktadan sonra nakiller, itamaalar, görevden uzaklaştırmalar, başka emeller çıkıyor karşımıza. Biz yarı bağımsızlığı eksik bir düzene çıkaracak bir Anayasa değişikliği önermesini Susurluk olayı peşlak vermeden çok önce hazırladık ve imzaya çıktık. Başka gruplar bun imza gelmedi.

1977'de kullandığım deyimle, devlet içinde ama devletin denetimi dışında bir takım güç odakları" ile şunaya başlamış ve

onların üzerine kurulum. Ertren'in anılarında ondan söz ediliyor. Ben de karşı anılarında ayırdıklarını der yorum. 76'li yıllardan beri devlette, ama devlet denetimi dışında bazı silahlı eylemcilere pasaport görevler verildiği veya kendi kendilerini görevlendirdiği belliydi. ANAP döneminde de, DYP-SHP ve DYP-CHP hükümetleri dönemlerinde de bunlar, bu belirti var. Ama üstüne yürünmedi."

YÖNETİME TALİBİM Ecevit, Türkiye'nin kötüye gidişten kurtulması, halkın güven ortamına kavuşması ve gerçek bir demokratik toplumun oluşması için ülkeyi yönetmeye talip olduğunu açıkladı. Ecevit, "Denenmeyen tek parti DSP'dir. Ülkeyi yönetmeye talibim" dedi.

İsmet
SOLAK

Aliyev: Çatlı belki de vardı

CUMARTESİ akşamı, Türkiye'den bir grup gazeteci Azerbaycan Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev ile sohbet ediyoruz.

Türkiye'nin gündeminde Susurluk gibi bir ayar bergin başgösterdiği bu günlerde tabii ki sohbetin odak noktası Abdullah Çatlı ile Türkiye-Azerbaycan ilişkilerini zedeleyen darbe girişimi.

Aliyev, bir gün önce bu konuda verdiği cevapları yineliyor ama bir ser bir kibar ayarına dikkat çekiyor.

Soru şu: "Türkiye'de Susurluk olayıyla ilgili soruşturma başlatıldı. Abdullah Çatlı'nın Azerbaycan'da darbe girişimini örgütlediği konusunda iddialar var. Bu soruşturma kapsamında Türkiye, Çatlı ile ilgili olarak Bakü'den bilgi istedi mi?"

Aliyev, bu konuların ayrıntılarına girmeden karar vakti olmadığını söylüyor ve ilave ediyor: "17 Mart 1995'te darbe olana kadar arkasında Türkiye'nin olduğunu bilmiyorduk. Ama darbeden sonra Ferman Demirkol ve Kenan Gürel (hâlâ Bakü'de tutuklu Polis merkezli civarında yakalandılar. Oradan mektuplar çıktı. Ama sonra istintak (soruşturma) yapıldı. Ruşen Cevadov'un (Azərbaycanın İçişleri bakan yardımcısı, OMON kuvvetleri başkanı, darbe lideri) babası da söylüyor ki Demirkol ile Gürel her akşam onun yanına gidip darbe hakkında konuşurlarmış. Onlardan başka bunların yanına çok adamlar gidip gelmiş. Ona göre sizin söylediğiniz Abdullah Çatlı'yı tanımıyorum ama belki o da burada olmuştur, bunu araştırıp bilgi verirsiniz çok memnun oluruz."

Bir gün önce Türk gazetecilerin sorularına verdiği cevaplarda sadece Çatlı hakkında bilgisi olmadığını söylemekle yetinen Aliyev artası gün: "Belki de gelmiştir" diyor ve bu olasılığı kuvvetlendiren gerekçeyi de ortaya koyuyor: "Cevadov'un yanına çok gelen giden birisiz. Bu kanıtlanmıştır."

Ama kimler? Bunlar ortak bir dosyaya atılabilir.

ALİYEV, darbeye ilgili kararlarda karar vericilerden birini de ilk kez bu sohbehte açıklıyor.

Ferman Demirkol Kasım ayının ilk haftasında yaptığımız söyleşide sunları söylemişti.

"Türkiye'nin Bakü Büyükelçisi şahit, müşavirleri şahit. Ben üç ay Haydar'a kar-

FERAİ TİNÇ

şı darbe yapılmaması için mücadele vermişim. Ben büyükelçilere gelmişim, müşavirlere demişim ki bakın, Rusya Azerbaycan'ın bazı muhalefet gruplarıyla beraber olup Aliyev'e darbe yapmak istiyor. Haydar şu Ruşen Cevadov'u yanına alsın. Kalkıldı üç kez Aliyev'e gidildi. Ama maalesef Aliyev, Cevadov'u kabul etmedi. Eğer darbe içinde olsaydım, Türkiye'nin Büyükelçisi ve müşavirlerine Haydar Bey'i Cevadov ile birleştirelim dedirtmezdim."

Aliyev'e bunu soruyorum: "Türkiye'den 'Cevadov'u yanınıza alın, muhalefetle birlikte olun' uyarısı geldi mi?"

Aliyev ilk kez açıklıyor: "Evet geldi. 1995 Ocak ayında. Ama bana demediler ki darbe olacak. Onlar bana dediler ki, Cevadov'a daha iyi bakmak lazım. Büyük bir vazife vermek lazım. Ben de ona 'Aliyev bu sizin kimliğinizi açıklıyor, dedi ki, Siz bizim işlerimize neden karşıyorsunuz? Siz kimsiniz? Onun vekili misiniz? O İçişleri Bakan Yardımcısıdır, artık ona ne lazımdır? Ben kabul etmedim. Ama darbe olacak demediler."

Ancak Aliyev'in darbe hazırlıklarından tam habersiz olmadığı daha sonraki verdiği cevapla ortaya çıkıyor.

Türkiye'nin Bakü'deki Büyükelçilik çevrelerinden geldiği anlaşılan bu müdahale, eski KGB Generali Aliyev'in darbe kokusu alınması ve izlenmesi için yeterli değil miydi?

"Evet" diyor Aliyev: "Ben onların kötü işler gördüğünü bilirdim. Bir şey yaptıklarında cevap verme imkânım olduğunu da bilirdim. Dokunmadım."

Blit tetanin, iki Türk devletinin de altını oymanın daştığı anlaşılıyor. Arkasında petrolden zenginleşmeye kadar değişik kapışmaların yattığı bir süslenmiş ortaya çıkartmak için bir an önce bir önlemin alınması gerekiyor.

ENİŞA

BERBEROĞLU

Susurluk'un hediyesi kurucu meclis olmalı

ARTIK kimse kendisini kandırmamasın... Türkiye Cumhuriyeti'ne Susurluk'ta çarpan kamyonun verdiği hasar büyük.

Öyle basit estetik operasyonu veya aspirinle tedavisi mümkün değil. Kanseri hücrelere neşter vurulması zorunlu...

Belli ki Türkiye 1989 yılında duvar yıkılırken kritik dönemci göze alamamanın faturasını ödüyor...

Kamu ve sivil kesim arasındaki dengenin özgür coğrafyada yeniden kurulduğu yıllarda başını kuma gömmüş olmanın acısını çekiyor.

Susurluk kamyonu işte bu rotayı kapatıyor...

İnsan hakları, yargısız infaz, adil gelir dağılımı, anayasal vatandaşlık... Türkiye artık korkmadan tartışacak.

Ve hepimize yakışan güzellikte Türkiye kurulacak.

★ ★ ★

Ama bu işi kimler yapacak?

Dikkat edin "Kimin işi?" diye sormuyorum...

Çünkü adres aslında belli: Türkiye Büyük Millet Meclisi...

Yalnız son 15-20 yılı yaşayan deneyimli siyasiler ve gazetecilerin ortak yargısı moral bozuyor:

- Türkiye'de halk medyanadan bir adım ileride, medya politikacıdan...

Promosyon zoruyla satılan gazeteler, lider palyaçosu siyasiler bu gözlemler pek yalanlanıyor, değil mi...

Ancak Susurluk kazası sanki medya hakkında daha iyir-

ser beklentiler doğmasına yol açtı gibi... Çünkü son yıllarda ilk kez medya halkın önünden koştu, yol açtı, karanlık sorunlara ve ilişkilere ışık tuttu.

Üstelik polisle, savcıyla, siyasilerle yarışmadı, boy ölçüşmedi...

Sadece haberini verdi, yorumunu yazdı...

Artık toparlanma sırası politikacıya geldi...

★ ★ ★

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in 22 Aralık tarihli liderler zirvesi yeni Türkiye açısından büyük şanstır..

Partiler bu zirvede Susurluk rezaletinin aydınlatılması için siyasi iradeyi esirgemesi, ortada duran cenazeyi kaldırmalıdır.

Böylece Türkiye Büyük Millet Meclisi üzerindeki ölü toprağı kalkar, yeni Türkiye için umut haline gelir.

Çünkü yeni Türkiye'nin mimarı parlamento olmalıdır...

Yasama ve denetleme erki, Susurluk'ta ortaya çıkan hataları tekrarlamayan, memuruyla, sivilıyla başı içinde yaşayan Türkiye için seferber edilmelidir...

Susurluk'a hangi politikacının karıştığı, katilleri kimin koruyup kolladığı Meclis'in değil, bağımsız yargının işidir...

Yeni Türkiye hayali ve hatırla fırsatı küçük parti hesaplarına kurban gitmemelidir... Susurluk'un Türk halkına hediyesi en azından "Kurucu Meclis" anlayışı olmalıdır...

Yarınlar hepimizin ve yarınların sahip çıkmanın yolu Meclis'ten geçiyor.

Fatih ALTAYLI

Fax No: (0212) 550 34 72 - 550 34 77

Rezaletler arasındaki fark

YENİ Yücelt Gazetesinin dünki manşeti, Susurluk'un 96 yılının rezaletleri sıralamasında 11. sırada olduğunu duyuruyordu.

Sıralamayı yapan, güc oluklarının kontrolündeki ser yayın organı, Tansu Çiller'in ipini çekmek isteyen basının parçası olan Time Dergisi.

Aynen Eurovizyon yarışmalarında olduğu gibi, Türkiye'nin haklı yerini göstermiş gibi geldi bize.

Ama Susurluk bu miza gelişmeye devam ederse, 97'de üst sıralara tırmanır herhalde.

Önemli olan nokta o değil. Sıralamadaki diğer rezaletlere bakınca, Türkiye'deki sıranın daha iyi anlaşılıyor.

Diğer rezaletlerin tamamında konu enine boyuna araştırılmış. Soruşturmalara miza

giriştirilmiş.

Ve rezaletleri yaratanların tamamı yargı önünde.

Yani hiçbir ülke rezaletlerini örtbas etmeye kalkmamış.

Kanununu tatmin edecek ölçüde araştırılmış her şey.

Kimi cezasını almış ve çekiyor, kimi alacak.

Türkiye'de ise, siyasi otorite, yarı istidat, her rezilliği olduğu gibi bunu da örtbas etme çabasında.

Basın ve muhalefet partileri dışında olayın üzerine giden yok.

Hükümetin başı konuyu unutmamak için her şeyi yapıyor.

Yardımcısı zaten hep o tavada.

Gelişmişlikte aranızdaki tek engel de bu zaten.

Ya bunu aşacağız...

Ya da hep beraber batacağız.

Ağar konuşuyor ama...

MEHMET Ağar'ın şu "harbi delikanlı" tavrına hayranım.

Hakkında ortaya çıkan her belgeden sonra çıkıyor: "Evet, ben yaptım. Devlet, millet için yaptım" deniyor mu, helal olsun.

Türkiye hatıralarını, so Özel Tim mensubuna Ankara'ya kimin aldığını araştırıyor.

Mehmet Ağar'dan "çıt" çıkmıyor.

Olay belgelerince ortaya çıkıyor: "Evet, emri ben verdim. Bayındırlık Bakanı verecek değildi ya!" diyor.

İyi, peki güzel de niye bunu daha önce söylemiyor?

Mehmet Ağar, Susurluk kazasından beri hep yanlış yapıyor.

Konusacağı yerde susuyor, konuşmaması gereken yerde konuşuyor.

Nedense eli ayağına dolanıyor.

Kazanın ertesi günü yaptığı "Çadlı'yı teslim etmeye götürüyorlardı"

anlaşılmasından beri, sürekli ayakları dolanıyor.

Çok değil, birkaç ay öncesinde, DYP'nin ve Solanşçılar Türkiye'nin lider adayları arasında adı geçen Ağar, konuşuyor...

FERAİ TINÇ

Susurluk'tan KKTC'ye

ARDULLAH Çatlı'nın KKTC'ye girişini ve Topal'a ait Jasmin Court Oteli'nde kal-
dığının belirlenmesi üzerine Susurluk pro-
jektörü KKTC'ye çevrildi.

Cuma günü KKTC Meclisi'ne verdiği so-
nuşturma önergesi ile Susurluk olayının KKTC bağlan-
tısının araştırılmasını isteyen ana muhalefetteki Cum-
huriyetçi Türk Partisi (CTP) lideri Mehmet Ali Talat
dün telefonda gerekçelerini açıklıyor

"Son bir yıl içinde Ada'da meydana gelen
faili meçhul olayların hiçbirini aydınlatılmadı"
diyor Talat. "Gazeteci yazar Kutlu Adalı'yı ki-
min öldürülüşü belirlenemedi. Partimizin genel
merkezi, Lefkoşa ilçe merkezine konan bom-
balar, milletvekili ve parti üst düzey yöneticile-
rinin evlerinin bombalanması, Alpay Durdura-
n'ın Partisi'ne yönelik bombalı saldırı, Demok-
rat Parti binasının bombalanması, bu olayların
hepsi karanlıkta kaldı."

Kutlu Adalı, Yeni Düzen Gazetesinin yazarıdır
ve çözümsüzlük yanlılarını, Türkiye'den esen basın emi-
liyetçi rüzgarları, Ülkücü çevreleri sivri üslubuyla elesti-
rirdi

Bombalı eylemlere hedef olan partiler de çözümsü-
zlük lobisine karşıydılar. Bunlar, KKTC'nin temel
haklarından taviz vermeden çözüm yollarının araştırıl-
ması gerektiğini savunan partilerdi.

En önemlisi de gerek Cumhuriyetçi Türk Partisi,
gerek Toplumcu Kurtuluş Partisi, KKTC'nin Türkiye-
den bazı çevrelerin karanlık işlerini çevirebileceği bir
korsan devlet görüntüsü yansıtmamasına karşı çıkıyorlar.
KKTC'nin dünya siyaset ve ekonomisine entegre ol-
ması gerektiğini savunuyorlardı.

"Türkiye'de devlet içinde karanlık işlere bu-
laşan bu çete KKTC'de de Türkiye'dekine ben-
zer faaliyetlere girişti mi?" Kıbrıs Türkler simdi
bunu bilmek istiyor. Kendi faili meçhullerine cevap
arıyor

* * *

TANSU Çiller Susurluk çamurundan sıyrılmak
için "kumarhaneleri kapatıyorum" a sihirli bir söz-
cük gibi sarılırken, KKTC'yi resmin dışında tuttu.

Kumarhane kapatmak, zedelenen hukuk devletini
kurtarmayacağı gibi, KKTC ayağı hesaba katılmadan
alınan böyle bir kararın "faşa fiso" yani boş laf ol-
duğunu görmek gerekiyor.

Türkiye ve KKTC birleşik kaplar gibi. Birini tıkayın-
ca onun içindeki sıvı, olduğu gibi diğerine yöneliyor.

KKTC'deki kumarhaneler Türkiye'den kumar
turları düzenliyorlar. Üstelik yol masrafı, konaklama
bedava.

Sigaranız ne kadar? Aman, rahatsız olmayın buyu-
run. İçki, yemek, canınız ne çekerse herşey müessesesi-
nin ikramı

Yeter ki siz gelin, millet masaları boş kalsın

26 Aralık'ta GİRNE'de çok görkemli bir açılış var
Topal ve ortadlarına ait çok büyük, hatta bazılarına
göre, "Monte Carlo'dan sonra en büyük" ku-
marhane hizmete giriyor.

KKTC'de kumar sektöründe büyük para dönü-
yor. Bunun ülke ekonomisine yararı olduğunu iden
sürenler var, ama aksini düşünenler, "Kumar oy-
namaya gelenler turistik potansiyel oluşturu-
muyor. Kumarhaneler, sadece 5-10 bin do-
lar yıllık işletme kirası veriyorlar hükümete"
diyor

* * *

SUSURLUK bağlantısının ucu KKTC'ye oradan
da çarınmazlık aydan itibaren yeniden gündemin üst
sıralarına alınacak olan Kıbrıs sorununun çözümünü
konusuna uzanıyor.

"Çözümsüzlük Holding" in arkasındaki karanlık
işçilerin bir ucunda Susurluk otekü ucunda Türkiye-
KKTC birleşik kapları buluyor

Üç polis ve üç lüks oto

CERAIAT, araştırmacı kamyon Sedat Bucak'ın lüks Mercedes'ine çarpınca akma-ya başladı ve hâlâ dinmiyor...

Polis Müdürü Hüseyin Kocadağ'ın, mafyanın faşist tetikçisi Abdullah Çatlı'nın o Mercedes'te ne aradıkları anlaşılamıyor.

Üstelik, Susurluk soruşturması derinleştikçe başka karanlık otomobil ilişkileri de ortaya çıkıyor.

Emniyet Genel Müdürlüğü Özel Harekât Daire Başkanı İbrahim Şahin'in yakın koruması polis memuru Ayhan Akça...

Maaşı 30-40 milyon lirayı geçmiyor... Ama zaman zaman lüks bir BMW'nin direksiyonunda keyif catarken görülüyor...

Bu lüks otomobilin sahibi İran asıllı Ala Kent... Otomobilini sık sık Ayhan Akça'ya ödünç veriyor.

Ala Kent, Susurluk kazasından sonra aniden kapısına kilit vurulan Azer Döviz'in ortakları arasında bulunuyor.

Azer Döviz'in, geçenlerde havaalanında eroin parasıyla yakalanan kurye Dilek Örnek'in taşıdığı trilyonları yüzde 10 komisyon karşılığında akladığı biliniyor... Döviz bürosunun ikisi İran asıllı, ikisi Türk dört ortağı, polis tarafından aranıyor.

Ayhan Akça'nın amiri, Özel Harekât Daire Başkanı İbrahim Şahin İstanbul'da oturuyor... Şahin, hafta sonlarında İstanbul'a gelirken resmi makam otomobilini kullanmıyor, beyaz renkli Cherokee cipe biniyor...

Bu lüks aracın kime ait olduğunu, Akşam Gazetesi'nde İbrahim Şahin için "Namlunun ucundaki kahraman" başlıklı bir portre kaleme alan Nazlı Ilıcak'ın sütununda okuyoruz:

- İbrahim Şahin, yakın bir dostundan araba alıp kullanıyor. Bu dostu Avşar Kederoglu... Narenciye bahçeleri, TIR garajı olan zengin bir dost... Kederoglu, İbrahim Şahin ile dostluğu yüzünden 58'lik listede yer alıyor.

Avşar Kederoglu'nun ismi, sadece Çarınca Zirvesi sürecinde Ertan, Necmettin Erbakan'ın dostu edinen 58 kişilik listede değil, aylar önce basına geçen gizli MIT raporunda da yer alıyor. Üstelik Tarık Ümit'in neyetele ilişkisi de... Belki raporla vedeler...

Tarık Ümit'i kaybettiği 2 Mart 1995 günü son olarak cep telefonundan saat 19.21'de Ayhan Akça ile 4-5 dakika konuştunu ve Ziya isimli polis memurları 0532 3211675 numarah cep telefonu ile aramışlardır. Bu telefon, ekibe yakın olan Avşar Kederoglu'nun telefon kullanıcısı olduğu süresi üzerine kayıtlıdır. Tarık Ümit daha sonra lokantaya gelen ve yemeğinin bitimine kadar masasında oturan Ayhan Akça ve Ziya isimli polis memurları ile Divan Pastanesi'nden ayrılmış ve kendisinden o saatten sonra bir daha haber alınmamıştır.

Evet İbrahim Şahin'in koruması, eroin parası aklayan döviz bürosu ortağının otomobilini kullanıyor kendisi Tarık Ümit'in sadece cep telefonu ile temasını sürdürüyor.

"Nasıl olur?" diye sorarlara, "Devlete zarar verme, PKK'yı mu savunuyor-sun!" postası atılıyor.

Yok öyle varma. Bizim bildiğimiz, PKK'nın üstüne tankla gidiyor, lüks otomobille değil.

MEHMET
BARLAS

Devlet mi, "rating" mi "ebed müddet" tir?

Susurluk'a ilişkin irili ufaklı isimleri tam öğrenmeye başlamışken, şimdi de basımıza "Çankaya Zabıtları" çıktı.

Hani bir ara, "Sheakespeare'de Kim Kimdir" diye kitaplar yayımlardı. Onki yazarın "Hamlet"ten "Venedik Taciri"ne adanmış oyunlarındaki şahısların kim olduğunu anlamak için, bu kitapların sayfalarını karıştırırdınız.

Sonra, Yaşar Kemal, "İnce Memet"leri birbiri ardınca yazmaya girişince, "İnce Memet'te kim kildir" türü çalışmalar başlayacak gibi oldu. Bereket Yaşar Kemal siyasete ağırlık verdi ve İnce Memet'ler, 3'üncü ciltte durdu.

Butun bu gelişmelerin ışığında, önce "Susurluk'ta kim kimdir", sonra da "Çankaya Zirvesi'nde kim ne dedi" türü başlıca kitapların hazırlanmasını, gerekli buluyoruz.

Bugün belirli bir kültür çizgisine ulaşmış ve ülke sorunlarına "ne olacak bu memleketin hali" düzeyinde yaklaşabilen bir Türk aydını, aşağıdaki sorulara cevap vermelidir.

HAYATİ SORULAR

1- Abdullah Çatlı'nın kaç tane kimliği ve kaç tane pasaportu vardı?

2- MİT'in, Susurluk olayına ışık tutacak kaç tane raporu vardır? Bu raporların kaç tanesi gerçek, kaç tanesi düzmedir?

3- Eroğlu kaçakçılığından ötürü yargılanmış ve mahkum olmuş suçluların, kendilerini yakalayan polisler hakkında söylediklerine mi, yoksa o polislerin söylediklerine mi inanılır?

4- Ahmet Mesut Yılmaz için, Susurluk'a ilişkin gerçeklerin ortaya çıkması mı, yoksa Tansu Çiller'in siyasetten çekilmesi mi daha önemlidir?

Bu tür sorular, uzayıp gidiyor.

Bunlar yetmezmiş gibi, şimdi bir de, "Çankaya Zirvesi'nde kim en iyi konuştu" sorusu çıktı karşınıza.

Okuduğumuz kadar ile Çankaya'da herkes çok iyi konuşmuş. Ama galiba, en duygulu konuşan

Çiller olmuştur. Çünkü içini dökmüştü.

Çiller'i anlamak kolay.

Başbakan Ecevit'i bir lise öğrencisinin duygusallığı içinde dinlediğini söyleyen Çiller, belli ki, ana muhalefet lideri Mesut Yılmaz'ı da, bir ilkokul öğrencisinin şaşkınlığı içinde idareti.

Çankaya'da da anlatmış bu duygusunu.

• Mesut Bey, hep bilgi ve belge var, bunları vereceğini söylüyor. Ama ne bilgi ne de belge veriyor, demis.

İlkokul kitaplarında ver alan bir فکر vardı, benem hatırlar mısınız?

Bir etim üst katında oturan arlam, eve her akşam geç gelirmiş Papuçlarını çıkarır bunları yere atar ve öyle uyumuştur.

Her gece papuçların gürültüsü ile uyanan alt kattaki komşusu, bir gün şayan etmiş. Üst kattaki adama, "Lütfen papuçlarını sessizce yere koy" demiş.

UYARIYI UNUTUNCA...

O uyarının gecesini üst kattaki adam yine eve geç gelmiş. Papuçlarından birini çıkarıp, yine yere almış. Sonra komşusunun uyarısını hatırlamış. Papuçunun diğer tekini de yere usulca koymuş.

Sabahı karşı komşu çalınmış. Admış. Aşağı kattaki komşu, sacı başı dağınık, karşısında duruyor.

Komşu bağırıyor.

• Kardeşim, Pabucunun öbür tekini de çıkarıp at da, ben de uyumaya başlayayım artık!..

Herhalde Tansu Çiller, Mesut Yılmaz'ın "Bilgi ve belgeleri açıklayacağım" deyip hiçbir şey yapmaması üzerine, ilkokulda okuduğu bu fikre hatırladı.

Çankaya Zirvesi'nde de, bu duygularını beslendirmiş.

İşin nereye kadar dayanacağını, "Zirve Zabıtları"ndan da anlamak mümkün değil.

Ama biliyoruz ki, bu iş böyle giderse, Türkiye'de kimsenin kimse ve güveni kalıncı olacak "Devlet" kavramı inerken, bazı programların ratingi yükselerek

Çele değil mi?

Bir kamyon karanlık vebaya çarptı

2 4 saatir süren uğultu korkunç. TV ekranları, gazete manşetleri, radyolarda günlük gazetelerin başlıklarını okuyan haber aldanolan, hukukçu Turgut Kazan'ın çırpınış, İşçi Partisi Başkanı Doğu Perinçek'in Cumhurbaşkanlığı'na iletilen ve Medis Başkanı'ndan dönen dosya ile ilgili anlatıldılar.

İnsan olan insanın...

Kanı donuyor...

Bir kamyon karanlık vebaya çarptı...

Karanlıkta kol gezen vebaya...

Susurluk yolunda bir kamyon çarptı.

Kamyon, bir şiddetli çarpışla, vebanın üstündeki sis perdesini yırttı. Kamyon her zaman, her ülkede, her dinsten halkın uğruna ayağa kalktığı ve elini uzalttığı "adalet" varlabilmesi için yol açtı.

Hani nerede adalet?

Cumhurbaşkanı susmakta...

Başbakan susmakta...

Başbakan Yardımcısı susmakta...

İçişleri Bakanı susmakta...

Adalet Bakanı susmakta...

Medis Başkanı susmakta...

K amyonun çarpmasıyla vebayı örten sis perdesi dağıldığı için insanlar gerçeği daha iyi anlamış oldular. İyi bir adam, iyi bir kadın, iyi bir komşu, iyi bir üretici, iyi bir işçi, iyi bir çiftçi, iyi bir öğrenci, iyi bir esnaf, iyi bir polis, iyi bir memur, iyi bir profesör, iyi bir hemşire, iyi bir şoför, iyi bir pilot, iyi bir hostes, iyi bir tüccar, iyi bir yazar, iyi bir yangın söndürücü, iyi bir belediyeçi, iyi bir futbolcu, iyi bir antrenör, iyi bir asker, iyi bir general, iyi bir yüzbaşı, iyi bir eczacı, iyi bir doktor, iyi bir milletvekili, iyi bir yönetici, iyi bir bakkal, iyi bir kasap, iyi bir öğretmen, iyi bir fırıncı, iyi bir çiçek satıcısı, iyi bir sinema oyuncusu, iyi bir tiyatro sanatçısı, iyi bir emekli, iyi bir imam, iyi bir ölü yıkayıcısı, iyi bir gardiyan, iyi bir grafiker, iyi bir koca, iyi bir anne, işine giden, çalışan, vergi veren, namuslu, dürüst, erdemli, hatasız, noksan-sız, hakbilir yaşamaya çalışan milletlerca insan uzatı ellerini "adalet" tutmaya çalışıyor.

Hani nerede adalet?

Cumhurbaşkanı susmakta...

Başbakan susmakta...

Başbakan Yardımcısı susmakta...

İçişleri Bakanı susmakta...

Adalet Bakanı da susmakta...

Ü lkenin temel taşı olan iyi ve doğru yurttaşlar, polis okulu-nun müdürü polis şefiyle, Ankara Bahçelievler'de 7 kişiyi tarayarak öldürmenin sanığı olarak 16 yıldır aranan, uyuşturucu kaçakçılığından içerde yatmış, hapisaneden kaçmış, Interpol'ün bulmak istediği kişinin ve özel ordusuyla derebeyliği kurmuş bir milletvekilinin aynı otomobilde nasıl bir araya geldiklerinin anlatılmasını, açıklanmasını istiyor.

Doğru ve iyi yurttaşlar...

Çok mu şey istiyor?

Otomobildeki polis şefi...

Genç polis adaylarına hukuk, adalet, insanlık, doğruluk, dürüstlük, eşitlik, fazilet, halka iyi davranma, toplumla iyi ilişkilerin ders olarak okutulduğu Polis Okulu'nun Müdürü olan polis şefi eroin ve toplu kalfamdan sorumlu kişi ile niçin bir araya gelmişti? Ne konuşmuştu? Otomobilde bulunan bir orduya yetecek kadar güçlü silah, susturucular, dinleme aygıtları, iki çanta dolusu dolar, 7 kişiyi toplu öldürmekten sanık kişinin üzerinde çıkan yeşil pasaport, adına düzenlenmiş polis kimliği, adına özel iltimasla tahsis edilmiş otomobil plakası hangi ilişkilerin sonucuydu?

Doğru ve iyi...

Milyonlarca yurttaş...

Bu soruların cevabını bekliyor...

İnsanlar, uzatırlar ellerini...

Adaleti tutmak istiyorlar...

S usurluk yolunda kamyon otomobile çarptı. Otomobildeki üç kişiden biri polis şefi, diğeri milletvekiliydi. Bu iki kişi devleti temsil ediyordu. Diğer kişi de yeşil pasaportla, polis kimliği ile donatılarak devlet adamı haline getirilmiş toplu kalfamdan ve eroin kaçakçılığından aranan biriydi.

Devlet vebaya tutulmuştu...

Bir kamyon karanlık vebaya çarptı.

Vebayı örten sis perdesi dağıldı...

Meclis göreve!

Susurluk'taki kazanın bir anda önümüze serdiği gizli ve kirlili ilişkiler tablosu, düşman işgaline uğramak kadar vahim bir felaket manzarası sergiliyor.

Herkes "bu kadar da olmaz" diye bağırıyor.

Bir çokları "İşte suç üstü yakalandılar" diye birilerinin bu ip ucunu değerlendirerek hedefe yürümesini istiyor.

Ama koalisyondan büyük ortağı sus-pus..

Küçük ortak olayı küçültmeye uğraşıyor.

İçişleri Bakanı Ağar, Hürriyet'e o açıklamayı yaptı mı?

DYP Milletvekili Sedat Bucak ile polis şefi Hüseyin Kocadağ'ın, uyuşturucu kaçakçılığı ve cinayetten aranan Abdullah Çatlı'yı "teslim etmek üzere" İstanbul'a götürmekte olduklarını gerçekten söyledim mi?

Söylediye. Deniz Baykal'ın dediği gibi halkın sağduyusuna hakarettir yapıldı.

Demek ki bunlar İzmir ve Kuşadası otellerinde önce bu olayı kutladılar, sonra kadınlı erkekli yola çıktılar.

Pazar günü "trafik canavarı", devlet ve toplum için daha tehlikeli boyutlar alan başka bir canavarı yakaladı ve önümüze koydu.

PKK'ya karşı savaşan bir Kürt aşiretinin reisi olan DYP Milletvekili Sedat Bucak.

İstanbul eski Emniyet Müdür Yardımcısı ve Polis Okulu Müdürü Hüseyin Kocadağ..

Çeşitli öldürme ve uyuşturucu kaçakçılığı olaylarına adı karışan, Interpol tarafından aranan eski Ülkücü Abdullah Çatlı..

Bu üç kişi, aynı Mercedes'in içinden çıktılar.

Bu devlete güven olur mu?

Başka bir ülkede olsa böyle bir olay, toplum dinamiklerini savunma içgüdüsü ile hareketlendirir. Arınma arayışına tanrısal bir destek gibi görülür.

Oysa bizde karamsarlığın artmasına sebep olmuştur.

Yüzlük yaratmıştır.

Çünkü bu olay mafya-devlet, mafya-siyaset ilişkisinin istisnai bir şekilde ortaya çıkmadığını, sistemin esas haline gelmeye başladığını yüzümüze haykurmaktadır.

Çakıcı ve Ağansoy olayları ve Soylemezler çetesi olayını izleyen son olay, halkta şu soruyu gündeme getirdi:

Bu devlet mi benim can ve mal güvenliğini koruyacak?

Haksızlığa uğradığım zaman bu devlete mi sığınacağım ben?

CHP Genel Başkanı Baykal dün şöyle dedi:

"Devlet içinde bir devlet daha var. Bu, Gladio ismiyle başka ülkelerde de çıktı.. Bir an önce tasfiye edilmesi gereken bir uz, bir kanser.. Türkiye tıkanıklığa sürüklenmişse, terör bunca masrafa, bunca şehide rağmen durdurulamıyorsa, arkasında böyle gizli ilişkiler varolduğu içindir."

El birliği ile mezar kazmak

Devletin istihbarat örgütü MİT bu ilişkileri biliyor, devleti uyarıyor, suçluların neredeyse adreslerini veriyor ama bir şey yapılmıyor.

Başla devletin hedefi olan terör, zamanla devlet içine yuvalanan şer güçler sayesinde yasadışı kazançların aracı haline getiriliyor.

Karanlık ilişkiler ve kara kazançlar bu yolla adeta devletin kurumları altına giriyor..

Uluslararası tecrübeler öğretti:

Kara para ile mücadeleden kopuk politikalar terörü, uyuşturucu ticaretini ve silah kaçakçılığını önleyemiyor.

Türkiye'de bu gerçek tekrar kanıtlanıyor.

Daha korkuncu, devletin bu olaydan yola çıkarak gizli ve kirlili ilişkileri aydınlatacağına, sistemi temizlemek için yürekli bir irade göstereceğine hiç kimse inanmıyor.

Tek umut parlamentodur.

Fakat partiler devleti kurtarma bahanesi altında birbirlerini mahkum etme oyununa kalkışmamalıdır.

ANAP bu olaydan yola çıkarak polis-mafya ilişkisinde DYP bağlantısını aramak ve kanıtlamak hevesi taşıyor.

Bu, çözüm arayışını ikayacak bir fırsatçılıktır. Bucak ANAP'a transfer olmak isteseydi ANAP ondan "Yi hal kâğıdı" mı isteyecekti?

Tablo, "son bağımsız Türk devleti'nin el birliği ile mezarının kazılmakta olduğunu" gösteriyor.

Kimse tek başına bu gidişi durduramaz. Çürüyen pek çok kurum da görev yapmıyor.

Tek umut milletin meclisidir.

Milletvekilleri, şerefleri üstüne ettikleri yeminin emrini isteseler de yerine getiremeyecekleri günlerin hızla yaklaştığını artık görmek zorundadırlar!

Güngör Mengi

Susurluk suskunluğu...

Su "Susurluk trafik kazası"ndan beri bizim Selahattin Duman, her gördüğü "köşe yazarı"na "Sıkıyasa yazsanıza" diye talihliyor. Genellikle aklıgı cevap, "Evet, sıkıyor..."

Şaka bir yana, bu basit diyalog, bir gerçeği ortaya çıkarır. Kazadan beri gazetelerin birinci sayfaları ateşli başlıklarla dolu; köşe yazarları ise ya olayı es geçiyor, ya da etrafında dolanıyorlar.

Bu kez durumun farklı olmasının sebebi, herhalde "olay"ın mahiyeti... "Olay"la birlikte yansıyan "İlşkiler ağı" öylesine karmaşık ki, sonuç itibarıyla birer "birey" olan köşe yazarları, nereden ne zaman geleceğini kestiremedikleri ama pekalâ gelebileceğini sezdikleri "tek kırılgan"dan ötürü, "karanlığa gözü kapalı dalmakta" isteksiz davranıyor olabilirler. Oysa, gazeteler ve televizyonlar, birer "birey" değil, birer "kurum"...

O yüzleri olsa gerek, birinci sayfa larını ya da ekran larını "olay"ı irdelemeye ayırmadan daha kolay ve daha "maliyetsiz" olabilir...

İşin bir yanı bu, diğeri, "ne yazalım, ne yazılabilir ki" duygusu... Haber ayrı, yorum ayrı... "Yorum" yapınası beklenen köşe yazarı, "yorum"a ihtiyaç bırakmayacak derecede apaçık bir durumu "yorumlamakta" da güçlük çekiyor...

Ceşitli gazetelerde çıkan başlıklar ve satırlar altında sra-kışık, durumun "apaçık mahiyeti" ile "garabeti" arasındaki "paradoksal ilişki" de ortaya çıkar.

İşte Yeni Yüzyıl'ın manşeti ve alt başlığı: "Bu ne biçim ülke! Kanun kaçığına görkemli cenaze - Şaibeli polise devlet töreni - Hastanede asiret ablukası"...

Radikal gazetesi, "Devlet çetesinin tetkikçisi ülkenin yöneticileriyle içli dışlıymış" üst başlığının altındaki bir puntolu manşetinde "Çiller-Ağar-Çatlı" kelimelerini yerleştirmiş. Alt başlık şöyle: "Eski ülkücü: Üçü sık sık görüşüyordu. 12 Eylül dönemi MHP davası sanıklarından ANAP MKYK üyesi Avni Çarsancaklı "Devlet Abdullah Çatlı'yı aramıyordu, kendi işleri için kullanıyordu. O, Mehmet Ağar'la görüşen, Çillerler'le yemek yiyen biriydi" dedi."

**CENGİZ
CANDAR**

Haber metnindeki satırlar daha da ilginç: "... Çatlı'yı öven ve 12 Eylül öncesi yaptıklarına kefil olabileceğini, 7 TİP'inin öldürülmesine katışmasının iddiadan ibaret olduğunu ifade eden Çarsancaklı, "Mert ve dürüsttü. 12 Eylül öncesi evimde de kaldı" diye konuştu. Devletin, Çatlı gibi insanlara ihtiyacı olduğunu savunan Çarsancaklı, Çatlı'nın Ermeni terör örgütü ASALA'nın Türk diplomatlarına yönelik suikast eylemlerinin durdurulmasında önemli görevler üstlendiğini söyledi."

Aynı gazete, Ölkü Ocaklarının eski başkanlarından Şekkat Çetin'in, "Abdullah Çatlı, vatanını seven bir insandır. Yurtdışı ve yurtdışında yaptığı icraatı savunmaktan utanacak ülkücü yoktur. Onun her davranışını, ülkücüler göğüslerini gere gere savunur" şeklindeki sözlerine yer veriyor.

Bu arada, ANAP, bu "olay"la ilgili olarak, "Meclis Araştırması" isteyeceğini açıkladı. Açıklamayı yapan Genel Başkan Yardımcısı Yaşar Okuyan, geçmişte Abdullah Çatlı'yı tanımadığını Ali Kırca'ya söyledi.

Yaşar Okuyan, 12 Eylül'den önce MHP'nin basın sözcüsü idi. Abdullah Çatlı, Ölkü Ocakları Ankara Şubesi Başkanı. Şimdi aynı partide görev yaptıkları Avni Çarsancaklı, Çatlı'nın kendi evinde kaldığını söyleyecek kadar yakından tanıyor, Okuyan'ı ise hatırlamıyor. Ve, ANAP, bu konuda "Meclis Araştırması" verecek ve bundan sonuç çıkacak... Hayırsı...

Seçim yenilgisi sersemliğinde, kredibilitesi düşük ANAP, "Meclis Araştırması"nı "devletin yeniden yapılandırılması" amacıyla ciddi niyetlerle mi veriyor, hükümeti alaşağı etmek için mi? Tansu Çiller'in ve DYP'nin bir "savunma refleksi"yle direneceği ve Refah'tan destek alacağını tahmin etmek de zor değil...

Bu arada, koalisyonun büyük ortağı Refah'ın Bingöl Milletvekili ve "Faali Meclis Siyasal Cinayetler Komisyonu"nda görev yapmış olan Hüsamettin Korkutata, iktidar ortağı DYP'nin Şanlıurfa Milletvekili Sedat Bucak için, "Gerçeklerin ortaya çıkarılması için araştırma gerekli. Bucak gibiler OHAL'in kalkınması için çalışıyor ve bu ilişki-leri içine giriyor" demiş...

Buyrun bakalım. İş daha da karıştı... "Olay"ın kahramanlarından biri, ASALA'ya karşı, diğeri PKK'ya karşı mücadele eden yani "Türkiye'nin devleti ve milletiyle bölünmez bütünlüğü" için çalışmış kişiler. Korkutata'nın "bu ilişkiler"den kastettiği ne ki?

Bu arada, ATV, "Son Durak" adlı haber programında, ikide bir, Tansu Çiller'in DYP gurbunda bir süre önce yaptığı konuşmadaki şu sözlerini ekrana getiriyor: "Açıkça söylüyorum, devlet çölmüştür!"

Ben, bu işten hiçbir şey anlamadım. İnsan anlamadığı konuda yazı yazamaz ki...

Sokağa dökülelim...

Kimse benim sözümle adımın bile atmaz biliyorum ama ben sokağa dökülelim derim. Yıkıcı olmak için değil. Yapıcı olmak için. Polise, orduya, parlamentoya, siyasete karşı yitip yok olan güveni yeniden istemek için sokağa dökülelim. Doğru ve iyi yurttaşları gerçekten temsil edecek partiler isteyelim. İtalya'dan gelecek savcı beklemeyelim. Fakat bizim yerli savcılara bağımsızlık verilmesini isteyelim.

Bağımsızlık verilse...

Bu olayları söküp aydınlatacak...

Yığıl savcılar bizden de çıkar...

Sokağa dökülelim derim...

Terörle mücadele adı altında devlete yardımcı bir takım güçlerin oluşturulmasının sonunda eroin işine, silah kaçaklığı, eylemine, kumarhane işletilmesine, tehditle çek-senet tahsiline karşın çeteler yarattığını sonra bu çetelerin birbirleriyle hesaplaşmaya girerek polise, orduya, parlamentoya, siyasete olan güvenimizi yitirdiğini haykuralım.

Güvensizlikten bunalıma düştük...

Sansasyonu, abartıyı bırakalım...

Çarpışan çetelerin figüranı olmayalım.

Herşey cam gibi ortaya çıksın...

Susurluk yolunda 200 kilometre hızla yol alan Mercedes'in bir kamyonla çarpışmasıyla dağılan sis bulutunun arkasından şu gerçekler aydınlandı:

Bucak aşireti kendine çalışıyor...

Eski ülkücü kendine çalışıyor...

Polis şefi kendine çalışıyor...

Fakat üçü bir olmuşlar bizlere "devlet için, Türkiye'nin birliği için, barışın gelmesi için, PKK'ya karşı savaşıyoruz" diyorlar.

Çok açık bir yalan var...

Mercedes çarpıp, sisi dağıtıb...

Yalan ortaya çıktı...

Mercedes'in içindeki eski ülkücü Abdullah Çaltı, 12 Eylül'den önce sosyalistlere, komünistlere ve devleti yıkmak isteyen anarşistlere karşı devletin yanında yer almış. Ölümü göze alarak fakat devlettin destek görerek çalışmış.

MIT için değil...

JITEM için de değil...

MIT'ten, JITEM'den ayrı olarak kurulan fakat devlete yandaş bir mekanizma için. Abdullah Çaltı, devletin yok etmek istediği fakat yasalar, insan hakları, yerli ve yabancı kamuoyu baskısı nedeniyle yapamadığını yapmış. Devlet için öldürmüştü. Fakat bu arada kendi istediği için, kendi düşüncesine anlaşılmışına uymadığı için de öldürdükleri olmuş. Fakat devlet onu 18 yıl yakalamamış. Yeşil pasaport, polis kimliği kartı da vererek devlet adamlığı kabına yukseltmiş. Cenaze töreninde konuşan arkadaşları, bu eski hizmetlerine dayanarak onun için "O bir vatansızdı, o bir kahramandı, o ülkesi için savaştı" diyebiliyorlar.

Fakat Abdullah Çaltı...

Devlet desteğiyle baba olurca...

Kendine de çalışmaya başlamış. Eroin trafiğini yönlendirme, kumarhane mülkiyetinde değişiklik yapma, MİT ihbarcısını buharlaştırma türü eylemlere girmiş.

Kamyon Mercedes'e çarpıp. Sisi dağıttı. Mercedes'in içinden yaralı olarak çıkan Bucak Aşireti reisi ve milletvekili Sedat Bucak da devlet için aşiret okuduğunu söylüyor. 10 bin silahlı konuyucusu var. PKK'nın kan milliyetçiliğine dayalı bölücü Kürtçülüğü'nün karşındalar.

Fakat son olay şunu gösterdi...

Bucaklar da kendilerine çalışıyor...

Dört gündür gazetelerin sayfa sayfa yazdığına ve TV'lerin akşam sabah anlattığına göre, milletvekili Sedat Bucak, Abdullah Çaltı'ya ve Polis Müdürü'nü yanına alarak Kuşadası'na kumarhane mülkiyeti değiştiği yapmaya gidiyor.

Mercedes kamyonla çarpıştı...

Yalan ortaya çıktı...

Bize ülke için çalışıyoruz diyorlar...

Devleti arkalarına alıp...

Kendileri için çalışıyorlar...

Kendileri için çalışma halka halka uzanıp ordunun, polisin içinde oluşturulan çetelere kadar dayanıyor. Dayanmamış olsaydı Güneydoğu'da terörü önlemek için oluşturulan Özel TİM'in kurulmasında görev almış, bölgeyi, insanları, işkileri, çıkarları, çıkar çatışmalarını yakından tanımış bir polis şefinin Kuşadası'nda Abdullah Çaltı ile bir araya gelmesinin ne amacı vardı? Eğer bu halkaların birbirleriyle çıkar kavgası olmamış olsaydı, çarpışan Mercedes'te ölen kişinin Abdullah Çaltı olduğunu anında gazetecilere kim haber verirdi? Sante kimlik taşıyan bir insan anında nasıl tanınır?

Sözün kısıası...

Bu yapı bize yalan söylüyor...

Polis bozulup, yozlaşıyor. Sarıki ordu PKK'yla başedemiyormuş da Bucak Aşireti'nin 10 bin silahlı adamı sayesinde ayakta kalsaydı gibi inandırıcı olmayan bir sahtelik ortaya çıkıyor. Halkalar partilere kadar dayanıyor, siyaset çiriyor, çirkinleşiyor. Halktan kopuyor. Bunun karşılığında Güneydoğu'da terör de bitmiyor. Askerimiz, polisimiz şehit oluyor. Kaıkınma hızımız düşüyor. Eğitime para ayıramıyoruz.

Ben sokağa dökülelim derim...

İşçi sendikaları Türk-İş, Disk, Hak-İş, memur sendikaları, çiftçi birlikleri, Ticaret ve Sanayi Odaları, Ziraat Odaları, cami imamları, muhtarlar, Tüsiad, Müsiad, diğer sivil toplum örgütleri, kim varsa, Yazarlar Sendikası, Gazeteciler Cemiyeti Başkanı, gazeteci olarak tanıdığım en dürüst kalem Nail Güreli, önümüze düşsün.

Sokağa dökülelim...

Yıkıcı olarak değil...

Yapıcı olarak...

Taze yapılanma isteyelim...

Türkiye Cumhuriyeti bu olayı da kapatacak...

Hürriyet Gazetesi "Olacak gibi değil" diye manşet atmış... Türkiye günlerdir Susurluk'taki kazanın ortaya çıkardığı "siyasetçi-mafya-polis" ilişkileriyle çalkalanırken, bu "karanlık" gelişmeleri aydınlatmak için gereken adımları atılmamasından yakınıyor gazete...

Aradan beş gün geçmesinse rağmen, kaza yapan arabada bulunan "silahların" hâlâ balistik muayeneye gönderilmemesi bile olayın bu kez de kapatılacağına en keskin göstergelerinden biri...

...

Radikal Gazetesi de kazada bulunan silahların "balistik" muayenesinin yapılması halinde bile sonuçların açıklanmaması için, Susurluk Cumhuriyet Savcılığı'nın "gizlilik" kararı aldığını haber veriyor...

Yeryüzü polisinin "kızıl bülten" ile aradığı Türkiye Cumhuriyeti'nin ise "ilbarlı memur" sayarak yeşil pasaport verdiği "katil ve ero"lu ticareti zanlısı Ülkücü Abdullah Çatlı'ya, Kenan Evren'in "özel hizmet elemanı" olarak istihbarat örgütüne soktuğu da gene aynı gazetenin haberi...

Herhâlde Türkiye'de "derin devlet" dedikleri bu... Hukukun üstünlüğünün çarına okumak... Adam vurmayı, uyuşturmayı ticaret yapmayı "vatanseverlik" olarak takdim etmek...

Bu arada, gene ülkücü Ahmet Tekin Boykıl'ın yönettiği yeni bir çete daha yakalanmış...

90 kişilik çetenin elemanları arasında emekli binbaşı, emekli baskomiser, yerel gazete sahibi, spor kulübü eski yöneticileri bulunmaktaymış...

Ege bölgesini "haraca" bağlayan çetenin "18 öldürme ve 7 yaralama" eylemi varmış...

"Haraç Çetesi", PKK'ya karşı mücadele ettiklerini öne sürerek halktan "sempati" toplamaya çalışmış...

Emekli Levtam Binbaşı Hasan Yekta Keleş de çeteye silah sağladığı söylenmiş...

Bütün "çeteler", vatanseverlik ticaretinin "iyi getirdiğini" far-
konla...

Asıl işi "haraç" toplamak olan çete bile "PKK'ya karşı mücadele" ediyor gibi görünerek, "vatanseverlik" ticareti altında, hukukun denetiminden kaçma peşinde...

Türkiye'de epeyce adamın yaptığı gibi...

...

Türkiye Cumhuriyeti'nin temetinde silahlı bürokrasinin "hukuk devletini" dışında kalması yatar...

Onun için de, hukukun üstünlüğünden asla taviz vermeyen "demokratik bir cumhuriyete" geçilemedi

Devlet, Susurluk olayındaki silahların, aradan buince gün geçmesine rağmen "balistik" muayenesini yaptırmıyor ama, Beyoğlu Meydanı'nda gençleri davaktan geçirebiliyor... Sarıya yakalarken polisin nasıl suç işlediğini her gün televizyonlarda izliyoruz... Bizim 70 yıllık cumhuriyetin özeti de bu çelişki zaten...

...

Susurluk olayı da, niceletleri gibi karışıklığa tevdi edilecek.

Çünkü, Uğur Dündar'ın dediği gibi, bu tür olaylar hep vardır...

Ama, eskiden ölüp bileni sadece "devlet" biliyordu, son olaydan sonra şimdi halk da öğrendi...

Susurluk olayının ortaya çıkardığı ilişkiler, devlet yönetimindekilerin bilmemesine imkan var mı?

Yeşil pasaportu veren zaten devlet değil mi?

Siverek'te aşireti raşeron olarak kullanan, eski uluculara adam teminlemeyi içine sindiren ve gene devletin kervisi değil mi?

Bu ilişkiler aynı bütün açıldığında ortaya çıkardığımız zaman, bu topraklarda egemen olan yelimsi yıllık anlayış sona erer

Köhnemiş aşiret ortadan asılır...

Hukuka saygılı, suç işleyen kim olursa olsun yargılayan, suçluyu yakalarken yasniam uyari, toplumun emrinde çağdaş bir devlet olur...

O nedenle Susurluk olayı da, bu cinayetler yumağından avanta sayılayan mevcut zehat tarafından kapatılacak... Çünkü onlar halen humende çağdaş bir devlet okutulması istemezler

Bu çöküntüyü sınırlarlara bir tınsarıya

Susurluk olayına "yasak kararı" gelmediği için Türkiye'de "demokrasi" olduğunu bile söylüyorlar...

Ayyuka çıkan çöküntüyü ureten devlet mantığını sorgulamak yerine, olayın kamuoyuna yansımaları yasaklanmalı, diye sevinmek için, ancak dardedilemi arıların hileme olan bir "resmi arzuhalci" olmak gerek...

...

Bu düzenin efendilikten Susurluk'ta ortaya dokulen ilişki ağından çölesine nasibini almış ki, hepimizin gözlerine baka baka bu olay da sümen altına surecekler

Zaten leri olsa, Türkiye çağdaş bir ükeye dönüşür, biz de çetelerden, aşiretlerden, cinayetlerden, hukuksuzluklardan, soygunculuklardan değil sanayi sonrası toplumun yeni değer yargılarından sözederdik...

Ama bilgi çağına göz dikmiş olsak bile, Türkiye'deki ortaçağ ildiminden çok fazla uzaklaşmak mümkün değildir

Gizlilik güç yaratır güç de suçu doğurur

CAN ATAKLI

Susurluk'taki kazanın ortaya çıkardığı "kırli ilişkiler" kendilerini "devleti korumak ve kollamakla görevli" hisseden kişilerin, ellerindeki güçle nasıl kullandıklarının bir kanıtı oldu.

Türkiye bu "karanlık" oyunları ilk kez mi yaşıyor? Hayır ilk kez yaşamadığı gibi belki son kez de yaşamayacak. Ancak ortaya çıkan gerçek, "kokmuşluğun" devletin bir kesimini iyice sardığını gösteriyor.

Önce şunu koymak gerek. Çünkü yazıda da anlatmaya çalıştığım gibi, olay aslında "devletin kendini korumak" için aldığı, ama zaman zaman yasalara uymayan önlemlerdir.

Devlet her dönemde kendini korumak zorundadır. Bunun için hukuk sistemi ve yasaları vardır. Ancak devlet "hesap edilmeyen" gelişmeler karşısında kendini korumak için "başka" yöntemlere de

başvurmak zorunda kalabilir. Önemli olan bunu yapması değil, kontrol mekanizmalarının kurulamaması ve "başka" işlerin çeşitli kişilerin bir "güç gösterisine" ve "maddi kazanç" kapısına dönmemesidir.

Çeteleşme

Dünkü yazının sonunda, çeteleşme ve mafyalaşma sürecinin nasıl başladığını da anlatmaya çalışacağımı yazmıştım.

Olayın iki tarafı var. Birincisi güvenlikle ilgili bölüm. İkincisi de siyasi egemenlik.

Güvenlikle ilgili bölümler, devletin kendini koruması için hukuka uymasa da bazı operasyon yetkileri için "izin" istiyordur. Bu izinler her dönemde siyasi otorite-

ler tarafından verilir. Zaten aksini de düşünmek mümkün değil.

Ancak gizlilik aynı bir "güç odağıdır" aynı zamanda.

Siyasi otoriteler tarafından verilen "izin" çok sıkı bir şekilde denetlenmesi gerekir. Ama anlaşıldığı kadarıyla Türkiye'de bu denetim mekanizması iyi işlememiştir.

Bu denetim mekanizmasının iyi işlememesindeki başlıca unsur ise, zaman zaman siyasi otoriteyi elinde tutanların bu gizlilikten yararlanma eğilimidir.

Bu gizliliğin kullanılmasıyla sağlanan güç aynı zamanda maddi kazanç kapısına da dönüştürülebilecek bir çarık kontak anahtardır.

İşte kısaca çeteleşme olarak adlandırılan "çürüme" burada başlar.

Devleti korumak

Devlet kendini korumak istiyorsa, bunu sağlayanlar da kendilerini "vazgeçilmez" ve "vatani en çok seven" olarak görüyorlar. Bu bir tür üstünlük ve "haklılık" duygusu kazandırıyor bu insanlara.

Yaptıkları işin yasadışı olduğunu biliyorlar ama, amaç "vatani savunmak" olduğuna göre kendilerine karşı çıkan herkes de "hain" demektir.

Nitekim Çallı olayında cenazeyi sahiplenenler "O bir kahramandır" derken ve tabutu bayrağa sararken, buna karşı çıkanları anlayamamanın "şaşkınlığı" içindeydiler.

Çünkü o ana kadar gizlilik içinde yürütülen operasyonların sonunda sırtları sıvazlanmış ve "bu vatan için ne kadar önemli bir iş yaptıkları" anlatılmıştı onlara.

Çıkar işbirliği

Devlet adına tutulan ve "başka" işlerde kullanılan insanlar, doğal olarak normal insanların içinde olmadığı bir dünyanın insanları. Burada uyuşturucu var, kaçakçılık var, cinayetler var, her türlü kırli iş var. Tabii bunları destekleyen para var.

Ne kadar iyi niyetle ve ülke çıkarları adına olursa olsun, "gizlilik" içinde yapılan operasyonlar, sonunda kendi suç birlikliklerini de yaratıyor.

Doğal olarak "suç ortamının" içindekiler, devletin sağladığı "güven" zırhı sayesinde "dokunulmaz" olmanın keyfini sürüyorlar. Legal görünebilmek için kendilerine kurulan paravan şirketler sayesinde etki alanlarını genişletip ilişkiler ağını güçlendirebiliyorlar.

Bir kaza sonucu önümüzde serilen manzarada ortada kalan insanlar aslında perde arkasındaki büyük güçlerin fazla önemli olmayan parçalarıdır.

Şunu düşünmek bile insanı üzüyor. Acaba otomobilin neden Hüseyn Kocadağ kullanıyordu? Mafya'nın şoförü değildi herhalde. Ama kullandığı Mercedes 600'e asla sahip olamayacak bir konumdaydı. "Gücün yarattığı keyfi" o da öyle sürdürmek istiyordu belki.

Susurluk Kazaası gündemden düşmü-
yor. Hiçkimin herkesin dilinde. Bu ko-
nuda özellikle sokaktaki adamın sesi-
ne kulak vertin. Sadece valideğin söyledikle-
rini dinleyin. Çünkü sağduyuyu, eski deyiş-
le aklı selimi yansıtır.

En yalın deyişle:

Temiz bir devlet istiyorlar.

Temiz bir politika istiyorlar.

Çünkü her ikisine de bir buluştuğu görü-
yorlar. Susurluk Kazaası'nı bunun yeni bir
işareti olarak değerlendirtiyorlar.

Onun için bir dilekleri var:

Hükümetin harekete geçmesi... Olayın
üstüne yürütmesi... Ama Refahiyol'un he-
reketsizliği sadece vatanı sağlıyor.

O yüzden tepki içindeler.

Ertelenen Çiller ülkesinin suskunluğunu
anlamakta güçlük çekiyorlar. Bu suskunlu-
ğu, bu hareketsizliği haklı olarak hayra yor-
muyorlar. Bir takım gizli kapaklı pis işlerin
örtbas edilerek istendiğine dair şüpheleri
koyuluyor.

Haksız değiller.

Vicdanları rahatsız eden ya da vicdanı
olarak bir yarıya varmak için o kadar çok
bulgu var ki gözler önünde...

BUCAK'IN AÇIKLAMALARI...

Örneğin, Sedat Bucak'ın kazadan iki
hafta sonra gelen açıklamalarını ele alalım.
Bucak, yani kazadan canlı kurtulan tek kişi,
kazada ölen polis şefi Hüseyin Koca-
dağ'ın Abdullah Çatlı'yı Çatlı olarak de-
ğil sahte kimliğiyle tanıdığını söylemiş.

Ne kadar inandırıcı?

Kocadağ öyle sıradan bir polis şefi değil.
Diyarbakır ve İstanbul'da terörle mücadelele-
de çalışmış, Türkiye'nin en büyük kentinde
Emniyet Müdür Yardımcılığı yapmış bir po-
lis...

Bir başka nokta:

Balikesir Emniyet Müdürü Nihat Cama-
dan daha kazayı görür görmez, sahte kimli-
ğine rağmen Abdullah Çatlı'yı hemen teş-
his edebilmiş ve Anadolu Ajansı da kaza-
dan yarın saat sonra haberi bütün Türkiye

ye ye geçmiştir.

Onun için Bucak'ın "Hüseyin Koca-
dağ, Abdullah Çatlı'yı tanıyıyordu"-
demesi acaba ne kadar inandırıcı?..

Bir başka ilginç konu:

Susurlucu var mı yok mu?

Sedat Bucak, kaza yerinde bulunan silah-
ların kendisine ait olduğunu, ancak susurlu-
cuların haberi olmadığını belirtiyor. Sus-
urlucu var mıydı, yok muydu? Başlangıçta
vardı, sonra yok oldu deniyor. Ama Susur-
luk Savcısı İmdat Kaçan susurlucunun
varlığını kabul ediyor. Konu önemli. Zira
susurlucunun varlığı bir yerde kanun dışı
işlerin de varlığına bir işaret sayılır.

Kısaca şu söylenebilir:

DYP Şanlıurfa Milletvekili Bucak'ın ilk
açıklamaları bazı bakımlardan insana fazla
inandırıcı gözlenmiyor. Bir takım ilginç
gizli kalmaları amaçlayan, bunun için düşü-
nülmesi taşınması ya da kararlaştırılmış kişi-
açıklamalar gibi geliyor insana.

MEHMET AĞAR...

Başka sorular da akla takılıyor.

Biri, Mehmet Ağar'la ilgili. Susurluk Ka-
zası'yla birlikte İçişleri Bakanlığı görevinden
istifa eden Ağar, Abdullah Çatlı'yı tanımadı-
ğını söylüyor.

Inandırıcı olması kolay mı?

Dünkü Hürriyet gazetesinin birinci sayfa-
sında yayınlanan bir fotoğraf bu açıdan bir
ipucu olabilir. Bir nikah töreni. Şahitlerden
biri Mehmet Ağar. Damat, eski ülküçüler-
den ve Abdullah Çatlı gibi 12 Eylül öncesi-
nin Bahçelilevler Katliamı'nın sanıkların-
dan Haluk Kırca...

Abdullah Çatlı'nın en yakınlarından Se-
dat Bucak'ı çok iyi tanıyan, Haluk Kırca'nın
nikah tanıklığını yapan Mehmet Ağar, Ab-
dullah Çatlı'yı tanımayacak...

İhtimal veremiyor insan.

Mehmet Ağar'ın çok şey bildiği muhak-
kık. Ne kadarını açıyor, ne kadarını açıkla-
yabilir bilemem. Ancak sis perdesi kalkma-
dık sürece, onunla ilgili olarak da soru işa-
retlerinin çengelleri gittikçe çetrefil hale gele-

celtir. Peki, nedir bütün bu olan biten?

Bu sorunun yanıtı içinlikle merak
edenler, olayı baştan beri şu tutmaya çalı-
şan, peşini bırakmayacağı bilimini veren
Mesut Yılmaz'ın açıklamalarını önemse-
melidir. Şu sözleri bir daha okuyup uze-
rinde düşünmek yararlı olabilir:

ÖZEL YAPILANMA AMA...

"Tabiri mücadele için 1983 önce-
sinde kurulmuş bir özel yapı var. Bu
uygulama bizim zamanımızda da blz-
den sonra da devam etti. Devletin,
jandarmanın içinde oluşturulan bu
yapılanmanın görevi, devletin bölün-
mez bütünlüğünü korumak. Siyasal
partiler ve Meclis olarak blze, diğen
de bu mücadeleyle yapılanların mücade-
lelerinin hukuka uygunluğunu denet-
lemektir.

"Devleti korumak amacıyla kurulan
bu yapı iki yitir devletin menfaatle-
riyle hiç ilgisi olmayan, siyasal çıkarlar
ve kdrli menfaatler, kdrli para için kul-
lanılıyor. Bir takım insanlar, suçlu in-
sanlarla işbirliği yapmaktadırlar. Bunların
içinde emniyet görevlileri var, bunları
yönlendiren elyafeler var.

"İçin içinde mafya, bakanlar, muh-
temelen elyafeler, milletvekilleri var.
Bundan sonra kim susarsa o suçlu-
dur. Kimse devletin kendisine kal-
kan yapıp servet edinmesine izin ver-
meyeceğiz. Sadece bir tek olayda dö-
nen para 100 milyon dolar.

Kirli çamaşırları toplu-
mun önüne serceğiz."

Bu iddialar kararlıkla
kalmaz. Çünkü kaldığı
sürece, bu ülkede de hu-
kuk devleti lafı kalır. Or-
man kanunları
egemen olur.

Sadece valide-
ğin sesine kulak
verelim. Temiz
politika, te-
miz devlet!

Susurluk ve Negroponte

Ortalık aksinti verici bir hâle. Ne yazacaksınız? Yazmadığınız ne var? Yazsanız ne olur, yazmasanız??

Yazı adamını, fikir adamı olmalıdır. Türkiye'de böyle bir şart olmadığının biliyorum. Fikir üretmek, fikir tartışmak için leşer ve tavir almak durumundadır.

Bugünkü Türkiye ortamında, fikir üretimi ve-a fikir tartışması yok ki. Olan-biteni fikirle açıklayacak bir zemin de yok.

Yazı adamlarının, düşünce sahiplerinin çok ama çok önemli bir bölümünün "demokratik" nitelikleri konusunda da ciddi şüphelerim mevcut. Yaşar Kemal gibi bu dilin ustası olarak uluslararası ün sahibi bir insan, ülkede bannamayacak hale getiriliyor. Haksızlığa maruz kalıyor. Bir kesimden ses çıkıyor, diğer kesimden çıt yok.

Diğer kesimin de "din ve vicdan hürriyeti"nden başlayarak "giyim-kuşam hürriyeti"ne uzanan "demokratik sorunları" söz konusu. Bu arada, Şükrü Karatepe'nin 10 Kasım'da Kayseri'de yaptığı konuşmanın, dizi kitabıyla, Yaşar Kemal'in Der Spiegel'de yazdığı yazıdan pek bir farkı bulunmuyor. Hatta, Yaşar Kemal'inki daha bile sert.

Gelgelelim, Yaşar Kemal'i savunanlar, Şükrü Karatepe'yi suçuyorlar. Yaşar Kemal konusunda ağızını açmayanlar, Şükrü Karatepe'yi göklere çıkıyor.

Her iki taraf, birbirini "çifte standart"la eleştiriyor. Biz, her ikisini de savunuyoruz. Birinde birinden, diğerinde diğerinden "afesin" alıyoruz. Bıcc, her iki tarafa da "yazıklar olsun!"

Kendisine "demokrat" etiketi yapıştıran pek az ama pek az kişi, bu sıfatı ve saygıyı hakk ediyor.

Demokrasile yakından uzaktan ıgır olutunmayanlar ise, toplumun gündemini kısırtarak esir almışlar ve başta milletvekilleri, bakanlar, gazeteciler, yazarlar, bu toplumun etkili olması gereken bütün kesimlerini, "kirlili ve karanlık bir hesaplaşma"nın "avanak figüranları" haline dönüştürmüşler.

Boyle bir ortamda, yazı yazmak dahi, bir "kirlili hedefe doğru" birkeni tarafından farkında olmadan kullanılmak es anlamlı sayılabilir.

Bu ülkenin Başbakan Yardımcısı-Dışişleri Bakanı, hastanelere baskın düzenliyor ve bir hafta ondesinin nöbet çizelgesine bakıp, ev nöbeti tutan bir doktoru, karısında görmediği için işten atılması emrini, kamerasına "show" yapmak için veriyor... Hiçbirinin okusu kalmadı.

Yeni bir, Interpol'un kırmızı bülteniyle aranan, Türkiye'de da kahl zanlısı kondumundaki bir kişiye "devlet için kurşun atan da, kurşun yiyen de bizim için saygıdeğerdir" diyerek "Susurluk üçgeni"ne arka çıkıyor. MİT'ye "çiçek" atıyor.

Bir bakan, hiçbir hukuk devletinde tasavvur dahi edilemeyecek bir cerebeyi, savaş aşasını "milli kahraman" diye ilan ediyor. Ne de olsa, "devlet içinde devlet" halindeki bu savaş aşası, bir DYP milletvekili...

DYP'nin genel başkanı, rakibi ara muhalefet liderinin Budapeşte'de yumruk yemesini "benim aklımdığım günün, onun kumarhaneye gittiği iddialarıyla aynı güne raslaması ilahi takdirdir" diyerek adeta onaylıyor ve bundan keyif duyuyor.

Aklımdığından söz ettiği oia, kendisi için soruşturma açılmasını istemiş olan ve "adil düzen" sözü vermiş olan Refah Partilienn, hükümette kalmak hesabıyla oylarına ve görüşlerine "ihaneti"yle mümkün olabilmış... Kamu vicdarında asla "aklanmış" değil. Refahlılar kendilerini de kirletiyor. Ne gam.

Elinde belgeler bulunduğunu söyleyen ANAP Genel Başkanı ise hem yumruk yiyor, hem şikayetçi olmuyor, hem "devleti ite, uğursuza bırakmam" diyor ve hem de bu işin "kapatılmasını istediği" ileri sürülüyor. Ne yazacaksınız? Neji yazacaksınız? Niye yazacaksınız?

Bütün bunlar olurken, Türkiye'ye "Internet Peygamberi" diye nitelenen Nicholas Negroponte geliyor. Türk Henkel'in davetlisi olarak yaptığı konuşma, önümüzdeki yazının ilk çeyreğinde "medyanın da sanal olacağını" vurguluyor. Tam da Türkiye'de, medyanın susurma planlarının yapıldığı bir zaman diliminde.

Şeref Oğuz, dün, Milyar'teki Entellektüel Balas'ta sunları vazıyor.

"Atomlar sanayi toplumunu; bit'ler bilgi toplumunu simgeliyor. Negroponte, gümrük duvarı, siyasi sınır veya sansür tanımayan bitlerle egemen olduğu dijital dünyada, pek çok kavramın değişmek zorunda kalacağını söylüyor.

Örneğin ulus devlet. Asla yok olmayacak. Ama şimdiki haliyle varolması da mümkün değil. Değişecek, hafifleyecek, dijitalleşecek. Şeffaf olacak, kahlıma açık, ademi merkezizyetçi bir yapıya bürünecek. Ya da bu değişimi başaramayanlar, medeniyetin taşrasına düşecek."

Tansu Çiller, Sedat Bucak, Abdullah Çatlı vs. gibi "devletin hizmetkari milli kahramanlar"la "medeniyet"nin neresindeyiz ve da neresine düşmek üzereyiz dersiniz?

**CENGİZ
ÇANDAR**

Çeteyi çözmek mi? birine yamamak mı?

Susurluk kazasının ortaya çıkardığı pislik, çözülmeye çalışırsanız herkesin eli yanacak. Bu nedenle susurluk pek çok çevre için uzağında durup bütün olayları bir kişiye ihale etmeye çalışıyor. Böylelikle bu kişi gidecek, olayı kapatacak ve herşey kaldığı yerden devam edecek.

Yaygın kanaat nedir? "Bu çete işi çözülmez." Çeteyi çözümler mi? Çözülür çözülmezse ama, bu kadar çok kişi ve güçlü kuruluşa ne kadar eder ki çözülmesin? Çözülmesin den daha iyidir.

Ancak olayın susurlukla bir taraf kalması da devlet, baki döneminde, yarımadalı bulundukları gün ve düşüncelerden dolayı susurluk, güya "çatan adını" yazarların ve hukukun ağı saydığı eyaletleri "geli" olarak sayımlarda göstermektedir.

Örneği demokrasi ülkelerinde de görülmüş bu "geli" operasyonlarından bazıları bu konuda "halkın" gibi görülmüş.

Ancak Türkiye'de Susurluk buluştuğunda daha farklı görüşler ve "geli" operasyonları bizzat bu ülkenin halkına karşı da kullanılmış. Bir dönem "komünizm tehlikesi" bannı ile edilmiş ve gözetim kurullarına "soğuk" olarak kurullardan kişiler öldürülmüş.

Sonra Güneydoğu sınırına akınmış. Devletlerden susurluk anlamış kurullar, bannı ile bir "yılan terzisi" adı altında, belki de görülmüş kişilerin ortadan kaldırma kararı almış. Bunun için de devletten kurullardan belgeleri gözetim vermiş.

Belge-bilgi kısıtları

Şimdi son günlerde her kafadan bu ses çıkıyor "Tenzir tohumu" adı altında belgeleri kamusal alanda "çetelerin temiz-

boyunca bu sözler konusuna yapışacak ve her zaman bunun hesabını vermek zorunda kalacaktır.

Ancak bunu söylerken halksızlık da yapmamalıyız. Çünkü Çiller'in sahiplendiği Çaltı 12 Eylül'den önce "darle" ortamının bir parçası için kullanılmış. Ardından Askeri Cemaateye karşı kullanılmış. Bu dönem bir "geli" operasyonları "çözümü"de görev almış. Bazı kuruluşları ve silah kurullarına karşı da güya mücadele etmiş.

O dönemlerde bir göz atalım likinde 1991'den var. O şimdiki Cumhuriyet'te. Susurluk'tan Evren dönemi, o da şimdiki eski Cumhuriyet'te. Ardından Özal geliyor. O şimdiki susurluk. Sonra Akbulut ve Yılmaz. Derken yeniden Demirel ve ortağı SİP ve Hırsu Çiller dönemi. Çiller'in SİP, ÇİP'i ve ANAP'lı konusunu, bir anı da belgeli konusunu.

Bu dönemde Çaltı ve onun alabildiği kurulları, usulü ve kurulları bilmeseler bile, sistem olarak rız gösterenler de, o kadar bir anlamda "sahiplenmiş" olmuyor mu?

Çiller'in fıtınmaz

Tanışık Çiller, anladığım kadarıyla diğer liderlerin aksine "gizliliği" ucucağından karanlıktan ibaret ediyor ama üstüne güneyde pek cesaret edemiyor. Bunun nedeni, bir belgede herkes tabiiyet ediyor.

Şimdi sonuna bu şekilde bakalım. Çiller, bannı göre çok tutulmuş bir kurula ile Akbulut Çaltı'nı "soğuk" ile etti. Bu kurullarda "kurul" bir polilik hesap olduğu, çok aklı. Ancak bu çok uğruya böyle bir gö-

nüşün ortasına kurulları son derece yanlış. Ama bilinemem, bu tabii Çiller'in sonuna kadar bundan sonraki polilik yaşamı.

Herkes sahiplenmiş
Şimdi sonuna bu şekilde bakalım. Çiller, bannı göre çok tutulmuş bir kurula ile Akbulut Çaltı'nı "soğuk" ile etti. Bu kurullarda "kurul" bir polilik hesap olduğu, çok aklı. Ancak bu çok uğruya böyle bir gö-

nüşün ortasına kurulları son derece yanlış. Ama bilinemem, bu tabii Çiller'in sonuna kadar bundan sonraki polilik yaşamı.

Belge-bilgi kısıtları
Şimdi son günlerde her kafadan bu ses çıkıyor "Tenzir tohumu" adı altında belgeleri kamusal alanda "çetelerin temiz-

CAN ATAKLI

Ancak bu çare değil bannı göre. Bannı muhtelif olmak üzere, güçlü çevreleri "olayı" çözülmesi ve konusuna ya "namay" yönelik çabalarına çok azan sınırlanmaz.

Susurluk şu olur: Çiller bu yolumu ağırlık taşıyamayacağı için gülmek zorunda kalır. İşler de kaldığı yerden devam eder. Zaten gülmek köy kulağız istemez. Yapılmak istenen de bu.

O halde Çiller'in işi gücü bırakıp, çete olayının üzerine gitmesi, geriye yönelik bütün eylemleri inceleyip, bunların özel likle "Türkiye içinde yapılanlar"la, "saç" ortamı sınırlaması ve sınırlaması: Ortaya çıkarması en iyi çözümdür.

Tabii Çiller'in "olayın üzerine yürüyün" demesi de çok anlamı olmayabilir. Dikkat edin Çiller "Sonuna kadar giderim" dedikten hemen sonra işin çetesi değişir. Ne olacağı anlaşılmayan iddialar ortaya çıkarmaya başlar. Bu arada en önemli, TV stüdyolarının ifadesiyle bir "sayın" görevli "Röportaj"ı orman yangınlarını "Türkiye'nin çıkardığını" ima ediliyor. Tabii bu durum Türkiye'yi zora sokacak. Böylelikle "gizlilik" yerine "saklama" bir devlet politikası haline getirilmek isteniyor.

Saklama, gerçeklerse, bu bannı üstüne de bir süre daha konuşur ve olayın sonuna ulaşımını vaktinde Çiller'e yönelik olarak ve kellesini bu kez nihayet aldıktan sonra rahat bir nefes alırız.

Değerli bir şey olmaz. Çiller tarafı bir kararın eşliğinde bannı göre.

Emniyet Teşkilatı'nda huzursuzluk artıyor...

Susurluk kazası ile ilgili soruştur-
malar uzadıkça, gerilim artıyor.
Bu gerilimi ve huzursuzluğu en
çok hissettiren de Emniyet Teşkilatı.

Kamuoyunda en kolay eleştirilen ve
didik didik edilene kurum olmamalarına
rağmen, eller kolları bağlı
durumda.

"Medya başka ku-
rumlara pek söz geçire-
miyor. Eleştiride bulu-
namıyor. Ancak İş Em-
niyet Teşkilatı'na gelin-
ce, bütün gücüyle üstü-
müze yığılıyor" diyen bir
Emniyet üst düzey yetkilisi,
örgütteki moral bozuklu-
ğunun giderek arttığına
dikkat çekti.

Hele Akşener'in Çil-
ler'den direktif alıp ger-
çekleştirildiği anlaşılan operasyon tam bir
sinyal. Demek ki, Emniyet'te birkaç kişi-
nin kafası kesilecek ve bütün dosyalar
sümen altı edilecek.

Emniyet'teki genel beklenti bu...

Eğer bir an önce kimin haklı, kimin
suçu olduğu bulunabilirse, acılan yara-
lar daha kolay kapatılabilir.

Aksi halde, koskoca bir teşkilat durma
noktasına gelecek.

POLISIN KIZGINLIĞI: NEDEN SUSULUYOR...

Emniyet Teşkilatı'nda üst düzeyde gö-
rev yapanların en büyük sıkıntılar ko-
nuşmamak. Sadece konuşmaları dinle-
mekle yetinmek.

Diğer bir sıkıntıları da, her şeyin bilin-
mesinin rağmen, bazı kişilerin suskunluk-
larını sürdürmeleri.

"Bütün bu olaylar eskiden beri
biliniyordu. Kimin ne yaptığı bel-
liydi. En tepedekiler dahil, isimler-
le saptanmış ve bilgilendirilmişler-
di. Şimdi ise, hayretle soruşturma
yaptırıyorlar" diyen Emniyet Teşkilatı-
nın üst düzey bir yetkilisinin yanısıra,

"ne olup bittiğini en iyi bilenler" de
ne diyeceklerini bilemiyorlar.

"Bize, son olayları bilip bilmedi-
ğinizi soruyorsunuz. Evet, diye ya-
nıt versek, o zaman neden yakalat-
mıyorsunuz, diyeceksiniz. Hayır,

diye yanıt versek, bu
defa siz ne biçim Em-
niyetçisiniz, diyeceksi-
niz. Arada kaldık."

Tabii bütün bu kavga
günlük içinde Teşkilatın
keşfi mutfağını düzenle-
mesi sorunu var.

Ortaya çıkan gerçek,
kiri işlerin bütün Emniyet
Teşkilatı'na mal edileme-
yeceğini, sayılan çok fazla
olmayan bazı kişilerle sınır-
lı kaldığını gösteriyor.

Ancak bu kadar da ye-

tiyor.

Kamuoyundaki kuşklar önlenemi-
yor.

Sın gelişmeler Emniyet'i de kapırdal-
malı.

Öncelikle kendi mutfağında pislikleri
temizlemeli, ardından iç denetimini ar-
tırmalıdır.

Kamuoyunun güvenini başka türlü
kuramazlar.

...

Bu arada, çeşitli istihbarat kurumları
arasında da inanılmaz bir gelişme gözle-
niyor. Seraryolar üreticileri arasında is-
tihbaratçılar önde geliyor. İşin sonunda
"yetki kavgası" var.

Eğer Emniyet görünce düşerse diğer-
leri, diğer MIT gözden düşerse başkaları-
nın yetki alanları genişleyecek.

Yani oyun içinde oyun dönüyor.

Bundan dolayı acele etmek ve bu
kavgayı, gerçekleri ortaya çıkarmak, ay-
dınlatmak gerekiyor.

Ülkedeki istihbarat çalışmalarını en dü-
şük düzeye indirdi.

İki uzatılınca, siyasete buluşturulmuş bu
durum ülkenin zararına sonuç veriyor.

Demokrasinin asıl gözcüsü polistir...

Türk toplumunda ilginç bir inanç
vardır.

Ölkeyi ve devleti gerçek koruyan
ve kollayan kurumun, asker olduğu-
na inanılır.

İşler karıştığı zaman akla neman
ordu gelir.

"Asker müdahale eder ve düzel-
tir" diyenlerin sayısı hâlâ az değildir.

Oysa kimse, gerçekte bu görevin
polisle ait olduğunu düşünmez.

Dünyanın uygar demokrasilerinde
devleti polis korur.

Askerin görevi başkadır. Asker, po-
lisin başı değildir. Asker, polis-
likte, ona yardım etmekle yetinir.
Asıl görevi, ülkeyi dış düşmanlara
karşı korumaktır.

Bence de, eğer bir gün yine yol ka-
zalarıyla karşılaşmak istemiyorsak, eğer
askere çağrıda bulunmak istemiyor-
sak, polisimize çek-düzen vermeliyiz.

Ona sahip çıkmalıyız.

Emniyet Teşkilatı'nı siyasetin dışında
tutabildiğimiz, kendi iç denetimini ar-
tırmasına yardımcı olabildiğimiz oran-
da kazanırız.

Günün birinde olaylar kontrolten
çıktığında "polis el koyar ve bizi bu
kaostan kurtarır" diyebiliriz.

Demokrasinin en önemli güvencesi
parlamentodur.

Parlamento adına kolluk görevini
yapan polis de, hemen ardından gelir.

Gelişmelere bu açıdan bakıldığında za-
man Emniyet Teşkilatı'nın önemi daha
açıklaşıyor mu?

Bu gerçeği kabul etmeyenler polisin
güçlenmesini istemez.

Toplumun güvenliğini kazanmasını en-
geller.

Emniyet'in sağlıklı olmaması için
çalışır.

Kimden vatanı sak artık gösterelim

Susurluk olayı rejim açısından büyük bir fırsat...

Çiller, Erbakan Hoca'yı eroim kaçakçısı ilan etti. Sonra da koluna grip Hoca'yı Başbakan yaptı. Çiller, Şekket Kazan'ı şerefsiz, milliyet-siz ilan etti. Sonra da koluna grip Kazan'ı Adalet Bakanı yaptı.

1 Hoca, kendisine eroim kaçakçısı diyen Çiller'i 4 milyar para cezasına mahkûm etti. Kazan da kendisine şerefsiz diyen Çiller'i 2 milyar para cezasına mahkûm etti. Şimdi üçü Bakanlar Kurulu'nda diz dize oturup birbirlerinin suçlarını bakabiliyorlar.

Ayrıca bir de utarıyor olabilir mi? Erbakan Hoca, Çiller'i Yüce Divan'lık ilan etti. Ana Çiller koluna grip kendisini başbakanlık koltuğuna oturtunca bunların vazgeçti. Sonrularını komisyonlarında he-tahli milliyetçilerinin elleri Çiller için kalkan Medis kulisinde Hoca kendi milletvekillerinin alay konusu oldu:

"Kurru temizleme partisi oldu!" Çiller ile Faikhan Hoca'yı Mercümek Hasyasıyla Yüce Divan'lık ilan etmişli Çiller'in Grup Başkan Vekilleri, ellerinde Hoca'yı mahvedecek belgeler aldıklarını Medis kursusundan haykırıyorlardı. Ana Hoca, Çiller'i Yüce Divan'dan kurtarınca, onlar da Mercümek beklerini unutmuşlar.

Bütün bunlar normal mi? Bütün bunlar halkın gözünden kaçıyor mu sanıyorsunuz?

Bütün bunlar nezdinin ta kendisi! Bütün bunların arkasında siyasetin, siyasetçinin halkın gözünde zaten partik olmanın, saygınlığı darbe üstüne darbe vermeye de-vam ediyor...

HUKUK VE KURAL...

Siyaset kurumu açısından şimdiki avr-
nın Susurluk olayıyla yaşanıyor.

Devlet-mafya-politika üçgeninde bu-
kuli ilişkilerin varlığı halkın gözünde siyaset sis-
teme olan güveni azaltıyor.

Karaoğlu her ne kadar bu konuda varmış
dünmü. O kadarından katkılarını aradıkları
acı tabii ve bekliyor.

Kür devleti kulaşır'ları bir an önce ortan
ya çıkarılmasını istiyor ve bekliyor.

Devletin her açıdan kurala ve hukuka
saygılı ve bağlı, yurttaşların gözünde itibarlı
bir konuma ya-hiden kavuşturulmasını istiy-
yor ve bekliyor.

ÇATLININ PARMAK İZLERİ

Dikkat!

Toplumdaki umursuzluk ve karamsarlık
özelliği rejim açısından hiç de hayırlı olmayan
bir noktada. Güçde yavaşlıyor. O yüzden
siyaset kurumunun millet nezdinde güven ta-
zelemesi şart.

Bu bakandan Susurluk bir fırsattır.

Her ne de olursun bir fırsat!

Susurluk kaçakçısı olarak belirlen-
mişliğin gözünde de rejimin saygınlığı artacak
bir hukuk devletinin de yolu açılacaktır.

Çünkü için Erbakan Hoca artık topa bas-
madan vevaçıncı Çiller de çatal taşı ele-
li, yavaş bir vana bırakılabilir.

Yoksa, ilerde kalmak!

Zira onun tüpten çıktı, geri sokulması
nâfile bir çabadır. Hele Abdullatif Çaltı'nın
parmak izleri, Kumarcılar Kırak Toprak'ın
öldürülmesinde kullanılan Krasnikov'un
şarjöründe resmen tespit edilip işlenen Ba-
kanlığı tarafından ilân aşkânı vakti açıklan-
dırılan sonradır...

ÜLKÖ OCAKLARI BAŞKANI'NIN AÇIKLAMASI...

İki gün önce bu köşede Ülkö Ocakları Baş-
kanı Azmi Karanahinutoglu'nu eleştiren
bir yazım çıkmıştı. Bu konuda kendisinden bir
açıklama alındı. Anıten yayınıyorum.

"Sayın Hasan Cemal Beyefendi,

Köşenize yazdığım konuk ettiğiniz yazınızda
mütalacelerimin ve yonit değerlendirmelerimin
neticesini yazdım.

Sizdeniz okuyun hiç bir söz söylemiş bir
noksanım. Yalnızca da olup çıkarmı Anıtek
işçilerin sanki-sikleni yaptığınıza dindihar, söylemiş-

nin bütünlüğü içinde değerlendirildiğinde: bir
hırsızlık ya da endişe duyduğunuz gibi bir
hasanlık sözünle olmaması görülmüştür.

İçerdiği magazin ağırlıklı olan söyleşi, ülkü-
cüler, ritüellerinden korkularına, hayallerinin
den sevinçlerine kadar insanı boyutlu bir
manaya yöneltti.

İdeolojisini 9 ışık doktriniyle sistematize
eden ÜLKÖCÜ HAREKET'in ülküz ilkesin-
den biri İLMİCİLİK için, 'Akaf'ı karantıla bu-
rakan, insan onurunu düşürme olan şiddetli,
dikacı bir zihniyeti yönümlü olarak benimsen-
mesi bizimle çelişir.

Bir şey in zıtlıkla heralafı in okuyun
inadığın için mühteriyet kalmak istemeyiz.
Bu nezdile karşılaması kınayla salkınmak
en öncelisi onları şahsiyetlerini yıpratmak
olacaktır ki bu da kâinattızi uklar emeniz
olur. Zira 'Dokuz Işık'ın bir ilkesi de 'HUR-
İYETÇİLİK VE ŞAHİŞYETÇİLİK'tir.

Demokratik baskı grubu olarak Ülkücü
Hareket ve onun teşkilatının bu oku ÜL-
KÖ OCAKLARI bir 'Gümüllü Toplumsel
Kuruluş'tur.

Yönelişin sınırları, ism-i cümlemizdir olur-
sa, aynı haklı karşılamamız da kullandığımız
hakları sahip olursu şereflerini teslim eden
bir dâriciliğin iktisadımız. Bu yüzden ya-
saksı olmaya kendi varlığımız için de tehlike
kabul ederiz.

Sizden karşı kâinattızi kınay ve karantıla
hırsak, aynı karantıla içinde buz Ülkücüler
birbirinizi de tanıyınız. Bunun için herkeşe
açılır. Aydınlıkta ve gözlemci
zın önünde: Öljy-kâinattızi
zi ve teypleri teypleri
da, gözlemci gereksinimi du-
yacağımız hiçbir yarımlar ol-
madığı gibi, cevabın nezdini
yereceğiz hiçbir şeye da
yoktur bizim için.

Azmi Karanahin-
utoglu,

Ülkö Ocakları
Genel Başkanı

'Demokrasinin zaferi'

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, "Konuşurken bu rejimin altını oymayın", "Hiçbir hadisenin üzerine yatılamaz" ve "Bu hadiseyle ilgili olarak bir dokunulmazlık isteği gelirse Meclis bunu geri çevirmesin diyoruz" sözleriyle 3 önemli mesaj verdi.

Fatih ÇEKİRGE yazıyor

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel zirveden hemen sonra telefonda şöyle diyor:

"Bu demokrasinin zaferidir. Eğer bu zirve bir kavgayla bitseydi halka şikayet ederdim..."

Süleyman Bey bu şikayetin rejime olan umutsuzluğu körükleyeceğini hatırlatarak .. devam ediyor:

"Bu bildirinin çıkması önemlidir. Burada üç önemli mesaj var:"

Cumhurbaşkanının telefonda büyük bir heyecanla aktardığı bu mesajlar şöyle sıralanıyor:

- Varacağımız yere mutlaka varacağız. Konuşma Türkiye'yi rahatsız etmemeli. Kapalı rejim olsa bunları konuşamazsınız. Konuşurken bu rejimin altını oymayın. Demokrasie ve devlele güvenmeye devam edin.

Hiçbir hadisenin üzerine yatılamaz.

Meclis dahil herkes yarılmı olsun. Eğer bu hadiseyle ilgili olarak bir dokunulmazlık isteği gelirse Meclis bunu geri çevirmesin diyoruz.

Cumhurbaşkanı'na soruyorum:

- Ama Sayın Yılmaz'ın söylediğine göre Sayın Erbakan dokunulmazlığın kaldırılmasına karşı

çıkmıyormuş.

Cevap net:

- Hayır. Sayın Erbakan dokunulmazlık müessesesinin yeniden tanımlanmasına karşı. Bu hadisede bir karşı çıkışı yok.

MIT RAPORU

Süleyman Bey telefonda çok rahat bir ses tonuyla konuşuyor. Belli ki rejimi tenat edecek kadar önemli bir konuya ulaşan bu Susurluk olayı için topladığı zirve, Türkiye'nin Cumhurbaşkanlığı'nı yani devletin en üstündeki kışını rahatlatmış.

Bu rahatlığı sezince soruyorum:

- Efendim Sayın Başbakan'ın sunduğu ve 58 devlet görevlisinin adının geçtiği MIT Raporu var. Omi nasıl yorumluyorsunuz? Gerçekten vahim mi?

Demirel'in bu soru abma dikkat edin:

- O çeşit şeyler, tetkik gerektirir. Onlar istihbarat bilgisidir. Yürün yargı saflasına geldiğiniz zaman onlara delil bulamazsınız. Bu nedenle biz hukukun üstünlüğünü korumalıyız.

Evet Cumhurbaşkanlığı'nın mesajı açık. Diyor ki, eğer önünüze gelen her bilgiyi hukuk devleti içinde delil olan bir iddianame olarak görürseniz, bu çok yanlış olur.

Yani: "İddiaların üzerine gidin, ama hukuk devleti içinde, rejimi, demokrasi ve devleti zedelemeyin gidin."

Demirel'in üslubundan anladığım kadarıyla, Cumhurbaşkanı olarak verdiği mesaj, "Bu bir devlet meselesidir, bu nedenle siyasi kurallarınızdan sıyrılarak hareket edin, yoksa rejimi zedeleyebilirsiniz" cümlesiyle özetlenebilir.

Nitekim bu yorum-cümleyi doğrulayacak şu sözü söylüyor: "Hukukun üstünlüğünü

koruyamazsak, yarın haksızlar haklı çıkar. Tabii ki siyasi parti liderleri konuşacak. Ama ben onlara rejime ve devlete sahip çıkın, hatta bu hükümetten şikayet edin, ama devleti ve rejimi kötülemeyin. Her gün ucuzumun dibine geldik deyip devleti ve rejimi kötülerseniz, bu inançsızlık olur."

'ÖZEL MEKANİZMA'

Evet, gündeldir beklenen "Susurluk Zirvesi"nde muhalefet hükümete "özel bir soruşturma mekanizması" öneriyor.

Ancak hükümet kanadı bunu kabul etmiyor...

Bu anlamda geriye, Mesut Yılmaz'ın elinde tuttuğu belgeler ile Başbakan'da bulunan MIT raporu kalıyor.

Cumhurbaşkanı bu raporun "hukuki zorluğunu" ortaya koyuyor.

Oyleyse görünen Mehmet Ağar'la Sedat Bucak'ın dokunulmazlıklarının kaldırılıp savunun önüne çıkartılmasıdır...

Sanki olarak mı?

İste soru budur...

O zaman bir başka soru daha gündeme geliyor.

KİM GÖZ YUMDU?

Erbakan'ın ortaya koyduğu MIT raporunda adı geçen devlet görevlilerine bugüne kadar kim göz yumdu?

MIT bu ilişkileri şimdi mi ortaya çıkardı?

Daha önce biliyordu da susuyordu mu?

Başbakanlardan mı gizliyordu?

İste önümüzdeki hafta aklımızı zorlayacak sorular...

Evet, Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, böylesine karmaşık, böylesine "rejimi zorlayacak" düzeyde görülen bu "karanlık ilişkiler" tablosu içinde, "demokrasi zirvesi"ni toplayıp bir "ortak bildiri" çıkarttı.

Artık Türkiye, Susurluk meselesini, bu bildirinin zemininde tartışmalıdır.

MEHMET
BARLASHepimiz, tepedeki büyük
hesaplaşmanın tanıklarıyız!..

Belki ki, her gün bir yenisini öğrendiğimiz karanlık işküller ve işler, bu yıl başlanmadı. Yıllardır, birileri "devlet adına" bir takım eylemler koymakta.

Peki nasıl oldu da, bir anda her şey çorap söküğü gibi, birbiri ardınca açığa çıkmaya başladı? Özellikle medyaya bu konuda akar bilgi ve belgeler öylesine yoğun ki, İçişleri Bakanlığı Akşener bile, gelişmeleri, genel olarak basınla iddialarını kabul ediyor.

Eğer orta zekalı bir kişi iseniz, her şeyin "Susurluk Kazası" ile açığa çıkmasına inanabilirsiniz. Hatta bu nedenle, Susurluk yolundaki hatalı davranış ile üç kişinin ölümü ne sebep olan "trafik canavarı" kamyon şoförünü, "demokrasi kahramanı" olarak ilan da edebilirsiniz.

Ama eğer aklınızı biraz zorlar ve benzer olayların daha önce yaşandığı diğer ülkelerin senüvenlerini incelerseniz, her şeyin bir trafik kazası entesinde açığa çıkmasının mümkün olmadığını görebilirsiniz.

Cinayetlerin, uyuşturucu kaçakçılığının ve kumar sanayinin, anti-terör mücadelesi ile içiçe geçtiği, "devlet" in ve "hukuk" un "mafya" ve "yeraltı" ile haşır-neşir olduğu işküller ve olaylar dizi, herhalde, "Susurluk Kazası" ndan önce de, baya güçlüydü. n tarafından biliniyordu.

UYUYAN GÜZEL Mİ?

Eğer ANAP'ın, yedi yıl bakanlık ve iki kez de başbakanlık yapmış Genel Başkanı Mesut Yılmaz, bu olayları "Susurluk Kazası" ndan sonra öğrendi ise, kendisi ne "uyuyan güzel" ya da "Mısır'daki sağır sultan" unvarını vermek gerekmez mi?

Son defa eîne geçen üç aylık başbakanlık fırsatını, sivilere polis müdürlüklerinin tayini ile geçiren Yılmaz'ın, bu konulara uzak olduğunu kim söyleyebilir?

Yani kamuoyunun bir olayı öğrenmesi o olayın "başkaları" tarafından da, ilk defa öğrenildiği anlamına gelmez.

Burada önemli olan, o "başkaları" nın, artık olayları, kamuoyunun da öğrenmesi zamanının geldiğine karar vermeleridir.

Acaba bu "başkaları" kimler?

Bunlar neden, her şeyin bir anda, kamuoyuna yansımalarına karar verdi?

Eğer komplo teorilerine yatkın bir kişi iseniz, bu konuyla, en az 40 tane teoriyi şekillendirebilirsiniz.

Örneğin, belki Amerika duruma müdahale etti. Orta Asya ve Orta Doğu petrol kaynaklarının tam merkezinde duran Türkiye'nin, Kolombiya'da olduğu gibi, uyuşturucu ve şiddet kartellerinin eline geçmesini istemedi.

Böyle de, Amerika ve Avrupa birlikte hare-

ket ediyor. Türkiye'nin, Güneydoğu'da bölücü terörle mücadele ederken ipin ucunu kaçırdığını ve "devlet" ile "siyaset" in yerine, çeşitli savaş ve para lordlarının geçtiğini düşünüyor. Amerika ile Avrupa.

Bütün bunlar, hayali senaryolar olabilir.

Ancak şunu iyi bilelim.

Sadece Türkiye'de değil, bütün dünya ülkelerinde, uçan kuşlar bile, Washington'da dik-kade izleniyor.

1979'da, İranlı öğrenciler Tahran'daki Amerikan Büyükelçiliği'ni basıp, ele geçirdikleri gizli CIA belgelerini kitap olarak yayınladıkları zaman, bu gerçeği iyice görmüşük. Amerika, en yakın müttefikli olan ülkelerin yöneticilerinden hangilerinin rüşvet aldığı, hangilerinin ne tür işküller okuduğunu, çeşitlerini, çok yakından biliyor.

SINIRSIZ BİLGİ

"Bilgi" artık, merkezileşmiş bir bilgi. Las Vegas bilgisayarlarının adı geçen kumarbaz Türk politikacılarının veya bürokratlarının isimleri, Langley'deki CIA bilgisayarlarına da hemen aktarılıyor.

Nitekim Öküzten Ömer Lütfü Topal, Ha-las'ın özelleştirilmesine katılacakken, olay Amerikan narkotikçilerinin meddahaları ile de alakalı mı?

"Komplo teorileri"ni geliştirsek, işin "yerel boyut"una da inmemiz mümkün.

Medyaya bilgi ve belge aktaran birileri var olduğunu göre, bunları olayları öleden beri, bilen ama bunun için zamanın gelmesini hesaplayan "birileri"dir. Olayları yaratan, eylemleri koyan "diğerleri" ne kadar, bu birle-nim, yıllarca gelişmeleri gözlememiş, belgeleri toplanmış ve beklemiştir.

Nitekim bakıyorsunuz, Başbakan'ın veya Cumhurbaşkanı'nın önünde bulunduğu ba-sında her bir olan yazılan "rapor"la can-başları Bakan'ın haberi yok.

Yani, kamuoyunu ayığa kaldıran bir ci-nayetin zorluları sorgulanıyor. Ama bu bilgi-ler ilgili savcılığa veriliyor. Muhalefet için avadığı ile basına yansıyor.

Özetle "Susurluk Kazası" entesinde, sadece "devlet adına" bir takım eylemler ko-yunların fiilleri ve isimleri öğreniliyor bu-gün.

"Devlet" in içindeki iki veya daha çok "taraf"ın birbirlerine karşı verdikleri müca-dele de, bu bilgi ve belgelerle, kamuoyuna yansıyor.

"Tarafılar", henüz öğrenemedik.

Ama bilgi ve belge savaşı bittikten, mu-daka bu da, açığa çıkacaktır.

Yılın Adamı içerde diğerleri dışarda

Kafalar hergün biraz daha karışıyor..
Adeta karışıyor..
Önüne gelen, önüne geleni suçlamaya devam ediyor..

Hergün yeni yeni isimler..

Her gün eski ifadelerle çelişen yeni ifadeler.

Susurluk kazasının üzerinden neredeyse iki ay geçti..

Ama ortalık aydınlanacağına daha da karıyor

Bir toz bulutu herşeyi kaplıyor..

"Devlet, kendi içinde barınan ve devleti kendisi sanmaya başlayanlara karşı harekete geçti" deniliyor.. Bir nevi haddini bildirme yani..

Peki ama düğmeye kim bastı?

Bu karmaşa içinde, kimin doğru söyleyip, kimin söylemediğini ve kimin doğrunun ne kadarını açıkladığını anlamak mümkün değil..

MİT'in Erbakan'a verdiği 59 ismi konuşuyoruz..
"Bugüne kadar gazetelerde çıkan isimleri alt alta sıralayan herkes bir ölçüde bulabilir bu isimleri" diyor aktı erenler..

Bu arada Tempo dergisinin de son sayısında "Yılın Adamı" ilan ettiği kamyon şöförü Hasan Gökçe hala içerde.. Gazetelerde bu pişliğe karşılıklıdan öne sürülen isimler ise dışarda..

Ustelik dışardakiler de meçhul veriyorlar.. Yılbaşına da içerde geçirerek 1997'ye girecek olan kamyon şöförü, sanki delilleri mi yok edecek ki bırakılmıyor? Anlamak mümkün değil..

Yumak dolanıyor

Böylece yumak çözüleceğine daha da dolanıyor..

Veya karsın bir olta düştünün. Bir tarafından çekseniz ötekî taraftı iyice düğüm hale gelir. İşte ona dönüyor Susurluk işi..

Daha Susurluk'tan bir adım öteye geçemedik.. Elle tutulur hiçbir şey yok..

Hala kaza anında duruyor Türkiye.. Fasit bir dairenin içindeyiz sanki..

Kimileri, "Herşey döntüp dolaşıp uyuşturucu trafiğine ve onun getirdiği milyarlarca doların paylaşımına dayanıyor" diyor.

Ulus olarakta, "Vay canına". "O da mı var?". "Yok artık; bu kadar da olmaz" şeklinde bazı nidalar belirtmekten öteye geçemiyoruz.

Herşeyi çözetek, bütün pis ilişkileri ortaya çıkartacak bir kahraman bekliyoruz.. Ama gelmiyor bir türlü.. Kahramansız kalmaktan dolayı da sinirleniyoruz..

Bu yıl 19 küsur milyar dolar ihracat, 50 küsur milyar dolar ithalat yapmış.. Döviz rezervimiz ise bu iktidarımızdan işleniyor.. 30 milyar dolara yaklaşan bir rezervimiz var.. Peki nereden geldi bu para? Demirinin suyu nereden?

Böyle gelmiş

"Böyle gelmiş böyle gider mi, yoksa böyle gelmiş ama böyle gitmez mi?"

Ağzını açan herkes temiz siyaset, şeffaf devlet istiyor.. Bir zamanlar radyosunu istediği gibi, şimdi polisini istiyor.

Yükardaki soruya cevap vermek her geçen gün biraz daha zorlaşıyor. Kötümserlerin sayısı artıyor.. Olayın her yönü ile aydınlatılacağına inanan iyimserlerin sayısı ise azalıyor.

Bazıları ise mutlaka gülerken bir sarık mırıldanıyor "Bu da geçer.."

Çünkü bu işlerde, "sağ elin ne yaptığını sol el bilmiyor" diyor bazıları.. Ama görünene o ki, bütün eller aynı hedefe uzanmış..

Milli İstihbarat Teşkilatı'nı hafife alanlar, bu örgüte hasım gibi davrananlar bedel mi ödüyor acaba?

Ve bu baskı sonuna kadar ödeyecekler mi?

Yoksa "Bu kadar yeter" denilip duracak mı herşey?

Demirel ısrarla, "Bu işin kontrol ve soruşturmasını, yani yapılması gereken herşeyin Devlet Denetleme Kurulu'nun yönetimine geçmesi için yeşil ışık yakmıyor.."

Sanki Devlet Denetleme Kurulu'nun bu işe karışmasını istemiyor Demirel..

Birşeyden mi endişe ediyor Cumhurbaşkanı?

Bu yüzden 7 ayın kurumun araştırma seferberliği bir türlü "Soruşturmaya" dönüşemiyor.. Herkes kendi başına araştırma yapıyor.. Veya yaptığını sanıyor..

Bu durumda da, "Dön baba dönelim" sözü sanki Susurluk için edilmiş oluyor

Peki bu durumda biz ne yapıyoruz?

Milletçe döndürülüyoruz..

Hayret nidaları ile geçiriyoruz günleri...

**SEDAT
SERTOGLU**

"Susurluk süreci"ne iyimser bakış...

Ankara'da bir yemek masası... Tipik bir Ankara gecesi... Ülkenin ünlü isimlerinden bir grup... Bir kısmı Bakan, bir kısmı gazeteci... Konu, hiç şüphesiz, siyaset... Bugünlerde siyaset denince, "Susurluk" ile eş anlamlı...

Bir dönemle Türkiye'ye yön veren insanlar toplu... İki tane bir "aciz" manzarası çiziyor... Ne "Yürütme"yi temsil edenler ve ne de basın çok şey bilen insanları. "Susurluk süreci"nin nerede, nasıl sonuçlanabileceğine ilişkin kesin bir hüküm veremiyor.

İlenen "yöntem"e ilişkin harareti tartışmalar ya - pılıyor. Bakanlardan biri, "Türkiye'nin bütün gü - nalılarını Mehmet Ağar ile Sedat Bucak diye iki ismin üzerine yıkıp, kimse kurtulamaz. Bu işin sonuna kadar gidişin. Ama o zaman, Meh - met'i değil, Mehmetleri tartışalım" diyor. "İşte o zaman gerçekten hukuk devletine doğru iler - leyebiliriz"...

Söylediği doğru. Ama bunu söyledikten sonra yaptığı "değerlendir - me" için puf noktasını or - taya koyuyor. "Eğer Mehmetleri tartışma - ya başlarsak, bu iş ka - panır. Yok, Mehmet üzerinde gidilirse, sü - rer gider..."

Gerçekten de, "ko - nu"yu yaydığınız oran - da, bu iş içinden çıkılmaz hale geleceği ve "güç odakları" çeşitleneceği için, sonuç alınması imkan - sızlaşacak. Ama, "tek Mehmet odağı"nda takip edilirse, birkaç "kelle" alınabilse de "devletin yeni - den yapılanması" sağlanmış olmayacak.

**CENGİZ
CANDAR**

Türkiye bu işin altından nasıl kalkacak?

"Susurluk süreci" öyle bir ivme kazandı ki, suyu geriye almak; bu işi durdurmak ve hiç - birşey olmamış gibi kapatmak da artık mümkün değil. Üstelik, cumhuriyet tarihinin "en büyük kampanya - sı" yürütülüyor. Hem yazılı basında, hem görsel med - yada, hiçbir "promosyon kampanyası", neredey - se 60 günü bulan bu "Susurluk kampanyası" ka - dar canlı, enerjik ve inandırıcı biçimde sürdürülmedi.

Başın, bir hayli erozyona uğramış itibarını, Susurluk süreciyle kazanmaya başladı.

"Devlet içindeki çeteler" kavramı, "devlet iti - ban"ını ne kadar sarsıcı bir rol oynuyorsa da, bu "Su - surluk süreci"nin, toplum açısından "olumlu" yönleri de var. Basının güçlenmesi, canlanması ve ha - vâyet kazanması, Türkiye için artı puanlardan biri.

Bu arada, Silahlı Kuvvetler'in de bu "süreç" bo - yunca, bu "iş"i kararlı biçimde uzağında durması ama "konunun takibini arzulaması", kendi ku - rumsal itibarı açısından yararlı oldu.

Bir açıdan bakıldığında, Silahlı Kuvvetler'in, "ko - kuşmuşluğu" her geçen gün daha çarpıcı biçimde ortaya çıkan "sistem" içinde giderek "özerk" bir ko - num kazanması; kimisine göre, Türkiye'nin üzerinde - ki "askeri vesayeti" artıracığı ve hatta bunu "as - kerî velayet" haline dönüştüreceği için "olumsuz sonuçlar" a yol açabilir. "Sivil toplum" ve "hukuk devleti" yönünden uzaklara düşülebilir...

Ancak, bir başka açıdan bakıldığında, "devletin temel direği" halindeki ve "hukukî bir güç mer - kezi"nin itibarını koruması veya itibar kazanması, Türkiye'nin istikbal ve "hukuk devleti" hedefi açı - sından "olumlu" da görülebilir.

Yani, bu hayli "paradoksal" bir durum...

Aynı şekilde, bu "süreç", bundan böyle "devlet içindeki çeteleşme"nin "meşruiyet alanı"nı şim - diden yekem. Bundan böyle, hiç kimse, "PKK", "va - tanın bölünmez bütünlüğü" vs. gibi "uhvi gerek - çeler" in altına sığınarak "hukuk dışılığı" savuna - maz. "Hukuk dışı" faaliyet ve yöntemlere tevessül edemez.

"Susurluk", şimdiden "hukuk dışı eğilimler" e karşı bir "caydırıcı etki" kazandı bile...

Bundan böyle, "toplumun projektörleri" ve "devlet güçleri", Türkiye'deki uyuşturucu trafiği ve ciddi bir sosyolojik mekanikliğe yol açan Güneydo - ğu'daki aşiret yapısı ve koruculuk sistemine dönük duracak.

Korucular ve bir siyasi partinin vurucu gücü kimli - ğinde devlet üniformasını üzerine geçirmiş özel tim, bundan böyle, "teröre karşı mücadele eden güç - ler" meşruiyetine sahip olamayacak.

Bütün bunlar, 1997'nin eşliğinde, Susurluk'tan yola çıkarak, enişmiş "iyimser" hükümler... Filmi durdurup, şu andaki "kare"yi sabitledi - rirseniz, iyimser değil, kötümser olmak için her türlü sebep var.

Zira, Türkiye adeta "Kolombiyalaşmış", uyuştur - cu baronları, korucu ağası milletvekilleri, devlet kanatla - rı altındaki ölüm makineleri ellerini kollarını sağlayarak doluyorlar. Teslim olmaya niyetleri de yola üstelik hü - kümet içinde en üst düzeylerde de kolluyorlar.

Fakat 3 Kasım'dan başlayarak 1996 sonunda kate - dilen mesafeyi ve geldiğimiz noktayı bir düşünün... Kepazelek, artık gizli değil, Gizlenmiyor.

Türkiye, 1997'ye de, 21. Yüzyıl'a da, "sancılı" bir yoldan ilerleyerek öma kaçınılmaz olarak "kendini aşarak" giderek "iyimserlik"ten vazgeçmeyecek...

Bilmek hakkınız!

Susurluk olayı milattır Türkiye için. Artık hiç bir şey eskisi gibi olmayacak. Bunu biliyoruz. Türk halkı, temiz bir geleceği kurmaya karar vermiştir ve bunu yapacaktır.

Toplumlar nereden geldiklerini bilmekten doğru hedefleri gidemezler. İki aydan beri Susurluk'u tartışıyoruz. Doğru, yanlış binlerce bilgi halkı şaşkına çevirmiş halde

Oysa hepimizin bütün gerçekleri bilmeye hakkımız var. Yöneticilerin doğru kararlar verip vermediğini millet olarak başka türlü denetleyemeyiz.

Susurluk konusunda yapılan Cankaya Zirvesi'nin zabıtlarını bugünden başlayarak yayımlıyoruz. Bu yayın, yeni bir yapılaşmanın sarırlı sürecinde tarihi bir dönüm noktası olacaktır.

Gözeticilik başımsız tabii ki öngörülebilir. Ama bazı daha çok heyecanlandıran bu hizmetin değeri de ortadur.

Bu yayın sayesinde Türk halkı, parti liderleri düzeyindeki zirveye katılacak, onların sahip oldukları bilgilere ortak olacaktır. Böyle kritik dönemlerde toplumların buna hakkı vardır.

İnanıyoruz ki zabıtların yayını bittiklerinde halkın soruna bakışı çok daha gerçekçi ve çok daha yapıcı olacaktır.

Bu yayının toplum vicdanında oluşturacağı yankılar pek çok zorluğun daha kolay aşılanmasını sağlayacak, halkın yararına olan adımları atmak konusunda olanlar güçlenecek ve cesatlenerekler.

Şimdi hepimiz birer jüri üyesiyiz. Okuyalım ve kararımızı verelim!

Siyasiler ve MİT

Devlet içine sızmış çetelerde "siyasiler" in de yer aldığını herkes biliyor.

Ama bu gerçeğin Başbakan tarafından tekeratlanması, listenin bilinenden daha uzun olduğu yolunda şüpheler doğuruyor.

Susurluk'taki Mercedes'ten sağ kurtulan tek kişi DYP milletvekili Sedat Bucak'tı. Çetelerle ilgili çetelerin ilk yontuğu onun adına atıldı.

Sonra olayların gelişmesi, Mehmet Agar'ın İçişleri Bakanlığı'ndan istihbaratı doğurdu. Böylece etti iki..

Erbakan'ın Mehmet Ali Brund'a yaptığı açıklama, çete yumağının içinde "siyasiler" si- nifından daha fazla insanlar yer aldığını du- sunduruyor.

Bunlar kimdir ve ne zaman öğreneceğiz?

Başbakan, bu konuda ön soruşturma yürü- tülüpünü ve nihai raporun tamamlanmak üzere olduğunu açıkladı dün.

Susurluk, devlet ve toplumdaki çürümenin ulaştığı vahim boyutları haber veren alarm zili görevi yaptı. Ama devlet ve toplum hayatı doğ- ru yolda giderken birden bire uçuruma yuvar- lanmadı. Her şey önce yavaş yavaş, sonra huz- lanarak bozuldu. Rahmetli Özal'ın "Benim memurum işini bilir" ve "Bir defa delmekle Anayasa'ya bir şey olmaz" sözlerinin bile bu süreçte ayrıcalıklı bir yeri vardır.

"Devlet adamı" nitelikleriyle sivrilen tanın- mış bir bürokrat bana "Gerçekleri öğrenmek ve devleti temizlemek için Susurluk kazası- na mahkum olmalıydık. MİT'in görevi böyle felaketleri doğmadan önlemektir. MİT bu çeteyi biliyordu" dedi..

Şimdi önemli soru şudur:

MİT bildiklerini hükümetten mi gizledi?

Yoksa rapor ettiği halde hükümetler mi ge- reklerini yapmadı?

Aynı bürokrat şunu da anlattı:

"Özal'ın başbakanlığı zamanında MİT, bir dini grupla görüştü diye bir bakanı başbaka- na rapor etmişti. MİT, raporun o bakanın eli- ne geçebileceğini bile bile bunu göze alabil- mişti. MİT'in görevi istihbaratı vermektir. İcra yetkisi başbakanındır. MİT, Sedat Bucak'ın Çatlı ve Özel Tim bağlantılarını, bu çerçe- ve- de Mehmet Agar'a yönelen iddiaları ve tes- bitlerini başbakana rapor etmiş müdür? BÜ- düm kadarı ile hayır."

Bizim MİT, Afrika'daki hükümet darbelerini büyük bir isabetle zamanında devlete haber veren, ama Türkiye'deki askeri darbeleri hiç bir zaman başbakana bildirmeyen bir "istih- barat örgütü" olmak şöhretine sahiptir.

Zaten bu kurumun sivilleştirilmesi ihtiyacı böyle bir gerekçeyle dayanıyor. Olgunlaşmış bilgileri MİT kendine saklayamaz. İç siyasete dayalı dengeler gözetemez.

Susurluk olayının birinci derece suçluları ve sorumluları ortaya çıkarıldıktan sonra meclis MİT fonksiyonlarının yerine getirilip getiril- mediğini denetlemelidir.

MİT'in topladığı bilgiler, erken uyarı anla- mında ulkeye hizmet etmiyorsa, bu fakir milletin vergileri ile bu kadar adamı niye besliyoruz?

Güngör Mengi

Demirel 'nezaret' ediyor

Fatih
ÇEKİRGE

Cumhurbaşkanı Demirel, Çankaya'daki Liderler Zirvesi'nde, oyun demokratik ve hukuk devleti içinde yeterince soruşturulabilmesi için bir "nezaret etme" görevi ortaya koyuyor.

Zabıtlarını okuyunca çok daha iyi anlaşıyor...

Çankaya Koşkusu'nda yapılan "Susurluk Zirvesi" belki de demokrasi tarihimizin en "kritik zirvesi"dir...

Bir büyük masa ve etrafında hukuk devletinin, demokratik sistemin en önemli kurumlarının temsilcileri... Cumhurbaşkanlığı'nun zirveyi açık konuşmasına bakınca, ilk göze çarpan cümle şu:

"Sizlerle burada, Susurluk'taki kazıyla birlikte ortaya atılan iddialar ile, Ömer Lütfü Topal enayetiyle ilgili iddialar nedeniyle toplandık..."

Evet Cumhurbaşkanı daha ilk anda, Susurluk'ta, Kumaraneler Kralı ve uyuşturucu kaçaklığından sub-

kuruşturulabilmesi için bir "nezaret etme" görevi ortaya koyuyor.

Onun bu tavrı, özellikle "Yazıcıoğlu ve Vali baba saat 23.00-23.30 sularında geldiler. Topal'ın katillerini buldunkunu söylediler" sözünde yatar.

Dikkat edilirse Demirel, kendisinin olaya doğrudan ya da dolaylı olarak karıştığı anları zaman ve mekan vererek tümüyle aktarıp, "Ben testük makamı değilim, yalnızca baba aktarılanları ilettim" çizgisini ortaya koyuyor.

Bunlara bir de "Yazıcıoğlu'nun görevden alınışıyla ilgili olarak baba danışılmadı" sözü eklendiğinde Cumhurbaşkanı'nın tavrı netleşiyor.

Muhalefet açısından

Muhalefet kanadının konuşulanları na bakıldığında üç önemli sorun açılıyor.

Birincisi İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nün neden görevinden alındığıdır.

Bunu özellikle Baykal ısrarla soruyor.

Diğeri varolan iktidar yapısı nedeniyle bu soruşturmanın yeterince etkin ve sağlıklı bir şekilde yürütüle- meyeceği.

Üçüncüsü ise, devletin içindeki "gruplaşmanın" ortadan nasıl kaldırılacağı?

İktidar açısından

Aslında zirve önce biraz "soğuk" başlıyor...

Örneğin ilk konuşmalar daha çok "politik üstübu"yla yapıyor.

Ancak daha ilk turda Baykal "Bir emniyet müdürü Sayın Cumhurbaşkanına ve Başbakan'a bir cinayetin faillerini sözletmiş. Bu faillerin Özel Tım olduğu söyleniyor. Nedir bu?" diye sorunca hava geliyor:

İşte zirvenin en kritik konuşmaları da böyle başlıyor.

Örneğin Çiller karşılık veriyor:

"Bu emniyet müdürü neden daha önce bunu bildirmişti. Cumhurbaşkanına da aynı cumhurbaşkanıyı başbakan da..."

Bu noktada Çiller ve Erbakan arasında tam bir fikir birliği ya da "psikolojik ortaklık" olmadığını belirtmek gerekiyor.

Çünkü Erbakan kendisini "savunma yapan" bir konumda göstermek istemiyor.

Bu yüzden de MTT'len kendisine gelen raporlardaki en kritik bölümleri ve soruları aktarıyor.

Örneğin Erbakan "MTT bana devlet içinde gruplaşmalar olduğunu söylüyor" diyor. ne Cumhurbaşkanı ne de İçişleri Bakanlığı'nun bağlı olduğu hükümet kanadının temsilcisi Çiller bu sözle bir cevap vermiyor.

Dehaat Erbakan, Özel Hareket Devleti Başkanı İbrahim Şahin'in korumasının eroin paralarını aklayan kız havalelerinden aldığını ve o BMW'yi 4 aydır kullandığını aktarıyor. Yine ses yok...

Üstelik bu polis menurunun hâlâ rusi serbestçe döldüğü sorusu ortada kalıyor. Belli ki Erbakan, MTT'in kendisine aktardığı bilgiler ve iddialar üzerine, Çiller'le arasında bu "mesafeyi" koyuyor.

"Parmak izi çıkarsa"

Bir de "Bucak, Topal'dan kumartıya neyi satın almış istemiş olabilir mi?" türünden bir soru atıyor ortaya.

Bununla da kalmıyor ve şöyle diyor: "Bucak arabasındaki silahları kendisinin ilgisiz olmadığını söylüyor. Ya o silahlarda parmak izi çıkarsa?"

Örneğin Yazıcıoğlu'nun görevden alınışıyla ilgili olarak Çiller'le aynı parafide cevap veremiyor.

"Yalnızca Çali'nun ANAP döneminde kullanılmaya başlandığını söyleyerek Çiller'le Yılmaz arasındaki muca-deleye "Çiller lehine" bir katkıda bulunuyor o kadar..."

Evet demokrasi tarihimizin bu en "kritik zirvesi" Cumhurbaşkanı'nın söylediği şu sözlerle özellenmiştir:

"Bu zirve demokrasinin zaferidir..."

Temiz bir gelecek

İlk karın veşillikler üstündeki beyazlığına bayılırım. Bende huzur, güven ve temizlik hissi uyandırır. Coşku verir.

Fakat bu yıl aynı şeyleri duymadım.

O beyazlığa, görmek zorunda olduğumuz pislikleri gözümüzden kaçırmaya uğraşan şike bir baktıymış gibi baktım.

Önemizdeki yılın önemli bir bölümünü, ortuları kaldırmak, kirlilikleri saptayıp temizlemek için geçireceğiz.

Ve 1997'nin son günlerine geldiğimizde, bir sabah, pencereden baktığımız zaman göreceğümüz kat, yüreğimizeki huzur, güven ve temizlik hissi hak edecek.

Çünkü o güzel beyazlığın, altında artık kötülükler saklamadığından emin olacağız.

O günlere çok acı çekmeden, ağır faturalar ödemeden ulaşmayı diliyorum.

Allah'ın milletimize bu yolda yardımcı olmasını için dua ediyorum.

Toplumların hayalindeki büyük temizlik dönemleri sancılı geçer. Çünkü düzeni bozlaşmışlar, kendilerine bu yoldan sağladıkları maddi ve manevi gücü kaybetmek istemezler.

Bu güç, temiz devlet, temiz yönetim isteyen halka karşı da kullanılır.

Devletin içinde bazı güç merkezleri, devletin adalet mekanizmasının ve uluslararası güvenlik kuruluşlarının aradığı kişileri devletin ajanı yapmış. Onları kendine göre aklamış, kimlik vermiş, silah vermiş ve kullanmış. Bu kişilerin içine cinayet girmiş, uyuşturucu almış.

Kaç yılın kirliliği bu?

Hangi tarihlere kadar uzanıyor bu karanlık işler ve karanlık ilişkiler?

1997'nin gündeminde bu sorunun cevaplandırılmak da yer alıyor.

Çünkü 1980 öncesine uzandığından şüphelenmek için de yığınla sebep vardır.

Terror olaylarının 12 Eylül darbesiyle bıcık gibi kesilmesi.. Rahmetli Orgeneral Bedrettin Demirel'in "Müdahale için daha ne bekleniyor?" sorusuna Kenan Evren'in "Darbe şartlarının biraz daha olgunlaşması gerekiyor" diye cevap vermesi..

Biz Türkler daima bin yıllık devlet geleneğine sahip olmakla övünürüz.

Ama özellikle Susurluktan sonra et, ala, yağ, lan pislikler övündüğümüz bu geleneğin parlatıp yok olduğunu görmemizi engler.

Başbakan "Türkiye'nin Çiller Devlet için kurşun viren de, kurşun sıkan da şerefli dir" dedi. Başbakan Erbakan ise Çankaya zirvesinde şu olayı anlattı:

"Bir valiz dolusu uyuşturucu parası ile Türkiye'ye giriş yapan Dilek Örnek İspanya'dan gelmiş ve bu kişiyle paketlenmiş BMW arabası ile İbrahim Şahin'in koruması Ayhan Akça havalı havaalanından alıyor. Şimdi İbrahim Şahin bey, Özel Harekat Dairesinin Başkanı.. Özel Harekat Dairesi Başkanlığı koruması bir BMW ile uyuşturucu kaçakçısını havaalanından almaya geliyor. Bu arabayı Ayhan Akça dört aydır kullanıyormuş."

"MIT görevini yaptı"

Başbakan bu bilgileri MIT'ten aktarıyor

Dün bir yükte bir krata dayanarak MIT'in bütün bu olan biteni çok önceden bildiğini yazmış, sonra da şu soruyu sormuştum:

MIT bildiklerini hükümetten mi gizledi?

Yükse rapor ettiği halde hükümetler mi gerçekleri yapmadı?

Cevabını aldım. Güvenliğim bir kaynak bana şunu söyledi:

"MIT'in kendini savunma şansı yoktur. Ama bilin ki MIT elde ettiği bilgileri başbakanı gizlemez, gizlememiştir. Bilgileri vermek MIT'in görevi ama onları değerlendirilerek başbakanların etkisizdir."

MIT'in Kontinente Daire Başkanı Eymur esli karınca zanlısı Çalıcı örgütün bazı dış görevleri için kullanıldığını, uyuşturucu işine bu faaliyetleri uyguladığını, baskınlıklarını, fakat bu kişilerin "Türkiye'nin kaptığını" meclis komisyonu açıkladı.

Soruları sordum.

MIT, bu olayları da rapor etti mi?

Yeni Emareyet Genel Müdürlüğü'nün Çalıcı kullanıma karşı başlangıç yolundaki istihbaratı başbakanı bildirdi."

Başbakan da o zaman Emareyet Genel Müdürlüğü olan Ağar'ı yanına çağırıp "Böyle duyumlar alıyorum; bütün bunlar ne demek oluyor?" diye sordu mu?

Meclis komisyonunun bu gerçeklere ışık tutmakla yetti.

Türkiye'nin geleceğin anahtarı, bu soruşturmanın hızlı ve cesaretle yapılmasına bağlıdır.

Özlediğimiz temiz geleceği istiyoruz.

Güngör Mengi

MUSTAFA BALBAY

Polis-Mebus-Mafya-Trafik...

Yüce Meclis'in çatısı altındaki iktidar ortağı partilerden OYP'nin Sarıyer'de Milletvekili Sedat Bucak...

Türkiye'nin en büyük kenti İstanbul'da Polis Okulu Müdürü Hüseyin Kocadağ...

1978'de Ankara Bahçelievler'de 7 TLP'linin katline ilişkin davanın sanıklarından Abdullah Çatlı...

Bir hukuk devletinde birbirine uzaktan yakından ilişki olmaması gereken bu üç "şahsiyet" aynı araçta yolculuk yapıyor.

Azrail yol gezerken onlarla karşılaşılıyor...

Mafyadan da, polisten de, Meclis'ten de güçlü olan trafik canavarı, en sevdiği günlerden birinde, pazar günü saat 19.30'da Kocadağ ve Çatlı'nın canını alıyor...

Bu olay, Türkiye'nin fotoğrafıdır...

En net, en ayrıntılı, hiçbir unsurun objektif dışı kalmadığı bir Türkiye fotoğrafı...

Yazının başında adı geçen kişileri biraz açalım...

Sedat Bucak'ın ünü, Söylemez Çetesiyi birlikte Türkiye'ye yaydı. Çetenin ele geçirmesinin ardından, Bucak aşiretinin adamları, Söylemez Kardeşler'den Resul ve Nasır Söylemez'i Eskişehir Afyon yurunda öldürdü...

Hüseyin Kocadağ, Necdet Menzir'in İstanbul Emniyet Müdürü olduğu döneminde yardımcılığına geçti. Ç. gün erde yerüstü.. affedersiniz yeraltı dünyasının tanınmış adlarından Alaaddin Çakıcı tarafından, kimi televizyon kanalları aracılığıyla ölümle tehdit edildi.

Abdullah Çatlı'nın dosyasındaki her satırbaşla- nı sıralasak bu sütunlar dar gelir. M. Ali Ağca'nın kaçınmasına yardım etmekten uyuşturucu kaçak- çılığına kadar, Interpol'ün ilgi alanına giren ne var- sa... Kendileri, Mehmet Özbay kimliğiyle yaşa- maları sürdürüyorlardı.

Bu üç kişiyi bir araçta yolculuk etmeye iten du- rum ne olabilir?

Arkadaşlık?...

Belki, Semra Hanım bir çayda buluşturup tanış- tırılmıştır...

İş ilişkisi?...

Meslekten her kapıyı açmaya uygun...

İşçi Partisi Genel Başkanı Doğu Perinçek, Ab-

dullah Çatlı'nın Mehmet Özmen veya Özbay sah- te kimliğiyle dolaştığını kamuoyuna duyurmuş, te- lefon numaralarından posta adresine kadar kendi- sine ilişkin pek çok bilginin ayrıntısını içeren MIT ra- porundan söz etmişti...

Öyle anlaşıyor ki, bu "odda"ara karşı Abdullah Çatlı, kullandığı sahte kimliği değiştiriyor. Belki de gerek görmedi. İnsan bu kadar güçlü kişilerle bir arada olduktan sonra korkuya ne gerek var?

Bu ilişkiler ağını bir haika daha genişletmeye ça- lışalım...

Bucak kimlerle karlı-kavga?

Ordu-polis-mafya üçgeni diye nitelenen, kimle- rinin "üniformalı çete" adını takıca Söylemezler...

Polis Okulu Müdürü Kocadağ kimlerle çekişti?

Alaaddin Çakıcı'yla.

Çatlı'nın ilişkileri nelerle tanımlanabilir?

"Ülkücü Mafya", uyuşturucu ticaret, kan zanaat- nını kaçırma, koruma, onlarla işbirliği yapma...

Bu kadar yasadışı iş bir kavşakta buluşabiliyor- sa o ülkede hukuk devletinden söz edilebilir mi?

'Rasi'lerden bir demet...

Ankara dün bu "kazay" konuştu. Deniz Baykal durumu, "devletin kuşatılmışlığını ifade" olarak niteledi. Bülent Ecevit, "Mafya devlete de sızma- ya başladı" dedi. Ecevit her zamanki önerisini yi- neledi:

"Yüksek Denetim Kurulu özerk hale getirilirse bu tür olayların önüne daha sağlıklı gidilebilir."

Bu ortamda oluşacak özerk bir denetim kuru- lunun üyelerinden biri mafya temsilcisi, biri polisin mafyayla ilişkilerinden sorumlu bürokrat, öteki de mafyanın Meclis'e soktuğu kişilerin denetleceği "me- mur" olur.

Olay, denetim mekanizmalarının çalıştırılması bo- yutunu çoktan aşmış görünüyor.

Bu görünüm karşısında ülkemizin yönetim biç- mine ne ad verilebilir?

Meclis'teki görünüm:

Dönerkrasi...

Sokaktaki görünüm:

Copckrasi...

Toplumdaki görünüm:

Mafyokrasi...

Ekonomideki görünüm:

Cepokrasi...

Sandıktaki görünüm:

"Ne kadar rüşvet, o kadar oy. Haline şükret, davayı cebe koy..."

Abdullah Çatlı aslında devlet töreniyle gömülmeliydi. Milleti yettiydi, devletin ve milletin bölünmez bütünlüğü konusunda herkesten önce harekete geçiyordu. Balcılara, komünistlere şimdiye kadar kan kusturan bir örgütlenmenin tepesi adamlarından birisidi.

Devlet yetkililerinin, güvenilir güçlerinin her istegini yerine getiriyor, onlarla dayanışma içinde faaliyet gösteriyordu. Bu konuda o kadar devletine bağlıydı ki, devletin üst düzey bir emniyet görevlisiyle, iktidar partisinin bir milletvekiliyle kafa kafaya veriyor, milletin salâmeti için çalışıyordu. İçişleri Bakanlığı da içi dışı olduğunu bilmeyen yoktu. Kancısının devlete olan bu bağlılığını bilen güvenilir güçleri, onun başı derde girmesin diye ona sahte imkânlar düzenliyorlar, eline sürdürücü silahlar tutuşturuyorlardı.

DYP yöneticilerinden Necmettin Cevher de, ülkenin bir arada aynı arabaya binmesinin büyütecek yanı olmadığını söylüyor ve ekliyordu: "Munfe-

rit 'bir olay.' Aslında olayın önemli yanları var. Bir kere Türkiye, devlete yıllardır hizmet veren, bu uğurda çok sayıda cinayet olayına adı karışan değerli bir evladını, Abdullah Çaltı'yı yitirmişti. Nasıl böyle bir ölüm küçümsebilir ve münfirî bir olay olarak ele alınabilir?

Beni en çok şaşırtan, şimdikiye kadar yıllarca hükümette bulunmuş, devlet yöneticiliği yapmış siyasi liderlerin, "*Bu işi hav-salam almıyor*" demeleri. Size sormazlar mı; Abdullah Çatılı ile ilgili bilgiler yıllardır masanızın üzerinde duruyor, raporlar orta-lıkta uçuşuyor; bir gün bu ko-nuyu Meclis'in gündemine ge-tirdiniz mi? Terörle Mücadele Yasası'ndaki küçük bir değişik-liği engellemek amacıyla Mec-lis'in altını üstüne getiren kah-ramanlar! Türkiye'nin dört bir

de dhlviyip Meclis'e getirmeyi düşün-düğünüz oldu mu?

Türkiye, bir faili meçhul cina-yetler ülkesi haline geldiğinde acata bunu kimler yapıyor di-ye merak ettim: mi? Marisa da sırlı duvara yazı yazdığı için gençcelik çocukların cinsel or-ganlarına sokulan cup, "*mıllı onurunuz'u zedeledi mi?* Bu kadar cinayet, bu kadarkan, bu kadar silan siz daha önce hiç ürkütmedi mi?" "*Havsalanız*" daha yeni mi zorlanmaya baş-ladı?

Türkiye'nin Güneydoğusundan Güneydoğusuna

Çatlı, Devlet Töreniyle Gömülmeli.

Albay'n eşi, aylardır çığlık atıyor, kocam için otopsi istiyor diyor. Sayın Deniz Baykal! Siz devletten esen rüzgârdan korunmuşdan Tomris Özden'i CHP'den istifa ettirek bu koroza katılmadınız mı? Tomris Özden, kocasının devlet için ödediği çete mensuplarına öldürme rüdüğüne ilişkin derin kuşkuyla taşıyor ve eşinin cesedinin yet-

niden incelenmesini talep ediyor. Yalnızca tehdit ve baskı görüyor. Ey, CHP yöneticileri! Törtmıs Özden'in çığlığı sizı ilğılendırıyór mı? Devlet içindeki çeteler nasıl ortaya çıkarılacak? Korkarak mı? En cesur insanlar, çetelerin hedefi olup sustular, siz sade suya tınıt deruluyor, siz sade suya tınıt dermeçlerle gurlerını geçırıyór sunuz. Onlara arka çıkmaktan ısrarla kaçırıyór sunuz.

Güçlönak'ta bir minibüs insanı kurşunlayıp yakanların devlet görevlileri olduğuna ilişkin ciddi bulgular ortaya çıkmıştı. Bir muhalif parti bunun üzerine gitmeyi düşündü mü?

Not: Bugün saat 16.00'da, kitaplarımı imzalamak için fuar da Pencere Yayınları standında

HİKMET ÇETINKAYA

Kim Hesap Soracak?..

Bir demokratik hukuk devletinde, bir teröristin tabutu bayrağımıza sarılıyor, Nevşehir cadde ve sokaklarında saatlerce dolaştırılıyorsa ben ne yazabilirim?

Bir demokratik hukuk devletinde, eski bir MIT ajanı televizyona çıkıp Abdullah Çatlı için "O bir kahramandı" diyebiliyorsa, eski ülkücü mafya liderleri, "Biz vatan, millet ve bayrak için vanz" diye konuşabiliyorsa ben ne söyleyebilirim?

Bir hukuk devletinde, Başbakan Necmettin Erbakan, yardımcısı Tansu Çiller, İçişleri Bakanı Mehmet Ağar hâlâ koltuklarında oturabiliyor, rahat rahat ortalıkta dolaşabiliyorlarsa ben kime ne anlatabilirim?

Tansu Hanım gayet rahat, hacı Erbakan'ın dünya umurunda değil...

Tansu Hanım diyor ki:

"ANAP'taki kadrolara kapımızı açtık..."

Erbakan ise hac seferiyle uğraşıyor:

"Karayoluyla hacca gidilecektir..."

RP, 6 trilyonun hesabını yapıyor, ülkücü mafya lideri 3 milyon dolar komisyon düşüyle milletvekili, polis denetiminde Kuşadası'nda 'kumarhane pazarlığı'ni bitirmeye çalışırken Susurluk yakınlarında trafik kazasında ölüyor...

İtrafçı katillerin Diyarbakır Otopan'ında polislerle birlikte 'kimlik kontrolü' yaptığı demokratik hukuk devletinde; 'eroin kaçakçıları'nın, Güneydoğu'daki 'kan gölü'nde 'avantı peşinde koşan' çetelerin hesabını ben mi soracağım, işçiler mi, memurlar mı, aydınlar mı yoksa devlet mi?

★★★

Cumhuriyet'in Genel Yayın Yönetmeni Orhan Erinc'in Çağdaş Yayınları'ndan çıkan 'Medya ile Politika' adlı (Erinc, bugün TÜYAP Kitap Fuarı'nda Cumhuriyet Kitap Kulübü standında okurlarıyla buluşacak) son kitabını okuyorum, çürümüşlüğü ve kokuşmuşluğun fotoğrafını seyrederken...

Sevgili Orhan Erinc, 'Medya Tekelleri ve İşçileri' anlatıyor kitabında.

Diyor ki:

"Geçen hafta medya tekellerinin gazetesinde çok önemli bir değişiklik gözlemlendi. İşçilerin Bursa'da yapacakları miting, dokuz sütuna manşette ve koca koca harflerle kamuoyuna duyurulmuştu. Oysa aynı gazeteler, şimdiye kadar işçilerin ve memurların yaptıkları mitingleri görmezden gelmeyi ilke edinmişler, işçilerle memurların haklı isteklerini sermaye çevreleri adına yorumlayarak eleştirmeyi görev bilmişlerdi. Aralarında bu mitingler nede-

niyle doğan işgücü kaybının faturasını bile çalışanlara çıkarmayı liberal-ilericilik sayanlar olmuştu. Bursa'daki miting, bu değerlendirmelerin dışında kaldı. Çünkü mitingin amacı bedelsiz ithalat karşısında yerli otomotiv, sanayinin düşeceği zor durum ve bunun çalışanlara etkisinin işsizliği körüklemesiydi. Mitingten olumlu sonuç bekleyenler arasına sanayiciler de giriverince işçiler ilk kez haklı görülmüşlerdi."

★★★

Durum böyle olunca ne olur?

Türkiye'nin tüm demokratik dinamik güçleri dışlanır, medya kendi çıkarlarını 'medya-devlet' ilişkileriyle ayakta tutar, 'vatan, millet, bayrak' edebiyatı yapıp devlet bankalarında aldığı trilyonları cebine indirir...

Siz, sözüm ona düşünce ve inanç özgürlüğünü savunanların, Kürt sorununu masaya yatıranların, 'vatan, millet, bayrak' diyenlerin, 'başörtüsü' tezgahına sığan şeriat pazarlamacılarının ağzından hiç şu cümleyi duydunuz mu:

"Kişi temel hak ve özgürlüklerinin dolayısıyla demokrasinin temel taşlarından birisi sendikalar hak ve özgürlükleri kullanmaktadır..."

Ben hiç duymadım!..

Bakın, bu sözüm ona düşünce ve inanç özgürlüklerini tartışan, Kürt sorununu masaya yatıran, Müslümanlara 'zulüm yapılıyor' edebiyatıyla ayakta kalmaya çalışanların gazetelerinde, dergilerinde sendikalar örgütlenme yoktur, yasaktır...

Akit gazetesinden Radikal'a; Zaman gazetesinden Yeni Yüzyıl'a; Türkiye gazetesinden Hürriyet'e; Yeni Şafak gazetesinden Demokrasi'ye; Orta Doğu gazetesinden Sabah'a; Milli Gazete'den Milliyet'e dek Cumhuriyet gazetesi dışındaki hiçbir yayın organında 'sendikalar örgütlenme' yoktur ve patronlarca yasaklanmıştır...

Yani şeriatçı, ırkçı, liberal, sağcı ve solcu hiçbir gazete patronu basın emekçilerine sendikalar örgütlenme izni vermemektedir...

Sendikalar örgütlenme salt 'toplu pazarlık' olanağı sağlamaz, o işyerinde 'demokratik örgütlenme'yi de gerçekleştirir...

Bugün Türkiye'nin gereksinimi budur!... Türkiye'nin içinde bulunduğu bu yozlaşma, çürümüşlüğü en somut fotoğraftır...

Medya patronlarının vergi kaçakçılığına göz yuman siyasi iktidar bu nedenle de teröristle işbirliği yapar, yargısız infazları, faili meçhulleri görmemezlikten gelir, polis müdürünü her türlü pazarlığın içine sokar...

Yalan mı?

Internet: <http://www.planet.com.tr/Xn>

E mail: Hikmet.Cetinkaya @ Planet.com. TR

Kokuşmuşluğun Belgeseli...

SUPHİ KARAHAN

Son günlerde Susurluk yolunda öyle bir trafik kazası ile karşılaştık ki, trafik sorununu indirmek ne demek, bunun sonucunda ortaya çıkan kırıllıklar, toplumsal çürümüşlüğü boyutlarının ağırla çıkmasını sergileyerek devleti; siyaset, idare, ticaret ve mafya ilişkileri içerisindeki kokuşmuşluğu tarafsız hale getirdi. Aslında bu kırıllıkların kokuşmuşluğu bir süreden beri bulunurdu. Halkın Aydınlık dergisinin son aylardaki belgeleri dayalı açıklamaları, işçi Partisi Genel Başkanı Doğu Perinçek'in Millî Meclis Başkanı'ndan Cumhurbaşkanına kadar uyarı girişimlerini herkes biliyordu. Zaman zaman kimi milletvekillerinin bu yöndeki birleşim çabaları da görülmüştü. İleri sürülen savlar, belgeler dayalı ve inandırıcı idi. Fakat hiç kimse dikkatle alınmıyor, işin üstüne girilmiyor.

Ama son günlerde Susurluk yolunda öyle bir trafik kazası ile karşılaştık ki, trafik sorununu indirmek ne demek, bunun sonucunda ortaya çıkan kırıllıklar, toplumsal çürümüşlüğü boyutlarının ağırla çıkmasını sergileyerek devleti; siyaset, idare, ticaret ve mafya ilişkileri içerisindeki kokuşmuşluğu tarafsız hale getirdi. Aslında bu kırıllıkların kokuşmuşluğu bir süreden beri bulunurdu. Halkın Aydınlık dergisinin son aylardaki belgeleri dayalı açıklamaları, işçi Partisi Genel Başkanı Doğu Perinçek'in Millî Meclis Başkanı'ndan Cumhurbaşkanına kadar uyarı girişimlerini herkes biliyordu. Zaman zaman kimi milletvekillerinin bu yöndeki birleşim çabaları da görülmüştü. İleri sürülen savlar, belgeler dayalı ve inandırıcı idi. Fakat hiç kimse dikkatle alınmıyor, işin üstüne girilmiyor.

Son günlerde Susurluk yolunda öyle bir trafik kazası ile karşılaştık ki, trafik sorununu indirmek ne demek, bunun sonucunda ortaya çıkan kırıllıklar, toplumsal çürümüşlüğü boyutlarının ağırla çıkmasını sergileyerek devleti; siyaset, idare, ticaret ve mafya ilişkileri içerisindeki kokuşmuşluğu tarafsız hale getirdi. Aslında bu kırıllıkların kokuşmuşluğu bir süreden beri bulunurdu. Halkın Aydınlık dergisinin son aylardaki belgeleri dayalı açıklamaları, işçi Partisi Genel Başkanı Doğu Perinçek'in Millî Meclis Başkanı'ndan Cumhurbaşkanına kadar uyarı girişimlerini herkes biliyordu. Zaman zaman kimi milletvekillerinin bu yöndeki birleşim çabaları da görülmüştü. İleri sürülen savlar, belgeler dayalı ve inandırıcı idi. Fakat hiç kimse dikkatle alınmıyor, işin üstüne girilmiyor.

Son günlerde Susurluk yolunda öyle bir trafik kazası ile karşılaştık ki, trafik sorununu indirmek ne demek, bunun sonucunda ortaya çıkan kırıllıklar, toplumsal çürümüşlüğü boyutlarının ağırla çıkmasını sergileyerek devleti; siyaset, idare, ticaret ve mafya ilişkileri içerisindeki kokuşmuşluğu tarafsız hale getirdi. Aslında bu kırıllıkların kokuşmuşluğu bir süreden beri bulunurdu. Halkın Aydınlık dergisinin son aylardaki belgeleri dayalı açıklamaları, işçi Partisi Genel Başkanı Doğu Perinçek'in Millî Meclis Başkanı'ndan Cumhurbaşkanına kadar uyarı girişimlerini herkes biliyordu. Zaman zaman kimi milletvekillerinin bu yöndeki birleşim çabaları da görülmüştü. İleri sürülen savlar, belgeler dayalı ve inandırıcı idi. Fakat hiç kimse dikkatle alınmıyor, işin üstüne girilmiyor.

Son günlerde Susurluk yolunda öyle bir trafik kazası ile karşılaştık ki, trafik sorununu indirmek ne demek, bunun sonucunda ortaya çıkan kırıllıklar, toplumsal çürümüşlüğü boyutlarının ağırla çıkmasını sergileyerek devleti; siyaset, idare, ticaret ve mafya ilişkileri içerisindeki kokuşmuşluğu tarafsız hale getirdi. Aslında bu kırıllıkların kokuşmuşluğu bir süreden beri bulunurdu. Halkın Aydınlık dergisinin son aylardaki belgeleri dayalı açıklamaları, işçi Partisi Genel Başkanı Doğu Perinçek'in Millî Meclis Başkanı'ndan Cumhurbaşkanına kadar uyarı girişimlerini herkes biliyordu. Zaman zaman kimi milletvekillerinin bu yöndeki birleşim çabaları da görülmüştü. İleri sürülen savlar, belgeler dayalı ve inandırıcı idi. Fakat hiç kimse dikkatle alınmıyor, işin üstüne girilmiyor.

Son günlerde Susurluk yolunda öyle bir trafik kazası ile karşılaştık ki, trafik sorununu indirmek ne demek, bunun sonucunda ortaya çıkan kırıllıklar, toplumsal çürümüşlüğü boyutlarının ağırla çıkmasını sergileyerek devleti; siyaset, idare, ticaret ve mafya ilişkileri içerisindeki kokuşmuşluğu tarafsız hale getirdi. Aslında bu kırıllıkların kokuşmuşluğu bir süreden beri bulunurdu. Halkın Aydınlık dergisinin son aylardaki belgeleri dayalı açıklamaları, işçi Partisi Genel Başkanı Doğu Perinçek'in Millî Meclis Başkanı'ndan Cumhurbaşkanına kadar uyarı girişimlerini herkes biliyordu. Zaman zaman kimi milletvekillerinin bu yöndeki birleşim çabaları da görülmüştü. İleri sürülen savlar, belgeler dayalı ve inandırıcı idi. Fakat hiç kimse dikkatle alınmıyor, işin üstüne girilmiyor.

HİKMET ÇETİNKAYA

Mafya-Aşiret...

Cumhuriyet'ten Ece Temelkuran, Siverek'te Sedat Bucak'ın vekili Rifat Özkaya'yla görüştü. Özkaya, şu sıralar gazeteleri topluyor...

Neden acaba?

Nedeni açık: Sedat Bucak'ın alehinde hangi gazeteler ne yazdı, yazarlar ne yorum yaptı...

Özkaya diyor ki:

"Şimdi bütün gazetelerin binkinıyor. Zamanı gelince teker teker infaz edilecekler..."

Yani kim ni gazeteciler öldürülecekler...

Türkiye; laik, demokratik bir hukuk devleti mi dir yoksa aşiretlerin silahlı gücü-elinde tuttuğu bir göstebe topumu mudur?

İstersen z bu soruya yanıt vermeden önce DGM eski başsavcısı MHP'li Nusret Demiral'ın Nokta dergisinde yayımlanan Sedat Bucak'la ilgili görüşlerine bakalım:

"Milletvekili (Sedat Bucak) diğer milletvekilleri gibi değil. PKK'ye bütün camiasıyla karşı koymaya kendisini görevli saymış bir insan. Devlet de karşı çıkıyor ama, oraya sokmamak, devletin yanında bir tavır takınmak durumuydu kendi gücü de var tabii. Öteki polis.. Türkiye'nin yetiştirdiği en büyük özel hareketçi bir çocuk. Terörle mücadelede çalıştığımız, başansını gördüğümüz bir görevlimiz. İnsanların şu hareketini kabul edemem. Aramıyorsa (Çatlı) teslim mecburiyetinde. Ama aranmıyorsa mesele yok. Yakalanmadı. O zaman onu kişi olarak değerlendirmek lazım. Uçu bir arada bunların. Acaba birbirlerinden haberi var mıdır? Niçin bir arada bunlar? Yani muharakak zarar için mi bir arada, fayda için de bir arada olabiliirler. Bunlar hep soru. Bunların cevabını biz veremeyiz. Cumhuriyet savcılığı araştırarak, bir sonuca varacak"

Bucak ailesinin vekili Özkaya başka neler söylüyor:

"Yahu, şu medyanın yaptığına bakın. PKK'yı Urfa'ya sokmayan adama bu yapılır mı? Yok yanında Abdullah Çatlı var mı? Abdullah Öcalan olsa oaha iyi miydi?"

Eski DGM Savcısı, Bucak ailesinin vekili, Başbakan Yardımcısı hemen hemen aynı tunceleri jneliyorlar.

"Sedat Bucak bir kahramandır"

İyi de otomobilde bulunan silahlar susturucular, d nlcme aygıtın neyin nesidir?

Sedat Bucak'ın vekili Özkaya, hangi gazetecileri infaz edeceklerini açıklanıyor, ama Hürriyet'ın manşeti bu konuda bizlere ipucu veriyor:

"Ölüm timinin hedefi Uğur Dündar'dı..."

Hürriyet'in haberine göre 'Ölüm Timi' Uğur Dündar'la birlikte kimi gazetecileri de öldürecekli...

Acaba Uğur'un dışındaki bu gazeteciler kimlerdir?

Elbette bu sorunun yanıtını biz verecek değiliz. Ancak Bucak ailesinin vekili bu konuda bildiklerini açıklamalıdır.

Ortada bir iddia var: Bu iddia, kumarhaneler kralı olarak bilinen Ömer Lütfü Topal'ın Kalafınkofla la tarayarak öldüren üç polisin itirafıdır...

Ercan Ersoy, Ayhan Çakın ve Ömer Kaplan, Topal cinayetinden sonra ne demişlerdir? Bu üç polis Sedat Bucak'ın daha sonra koruması olmalarıdır mıdır?

Rifat Özkaya'nın gazetecilerin infaz edileceklerini arkadaşımız Ece Temelkuran'a açıklaması, Hürriyet'in dünkü haberi, olayın vahşetini apaçık ortaya koyuyor...

Bu arada Özkaya diyor ki:

"Yok Abdullah Çatlı neden Türk bayrağına sarılmış. Yıllardır millete, devlete hizmet eden insanı Rus bayrağına mı yoksa Amerikan bayrağına mı saracaklardı?"

Aynı sözleri ülkücü mafya da söylemedi mi? Hatta bir milletvekili "Behice Boran da Türk bayrağına sarıldı, ne var bunda" demedi mi?

Gunlerdir yazılanları okuyor, televizyon haberlerinde clup birenleri izliyorum...

Sedat Bucak ve Abdullah Çatlı neredeyse bir kahramanlar...

Sedat Bey, PKK ile savaşıyor, Çatlı vatani ve milleti için 'çok gizli' işler yapıyor..

Birden 12 Eylül 1980 öncesini anımsıyor; 1980 ve 1990 sonrasına bakıyorum...

Abdi İpekçi'den Doğan Öz'e; Ümit Doğanay'dan Cavit Orhan Tütengil'e; Uğur Mumcu'dan Muammer Aksoy'a; Medet Serhatlı'n Musa Anter'e dek sayılan 600'ü aşan faill meçhul cinayetin niçin aydınlatılması gerektiğini düşünüyorum...

Ve soruyorum:

"Türkiye, laik, demokratik bir hukuk devleti mi yoksa aşiret devleti mi?"

Internet: <http://www.planet.com.tr/Xn>

E mail: Hikmet.Cetinkaya@Planet.com.TR

MUSTAFA BALBAY

Elveda Hukuk... Merhaba Kulluk...

Müjdetler olsun; memleketin her yerine, Sedat Bey'in bilinci geldi yerine...

Konuşmasına bakılırsa, zaten bilinci bir yere gitmemişti. İlk günden beri yerindeydi.

Bucak, köşe bucak kaçmayı bıraktı, Gözcu gazetesinin sorularını yanıtladı. Güzel bir gazetecilik... Ama...

"Gözcu'nun sözlükteki anlamı, 'Gözetmek veya gözetlemek işini yapan kimse' olarak geçiyor. Sedat Bey'e soru soran arkadaşlar biraz gazetesinin adından da etkilennmiş olmalılar.

Trafik kazasının ardından meydana gelen tek somut gelişme ne?

Mehmet Açar'ın İçişleri Bakanlığı'ndan istifa...

Görüşmede değil Açar'la ilgili soru sormak, adı bile geçmiyor...

Olmadı...

Ancak bizim röportaj arkasında montaj aramamıza da gerek yok. Sedat Bucak, Gözcu gazetesiyte konuşma nedenini açıkladı:

"Haikin gazetesi olduğu için..."

Bucak'ın sözlerine geçelim. Verdiği mesajları satırbaşılarıyla şöyle sıralayabiliriz:

- Bilincim ilk günden beri yerindeydi. Kazayı da sonrasında da öldüğü gibi anımsıyoruz.

- Abdullah Çatlı'yı çok iyi tanıyorum. Ülkesini en çok seven kişi odur.

- Hüseyin Kocadağ, Çatlı'yı Mehmet Özbay olarak tanıyordu.

- Mesut Yılmaz benim için 'kaçtı-kaçacak' dedi. Benim söyleyeceklerimden sonra bakalım nereye kaçacak? Mesut Yılmaz benim neler bildiğimi çok iyi bilir.

- Hüseyin Kocadağ'la İzmir'de karşılaştık. Sonra Kuşadası'nda beraber katalım dedik. Gittik. Ertesi gün dönerken kaza oldu.

- Korumamı polislerimi önce ben seçtim. Onlarla konuştum. Sonra ismen istedim. Onlara, analarından doğdukları günden itibaren kefilim.

- Silahlar benim. Susturucu benim değil. Kim koydu, nasıl kondu, onu polislerle sorun.

- Arabamda beyaz çanta kayboldu, deniyor. Benim arabamı nasıl arayabilirler? Ben dokunulmazlığı olan bir insanım.

- Gazetecilere kızıyorum. Ama onları infaz etme gibi bir niyetim yok.

- Devlet-mafya-polis cetesi ithamında bulunar...

lar'ın zekâlı. Lütfen bunu böyle yazın.

Hemen altını çizelim, Sedat Bucak'ın sözlerinin hiçbirini soru işaretlerini ortadan kaldırmaya yetmiyor. Tam tersine yeni soruların doğmasına neden oluyor.

Bu görüşmeden çıkan tek somut sonuç şu:

Bucak, dokunulmazlık zırhına sığınacak.

Zaten sığınmış da Hastanede kaldığı dönemde, İstanbul DGM Savcılığı sağlık durumuna ilişkin bilgi istiyor.

Bilgi gidiyor.

"Bilinç geldi..."

Savcılık, Bucak'a ifade almak için başvuruyor. Bucak'tan bilgi gidiyor.

"Milletin ekili dokunulmazlığım var, ifade veremeyeceğim."

Anıyorsunuz ki dün senaryo tamamlanınca 'ifade vermeyi' kabul etme lütfünde bulundu.

Bilinç... Bilinç'...

Bucak'ın sözlerine gelelim.

"İlk günden beri bilincim yerindeydi" diyor. Bucak'ın doktoru Prof. Lütfi Telli ile dün konuştum. İlk günlerde Bucak, "Kaza nasıl oldu" sorusuna şu karşılığı vermiş:

"Kamyonu yaklaşıırken Hüseyin Ağabey'e frene bas', dedim. Bastı. Ama çarptık. Sonra arabadan indik. Hüseyin'e bir şey olup olmadığını sordum. 'Evet', dedi. Üstümüz başımız toz içindeydi."

Doktorlar, Bucak'ın bu sözlerinin ardından bilinciyle ilgili olumsuz bilgiler vermişler.

Sedat Bucak'ın sözlerinden altını çizdiğim iki bölüm:

"Benim için, on bin kişilik ordusu var, diyorlar. Belki az yazılıyor. Şu anda Bucak'ta eli silah tutan insanları çıkarsam 25 bin kişi olur. Belki 30 bine çıkar..."

"Bin tane insanı çağırırsam, Üç katlı binanın tepesine çıkarsam. Atlayın, desem. Atlarlar..."

Fazla soze gerek yok, tablo net. Yüce Meclis böylesine güçlü insanlara emanet.

Bucak, 30 bin kişilik ordusunu arkasına almış, hukuk devletini dama çıkarmış görünüyor.

Damda biraz tutup indirirse sorun yok...

"Atla" derse...

Güle güle hukuk devleti...

Huşşgeldin kulluk devleti...

Bilinç, bilinç' derken ilginç bir döneme girdik, gidiyoruz.

CÜNEYT ARCA YÜREK

Pazar Öyküleri

Olsun, sonunda muhalefetin sol kanadı uyandı.

Deniz Baykal, işin püf noktası diye iki haftadır yazı-geldiklenimizi yeni bir ufuk, yeni bir siyasi çıkış olarak kamuoyuna sunuyor.

"Devlet sını" siperinin arkasına sığınarak ellerindeki belgeleri bir türlü kamuoyuna duyurmamayan ana muhalefeti "kapalı belgelerle siyaset yapma noktasını" aşmaya çağınıyor.

"Belgeler açıkla Mesut Bay" diyor Baykal.

Gecikmiş olmasına karşın; iyi olmasına iyi de bulunan, ne çare... eksikliği çok.

Mesut Yılmaz, Baykal'a dönüp "Hangi belgeler açıklamamı istersiniz?" diye sorsarsa ne diyecek CHP Genel Başkanı?

Evet, Yılmaz hangi belgeyi ya da belgeleri açıklayacak?

Örneğin; Susurluk kazasıyla başlayan mafya-devlet-polis çetesi ya da çetelerine ait olan (varlığı hâlâ kuşku; video kasetleri mi? Kumarhaneye sahibi Ömer Lütfü Topal'ı öldüren, halen görevde olan üç özel tim görevlisi polislin ifadelerini içeren tutanakları mı?

Yoksa... dün düşman bugün dost olduğu yukarıdaki bazı gazetelerde yayımlanan bir yığın yeni dosya ya da belgeler arasında "Ötek:" muhalefetin seçeceklerini mi?

Yılmaz'da bulunduğu söylenen posya-belgelerin "son" listesi:

"Ö. Lütfü Topal cinayetinin perde arkası - Manukyan'a bombalı saldırıda ismi geçen görevliler - Ağansoy'un öldürülmesi ve olaya ismi karışan polisler - Bir işadamından alınan haraç - Bucak'ın korumalarına ilişkin kuşku noktaları - Bazı faili meçhul cinayetler."

Seç seç al Baykal! Anımsan Yılmaz'a nazar değmesin, maşallahı var. Konutu veya dosyaları sakladığı "güvenli ev" sanki Emniyet Genel Müdürlüğü ya da MİT arşivi. Yok, yok! Akla gelen her kırı çamaşırın dosyası Yılmaz'da.

Nereden buluyor tümen tümen dosyayı Yılmaz?

Elbette bizi sadece belgelerin olayları aydınlatması ilgilendiriyor. Nasıl edinildiği değil.

Ne var, ne yok

Ne ki Yılmaz, devlet adamlarına yarasan üşübu,

la bir... son önce büyükçe özel bir TV'de "belgelerin kaynağı" ile ilgili kırı "ipuçları" veriyordu. Şöyle dedi:

"Bugün devlet'in bir kanadı mafya ile entegre olmuş ve neredeyse devlet ele geçirmeye çalışıyor. Belki zamanında bu isimler devlet adına devletin bazı birimlerinden kullanılmış olabilir."

Ama şimdi devletin bu birimlerini kontrol altına alan birileri kendi adı çıkartan için bu gücü kullanmaktadır.

Ve işte buna devletin 'bir başka grubu karşı çıkarmakta', mücadele etmektedir."

Son iki cümleye bakarak şöyle bir varsayım, bir senaryo yazılabilir: Devlet'te iki grup var, biri "iyi" öteki "kötü". İyiler kötülerle mücadele ediyor. Buraya kadar zaten bilinen bir çizgi, iççik.

Ama... Yılmaz'ın sözünü ettiği "iki grup" devletin hangi kurumlarında ya da işbirliklerinde var, lanmış belli değil.

TSK'de mi? Çok, ama çok zayıf silahlık.

Polis örgütünde, MİT'te de olabilir bu gruplar. Polis veya istihbarat örgütlerindeki iki grup "kötüyle mücadele amacıyla mı yoksa aralarındaki rekabetten mi" her neyse, iki amaçtan bir hesabına çalışıyor olabilir. Mesela, "iyiler" ellerinde olan ve ya elde ettikleri belgeleri gün ışığına çıkarmasında yarar görüyorlar.

Yılmaz ve sırdaşı Asık Eyüp, ellerinde Susurluk skandalını aydınlatacak video kasetleri tutanaklar bulduğuna söz veriyor.

Oysa, İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nün yazı açığmasında kasetten söz edilmiyor.

İçişleri Bakanı Meral Akşener, "Sana bazı ses bantları geldi. Ancak benim elimde bazı basın organlarında da bile getirildiği gibi bir video kaset yok" demez mi?

İşte ik, ses bantları bakana "resmi yoldan gelmemişti". Buyrun iz, gizemli bir olay daha. Devletin İçişleri Bakanlığı'na "gayri resmi yollardan bantlar geliyor."

ra, ne diğ genç ses bantlarının: "Topal'ı öldüren, Bucak'ı koruyan üç özel tim görevlisinin İstanbul'da gözaltında bulunduğu sırada, 'bir arada kaldıkları odada aralarındaki konuşmaların gizlice kaydedildiği' 'evo bantları' diye yaygın bir söylenti doğuyor."

Her ne sağlama bilgisi an gazetelerin haberleri nece, satır aralarında.

Pazarın güzel öyküleri bunlar.

MUSTAFA BALBAY

Yararlı Bir Zirve...

Devletin, hükümetin, siyasi partilerin tepesindekileri bir araya getiren zirve, nedense bana şu fikrayı ağımsattı:

Öğrenci öğretmene sormuş:

- Hocam, 1402 yılındaki Ankara Savaşı Anadolu'nun kadennini nasıl etkiledi?

Öğretmen yanıt vermiş:

- Konunun bu yanı ders programında yok. Müdüre danışalım...

Müdür öğretmenin istemini gen çevirmemiş:

- Konuyu işleyebiliriz, ama 11 Milli Eğitim Müdürlüğü'ne de soralım...

11 Milli Eğitim Müdürü, "Ankara'ya yazı yazdırmalıyız" demiş.

Bakanlığa yazmışlar. Bakan, "Teftiş Kurulu bir mufettiş görevlendirsün" yanıtını vermiş..

Teftiş Kurulu, durumu inceleyip okula resmi yazı göndermiş:

"Ödenek yetersizliğinden bu yıl Ankara Savaşı yapılamayacaktır."

Zirveye gelinebilir.. İki önemli yarar oldu:

- Nelerin yapılmadığı anlaşıldı..

- Nelerin yanlış yapıldığı görüldü.

"Yapılamayanlar" bölümünde şunlar dikkati çekiyor:

- Aradan 50 gün geçmiş. Hâlâ soruşturma açılmamış. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel de soruşturma açılmadığını, bir ay sonra Başbakan Necmettin Erbakan'ın ziyareti sırasında öğrenmiş: Hoca, Baba'ya yararlı bir ziyaret yapmış olmuştur...

Demirel, zirvede bunu bir kez daha öğrenmiş oldu. Baykal da görüşmemizde ısrarla bu noktanın altını çizdi:

"Önce soruşturma düğmesine basılmalı..."

Geişmelerin kahramanı Mehmet Ağar ve Sedat Edip Bucak'la ilgili hiçbir işlem yapılmamış. O-tak bildiride, Ağar ve Bucak'a dokunulmasına ilişkin bir karar çıktı. Uygulanacak mı?

Ağar'ın fezlekesinin başına gelenler dikkate alınırsa iyimser olmak güç.

- Yargı devreye girmemiş. Zirvede, bugüne kadar yapılmadığı anlaşılan bir başka durum da bu. Özel timden bakanlara, siyasetçilerden onlara yakınlarına kadar pek çok iddia var. Ama bunlara ilişkin araştırmaların tümü, yargı dışı yapılmış. Bir başka deyişle, "kapalı devre" çalışılmış.

Yanlış yapılanlar neler?

- Birincisi, İstanbul Emniyet Müdürü Kemal Yazıcıoğlu'nun başına gelenler. Yazıcıoğlu olayı aydınlatmayı karartıyordu, bir şey biliyordu bilmiyordu, bunlar aynı konu. Ama, kamuoyu her şey açığa çıksın derken, tartışmaların merkezindeki müdürün açığa alınmasının "hukuksal" temelini olma-dığı konusunda Çiller dışında görüşbirliğine varılmış görünüyordu.

İçişleri Bakanı Meral Akşener, Çiller vur deyince ödülmüş. Yazıcıoğlu'na koltuk uydurmuştu:

- O'nu Rize'ye vali yapacağım...

Meral Hanım Rize derken, Tansu Hanım Köşk'te dize gelci. Yazıcıoğlu'ndan yararlanılmasına ilişkin "ortak düşünceye" karşı çıkmadı.

Fezleke lekesi...

- İkinci, Ağar'a ilişkin fezleke işindeki gidişin yanlış olduğu ortaya çıktı. Yapılamayanlarla bağlantılı olarak, yanlış yapılan bu işin de düzeltilmesi kararlaştırıldı...

- Üçüncüsü, Demirel bugüne dek sürekli Devlet Denetleme Kurulu'nun (DDK) devreye giremeyeceğini vurguluyordu. Zirvede hükümeti çok kararlı bu mamış olmalı ki "Gerekirse DDK'yi işletelim" dedi.

Bu -urdu için şöyle bir benzetme yapılamaz:

DDK Demirel'in Denetimindeki Kişiler...

Biz yapılamaz diyoruz ama, Ecevit biraz kaygılı olmalı ki bu kurulun özerk çalışmasının kaçınılmazlığını sürekli vurguluyor...

Zirvenin bir başka yarar da olayın büyüklüğünü Erbakan'ın da kavramış olması. Erbakan, "Ola, büyük dedimce hemen, "Kaynak mı" diye sorardı.

Hoca MİT raporunu görmüş, narayı basmış:

"Vay canına..."

Adalet Bakanı Şevket Kazan da kendisine mar'a bilgileri verince, şaşkınlığını gizleyememişti:

"Bilinmediğimiz neler varmış..."

Herkesin yanıtını aradığı önemli bir soru da şu:

"MİT raporunda sözü edilen 58 kişi kim?"

Eldeki tek ipucu, bunlardan onunun öldüğü... Azı gitmiş çoğu kalmış. Yoksa ötekiler de ortadan kaldırıldıkça mı açıklanacak?

Zirveye giden konu neydi?

Devlet içindeki devletin araştırılması...

Ne çıktı?

Devlet hariç her konunun araştırılması...

MUSTAFA BALBAY

Hedef Temiz Çete mi?

Anlaşılan, uzunca bir süre, "Zirvenin altında ne var" sorusuna yanıt aranacak...

Dün zirvenin genel görünümünü aktarmaya çalışmış-
tık

Bugün biraz ayrıntıya girelim.
Bugüne dek, belge-bilgi deyince ilk aklı gelen, Mesut Yılmaz'dı...

Herkese O'na yükleniyordu:

"Elinde ne varsa söyle be Mesut Yılmaz."

Bunlar başkasında olsa bağlasan durmaz..."

Yılmaz, memur gibi, taksit taksit hareket etti. Konu zirveye geldi dayandı. Zirvenin merkezi ise Yılmaz'ın elindeki belgelerin yanı sıra, Erbakan'ın çantasındaki MİT raporuydu...

Rapor da Yılmaz'ın konuşmaları gibi, kamuoyuna taksit taksit sızıyor. Dün, Cumhuriyet'in ek çıkardığı bölümlerinde üç temel unsur var:

- Koruculuk sistemi artık kaldırılmalı...
- İstihbarat birimleri çok fazla...
- 58 kişi arasında 29'unun öncelikle araştırılması gerekli...

Bu rapor Başbakan'a sunuldu. Başbakan, yürütmenin başı. Yürütmeden, hükümet işlerinin yürütülmesi dışında başka bir şey anlaşılmıyorsa, Erbakan'ın hemen hareket etmesi gerekli...

Ancak görünüşü öyle değil. Hoca'nın zirvedeki tutumuna başka bir açıdan bakmaya çalışalım...

Ne diyor?

Sedat Edip Bucak'ın, Ankara'da haraç aldığı iddiaları var.

Başka?

Gaziantep'te Mehmet Ali Yaprak'la ilgili soruşturmayı Ağar kapatılmış...

Bunlar yeniler yutulur şeyler değil. Çiller'e göre Bucak katliamanı, Ağar Çiller'e hayran, Bucak Ağar'a kurban...

Hoca devam ediyor:

"Yazıcıoğlu'ndan yararlanacağız..."

Erbakan, Ağar-Bucak iddialarıyla Çiller'e supa gösteriyor...

Yazıcıoğlu'nu harcamadığını söyleyip Yılmaz'a havuç gösteriyor...

İşin içinde askerlerin de olduğunu söyleyip aba altında sopa-havuç karışımı bir şey tutuyor...

Erbakan, MİT raporunu zirvede gündeme getirmek durumundaydı değil, ayrı konu... Ancak, bu raporu "siyasal şantaj" olarak kullanma eğilimleri de dikkati çekiyor...

Dün ÖSP lideri Bülent Ecevit'le konuyu konuş-
tuk. Buna ilişkin soruma şu karşılığı verdi:

"Ben de öyle bir izlenim ediniyorum..."

Bu durum gösteriyor ki zirve, Erbakan açısından, "devletin temizlenmesinden" önce "iktidar yokunun önündeki mayınların temizlenmesi" hedefini içeriyordu...

Bu izlenimimizde yanlışmış olmayı dileyelim...

Demirel'in temel kaygısı, devlete olan saygısı... "Anan" diyor, "devleti yıpratmayın, bir ikincisi yok..."

Ecevit'in buna yaklaşımı ise şöyle:

"Tamam yıpratmayalım, ama devlet kendi kendisini yıpratıyor. Yazıcıoğlu, güvenmediği için hükümetin kimi organlarına bilgi vermiyor, Emniyetle ilişkiler oymuş..."

Küpün biri doldu...

Zirvede tartışılan MİT raporunda bir noktanın daha altı çiziliyor:

"Sözü edilen kişiler (Çatlı vb.) 1982'den beri devlet tarafından kullanılmış..."

Bu tür iddialar vardı. Bunları MİT raporu da doğrulamış oluyor.

1982'den bu yana ülke yönetiminde sorumluluk almış kişiler, sorumluluklarının ağırlığı oranında geldiklerimiz noktaya ortak...

Ortaya şöyle bir tablo çıkıyor:

- Siyasiler kendilerine bulaşmayacak noktaya kadar işi götürmek istiyor.

- Sorumlu noktalarda olanların devlet içindeki devleti ortadan kaldırmaya niyeti yok.

O zaman nedir niyetlen?

Çeteleri çitileyip, temiz hale getirmek...

Bunun için ne yapmak gerekir?

Birkaç kurban bu işi paklayabilir, mi acaba?

Bu biraz konunun sağlıklı biçimde gündemde tutulmasına bağlı. Kişiler hedef seçilir, onlar gidince rahatlanırsa durum şu fıkraya döner...

Ülkenin birinde yönetimdeki lider, rüşvetin, haracın dozunu kaçırmış... Halk isyanda... Bunu gören lider, halkın ıleri gelenlerini toplayıp uyarmış:

- Sakın, küpün birini doldurdum. Ötekinin de dolmasına az kaldı. Benim yerime seçeceğiniz kişi, boş kupa gelecektir... Ona göre...

Fıkranın Türkiye'yle ilgisi var mı dersiniz?

Kıymız küpleri dolduruyor, kiminiz küplere biniyor.

CÜNEYT ARCA YÜREK

Örtme Çabaları...

Mesut Yılmaz. Susurluk skandallarının örtöas edilmesini önlemek için kamuoyunun, medyanın hükümet üzerindeki baskıyı sürdürmesini istiyor.

Doğru.

Mesut Yılmaz, Başbakan Hoca'nın zirvede "Söylemez çetesinde olduğu gibi 'son olaylara da TSK mensuplarının' kanıştığını" söylemiş, bu önemli savıaçıklıyor. Bay Hoca'nın siyasal bu yöntemlerle Susurluk araştırmalarını "zamana yayararak konunun gündemden düşmesini beklediğini" vurguluyor.

Bu saptamalar da doğru.

Zira, TSK zirveden hemen sonra bir gazetenin manşetini vesile ederek uzunca bir açıklama yapıyor. TSK'nın güncel olaylar içine çekilmesine yönelik girişimlere sert çıkıyor.

Aynı saatlerde Orgeneral Karadayı, Başbakan Hoca'yla baş başa kalıyor. Kuşku yok, TSK'nın açıklamada belirtilen duyarlılığını sözlü olarak aktarıyor.

Yılmaz'ın, Başbakan Hoca'yı zirvede izledikten sonraki yargılama, bir başka noktayı ekleyerek katılmamak olanaksız.

O da şu: Hoca, soruşturmaya geçmeden araştırmayı sadece "zamana yaymakla" kalmıyor, üstelik değişik "zemini de işin içine sokarak" yeni zanlılar, kuşku lar üretmeyi planlıyor.

Üstelik doğrulan söylemediği, zirvede ortaya çıkıyor. Bu Hoca, soruşturmadan kaçtığı öne sürülünce emrindeki Yüksek Denetleme ve Teftiş Kuruluna "araştırma ve soruşturma yapılması" talimatını verdiğini açıklamıştı.

Oysa, bu kurumlardan sadece "araştırma, inceleme" istediği "gerekirse" soruşturmaya geçilmesini emrettiği zirvede kanıtlanıyor.

İnsanın garip karşıladığı başka bir nokta daha var: Gerçeği 15 günde ortaya çıkaracağını Çankaya ile Hoca'ya söyleyen Emniyet Müdürü: Kemal Yazıcıoğlu'nun ertesi günü görevden uzaklaştırılmasına başbakan ses çıkaramıyor, emrindeki bakanı çağırıp hesap soramıyor.

İkinci rezalet: Bütçeden 50 trilyonu Hoca Başbakanlığa aktarıncı, Milli Savunma Bakanı Turan Tayan, "Benim imzam olmadan yapamaz, hadi aktarsın parayı da görelim" diyor.

Hoca'da çit yok. Bu nasıl başbakan?

Son günlerden bu iki örnek, Şaibe'nin Hoca'ya, Hoca'nın Şaibe'ye mahkûm olduğunu bir kez daha belgeliyor.

Ya şu ikili?

Muhalefet partileri tutarlı yolda ilerlerken iktidar ortaklarından kulağa gelen sesler, ülke yönetiminin hangi ellerde olduğunu da kanıtlıyor.

Ülkemizi böylesi yöneticilere layık gören yazarlardan biri, Hoca'dan şu inciyi aktarıyor: "Araştırma ve soruşturmaların sonunda suç ve suçlular karşına. bunlar için gereken neyse onlar yapılacak."

Yok yahut! Suçlular için gerekeni yapmayacak da suçları anı defterine mi yazacak?

Şaibe Hanım ise "Devleti yıpratmaları karanlıkta boğarız" diyor. Büyük söz, büyük! Güzel ama niye aydınlıkta değil de karanlıkta? Şaibeli işler hep karanlıkta tezgâha girdiği için mi acaba?.....

Oysa, araştırmadan soruşturmaya geçilebilse, örneğin Kemal Yazıcıoğlu, "bildiklerini savcı ya da hâkim önünde" tutanağa geçirecek.

Geçen günlerde bir iki kez olayların aydınlanmasında Yazıcıoğlu'nun "anahtar kişi" olduğunu yazdık. Sonunda zirveden sonra hemen her çevre Yazıcıoğlu'nun "anahtar" niteliğini kabul edip söylemeye başladı.

Yazıcıoğlu, üç özel tim polisinin Topal cinayetindeki rollerini biliyor. Dinlemiş polisleri. Kimi gerçekleri öğrenmiş. Bildiğimiz kadıyla, ne var ki bu bilgileri "kâğıda geçirmemiş".

Şu acı gerçeğe bakınız: Bir başbakan, suçlu, zanlı olmayan bir polis müdürünü, İçişleri Bakanı'nı aşarak görevine iade edemiyor. Soruşturmayı önlemek için tel üzerindeki cambazlar gibi. Durmadan uydurma dengeler yaratıyor.

Dayanamamış olacak ki o nazik, çelebi insan Ecevit bile zirvedeki Şaibe Hanım'ı "Binleri kulağına fısıldamış. Konuyu bilmiyor, yapılan açıklamaları bile okumamış" sözcükleriyle tanımlıyor.

Cehalet ya da cahil insan, başka türlü nasıl anlaşılabilir ki?

RP; yüzde 21 oy aldığı 24 Aralık'ı "demokrasi bayramı" ilan etti.

Ya yüzde 79 için 24 Aralık?

"Matem günü" (mü?)

CÜNEYT ARCA YÜREK

Buyur Yargıya...

Gerçeklerin ortaya çıkmasına kimler çalışıyor?

Örneğin Mesut Yılmaz, Doğu Perinçek ve elbette medya.

Belki inanmayacaksınız ama, dünkü konuşmasında Şaibe Hanım, kendisi ve Hoca dışındaki herkesi "hal-ki kışkırtmak, ihtilal tellallığı yapmakla suçluyor."

Pek çok kez söyledik, söylüyoruz. Şaibe Hanım'ın kafası kaşık. "Millî Koca" Özer, kansını mutlaka ve de tez elden psikanalist uzmanlara göstersiz, sevaptır.

İnsan, bir hatayı bir kez yapar, yinelemeyi değil mi? Hayır!

"Şenatin kestiği parmak acımaz" özdeyişini bir konuşmasında saçma sapan biçimde söylemişti. Eh, doğrusunu öğrenir düzeltir diye bekledik. Bir de baktık ki, "düzeltmiş!"

"Şenatin kestiği parmaktan kan akmaz" diyor. İsimlerini yinelemeye gerek yok; kafasına taktığı, geceleri düşlerinden çıkmayan siyasetçilerle... Uzunca bir dönem yediği içtiği aynı gitmeyen med-ya ünlülerini, dün, temiz toplum adı altında halkı tah-rik ederek devlete karşı harekete geçmeye "zorla-yanlar" diye suçluyor.

Basına sansür yasaının içeriğini ve içyüzünü an-latmak için Avrupa Parlamentosu'na çağrılı giden gazetecileri "jurnalci" diye niteliyor. Oysa, Perin-çek'in anımsattığı gibi, ABD'li diplomat Elizabeth Shelton'a aktardığı "Türkiye ekonomisine ilişkin istihbarat bilgilerinin" hesabını dün vermedi, bugün de vermiyor. Turan Yavuz'un, 19 Haziran '93'te (Şaibe o tarihte başbakan) yazdığı bu olay, hangi sınıfa giriyor? Örneğin en azından "jurnalcılığa" mı? Yoksa?..

Hırsızlıkların, banka soyguncularının, yuzsuzların, sonradan görme kocalarla kadınların yıllardır yedik-leri bin bir naneyi ortaya dökmek, gerçeği aramak, bir bir sorumluların yakasına yapışmak...

Şayet Şaibe Hanım'ın tanımladığı suçlardansa: İhtilal tellallığı, hatta kışkırtıcılığı, devleti yıkmaya yönelikse, sen ne duruyorsun, ne diye oturuyorsun o koltukta? Görevini savsaklama. Ver hepimizi yar-gıya. Kara cahil kaleminle otur suç duyurusunda bulunur.

İşte o zaman köşe bucak kaçtığın bağımsız yar-gı önünde bizlerden bak neler dinleyeceksin.

Şaibe Hanım; büyük bir telaş, korku içinde. Ger-çekleri arayan, temiz bir toplum istemleriyle yazıp çizilenlerle uğraşacağı yerde ne mene insan olduk-larını bile bile himaye ettiği kişilere, kimliklere bir göz atsin!

Örnek bol

Örneğin; kim bilir duyulmasını istemediği hangi olaylar nedeniyle evine gittiği, konuta çağırıldığı DYP Milletvekili Sedat Bucak...

Topal'ı öldüren çeteden koruma diye yanına al-dığı özel timden polislere dün, "doğdukları günden itibaren kefil" olduğunu söyleyen Bucak; bugün "Katil olduğunu bildiğin kişiyi benim yanıma niçin veriyorsun?" diyerek üzerindeki yükü başkalarına devrediyor.

Susurluk kazasından sonra arabadaki silahların kendisine ait olduğunu söyleyen Bucak, daha son-ra, yine ifade değiştiriyor. Susturucu çıkınca mey-dana, silahların "mülkiyetini" reddediyor.

İkudam gelirdinin ertesi günü Emniyet Genel Mü-dürlüğü'ne getirdiği eski içişleri bakanı Agar'a tür-lü çeşit suçlamalar yöneltiliyor.

Ya çıkıp savunacak ya da... İşte, Şaibe Hanım ve "Millî Koca", daha sıkıştırsa ikinci olasılığı tezgâ-ha koyacaklar. Gözden çıkaracaklar.

Olaylar dönüp doluyor, Şaibe Hanım'ın başba-kanlığında terörle mücadele örtüsü altında mafya ilişkilerinin dalbudak saldığına dayanıyor.

Şaibe, gerçeğin ortaya çıkmasından neden bu kadar korkuyor?

Varsa -durup durup cesareten söz eder ya- sağ-lam yüreği başta kendisinin, bu olaylarla bağlantılı, ilişkili olanların dokunulmazlıklarının kaldırılmasını istesin.

Şaibe Hanım'ı fevverana sürükleyen; araştırma komisyonuna uç saat bilgi veren Mesut Yılmaz'ın, Topal'ı öldüren polislere birinin "olaylardan Ağar ile yüksek bir siyasetçinin eşinin" haberli olduğunu" söylemesi.

Sormuşlar Yılmaz'a komisyonda: "Kim bu eş, Bayan Erbakan mı?"

Yanıt: "Hayır. Özer Çiller!"

Nereye gidiyor TBMM'deki araştırma. Söy-leyelim: Turgut Özal'ın, MİT'e karşı kurduğu özel büro, "çeşitli hizmetler verdi".

Başbakanlığı sırasında bu büronun "terörle mü-cadele edeceği" söylendi Şaibe Hanım'a ve onayı alındı.

Bilgilerle belgeler ve deliller, yavaş yavaş bu sonuca ilertiyor.

Şaibe Hanım sağa sola saldırmasın da...

Ne yapalım?

TOKTAMIŞ ATEŞ

Yeni Bir Yıl ve Yeni Umutlar

Doğrusu bu yıl, bir "yeni yıl yazısı" yazmamak niyetindeydim. Fakat 31 Aralık, Salı gününe denk gelince, "vacip oldu."

Bu yazıyı yazmak için daktilomun başına oturdum zaman, 1996'nın kısa bir muhasebesini yaptım. Ve yaşadığımız binbir olumsuzluğa karşın, çok olumlu noktalar da buldum. Ve bir yeni yıl yazısının olumsuzlukların değil, olumlu noktaların üzerinde durmanın daha doğru olacağını düşünüyorum.

Türkiye'de siyaset, maalesef çok düzey yitirdi ve çok kirlendi. Ama bunca düzensizliğe ve bunun yarattığı güvensizliğe karşın, ekonomik yaşam (kendisi kuralları içinde olsa bile) siyasal yaşamdan fazla etkilenmiyor. İnsanlar bir şeyler üretiyorlar, pazarlıyorlar, az da olsa yatırım yapıyorlar. Eğer ekonomik yaşam siyasal güvensizliğin girdaplarına düşseydi, firmalarda etmek bile bulamazdık.

Ekonomimiz "dayanıklı" çıktı. Ama asil dayanıklı olan halkımız. İnanimaz olumsuzluklar karşısında aslan gibi "direniyor ve dayanıyor". Sohbetlerimde, sık sık dile getiririm. Eğer Türkiye'nin sosyo-ekonomik tablosunu Batı'nın gelişmiş ekonomilerine taşısanız, birkaç yılda çöker.

Siyasal istikrarın böylesine pamuk ipliğine bağlı olduğu bir ortamda, ortalama yüzde 70 enflasyonla 15 yıldır direnmek, az şey değildir. Ama halkımız bunu başarıyor. Her gün gazeteleri açtığımız zaman hayretle irkilirken, "Artık bu kadar olmaz" diye şaşırırken, ekonomi ayakta kalabiliyor. Zaten "Bu kadar olmaz" dediklerimizden "daha fazlasının" da olabileceğini görüyor ve hayretler içinde yaşamımızı sürdürmeye çalışıyoruz.

Yillardan beri "yargısız infazlardan" şikâyet edenez, "fali meçhulleri" dile getiririz. Kılı kıpırdaması gereken çevrelerin, kulan kıpırdamazdı. "Devlet böyle şey yapmaz" derlerdi. İnanimaz şeyler gelirdi kulaklarımıza. "Güneydoğu'da kimi devlet görevlileriyle aşiretler eroin ticaretini yürütüyorlar" gibisinden duyurular alırdık. "Yalan" der işin içinden çıkartırdı.

Sonunda "kahraman" bir kamyon, tüm pislikleri saçtı ortaya. Pandora'nın kutusu açıldı...

Bu kazayı da 1996'nın "olumlulukları" arasına yazmak gerek. "Kazanın olumlusu olur mu" demeyin. Pekâlâ oluyor işte. Şimdiye dek ortaya çıkan pislikler, daha işin başlangıcı. Daha ne pislikler çıkacak göreceksiniz. Hele insanların dili bir çözülüşün, o zaman başlayacak itiraflar ve suçlamalar. (Bu ârada iftiralar da olacak ama bu işin kuralları böyledir. Kendini kurtarmak isteyenler, başkalarını ateşe atmaya çalışırlar. Sanki başkalarını ateşe atmak, kendilerini kurtarmış gibi...)

Refah Partisi'nin, Doğru Yol Partisi ile bir koalisyon oluşturmalarını da hem 1996'nın olumlu gelişmeleri arasında sayıyor hem de Türk demokrasisi açısından ileri bir adım olarak değerlendiriyorum. Aslında doğrusunu isterseniz "REFAHYOL" hükümetinden son derecede rahatsızım. Kimi siyasetçilerin kimi "makamları" işgal etmesine fena halde içerliyorum. Ancak bu adamlar da sandıktan çıktılar. Hoşlanmasak da katlanmak zorundayız.

Kaldı ki; "Refah iktidar olmadı, kimi Refahlılar iktidar koltuklarına oturdular." Bir partinin iktidar olması demek, o partinin düşüncelerini iktidara taşıması demektir. Refah, kurulduğu günlerden beri dile getirdiği her türlü düşüncüyü reddederek iktidara ortak oldu. Bizim şeriatçı gazetelere bakıyorum da çok gülüyorum. Adamlar nasıl kıvırtacaklarını bilemiyorlar.

En büyük düşmanları olarak ilan ettikleri İsrail'e askeri işbirliği anlaşmasını imza edenler de kendileri, mahkemeye verdikleri ve hakkında Meclis soruşturması istedikleri Tansu Çiller'i aklayan da kendileri. El altından şeriat düzeni isteyenleri barındıran ve hatta milletvekili yapanlar da kendileri. Yüksek Askeri Şûra'da, şeriat düzeni istedikten için ortudan çıkartılanların karamamesini imzalayanlar da.

Hele "Gâvur bayramı" olarak ilan ettikleri yılbaşı tatilini uzaltmak için bir buçuk gün ek tatil yapmalarına çok güldüm. Ama aynı oranda da sınırlendim. Kimi şeriatçı gazeteler "Hoca'nın" böyle bir kararname imzalamayacağını ileri sürüyorlardı. Herhalde çıldırmışlardır şimdi. Bunlar "Hoca'larını" hiç tanımamışlar.

REFAHYOL'un en büyük faydası, bunların "ne mal olduklarını" halkımıza göstermeleri oldu. Kendi yandaşlarına "Bir lokma ve bir hırka" önerirken, kendileri lüks ve eğlencenin dozunu kaçınıyorlar. Elbette bunlar da beş gün tatil yapmak isteyecekler, lüks otellerde defileler düzenleyecekler, çocuklarının düğünlerini en lüks mekânlarda yapacaklar. Tek eksiklen su gibi içki içmemeleri... Kimbilir, belki gizliiden gizliye o halı içenleri de vardır. Ben, votkaya karıştırdığı portakal suyunu "alkolsüz" diye yutturan devlet başkanlarını da gördüm...

1996 geldi ve geçti. Mutlaka hepimiz ve herkes, yaşadıklarından kimi dersler çıkardı. Umalım ki yaşadıklarımızdan çıkardığımız dersler, bundan sonra yolumuza ışık tutsun. Eğer kimi yanlışlara düşmüşsek, aynı yanlışlara bir daha düşmeyelim.

Tüm okurlarımın yeni yılını kutluyorum; sağlık ve mutluluklar diliyorum.

ÖZET

Bu çalışmada basın-kamuoyu ilişkisi üzerinde durularak, basının kamuoyunu oluşturma fonksiyonu incelenmeye çalışılmıştır. Çalışmanın temel amacı, Türkiye’de basının kamuoyunu oluşturmada etkin roller üstlendiğini Susurluk örneğinde ispat etmektir. Çalışmada içerik analizi yöntemi kullanılarak bu varsayım doğrulanmaya çalışılmıştır. Elde edilen verilerden hareketle basın daha çok suskunluk sarmalı ve gündem kurma süreçlerini harekete geçirmeye çalıştığı gösterilmiştir.

Basın tek başına kamuoyunu oluşturan bir güç olmamasına rağmen, fikir gelişimini etkilemektedir. Fakat bu etkileyiş derecesinde kamuoyunun serbestçe oluşumuna katkısında yönlendirmenin belirli doğrultudan olup olmadığı açığa çıkarılmaya çalışılmıştır.

Demokratik siyasi sistemin sağlıklı işleyebilmesi, toplumun objektif bilgi elde etmesi ile bire bir doğru orantılıdır. Türkiye’ye damgasını vuran olayların toplumca bilinmesi ve bu konuda araştırmalar yapılması, demokratik toplumların vazgeçilmez görevidir.

3 Kasım 1996 tarihinde Susurluk’ta meydana gelen ve ilk bakışta basit bir kazaymış gibi görülen trafik kazasında, olayda ölen üç kişinin, kimliklerinden yola çıkan basın, devlet içerisinde var olduğu öne sürülen “Devlet-Çete-Siyaset” üçgeni üzerinde durmuş, olayın bu boyutu konunun önemini daha da artırmış, Türkiye’de kamuoyunun gündemine oturtmuştur. Yapılan inceleme neticesinde Susurluk Olayı hakkında basının kamuoyu oluşması ve olayın bütün yönleriyle çözümü için devlet organlarının olayın üzerine gitmesini sağlamıştır.

SUMMARY

In this study we studied mass media's function of forming public opinion with an emphasis on the relationship between the mass media and the . The fundamental aimed the study is to prove that the mass media plays an important role in forming public opinion. We tried to confirm this hypothesis using the content analysis method. Based on the data acquired during the study it could be suggested that the media mostly try to functionalize the "spiral of silence" and "agenda setting" processes.

Press alone doesn't have an absolute power to shape the public opinion but does affect the development of the opinions. But the question of whether this affecting process only helps the formation of the opinion or manipulates it towards a certain direction remains as a problem.

There is a positive relationship between healthy operation of a democratic political system and objective information level of the society. In a democratic society, it is a duty of the mass media to carry researches on significant events which occupy an important place with the public agenda and to inform the society.

November 3rd, 1996 a vital accident took place near town Susurluk and three people were killed. Reporting the event, press emphasized the victims identities, underlined the triangle of "State-Mafia-Politics", and put the event on the center of the public agenda. As a result it has been found that the mass media played an important role during the event.
